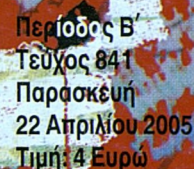

CVT

- Συνέντευξ με τον καθηγητή Δ. Τριχόπουλο για τη σωστή διατροφή
- Η διαπλοκή διαχέεται
- Κανάλια, Τύπος και εξαγορές
- 21η Απριλίου και Αμερικανοί
- Οι «νονοί» της Μακεδονίας
- Οι παγίδες του Σχεδίου Ανάν
- Η γενοκτονία των Αρμενίων
- Μάγια Μόργκενστερν

771108 082000

9 771108 982000

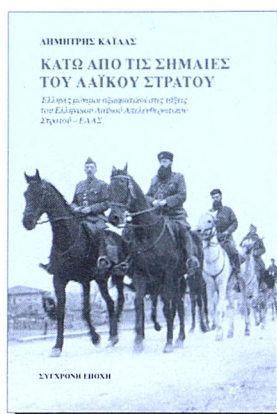
162

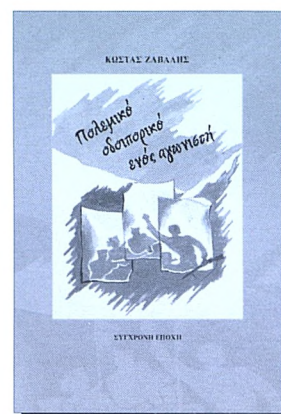
Κ. Καμαρινού
ΤΑ «ΠΕΤΡΙΝΑ» ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ

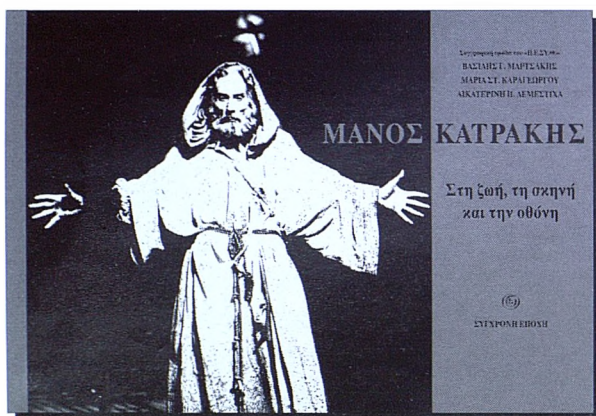
Α. Σκαμπαρinas
**Ο ΥΠΑΣΠΙΣΤΗΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ
ΣΑΡΑΦΗ ΘΥΜΑΤΑΙ ΚΑΙ ΓΡΑΦΕΙ**

Δ. Κάλας
**ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΗΜΑΙΕΣ
ΤΟΥ ΛΑΪΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ**

Κ. Ζάβαλης
**ΠΟΛΕΜΙΚΟ ΟΔΟΠΟΡΙΚΟ
ΕΝΟΣ ΑΓΩΝΙΣΤΗ**

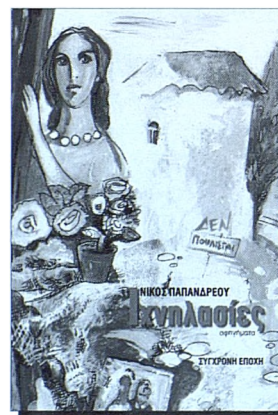
Β. Γ. Μαστάζης, Μ. ΣΤ. Καραγεώργου, Αικ. Π. Δεμέστιχα
ΜΑΝΟΣ ΚΑΤΡΑΚΗΣ. ΣΤΗ ΖΩΗ, ΤΗ ΣΚΗΝΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΘΘΟΝΗ

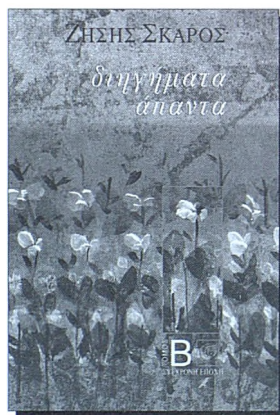
Α. Χαρίσης
**ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**

Ι. Β. Στάλιν
ΑΠΑΝΤΑ 14ος τόμος

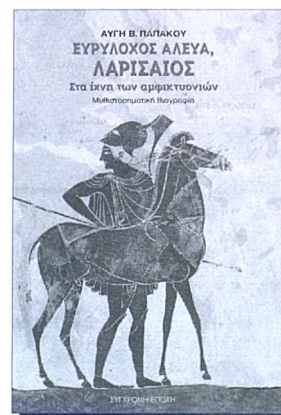
Ν. Παπανδρέου
ΙΧΝΗΛΑΣΙΕΣ
αφηγήματα

Ζ. Σκάρος
ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ ΑΠΑΝΤΑ
τόμοι Α' & Β'

Κ. Γκέλμπεση-Γκιούνη
**ΤΕΛΙΚΑ, Ο ΕΡΩΤΑΣ
ΕΙΝΑΙ ΚΕΡΑΥΝΟΒΟΛΟΣ**

Α. Β. Παλάκου
ΕΥΡΥΛΟΧΟΣ ΑΛΕΥΑ, ΛΑΡΙΣΑΙΟΣ
Στα ίχνη των αμφικτυονιών

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ

Σόλωνος 130, 106 81 Αθήνα, Τηλ.: 2103820835, 2103823649, Fax: 2103813354. <http://www.sep.gr>, e-mail: info@sep.gr

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Μαυροκορδάτου 3, Τηλ.: 2103829835, 2103808132, Fax: 2103829814

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ: 1. Αθήνα, Μαυροκορδάτου 3, Τηλ.: 2103829835, 2103808132. 2. Θεσσαλονίκη, Μπακατσέλου 3 & Εγνατία 65, Τηλ.: 2310283810. 3. Γιάννενα, 28ης Οκτωβρίου 19, Τηλ.: 2651038090.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίοδος Β' • Έτος 32ο • Τεύχος 841

Παρασκευή 22 Απριλίου 2005

Τιμή τεύχους: 4 ευρώ

ΑΝΤΙ - ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Κωδικός εντύπου για τα ΕΛΤΑ: 1045

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

Τηλ. 210 7232713 - 210 7232819

Fax: 210 7226107

ANTI ON-LINE: <http://www.anti.gr>

e-mail: chrarou@otenet.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Γ. Παπουτσάκης

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Παναγιώτης Τσάρας

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΛΗΣ: Νεφέλη Παπουτσάκη

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ: Τασία Ρούμπου

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΤΥΠΟΕΚΔΟΤΙΚΗ Α.Ε.

Λεύκης 134, Κρυονέρι, τηλ 210 6297600

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:

Ετήσια συνδρομή: 26 τεύχη, Εξάμηνη: 13 τεύχη

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εξαμ. 39 ευρώ, Ετήσια 78 ευρώ,

Οργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ.: 200 ευρώ

Φοιτητική ετήσια: 70 ευρώ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΕΥΡΩΠΗ - ΜΕΣΟΓ. ΧΩΡΕΣ:

Εξαμ.: 74 ευρώ, Ετήσια: 148 ευρώ,

ΗΠΑ - ΚΑΝΑΔΑΣ - ΑΣΙΑ - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ:

Εξαμ. 80 δολ. ΗΠΑ, Ετήσια 160 δολ. ΗΠΑ

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Χρήστος Παπουτσάκης

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: 6 ευρώ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Για τα βιβλιοπωλεία

της Αθήνας: Περιοδικό ΑΝΤΙ,

για τα βιβλιοπωλεία της Β. Ελλάδας:

Κέντρο του Βιβλίου - Α. Πουλουκτάκη και Σία Ε.Ε.

Λασσήνη 3, Θεσσαλονίκη, τηλ. 2310 237463

• ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ: Άσ' το καλύτερα να ξεχαστεί	4
• Κώστας Κουφογιώργος: Γελοιογραφία	5
• ΑΝΤΗΝΩΡ: Ελλείμματα και λακούβες	6
• ΑΝΤΙ-ΘΕΣΕΙΣ	8
• Όλγα Φωτακοπούλου: Συνέντευξη με τον καθηγητή Δ. Τριχόπουλο	14
• Στέφανος Προτεστάκις: Το παιχνίδι των λυγμών	19
• Ρεπόρτερ: Η διαπλοκή εφαρμόζεται αναλογικά	20
• Ρεπόρτερ: Η διαπλοκή με υπογραφές	22
• Μάνος Στεφανίδης: Εκτός πεπατημένης	24
• Στρατής Μοσχονήσιος: Σε κρίσιμο σταυροδρόμι οι ελληνοτουρκικές σχέσεις	26
• E-mail από τον Απόστολο Διαμαντή	28
• Τάκης Διαμαντής: Και το όνομα αυτής...	29
• Μανόλης Καρέλλης: Η ταυτότητα του σχεδίου Ανάν	32
• Μύρνα Νικολαΐδου: Η γενοκτονία των Αρμενίων	34
• Ναπολέον Παπαδόπουλος: Τα διόδια και πώς να τα αποφεύγετε	36
• Κώστας Καραβίδας: 21η Απριλίου και Αμερικανοί	38
• Αρχίσαν τα ματς από τον Νίκο Πρωινό	41
• ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ	42
• Μάγια Μόργκενστερν: Συνέντευξη στο <i>Αντί</i>	44
• Αικατερίνη Κουμαριανού: Αλέξανδρος Δεσποτόπουλος, Ευπατρίδης Ίων	46
• Τασούλα Λεβόν: Γρηγόρης Μπιθικώτσης	48
• Δημήτρης Φιλιππίδης: Ο αισθησιασμός του γυμνού μπετόν	49
• Γιάννης Κουνέλης: Το ανατρεπτικά ωραίο	50
• Διονυσία Γιακουμή: Kim Soo-Ja, Ταξίδι στον κόσμο	52
• Ντόρα Ηλιοπούλου-Ρογκάν: Στο ρυθμό της αένας δημιουργίας	54
• Δημήτρης Χαρίτος: Μιά εποχή στον παράδεισο	55
• Γρηγόρης Ιωαννίδης: Μια λυτρωτική Ορέστεια	56
• Ειρήνη Μουντράκη: Πείραμα Νο 2	57
• Ν.Δ. Τριανταφυλλόπουλος: «Φουρτούνια ξίδι!»	58
• Γιάννης Κουβαράς: Η εποποιία της καθημερινότητας	59
• Συλλογή	61
• ΒΙΒΛΙΟ	62
• Και τα λοιπά από την Ευριδίκη Σταύρου	66

Εξώφυλλο: Γιάννης Ασημακόπουλος

ΑΣ' ΤΟ ΚΑΛΥΤΕΡΑ ΝΑ ΞΕΧΑΣΤΕΙ!

ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΚΑΠΟΙΑ χρόνια παλαιός πολιτικός παραπονέθηκε σε συνεργάτη ότι είχαμε διαπράξει μια υπερβολή ή λάθος σε άρθρο που αναφερόταν στην πολιτική του δραστηριότητα. Βεβαίως ούτε υπερβολή ούτε λάθος είχε διαπραχθεί. Εντούτοις θελήσαμε να επανέλθουμε στο θέμα και τον παρακαλέσαμε να μας δώσει κάποιο σχετικό σημείωμα. Η απάντησή του ήταν αναπάντεχη: «Μην τα σκαλίζεις. Άσ' το καλύτερα να ξεχαστεί. Σε λίγο καιρό δεν θα το θυμάται κανείς». Η ρήση «άσ' το καλύτερα να ξεχαστεί» είναι ασφαλώς η «σοφή εμπειρία» που καταστάλαξε στην κρίση του πολιτικού.

«ΑΣ' ΤΟ ΚΑΛΥΤΕΡΑ ΝΑ ΞΕΧΑΣΤΕΙ». Είναι μια πρακτική που ισχύει παντού και γενικώς: Σε θέματα εξωτερικής πολιτικής, στο βίο των πολιτικών και τα «πόθεν έσχες», στα σκάνδαλα και τις λογής ανομίες. Μόνον στις οφειλές μας προς τις τράπεζες δεν ισχύει. Εκεί μάλιστα, αντί της παραγραφής που εφαρμόζεται σε ποινικά ή άλλα αδικήματα, εφόσον πρόκειται για δανεισμό οι τόκοι επαυξάνουν τις υποχρεώσεις μας.

ΔΕΝ ΜΑΣ ΑΡΕΣΕΙ να μιλάμε γενικώς και αορίστως. Στο Αντί κάθε δεκαπενθήμερο ερευνούμε, διασταυρώνουμε, επιβεβαιώνουμε και εν συνεχεία καταγγέλλουμε όσες ανομίες –και είναι πάρα πολλές– ανακαλύπτουμε να διαπράττονται στο δημόσιο βίο. Αφορούν την κακοδιοίκηση, την κλοπή δημοσίου χρήματος, την μη εφαρμογή των νόμων (ή κάποτε τη μεροληπτική εφαρμογή τους, που είναι κι αυτό μια άλλη ανομία), την υποκρισία των λειτουργών που υποτίθεται ότι υπηρετούν τους θεσμούς, και τόσα άλλα που δεν έχουν τελειωμό.

ΕΜΕΙΣ στο Αντί έχουμε καταγγείλει επανειλημμένα πλήθος από παράνομες ενέργειες που θα έπρεπε να προκαλέσουν την επέμβαση κάποιου εισαγγελέα, αλλά οπωσδήποτε και τη διαμαρτυρία των «θιγομένων». Βέβαια έχουμε επίγνωση ότι το ανά χείρας περιοδικό δεν έχει τη δύναμη επιρροής μεγάλου τηλεοπτικού καναλιού ή ημερήσιας εφημερίδας. Άλλωστε είναι πολύ μικρή η κυκλοφορία του – εξαιτίας πολλών παραγόντων, όπως το περιεχόμενο της ύλης του, η πτωχή εμφάνισή του, το σύστημα διανομής μέσω του πρακτορείου και των ΕΛΤΑ και άλλα πολλά που δεν είναι του παρόντος. Όμως μόνον στο διάστημα του τελευταίου χρόνου –για να μην παρελθοντολογούμε– έχουμε καταγγείλει σε άρθρα και ρεπορτάζ, μεταξύ άλλων και τα εξής:

ΤΗ ΣΥΝΕΧΙΖΟΜΕΝΗ πληρωμή των μισθών από ΔΕΚΟ σε επώνυμους λειτουργούς της αυτοδιοίκησης αν και αυτό απαγορεύεται από νόμο (Κουκουλόπουλος, Κουράκης, Γεννηματά, κ.ά.). Τα σκάνδαλα που διαπράχθηκαν στη Γεν. Γραμματεία Νέας Γενιάς (κ. Ελένη Κούρκουλα). Τα σκάνδαλα με τα αντισταθμιστικά οφέλη και με τα ελικόπτερα στο ΥΠΕΘΑ. Και όχι μόνον. Τα άλλα επίσης που συμβαίνουν στο Πάντειο Πανεπιστήμιο με διώξεις για κλοπή μερικών δισ. και που βεβαίως δεν περιποιούν τιμή στους πανεπιστημιακούς δασκάλους. Τις τόσες παρανομίες που διέπραξε ο κ. Χρ. Λαμπράκης στην αυθαίρετη Όπερα. Και τόσα άλλα. Τον μονόλογο φερ' ειπείν στην Ανωτάτη Παιδεία, αντί του διαλόγου. Στο προηγούμενο τεύχος, τέλος, δημοσιεύσαμε κατάλογο λογαριασμών με τους οποίους ο κ. Κόκκαλης αντέμειψε διάφορους επώνυμους συμπατριώτες μας για άγνωστες μέχρι στιγμής υπηρεσίες.

ΚΑΙ ΒΕΒΑΙΩΣ δεν ακούστηκε κιχ για όλα αυτά. Ουδείς «θιγόμενος» έστειλε κάποια διαμαρτυρία, καμιά εφημερίδα ή τηλεοπτικό κανάλι δεν αντέδρασε. Μόνον ο ραδιοσταθμός ΣΚΑΪ –πρέπει να το αναγνωρίσουμε– σχολίασε σε εκπομπή του το θέμα.

ΜΗΠΩΣ διότι είναι αδιάφορο ή δευτερεύουσας σημασίας; Αλλά τόσον καιρό ακούμε για τους καλά κρυπτόμενους λογαριασμούς του Κόκκαλη και τις έρευνες που, υποτίθεται, κάνουν ανακριτές για τον κύριο Πρόεδρο –τον Κόκκαλη, ντε!– και τα πολλά για τα οποία κατηγορείται (μέχρι και για ξέπλυμα βρόμικου χρήματος έχει κατηγορηθεί).

«ΑΣ' ΤΟ ΚΑΛΥΤΕΡΑ ΝΑ ΞΕΧΑΣΤΕΙ». Είναι το σύνθημα. Μην αντιδράτε στις καταγγελίες. Η δικαστική εξουσία έχει εξάλλου πολλά προβλήματα και τόσες ενασχολήσεις! Αφήστε που πρέπει να αυτοκαθαρθεί κιόλας. Όσο για την κοινωνία αυτή, υπνώττει ανάμεσα σε Famestory και τα καλλιστεία του Antenna, εκπομπές οι οποίες συγκεντρώνουν τεράστιες τηλεθεάσεις. Άσ' τα λοιπόν καλύτερα να ξεχαστούν... Α! ξεχάσαμε: Καλό Πάσχα!

ΒΡΕΨΕΙΣ... ΠΡΕΠΕΙ
ΝΑ ΚΑΝΩ ΚΑΙ ΑΝΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟ!

ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΟ
ΥΠΝΟΤΗΡΙΟ

ΕΝΑ-ΕΝΑ
... ΤΩΡΑ ΟΝΕΙΡΕΥΟΜΑΣΤΕ
ΟΤΙ ΠΟΛΕΜΑΜΕ ΤΗΝ
ΔΙΑΠΛΟΚΗ...

Ελλείμματα και λαγκούβες

ΠΟΣΗ ΑΠΗΧΗΣΗ βρίσκει η εκλογή ενός νέου πάπα (*Habemus Papam*) ή η είδηση ότι μπορούμε τώρα –με τη βοήθεια ενός καταπληκτικού πολυφασματογράφου– να διαβάζουμε ακόμα και σβησμένα κείμενα πάνω σε πανάρχαιους αιγυπτιακούς πάπυρους; Θα πείτε ότι θέματα, όπως τα παραπάνω, ενδιαφέρουν, στην πρώτη περίπτωση, τους πιστούς (κυρίως) της ρωμαιοκαθολικής εκκλησίας, ενώ, στη δεύτερη, τους όπου γης «αισθαντικούς» – αυτούς που παθαίνουν για την ετυμολογία μιας λέξης ή για την ανακάλυψη ενός άγνωστου κειμένου του Ευρυπίδη, του Ησιόδου ή της Σαπφούς.

ΚΑΙ ΜΕ τους «μη αισθαντικούς» τι γίνεται; Δύσκολος ο διακριτός προσδιορισμός τους, αφού ενδέχεται να βιώνεις την τελευταία, λόγω χάρη, δημοσκόπηση της εταιρείας Metron Analysis και ταυτόχρονα να ενδιαφέρεσαι για την προκοπή αυτού του τόπου, πέρα από γκρίνιες και μιζέρια... Πάντως, για τη δημοσκόπηση αυτή, πολλά ελέγχθησαν και πολλά λέγονται ακόμα: Ότι, πρώτον, «φρέναρε τον ανασχηματισμό» ότι, δεύτερον, δημιούργησε τέτοιες ψευδαισθήσεις στο ΠΑΣΟΚ, ώστε να υποχρεωθεί ο Γ.Α. Παπανδρέου να παρέμβει: *Η αυτοσυγκράτηση κάνει καλό!* Όσο για τον ίδιο τον πρωθυπουργό, Κ. Καραμανλή, το μήνυμα που έπεμψε είναι ότι παραμένει ασυμ-

φιλίσκος «απέναντι στη διαφθορά και τη διαπλοκή – τις δυο εθνικές πληγές».

ΜΙΑ «ΚΑΤΙΟΥΣΑ» ΠΟΛΥ ΔΗΛΩΤΙΚΗ – ΟΣΟ ΓΙΑ ΤΟ ΕΛΛΕΙΜΜΑ ΗΤΑΝ...

ΟΠΩΣ ΕΧΕΙ ήδη δημοσιευθεί, η «κατιούσα» για την κυβερνώσα Νέα Δημοκρατία είναι αρκετά δηλωτική, αφού, για πρώτη φορά, η διαφορά μεταξύ ΝΔ και ΠΑΣΟΚ περιορίζεται στο 1,4% (η ΝΔ συγκεντρώνει 36,1% έναντι 34,7% του ΠΑΣΟΚ), ενώ τον Φεβρουάριο η διαφορά ήταν 4%, τον Οκτώβριο του 2004 6,4% και τον Μάιο του 2004 7,7%. Η κυβέρνηση, ουσία, δεν διέψευσε τους αριθμούς αυτούς. Ο πρωθυπουργός, όμως, απαριθμώντας «τις πρωτοβουλίες που έλαβε, μέχρι σήμερα, η κυβέρνηση, για την ανόρθωση της οικονομίας», κλπ. έκανε λόγο για «παραπληροφόρηση της κοινής γνώμης» – μια παραπληροφόρηση που πάει αντάμα με τη γραφειοκρατία, την πολυνομία, τη διαφθορά και το σύστημα της διαπλοκής. Ποιοι προωθούν, όμως, την παραπληροφόρηση αυτή; Ο Κ. Καραμανλής απέφυγε ν' αναφέρει ονόματα, αλλά άφησε να εννοηθεί ότι είναι οι ίδιοι αυτοί που ευθύνονται για τα σημερινά εκρηκτικά ελλείμματα της οικονομίας.

ΚΑΙ ΕΠΕΙΔΗ κάποιοι έρχονται και επανέρχονται στο θέμα της απογραφής (τι απέλεια και αυτή – να πιστεύεις ότι δεν μπορείς να ξεγελάσεις τους κουτό-

φραγκους...), ο πρωθυπουργός, μιλώντας στο συνέδριο του Economist, υποστήριξε ότι: Τελικά, το έλλειμμα που κατέλιπε το ΠΑΣΟΚ στη Νέα Δημοκρατία ήταν «πέντε φορές μεγαλύτερο απ' ό,τι έλεγε το ΠΑΣΟΚ» και «τρεις φορές μεγαλύτερο από την πιο ακραία εκτίμηση, που είχε κάνει η κυβέρνηση, κατά τη σύνταξη του προϋπολογισμού του 2004».

ΕΝΤΑΞΕΙ με τα ελλείμματα – τα είπαμε, τα ξαναείπαμε... Με τη διαπλοκή τι γίνεται; Η διαπλοκή –υπενθυμίζει στην κυβέρνηση η *Καθημερινή*...– αντλεί δύναμη από τις παγιωμένες σχέσεις, τη διαφθορά, τους μηχανισμούς αδράνειας, την ακινησία. Συνεπώς, αν ο Κ. Καραμανλής είναι αποφασισμένος να αποσυνθέσει τους μηχανισμούς αυτούς (που «έχουν εγκλωβίσει ακόμα και το ΠΑΣΟΚ»), θα πρέπει να προχωρήσει σε μια επιθετική κυβερνητική πολιτική, η οποία, πρωτίστως, θα επιλύει προβλήματα. Άρα...

ΚΑΤΑ ΤΑ άλλα, για να καταγράψουμε και μες τα αποτελέσματα της δημοσκόπησης αυτής (ως προς την πρόθεση ψήφου) σημειώνουμε: ΝΔ 36,1%, ΠΑΣΟΚ 34,7%, ΚΚΕ 6,9%, ΣΥΝ 3,3% και ΛΑΟΣ 3,7%.

ΕΥΡΩΣΥΝΤΑΓΜΑ: Η ΜΑΧΗ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΟ «ΟΥΙ» ΚΑΙ ΤΟ «NON»

ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ, και ειδικότερα στη Γαλλία, η μάχη ανάμεσα στο «ΟΥΙ» και το «NON», για το ευρωσύνταγμα, συνεχίζεται... Στην Ελλάδα, όμως, (χώρα όπου ανθεί «φαιδρά η πορτοκαλέα») το ευρωσύνταγμα πέρασε χωρίς κανείς, σχεδόν, να το αντιληφθεί! [Πέρασε με 268 ψήφους υπέρ, 17 κατά (ΚΚΕ και ΣΥΝ) και 15 απουσίες]. Ωστόσο, και παρά την υπερψήφιση αυ-

Γραφτείτε συνδρομητές στο Αντί

Το Αντί κυκλοφορεί από τη Μεταπολίτευση, συνεχίζοντας μιαν ιστορία που άρχισε μέσα στη δικτατορία. Στα τεύχη του καταγράφεται η πολιτική και πολιτιστική ζωή της χώρας.

Γραφτείτε συνδρομητές στο Αντί

για να εξασφαλίσετε τη συνεχή και αντικειμενική ενημέρωσή σας.

τή, 135 βουλευτές του ΠΑΣΟΚ, του ΚΚΕ και του Συνασπισμού, ζητούν τη διενέργεια (και) δημοψηφίσματος, επικαλούμενοι σχετικά το άρθρο 44 του Συντάγματος της Ελλάδας.

ΤΙ ΘΑ ΣΥΜΒΕΙ, όμως, στην Ευρώπη, αν οι Γάλλοι, στο δημοψήφισμα της 29ης Μαΐου, απορρίψουν το ευρωσύνταγμα; Από τεχνική άποψη, το ευρωσύνταγμα θα αποκτήσει ισχύ, εφόσον ψηφισθεί από τα 4/5 των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτό σημαίνει ότι ένα «όχι» των Γάλλων δεν θα αχρηστεύσει την ευρωπαϊκή συνθήκη, στην πράξη, όμως, θα επιβραδύνει την πολιτική, οικονομική και κοινωνική ενοποίηση της Ευρώπης. Οι υπέρμαχοι του «όχι» (στην κατηγορία αυτή υπάγεται και η ηγεσία του ΣΥΝ) υποστηρίζουν ότι η απόρριψη του προτεινόμενου ευρωσυντάγματος θα επιτρέψει μια άλλη διαπραγμάτευση «για ένα καλύτερο (λαϊκότερο, δημοκρατικότερο) ευρωσύνταγμα». Όμως, επιφανείς Ευρωπαίοι αναλυτές πιστεύουν ότι επικράτηση του «όχι» στο δημοψήφισμα θα προκαλέσει κρίση στην Ευρωπαϊκή Ένωση, θα θέσει σε κίνδυνο τις οικονομικές μεταρρυθμίσεις και θα παραπέμψει στις ελληνικές καλένδες την ένταξη της Τουρκίας ή της Κροατίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Όσο για τη δυνατότητα μιας άλλης διαπραγμάτευσης, ο Βαλερί Ζισκάρ ντ' Εστέν, που ηγήθηκε των σχετικών διαπραγματεύσεων για την επεξεργασία του προτεινόμενου συντάγματος, προχωρεί ακόμα περισσότερο. «Η επαναδιαπραγμάτευση –τονίζει– είναι πρακτικά αδύνατη, καθώς χώρες όπως η Βρετανία ή η Σουηδία δεν θα δεχτούν ένα άλλο σύστημα που προβλέπει μια πιο ομοσπονδιακή Ευρώπη».

ΕΙΝΑΙ ΚΑΠΟΙΟΣ ΠΟΥ ΕΚΠΟΙΕΙ ΤΑ «ΙΕΡΑ ΚΑΙ ΟΣΙΑ» ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ;

ΑΞΙΟΛΟΓΟ γεγονός, για το Δεκαπενθήμερο που επισκοπούμε, ήταν, ασφαλώς, η επίσκεψη Πέτρου Μολυβιάτη, στην Άγκυρα. Κάποιοι σναγνώστες του *Αντί*, πιθανόν να ρωτήσουν: «Αξιόλογο ως προς τι; Επειδή η επίσκεψη έπεσε στη λακκούβα των Ιμίων;» Απάντηση: Ίσως και γι' αυτό. Ίσως

του Τάσου Αναστασίου

γιατί η επίσκεψη βοήθησε ν' αντιληφθούμε καλύτερα το πώς αντιλαμβάνονται ο Ερντογάν και οι «πασάδες» την προώθηση μέτρων «Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης». [Υπήρχε, βέβαια, κι εκείνη η συγκλονιστική καταγγελία 200 τούρκων διανοουμένων: «Την πατρίδα μας σκιάζει, τούτη την ώρα, μια συλλογική υστερία εθνικισμού, στο στόχαστρο του οποίου βρίσκονται οι Κούρδοι και οι Αρμένιοι», αλλά ποιος ασχολείται, σήμερα, με τέτοιου είδους «λεπτομέρειες»;]

ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ είναι γνωστά: Ενώ οι Πέτρος Μολυβιάτης και Αμπντουλάχ Γκιουλ συζητούσαν περί μέτρων οικοδόμησης εμπιστοσύνης, κ.λπ., ξαφνικά έκανε την εμφάνισή της τουρκική ακταιωρός, προφανώς για να υπομνήσει ότι ναι μεν οι επισκέψεις κάνουν καλό, πλην τα δικαιώματα της Τουρκίας στο Αιγαίο, και ειδικότερα στα Ίμια, παραμένουν απαράγραπτα.

ΦΥΣΙΚΑ, κάποιοι (ακόμα και στην ηγεσία του ΠΑΣΟΚ) σκέφθηκαν να εκβάλλουν κραυγήν μεγάλην: «Η κυ-

βέρνηση της ΝΔ εκποιεί τα ιερά και τα όσια του έθνους, ο Μολυβιάτης πρέπει να επιστρέψει πάραυτα στην Αθήνα, αυτή η ενδοτική πολιτική του Κ. Καραμανλή δεν πάει άλλο». Παρά ταύτα, η κυβέρνηση φαίνεται να διαμήνυσε στην Άγκυρα –σε τόνους χαμηλούς, είναι αλήθεια– ότι όλα έχουν κάποιο όριο και ότι οι σχέσεις «καλής γειτονίας» αποτελούν απαραίτητη προϋπόθεση για την ένταξη μιας χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Κατ' ακολουθία: Η Άγκυρα πρέπει να δώσει έμπρακτες αποδείξεις του σεβασμού της προς τις ευρωπαϊκές αρχές.

ΑΠΟΤΕΛΟΥΝ τα παραπάνω «ψιλά γράμματα» για κάποιους υπερέλληνες που ζητούν ταμπούρλα, σημαίες και δυναμικές αναμετρήσεις; Μάλλον, ναι. Το πρόβλημα, ωστόσο, για κάθε υπεύθυνη κυβέρνηση, είναι άλλο: Ν' αποδομεί τα αδιέξοδα, με την παράλληλη –αναπόδραστη– προάσπιση των κυριαρχικών δικαιωμάτων της χώρας.

ΑΝΤΗΝΩΡ

ΜΟΛΥΒΙΕΣ

- Νά το, νά το πετιέται από ξαρχής κι αντρείευει και θεριεύει.
- Περί του ασφαλιστικού ο λόγος.
- Και μάλιστα δια στόματος του κ. Πολυζωγόπουλου.
- Ξέρετε, του προέδρου της ΓΣΕΕ που γλυκοκοίταζε τη θέση του γραμματέα του «Κινήματος», αλλά τον έφαγε στη στροφή η μπαρουτοκαπνισμένη Μαριλίζα.
- Αυτού που κατακεραύνωνε τον Γιαννίτη.
- Και για να μην ξεχνιόμαστε, αυτού που στηρίζεται στην πολυθρόνα του (η οποία πάει πακέτο με την απαστράπτουσα λιμουζίνα) από κάποιους που θέλουν να λέγονται αριστεροί.
- Και μάλιστα ανανεωτικοί!
- Χαμός με τις δηλώσεις του εν λόγω αστέρος και πλήρης εκμετάλλευσή τους από την ευρισκόμενη σε άλλη αστρική διάσταση κυβέρνηση της ΝΔ.
- Η Αννούλα βρήκε επιτέλους με ποιον θα κάνει τάση.
- Κι άσε τον Ευάγγελο το Μακεδονάρχη να ομιλεί περί των δεινών του νεοφιλελευθερισμού.
- Έχει γούστο η πράσινη αγέλη.
- Αν ήξερα ότι θα πάθαιναν τέτοια ζημιά από την απώλεια της εξουσίας, μπορεί και να μην έπειθα κάποιους αναποφάσιστους να ψηφίσουν Αριστερά!

ΓΙΑΤΙ ΣΑΡΩΝΕΙ Η ΔΑΠ ΣΤΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ

Δεν υπήρχε η παραμικρή αμφιβολία για τη σαρωτική νίκη της ΔΑΠ και στις φετινές φοιτητικές εκλογές, που τα τελευταία χρόνια έχουν αποκτήσει εθιμοτυπικό χαρακτήρα. Αν κάτι σημειώνεται ως αξιόλογο είναι η μικρή αύξηση της συμμετοχής για μια ακόμη χρονιά. Με δεδομένο ότι δεν πρόκειται για ιδεολογική, ούτε κομματική ψήφο, οι εκλογές δεν προσφέρονται καθόλου για πολιτικά συμπεράσματα στα κόμματα. Όσοι αποφοίτησαν πρόσφατα από κάποιο ελληνικό πανεπιστήμιο γνωρίζουν τα κριτήρια με τα οποία εκλέγονται οι αντιπρόσωποι των φοιτητών και σαρώνει εδώ και 17 χρόνια η ΔΑΠ. Η φοιτητική παράταξη της Νέας Δημοκρατίας έρχεται μονίμως πρώτη για τους εξής όχι και τόσο πολιτικούς λόγους: α) διοργανώνει τις καλύτερες και φθηνότερες εκδρομές, β) κάνει τα καλύτερα πάρτυ στα πιο «ίπ» κλαμπ, που παίζουν την πιο μοδάτη μουσική, γ) δίνει τις καλύτερες σημειώσεις στους εξ αποστάσεως φοιτητές, δ) έχει τα καλύτερα κονέ με τους κα-

θηγητές, ε) είναι πιο στενά δεμένη με τους κομματικούς μηχανισμούς της Νέας Δημοκρατίας, στ) μαντρώνει με μεγαλύτερη ευκολία τους δεξιούς, και ζ) έχει και τις πιο όμορφες κοπέλες. Αμφιβάλλω αν υπάρχει κάποιος μη ενταγμένος σ' αυτή την παράταξη φιλήσυχος φοιτητής που να έχει υπόψη του το πρόγραμμα της ΔΑΠ για την παιδεία, ας πούμε, ή για τα ναρκωτικά. Αμφιβάλλω αν αυτός ο φιλήσυχος φοιτητής γνωρίζει την ιστορία της παράταξης που ψηφίζει. Η απόλυτη αποϊδεολογικοποίηση της νεολαίας που μάλλον μετεωρίζεται ανάμεσα στην ελκυστική, αλλά εξακολουθητικώς προδομένη, αριστερή συνθηματολογία και στην αντιμετώπιση του φαντάσματος της ανεργίας και ενός μέλλοντος εφιαλτικά αβέβαιου.

Όποιος αναζητά διαφορετική ερμηνεία της ψήφου στις φοιτητικές εκλογές είναι πολύ βαθιά νυχτωμένος. Ίσως ο χρόνος έχει σταματήσει γι' αυτόν κάπου στα 1975 ή στο 1976.

Κώστας Καραβίδας

«ΩΔΙΝΕΝ ΟΡΟΣ ΚΑΙ ΕΤΕΚΕ ΜΥΝ»

Είναι πόλεμος και θα τον κερδίσουμε, δήλωσε τη Δευτέρα ο πρωθυπουργός σχολιάζοντας τη δημοσκόπηση στο Έθνος του Μπόμπολα που έριχνε το κόμμα του σε απόσταση αναπνοής (1,4%) από το ΠΑΣΟΚ. Κινούμενος στο ίδιο μήκος κύματος (όπλα, παλάσκες, κ.λπ.), ο κυβερνητικός εκπρόσωπος Θ. Ρουσόπουλος κατακεραύνωσε εκείνους που «επιχειρούν να υπονομεύσουν το έργο της κυβέρνησης» και το «σύστημα ΠΑΣΟΚ» που «βλέπει ότι κινδυνεύει και θέλει να μας πείσει ότι εμείς ευθυνόμαστε για τη σημερινή κατάσταση».

Ποια διαπλοκή κινδυνεύει; Εννοεί άραγε τη μοναδική εκείνη που πατάχθηκε με το νόμο για το βασικό μέτοχο και κατά συνέπεια δεν υφίσταται πλέον, ή την άλλη που από πράσινη μεταλλάσσεται σε γαλάζια; Μήπως εκείνη του Σ. Κόκκαλη και της Ιντρακόμ, που περιγελούν το δικαστικό σύστημα, παίρνουν πιστοποιητικά διαφάνειας από το ΕΣΡ για έργα στο στρατό και αλλού και ετοιμάζονται να εισπράξουν δισεκατομμύρια από τον ΟΤΕ του κ. Βουρλούμη

ως αποζημίωση για το αποτυχημένο πείραμα της Cosmogon; Μήπως εννοεί τον ΑΚΤΩΡΑ που πήρε πρόσφατα και το τρίτο σκέλος του προαστιακού, με το επιχείρημα ότι επρόκειτο για εναπομείναν έργο των Ολυμπιακών Αγώνων; Μήπως εννοεί τον κ. Στέγκο της «Τεχνικής Ολυμπιακής», που συμμετέχει με τον κ. Λιακουνάκο και την Raytheon στην προετοιμασία της προσεχούς επίσκεψης του υπουργού Άμυνας στην Ουάσιγκτον, και με τον Σ. Κόκκαλη σε τεχνικές κοινοπραξίες; Μήπως εννοεί τον κ. Γερμανό και τον κ. Μυτιληναίο με τις απευθείας αναθέσεις από το Υπουργείο Άμυνας; Ή μήπως άραγε εννοεί «την παρέα της Πουνταζέζα» στην οποία, όπως διαβάζαμε σε κυριακάτικο φύλλο, συμμετέχει και ο ίδιος μαζί με εκλεκτούς εκπροσώπους του γερμανικού εξοπλιστικού λόμπι και τον κ. Βουλγαράκη;

Όπως άλλωστε επεσήμανε ο κ. Ρουσόπουλος στο επιμύθιο της νέας εκστρατείας του κατά της διαπλοκής, «η Ελλάδα είναι μικρός τόπος και μεταξύ μας γνωρίζομαστε». Το μεγάλο ερώ-

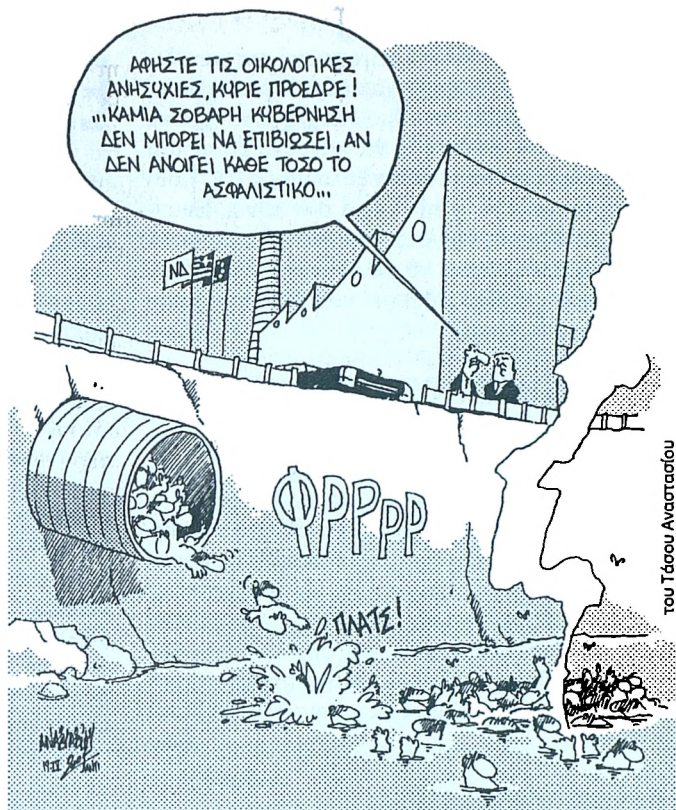
τημα όμως είναι άλλο: Μπορεί η σημερινή κυβέρνηση να εγγυηθεί τον αγώνα κατά της διαπλοκής, όταν η παράταξη στην οποία στηρίζεται είναι δέσμιά της; Παράδειγμα ο κ. Μητσοτάκης. Όποιος άκουσε προσεκτικά την τηλεοπτική συνέντευξή του στον Ν. Χατζηνικολάου στις 14/4 θα διέκρινε ασφαλώς ότι εκτός από την «υπουργοποίηση» του γιου του στο Υπουργείο Ανάπτυξης –εξ ου και τα εύσημα προς τον κ. Σιούφα– ήταν προφανείς και οι πιέσεις του για την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας του lobby του, που ξενικά από τον ανιψιό του κι εκείνες τις δεξαμενές ασφαλείας των αεροπλάνων και φτάνει σε πολλά άλλα επιχειρηματικά σχέδια, ένοπλα και μη, με τα οποία θα έχουμε ασφαλώς καιρό ν' ασχοληθούμε εκτενώς στους μήνες που έρχονται. Σε αγαστή συνεργασία με το lobby Μητσοτάκη δρα και ένα άλλο, προσκείμενο στην πολυτάλαντη οικογένεια Βαρβιτσιώτη και τη δραστήρια εταιρεία δημοσίων σχέσεων «V+O».

D.A.

ΑΝΤΑΡΤΙΚΟ

Κάποτε ο Ευάγγελος Αβέρωφ καλούσε το λαό της ΝΔ να συμπαραταχθεί και να πολεμήσει έως εσχάτων στον «ανένδοτο αγώνα» για να πέσει το Παπανδρεϊκό ΠΑΣΟΚ. Τώρα ο Καραμανλής ο νεότερος επαναλαμβάνει σε όλους τους τόνους ότι η κυβέρνηση κηρύσσει τον πόλεμο εναντίον όλων. Πάλι λοιπόν τα σενάρια συνωμοσίας και οι σκοτεινοί κύκλοι επανέρχονται στο προσκήνιο μόλις αντιλαμβάνονται στη Ρηγίλλης ότι τα πράγματα δυσκολεύουν. Αυτό συμβαίνει όταν μια συγκεκριμένη πολιτική δεν αποδίδει και αρχίζουν οι γκρίνιες. Αυτό είναι το καλύτερο αντίδοτο για την επίτευξη της συσπειρώσης ή είναι τρανή απόδειξη ότι «ο βασιλιάς είναι γυμνός»;

Σως

του Τάσου Αναστασίου

ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΔΩΣΕΙ ΤΗ ΛΥΣΗ Ο ΑΝΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ;

Παρά τις πολεμικές προθέσεις του πρωθυπουργού εναντίον της διαπλοκής, η απαισιοδοξία για την... δεύτερη τετραετία είναι πλέον διάχυτη στη ΝΔ μετά τη δημοσκοπήση της Metron Analysis. Οι παλινωδίες στην οικονομική πολιτική, τα αλλεπάλληλα σοβαρά λάθη στην άσκηση της εξωτερικής πολιτικής, η ανεπανάληπτη εσωκομματική φεγωμάρα και η ανεπάρκεια της κυβερνητικής ενημέρωσης είναι πλέον πολύ δύσκολο να αποσιωπηθούν και κυρίως να δικαιολογηθούν. Κορυφαίο δείγμα της ανικανότητας των επιτελών του Μαξίμου να αντιληφθούν την πραγματικότητα αποτελεί και το γεγονός ότι επιχειρούν να αντιμετωπίσουν την κατάσταση με νέα γκάλοπ-ευνοϊκότερα- και με βερμπαλιστικές απειλές εναντίον της διαπλοκής.

Για να ηττηθεί όμως αποτελεσματικά η διαπλοκή, χρειάζεται μια κυβέρνηση που θα έχει πολιτικό και ιδεολογικό όραμα για το μέλλον της χώρας και δεν θα διαχειρίζεται απλώς την οικονομική κρίση. Μια κυβέρνηση που θα κάνει πραγματικές και όχι φραστικές ρήξεις με τη διαπλοκή και το «σύστημα ΠΑΣΟΚ». Μια κυβέρνηση που θα συγκρουστεί με τους μηχανισμούς διαφθοράς και εκμαυλισμού στους οποίους στηρίζεται η διαπλοκή και δεν θα συμβιώνει με αυτούς. Δεν χρειάζεται να είναι κανείς Αϊνστάιν για να αντιληφθεί ότι η παράταξη που κυβερνά είναι πολιτικά και ιδεολογικά ασπόνδυλη και άνευρη. Ότι η δυναμική που της εξασφάλιζε η κάθετη προεκλογική αντιπαράθεση με τη διαπλοκή αντικαταστάθηκε από ένα άπειρο και άτολμο διαχειριστικό σχήμα.

Από διαχειριστές κρίσεων και εικόνων που δεν πιστεύουν σε τίποτα πέραν των γκάλοπ και των δημοσκοπήσεων. Δεν ξέρω για τον ίδιο τον Κ. Καραμανλή, αλλά είναι γεγονός ότι η κυβέρνησή του αυτοχειριάζεται πολιτικά, αφού αναζητά μονίμως τη λύτρωση σε μεσαίες λύσεις και δημοσιοσχεσίτικα σχήματα. Και όμως η εκλογική της βάση ζητούσε μόνο απαλλαγή από το «σύστημα ΠΑΣΟΚ» και σε αντάλλαγμα ήταν διατεθειμένη να ανεχθεί επιβαρύνσεις. Αντί γι' αυτό βλέπει έκπληκτη να διαχειρίζονται σήμερα τις τύχες του τόπου άνθρωποι που δεν έδωσαν ούτε μια μάχη εναντίον της διαπλοκής και της διαφθοράς. Νεοσύλλεκτες πολιτικές ασημαντότητες που τους κάνουν καψώνια οι παλιοσειρές του ΠΑΣΟΚ. Είναι κρίμα.

D.A.

- Σπαράζει η ψυχή μου να τους βλέπω στα κανάλια σ' ένα διαρκές παραλήρημα και με τόσο έντονα τα σημάδια της κατάθλιψης.
- Κι άλλη αστέρας του πράσινου ήλιου κατέθεσε ερώτηση στο ευρωκοινοβούλιο για το νομοσχέδιο περί βασικού μετόχου.
- Όλοι και όλες («οι πράσινες παρόλες»), που θα 'λεγε κι ο λαϊκός ποιητής, στο δρόμο που χάραξε ο Σηφουνάκης.
- Ε όχι κι ο γνωστός ντερμπεντέρης της δημοσιογραφίας να βγαίνει με φισεκλίκια για το Σκοπιανό!
- Οι ζεϊμπεκίες του Giorgos και οι κουμπιριές του Κώστα μάλλον δεν επιφέρουν αποτελέσματα στην εξωτερική μας πολιτική με τους Τούρκους.
- Χαμός και πάλι στα Ίμια.
- Πού είσαι γίγαντα του εκουγχρονισμού να βροντοφωνάξεις πάλι εκείνο το «ευχαριστώ» στους Αμερικάνους χειροκροτούμενος από τους βο(υ)λευτές σου!
- ...και αγιογραφούμενος από τους κολλητούς σου ντερμπεντέρηδες των ΜΜΕ.
- Μας λείπεις τόσο!
- Υιός Μπόμπολα επισκέφτηκε το Καστρί.
- Ε, και;
- Κι ο Κοσκωτάς δεν επισκεπτόταν τον πατέρα του Giorgos;
- Με προπομπό τον Giorgos.
- Ουδέν μεμπτόν.
- Κακοτεχνίες αποκαλύφθηκαν στο «Αττικό Νοσοκομείο».

- Μάλλον περί παρεξηγήσεως πρόκειται.
- Γίνονταν τέτοια πράγματα επί εκσυγχρονισμού;
- Εσείς τι λέτε, κύριε Κουνελάκι μας;
- Αγωγή κατά αυλικού δημοσιογράφου του Σημιτιστάν κατέθεσε ο κ. Παπαθεμελής.
- Το καταγγέλλουμε ως στήλη, γιατί θα ηρωποιοίσει λάθος άτομα, που μέχρι σήμερα κανείς δεν έπαιρνε στα σοβαρά.
- Το πολύ-πολύ ο Αθανασάκης, ως τροφοδότης των παραπολιτικών, και η Μαριλίζα ως «γραμματέας».
- Χαμός στην Κύπρο μετά τις αποκαλύψεις των «συμβουλών» του κ. Πανταγιά στον κ. Αναστασιάδη του ΔΗΣΥ.
- Εμείς ενθυμούμαστε τα «πνήματα» του ανδρός όταν ευρισκόταν στου Μαξίμου ως σύμβουλος του τ. καταλληλότερου.
- Τείνω να υιοθετήσω την αντιεπιστημονική άποψη ότι μερικά χούγια δεν κόβονται με τίποτα...
- Πλήρης μπαχαλοποίηση στους περισσότερους τομείς της κυβερνητικής πολιτικής.
- Έχουν χάσει τη μπάλα κι όταν δε δέχονται γκολ επιτυγχάνουν αυτογκόλ!
- Με εξαίρεση δυο-τρεις υπουργούς επικρατεί το απόλυτο χάος.
- Ο πρωθυπουργός δείχνει να μην ανησυχεί, ελλείπει αξιωματικής αντιπολίτευσης.

ΚΟΥΓΙΑΝΙΣΤΑΝ

Μήπως έχουμε εισέλθει στην εποχή της αυτοδικίας και δεν το πήραμε χαμπάρι; Εφόσον οι δικηγόροι παίρνουν το νόμο στα χέρια τους, τότε οι ταλαίπωροι οι πολίτες τι να κάνουν; Το ωραίο ήταν ότι το ίδιο βράδυ μετά τον ξυλοδαρμό ο κ. Κούγιας μίλησε στην εκπομπή «Τετ α τετ» του κ. Ευαγγελιάτου με θέμα τη βία στα γήπεδα! (Για το καλό σας πάντως αποφεύγετε να μιλάτε στο κινητό όταν προχωράτε στο δρόμο. Μπορεί να πέσουν ουρανοκατέβατες σφαλίεςρες.)

Σως

ΑΠΑΡΑΔΕΚΤΟΣ Ο ΝΤΕΜΗΣ!

Εχει δίκιο το μέλος του ΔΣ του Ολυμπιακού που αναρωτήθηκε ποιος είναι επιτέλους ο Ντέμης Νικολαΐδης και ζητά έξτρα μέτρα ασφαλείας για τη ρεβάνς του Κυπέλλου στο γήπεδο Καραϊσκάκης-Κόκκαλης! Τι φοβάται; Έχει κατηγορηθεί ως μυστικός πράκτορας ξένης υπηρεσίας; Ως κατάσκοπος; Έχει εκκρεμείς δικαστικές υποθέσεις με το ρώσικο Λόττο; Λαδώνει πολιτικούς και δημοσιογράφους; Είχε σχέσεις όπως ο «θείος» με διαιτητική «παράγκα»; Διορίζει πουρνάρια; Ποιος λοιπόν να τα βάλει μαζί του;

Ε.Α.

• Λυσσασμένο σκυλολόι

Τι κοινό έχουν Καραμανλής και Ντέμης Νικολαΐδης; — Τη λύσσα εναντίον τους των βασικών ΜΜΕ.

Ε.Α.

ΡΕ ΣΕΙΣ, ΠΟΙΟΣ ΕΙΝΑΙ ΑΥΤΟΣ Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΠΟΥ ΜΟΥ ΣΤΕΛΝΕΙ ΕΠΙΣΤΟΛΗ, ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΠΟΥ ΠΕΦΤΕΙ ΑΥΤΗ Η ΕΛΛΑΔΑΣ.

του Δημήτρη Πετασιόδη

ΑΕΡΟΜΑΧΙΕΣ F16-EUROFIGHTER

Είναι γνωστό ότι οι πολιτικοί με το ένα χέρι χαϊδεύουν το κεφάλι των μωρών και με το άλλο τούς κλέβουν το μπουκάλι με το γάλα. Αυτό σκεφτόμουν όταν διάβαζα, στη νεόκοπη κυριακάτικη εφημερίδα που ανέβασε στα ύψη την πίεση του Κίτσου, ένα άρθρο για την εν εξελίξει στους διαδρόμους του Υπουργείου Άμυνας αερομαχία μεταξύ F16 και Eurofighter. Το άρθρο είχε πολλές και ενδιαφέρουσες πληροφορίες για την καταπολέμηση της διαπλοκής στις στρατιωτικές προμήθειες από την κυβέρνηση της ΝΔ, μέσω της ανάπτυξης νέου τύπου προσωπικών σχέσεων ορισμένων υπουργών της με τη νέα γενιά αντιπροσώπων που θέλει να αντικαταστήσει —μέσα σε συνθήκες πλήρους διαφάνειας και εντελώς τίμιους ξεπερασμένους πλέον κυρίους Λιακουνάκο, Μπόμπολα και Κόκκαλη. Το γεγονός μάλιστα ότι το άρθρο συνοδευόταν και από ένα DVD με το παιχνίδι «Eurofighter Typhoon» το καθιστά καθ' όλα αντικειμενικό.

Δεν καταλαβαίνω όμως γιατί τα βάζουν με τους συγκεκριμένους υπουργούς, αφού όλοι στο Υπουργείο Άμυνας γνωρίζουν ότι η απόφαση θα είναι κατ' αρχήν πολιτική και θα την πάρει ο ίδιος ο πρωθυπουργός, ο οποίος βρίσκεται ενώπιον ενός σοβαρού διλήμματος: Αν επιλέξει αμερικανικά, θα δυσχεράσει τους ευρωπαίους συμμάχους. Αν πράξει το αντίθετο, θα δυσχεράσει την Ουάσιγκτον. Μπρος γκρεμός και πίσω ρέμα δηλαδή. Έμαθα λοιπόν ότι ο καβγάς δεν αφορά την αγορά και την τιμή του νέου μαχητικού, αλλά γίνεται για τα περιήφημα Αντισταθμιστικά Οφέλη (Offsets), μια πρακτική που έχει αντικαταστήσει όπως φαίνεται το παλιό καλό λάδωμα. Διαβάσαμε λοιπόν στην εν λόγω εφημερίδα ότι μεταξύ των άλλων ενδιαφέρονται ιδιαίτερα για τα αντισταθμιστικά από τυχόν επιλογή των F16 οι κύριοι Δημήτρης Μανωλάκος και Χριστιανός Χατζημηνάς, και άναψαν δύο λαμπάκια στον υπολογιστή μας. Ένα για τον πρώτο που τον συνδέει με το παλιό σκάνδαλο της Litton και ένα για τον δεύτερο που τον συνδέει με την Hochtief, το αεροδρόμιο και ένα πρώην μεγαλοστέλεχος του ΠΑΣΟΚ. Όπως επίσης πληροφορούμεθα, είναι πολύ δύσκολο να κλέψει κανείς το γάλα από πρώην θεία βρέφη. Το πίνουν όλο μόνα τους.

D.A.

Η ΑΛΗΘΕΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟ;

Στον σύντομο απολογισμό του κυβερνητικού έργου που έκανε τη Δευτέρα, ο κ. Ρουσόπουλος αισθάνθηκε την ανάγκη να αναφερθεί και στην υπόθεση του Χρηματιστηρίου, δικαιολογώντας το θάψιμό της με τον ισχυρισμό ότι «οι μισές υποθέσεις είχαν παραγραφεί». Επειδή και στην περίπτωση αυτή η παραπληροφόρηση είναι εξοργιστική και έχω βαρεθεί να σπάω την τηλεόραση, επισημαίνω ότι μέχρι το τέλος του 2004 η παραγραφή δεν υφίστατο και η κυβέρνηση θα μπορούσε αν ήθελε να είχε προχωρήσει στη σύσταση Εξεταστικής Επιτροπής.

Δεν το έκανε όμως, με πρόφαση την απόφαση της εισαγγελίας Πρωτοδικών Βασιλικής Βλάχου να θέσει την υπόθεση στο αρχείο. Όμως η κυρία Βλάχου είναι μεταξύ εκείνων των δικαστικών που το ήθος τους ελέγχεται τώρα από τον Άρειο Πάγο. Είναι επίσης κουμπάρα της κυρίας Βαληνάκη, η οποία βρίσκεται τελευταία στο στόχο μερίδας του Τύπου για τις σχέσεις της με γνωστό δικηγορικό γραφείο που βρέθηκε στο κέντρο των παραδικαστικών και παραεκκλησιαστικών κυκλωμάτων.

Η κυρία Βλάχου ανήκει επίσης πολιτικά στην κυβερνητική παράταξη. Τα συμπεράσματα δικά σας.

D.A.

ΦΩΝΗ ΑΠ' ΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ

Αστράφτει και βροντά ο Γιωργάκης κάθε φορά που αισθάνεται την ανάγκη να ασκήσει τη «σκληρή» αντιπολίτευσή του στην κυβέρνηση. Και τι λέει; Χαρακτηριστικό δείγμα η αποστροφή της ομιλίας του, στο Εθνικό Συμβούλιο του ΠΑΣΟΚ, στην οποία μεταξύ άλλων κατηγορήσε την κυβέρνηση ότι έχει κάνει μια «ανήθικη συμμαχία με τους κομμουνιστές» στη μάχη που δίνει στις Βρυξέλλες για τον «βασικό μέτοχο».

Στους νέους καιρούς και στις νέες συνθήκες που έχουν διαμορφωθεί είναι φυσικό για το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης να μη βρίσκει σοβαρά επιχειρήματα.

Και έγινε κι αυτό! Ο Γιωργάκης ξέχασε τις πονηριές του πατέρα και θυμήθηκε τις βαθιές ρίζες στον παππού. Τον οποίο, ως γνωστόν, πριν γίνει «Γέρος της Δημοκρατίας», όλοι αποκαλούσαν Παπατζή. Το όνομα έμεινε στην οικογένεια και τη σημάδεψε. Έτσι καταφεύγει στη δοκιμασμένη συνθηματολογία των αείμνηστων Γιαννόπουλου και Κουτσόγιωργα...

T.K.A.

Ο ΑΝΤ' ΑΥΤΟΥ...

Και τώρα τι θα κάνουμε χωρίς τον Ραούφ Ντενκτάς στην Κύπρο; Εμείς μάλλον τίποτε. Εκείνη που προβληματίζεται όμως είναι η Άγκυρα, η οποία αμέσως μετά την ανακοίνωση της νίκης του Μεχμέτ Αλί Ταλάτ στις προεδρικές εκλογές στα Κατεχόμενα, έσπευσε να προετοιμάσει το έδαφος για τον αντ' αυτού, με δηλώσεις του τύπου «η αλλαγή στην προεδρία της Βόρειας Κύπρου δεν σημαίνει και αλλαγή στην πολιτική των Τουρκοκυπρίων. Αντίθετα, η παρουσία του Ταλάτ θα στερήσει από τους Ελληνοκύπριους το προκάλυμμα που τους προσέφερε ο Ντενκτάς για να κρύβουν την άρνησή τους για ένωση του νησιού».

Προσθέτουν, πάντως, για να μην ξεχνιόμαστε, ότι πρώτη προτεραιότητα του Ταλάτ θα είναι να βγάλει τους Τουρκοκύπριους από την απομόνωση που βρίσκονται, ενώ παράλληλα θα αναλάβει πρωτοβουλίες προς τη διεθνή κοινότητα για άρση του αδιεξόδου στην επίλυση του Κυπριακού στη βάση του Σχεδίου Ανάν, στηριζόμενος φυσικά στο θετικό κλίμα που είχε δημιουργήσει το «ναι» των Τουρκοκυπρίων στο περσινό δημοψήφισμα.

Όσον αφορά στη δική μας πολιτική πάντως, θα πρέπει επιτέλους να υπάρξει μια εποικοδομητικότερη στάση σχετικά με την απομόνωση των Τουρκοκυπρίων. Στο κάτω-κάτω της γραφής είναι και για το ελληνικό συμφέρον...

T.K.A.

- Οι εργολαβοκαναλάρχες κάνουν ό,τι μπορούν για να έρθουν πάλι οι παλιές καλές μέρες (τους).
- Όχι πως δεν κάνουν και σήμερα τη δουλειά τους.
- Απλά αναγκάζονται να κρατούν τους τύπους.
- Έστω και στοιχειωδώς.
- Κι αυτό δεν το πολυγουστάρουν.
- Αλλιώς ήταν συνηθισμένοι χρόνια τώρα.
- Τους κατανοώ.

N. Μολ.

ΑΝΑΠΑΝΤΗΤΟ

Η αμερικανική πρεσβεία έχει αρχίσει την κατασκευή νέου κτηρίου στο οικόπεδο του Συλλόγου Πολιτικών Υπαλλήλων το οποίο χάρισε στους Αμερικανούς η κ. Βάσω Παπανδρέου. Το οικόπεδο αποτελεί τμήμα ελεύθερου χώρου που προβλεπόταν μαζί με άλλους (πάρκο Ελευθερίας κ.λπ.) να σχηματίζει μια ζώνη πρασίνου. Βεβαίως αυτά είναι παλιές ιστορίες. Είμαστε πάντα πρόθυμοι να υπακούσουμε στις βουλές των προϊσταμένων μεγάλων δυνάμεων και κανείς δεν τολμά να βγάλει κιχ. Προαναγγέλλοντας το νέο τερατούργημα, αναμένουμε απάντηση από την Πολεοδομική Υπηρεσία του Δήμου Αθηναίων και το ΥΠΕΧΩΔΕ: να εξηγήσουν με ποιο διάταγμα βγήκε η άδεια οικοδομής. Μάλλον αναπάντητο θα μείνει το ερώτημα.

A.

ΡΑΣΟ-ΠΑΡΑΚΡΑΤΟΣ

Εως πού φτάνουν τα όρια δράσης και επιρροής της «Χρυσόπληγης», της γνωστής δηλαδή παραθηρ-σκειντικής οργάνωσης; Φαίνεται ότι κάτι σοβαρό συμβαίνει στη Γεωγραφική Υπηρεσία Στρατού –σύμ-φωνα με όσα έχουν δει το φως της δημοσιότητας– με κάποιο αντισυνταγματάρχη εκλεκτό της Αρχιεπισκο-πής, ο οποίος προωθήθηκε στην ιεραρχία παρ' όλες τις καταγγελίες που είχαν γίνει γι' αυτόν. Με αντικείμενο ποιο ακριβώς; Μήπως για να τύχουν καλύτερης μετα-χείρισης τα όσα έχουν σχέση με τη σύνταξη του εκκλη-σιαστικού κτηματολογίου;

Σως

ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑ

Τελικά ψάχνουμε να βρούμε εξιλαστήρια θύματα στους δημοσιογράφους; Με τη δημοσίευση της λί-στας –που πιθανώς να μην είναι ακριβής– των δη-μοσιογράφων που εργάζονται στο δημόσιο ξεκαθαρί-ζουμε τα όσα έχουν σχέση με τη διαφθορά και τη δια-πλοκή στο δημοσιογραφικό επάγγελμα; Η εκάστοτε εξουσία έχει ανάγκη τον προσεταιρισμό δημοσιογρά-φων. Η απουσία κανόνων δεοντολογίας που να ρυθμί-ζουν τις σχέσεις τους με τους φορείς της εξουσίας επι-τρέπει στον καθένα και το μέσο που εργάζεται, να ορί-ζει όπως κρίνει αυτός συμφέρονες τις σχέσεις με πο-λιτικούς, επιχειρηματίες και άλλους. Ποιος τους χρειά-ζεται τους ανεξάρτητους δημοσιογράφους όταν ακόμη και οι περιφνημες κρατικές δημοσιογραφικές σχολές έχουν περιπέσει σε αφάνεια, μη γνωρίζοντας τι ακρι-βώς να διδάξουν; Ως γνωστόν τα κόλπα τα μαθαίνεις όταν βγεις στο «πεξοδρομίο»...

Σως

του Δημήτρη Πετασίδη

ΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ

Τραγικά τα αποτελέσματα της πρόσφατης σφυγμομέτρη-σης, στο βαθμό βεβαίως που μπορεί κανείς να την εμπιστεύε-ται.

Και το τραγικό δεν βρίσκεται στις απώλειες που σημειώνει η ΝΔ και τις οποίες δεν εισπράτ-τει το ΠΑΣΟΚ. Άλλωστε η πο-λιτική και των δυο κομμάτων εί-ναι γνωστή και, σε ό,τι αφορά τα μεγάλα θέματα της κοινω-νίας, σχεδόν ταυτόσημη, που σημαίνει το ίδιο αναποτελε-σματική και κατά τεκμήριο αντιλαϊκή.

Εκείνο που κάνει εντύπωση, είναι το γεγονός ότι τη φθορά των μεγάλων κομμάτων ει-σπράττει το ΛΑΟΣ του Γ. Κα-

ρατσαφέρη, ενώ αντίθετα μείω-ση της δύναμής του παρουσιά-ζει και ο ΣΥΝ, σε αντίθεση με το ΚΚΕ που παρουσιάζει μια μικρή αύξηση.

Αυτό βεβαίως δεν σημαίνει ότι ξαφνικά η ελληνική κοινω-νία στρέφεται προς τη συντή-ρηση ή ότι αποκτά ακροδεξιές τάσεις, όπως πολύ απλουστευ-τικά ισχυρίζονται ορισμένοι αναλυτές. Απλώς εκφράζεται έντονη δυσαρέσκεια για τις αντιλαϊκές πολιτικές επιλογές των κομμάτων εξουσίας, αλλά και για τις ασάφειες και αμφι-βολίες στην πορεία της Αρι-στεράς. Για να ξέρουμε τι λέ-με!

Τ.Κ.Δ.

ΛΙΣΤΑ ΘΑΝΑΤΟΥ

Αυξάνεται συνεχώς ο αριθμός των ατόμων που ζητούν να ενταχθούν σε κάποια από τα προγράμματα απεξάρτησης στη χώρα μας.

Στην περίπτωση του ΟΚΑΝΑ ο αριθμός αγγίζει τους 6.000, και εάν στον αριθμό αυτό προστεθούν και οι περίπου 9.000 που ζητούν κάποιου είδους βοήθεια κάθε χρόνο στο πρόγραμμα «18 ΑΝΩ», αντιλαμβάνεται κανείς την έκταση του προβλήματος που στην περιφέρεια αποκτά ακόμη πιο σοβαρές διαστάσεις.

Καθώς μεγαλώνουν οι λίστες αναμονής αρκετοί είναι αυτοί που χάνουν την ζωή τους περιμένοντας για πάνω από 3 χρόνια χωρίς να προλάβουν να ενταχθούν στο πρόγραμμα...

Σως

ΟΤΕ ΔΕΝ ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΜΟΝΟ ΚΟΚΚΑΛΗΣ

Ακούσαμε, γιατί αυτά τα πράγματα δεν γράφονται στο οικονομικό ρεπορτάζ, ότι υπάρχει μια εταιρεία ονό-ματι Telepassport. Ποιοι κρύ-βονται από πίσω της; Πολλοί πρώην: Ακούγονται τα ονόμα-τα ενός πρώην ταμιά του ΠΑΣΟΚ, ενός προσφάτως πα-ραπεμφθέντος αστέρα της χρη-ματιστηριακής απάτης επί Ση-μίτη, ενός πρώην υπουργού της Κύπρου που αναμείχθηκε και στο σκάνδαλο των TOR, και

ενός πρώην στενού συνεργάτη του Κ. Σημίτη που του άρεσαν οι βόλτες με τα κότερα. Επί ΠΑΣΟΚ η εταιρεία αυτή μεγα-λούργησε, παράλληλα με την Ιντρακόμ. Τώρα όμως που η κυβέρνηση άλλαξε, οι ιδρυτές της προσπαθούν να την πλασά-ρουν σε μια γνωστή πολιτική και επιχειρηματική οικογένεια της ΝΔ που κρύβεται πίσω από την εταιρεία δημοσίων σχέσε-ων «V+O».

Δ. Α.

«ΣΕΝΑΡΙΑ» ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΑΜΠΕΛΟΚΗΠΟΥΣ

Μπορούμε να φανταστούμε λειτουργία νηπιαγωγείου σε διπλοβάρδιες; Μπορούμε να φανταστούμε σχολείο με 700 παιδιά να έχει μόνο 3 τουαλέτες; Και ταυτόχρονα μπορούμε να φανταστούμε ότι αποχαρκτηρίζεται η επικείμενη χρήση για σχολείο στην ίδια περιοχή και το οικοπέδο είναι πια ελεύθερο να οικοδομηθεί από ιδιώτη; Μπορούμε να φανταστούμε ελικοδρόμιο στο κέντρο της Αθήνας και στο ακριβώς απέναντι κτήριο να γίνονται χειρουργεία ανοιχτής καρδιάς; Μπορούμε να φανταστούμε σε αυθαίρετο (και με τη «βούλα» του ΣτΕ) κτήριο το ίδιο το Δημόσιο να νοικιάζει χώρο και να στεγάζει υπηρεσίες του; Μπορούμε να φανταστούμε μάλιστα ότι αυτές οι συγκεκριμένες υπηρεσίες είναι(!) οι Ελεγκτές Περιβάλλοντος;

Αν μπορούμε να τα φανταστούμε όλα αυτά, τότε ζούμε ή έχουμε γνωστούς που ζουν στους Αμπελοκήπους. Διότι όπως λέγεται για τις ταινίες επιστημονικής φαντασίας αλλά και τις πάσης φύσης ταινίες, «όλα από τη ζωή είναι βγαλμένα». Για τα συγκεκριμένα «όλα» έδωσαν συνέντευξη τύπου τα μέλη του ΔΣ του Πολιτιστικού και Περιβαλλοντικού Συλλόγου Κέντρου Αμπελοκήπων, την Τετάρτη 20/4.

Μετά την παρέλευση τριών μηνών από την έκδοση των -κυριολεκτικά επαναστατικών και πρωτόγνωρων- αποφάσεων του ΣτΕ για το κτήριο στο κτήμα Θων, αλλά και την κατασκευή του Πολυδιασκεδαστηρίου, χωρίς να έχει γίνει καμία κίνηση κατεδάφισης από το Δήμο της Αθήνας και το ΥΠΕΧΩΔΕ, οι κάτοικοι της περιοχής δηλώνουν αποφασισμένοι να παλέψουν για να «βγούνε πέρα» αυτές οι αποφάσεις όπως ορίζει ο νόμος.

Να σημειωθεί ότι ήδη το Επιμελητήριο Περιβάλλοντος και Βιωσιμότητας έχει γνωμοδοτήσει, μετά τις αποφάσεις του ΣτΕ, για το δέον γενέσθαι. Η σχετική γνωμοδότηση δόθηκε χθες στη δημοσιότητα κατά τη διάρκεια της συνέντευξης τύπου και εκθέτει σοβαρά για τις επικίνδυνες ολιγωρίες τους και το Δήμο Αθηναίων και το ΥΠΕΧΩΔΕ.

ΦΛΟΓΑ

Η ΧΥΤΡΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

«Φίλε Συνδρομητή
Όταν αγοράζεις συσκευασμένο φιστίκι Αιγίνης, προσέχεις πάντοτε (και καλά κάνεις) την ημερομηνία λήξης. Όταν σου έρχεται με το ταχυδρομείο το «φιστίκι» (από το τεύχος αυτό και εφεξής) πρόσεξε στο κάτω μέρος της αυτοκόλλητης ετικέτας που γράφει τη διεύθυνσή σου. Θα δεις εκεί μια ή περισσότερες χρονολογίες. Είναι η συνδρομή ή οι συνδρομές που πρέπει να ανανεώσεις. Μην ξεχνάς ότι οι μόνοι τρόποι για την έκδοση αυτού του περιοδικού είναι οι συνδρομές των φίλων του». (Από το Αιγινίτικο «περιοδικό ευτράπελης ύλης, φωταδιστικό και κουλτουριάρικο» **Το φιστίκι**, σχετικά με τις συνδρομές, που όμως έχουν και γενικότερη αξία και χρήση...)

✉ «Ήρθε η άνοιξη και μαζί της φέρνει εκδρομές. Στο **Βήμα της Αιγιαλείας**, στο τεύχος της Πρωταπριλιάς διαβάζουμε: «Άρχισαν και για φέτος οι μαθητικές εκδρομές. Με αεροπλάνο, τρένο, πούλμαν και βαπόρια εκδράμουν αυτές τις μέρες 370.000 μαθητές στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Μολονότι είναι νωπές ακόμη οι μνήμες από τα τραγικά δυστυχήματα στα Τέμπη και στον Μαλιακό και το φυλλοκάρδι των γονιών τρέμει στη σκέψη του λεωφορείου, οι περισσότεροι μαθητές -πάνω από 250.000- θα μετακινηθούν με πούλμαν. Όμως η αγωνία των γονιών δεν αφορά μόνο την ασφαλή μεταφορά των παιδιών. Η σχολική εκδρομή έχει λάβει τον χαρακτήρα ενός, συχνά, κατευθυνόμενου ξεφαντώματος από όσους καρπούνται τα κέρδη μιας «βιομηχανίας» με ετήσιο τζίρο 100.000 εκατ. Ευρώ».

✉ Ο ιδιότυπος «πόλεμος» που λαμβάνει χώρα στη Λέσβο και γενικότερα στα νησιά του Αιγαίου μεταξύ δουλεμπορικών πλοιαρίων και σκαφών του λιμενικού, με θύματα ανθρώπους που ψάχνουν για μια άλλη, καλύτερη ζωή στην Ευρώπη και που πολλές φορές σ' αυτή τους την αναζήτηση βρίσκουν τραγικό τέλος, γίνεται γνωστός ενίοτε από τα δελτία ειδήσεων. Στην εφημερίδα **Εμπρός** της Λέσβου διαβάσαμε κείμενο της Ειρήνης Δρακούλα, μέλους της Διεθνούς Αμνηστίας, με τίτλο «Οι περιπλανώμενες ψυχές του Αγίου Παντελεήμονα». Περιγράφει την εμπειρία της από την ταφή Ιρακινών, αλλά και από την ανατολή μιας καινούργιας μέρας για τους επιβιώσαντες.

«Από μακριά βλέπω να πλησιάζουν οι νεκροφόρες που μεταφέρουν τα πτώματα των προσφύγων που βρέθηκαν δέκα μέρες μετά από το ναυάγιο. Σ' αυτά τα έξι φέρετρα κείτονται τα άψυχα κορμιά τριών ενηλίκων και τριών παιδιών. Πλησιάζω και ανα-

καλύπτω με φρίκη τα παραμορφωμένα πρόσωπά τους, μαυρισμένα από την μανία των κυμάτων πάνω στα βράχια. Μου αγγίζουν την ψυχή τα αγγελικά πρόσωπα των παιδιών, διακρίνω τη μύτη τους και τα αφτιά τους μισοφαγωμένα από τα ψάρια, από τα καβούρια, τους γλάρους, από τις μύγες. Αρνούμαι να φανταστώ αυτά τα κοριτσάκια ηλικίας τριών, πέντε, δέκα χρόνων να παίζουν, να σκάνε στα γέλια, να κλαίνε, με λίγα λόγια να ζουν... Δεν θέλω να ακούσω τις φωνές τους, τα γέλια τους, δηλαδή δεν θέλω να τις φανταστώ ζωντανές, για να μην τις βλέπω ξαπλωμένες στο λευκό φέρετρό τους, για να μην ζω αυτό που ετούτη τη στιγμή ζω. Το να θάβεις παιδιά είναι οδυνηρό κι ας μην είναι δικά σου...

...Έχω παραβρεθεί σε καμιά δεκαπενταριά κηδείες προσφύγων. Παρευρίσκομαι σ' αυτές τις κηδείες, για να μην θάβονται σαν τα σκυλιά, μόνοι τους, χωρίς καν προσευχή... Ευτυχώς, την άλλη μέρα, 6 Δεκεμβρίου, χρειάστηκε να φιλοξενήσω δυο οικογένειες προσφύγων...

Την άλλη μέρα το πρωί κατεβαίνω να φωνάξω τους καλεσμένους μου για πρωινό. Μπαίνοντας, βλέπω την εφτάχρονη Αϊσα να χορεύει και να σιγοτραγουδάει μπροστά στον καθρέφτη. Της χαμογελώ, μου χαμογελάει, και αυτό μου αρκεί για να σβήσω το νεκροταφείο, τις λάσπες ανακατεμένες με τα οστά των θυμάτων, τη γεύση του θανάτου. Χάρη στο χαμόγελό σου, μικρή μου Αϊσα, μια καινούργια μέρα ανατέλλει».

ΑΓΓΛΙΣΜΑ του Ποσειδώνα στο Δημοτικό κήπο Μυτιλήνης σε ανάμνηση του καταστροφέντος το 1908 από τους Νεοτούρκους

...αλλά «ντυμένο»
για λόγους ηθικής!

Αυτό είναι το πρωτοπριλιάτικο ψέμα της εφημερίδας **Εμπρός** της Λέσβου. Στ' αλήθεια το μόνο που θα «φοράει» ο Ποσειδώνας τελικά θα είναι η τρίαϊνά του.

Μια ενσυνείδητη διατροφή

Με αφορμή τα διατροφικά σκάνδαλα

Ας υποθέσουμε πως ένας μέσος, μη ειδικός στη βιολογία πολίτης, προβληματισμένος με τα διατροφικά σκάνδαλα, έχει την ευκαιρία να επισκεφθεί και να μιλήσει με έναν ειδικό, κάποιον που χαιρεί διεθνούς επιστημονικής αναγνώρισης και κύρους. Θα τον ρωτούσε για το γιαούρτι, για το μέλι, για το τι μπορεί να βάζει άφοβα στο τραπέζι του, για τα μεταλλαγμένα, για τις πρόσθετες χημικές ουσίες στα τρόφιμα, για τις πολυεθνικές

των τροφίμων και των φαρμάκων, για τις διατροφικές αλλαγές, για την πορεία της υγείας του σύγχρονου ανθρώπου...

Ο κύριος Δημήτρης Τριχόπουλος, καθηγητής Επιδημιολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και στο Χάρβαρντ, δέχθηκε ευχαρίστως να καθίσει απέναντί μας και ν' απαντήσει σε όλα τούτα τα ερωτήματά μας.

Τη συνέντευξη πήρε η Όλγα Ι. Φωτακοπούλου

• Ο κ. Νίκος Κατσαρός, ο αποπεμφθείς πρόεδρος του ΕΦΕΤ, δήλωσε πρόσφατα σε συνέντευξή του: «Ό,τι ακούτε για επιπτώσεις λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων στο νερό και στα τρόφιμα, τις επιπτώσεις της ατμοσφαιρικής ρύπανσης στην καθημερινότητά μας, τα καρδιαγγειακά νοσήματα και τι κακό έκανε η υπόθεση του Τσερνόμπιλ στην Ελλάδα, είναι απλές εκτιμήσεις γιατρών, οικολογικών οργανώσεων κ.λπ. στην Ελλάδα δεν υπάρχουν επιδημιολογικές μελέτες. Για δυο λόγους: την έλλειψη χρηματοδότησης από το Υπουργείο Υγείας και την προτίμηση των γιατρών για το εφήμερο παχυλό μεροκάματο – και έτσι δεν μπαίνουν στη διαδικασία, τον κόπο της πραγματοποίησης μιας μακροχρόνιας μελέτης σε βάθος δεκαετίας ή δεκαπενταετίας». Πώς σχολιάζετε αυτή τη δήλωση;

– Νομίζω ότι με καλή πίστη ο Κατσαρός είπε αυτά που είπε. Είναι γεγονός ότι υπάρχει μια τάση υπερβολής, όπως και ότι έχουμε την τάση να αγνοούμε μειζονες κινδύνους και καμιά φορά να υπερεκτιμούμε τους ήσσονες. Αλλά από την άλλη μεριά συμφωνώ με το δεύτερο μέρος της θέσης του, ότι δεν έχουν γίνει μεγάλες έρευνες στην

Ελλάδα, μολονότι σποραδικές εκτιμήσεις έχουν επιχειρηθεί και έχουν δημοσιευθεί αντίστοιχα ευρήματα.

• Το αποτέλεσμα αυτών μπορούμε να πούμε πως είναι ικανοποιητικό;
– Νομίζω πως πρέπει να ξεχωρίσουμε δύο σημεία. Οι συνέπειες, όλα αυτά, ας τα πούμε εντός εισαγωγικών «χημικά», που μπαίνουν στο περιβάλλον μας, και είναι πάρα πολλά, πριν μπουν στο περιβάλλον μας ελέγχονται. Και ελέγχονται κατά το μάλλον ή ήττον προσεκτικά. Δεν είμαι από εκείνους που θα πω ότι η βιομηχανία, αν μπορούσε να αποφύγει τις συνέπειες των ενεργειών της, δεν θα έθετε σε κάποιο κίνδυνο ένα μικρό ποσοστό καταναλωτών. Υπάρχει αυτός ο κίνδυνος. Είδατε τι έγινε με το ΒΙΟΞ, το φάρμακο, είδατε δηλαδή ότι επειδή υπάρχει ο κίνδυνος αυτός, η βιομηχανία είναι προσεκτική με τα χημικά που μπαίνουν στον κύκλο της ζωής μας.

• Είναι προσεκτικοί από μόνοι τους;
– Είναι προσεκτικοί επειδή υπάρχουν οι μηχανισμοί και υπάρχει πάντα το ενδεχόμενο οι μετέπειτα έρευνες να αποδείξουν ότι κάποια χημική ουσία ήταν επικίνδυνη για τη ζωή και την υγεία, και διότι αυτό μπορεί να έχει καταστροφικές συνέπειες για μια εταιρεία.

• Πιστεύετε δηλαδή ότι εφαρμόζεται αυτό που λέγεται «αρχή της προληπτικής δράσης» σε περιπτώσεις επιστημονικής ασάφειας ή διχογνωμίας;

– Νομίζω πως σε μεγάλο βαθμό εφαρμόζεται, ή τουλάχιστον γίνεται μια προσπάθεια να εφαρμοσθεί.

• Έχει πρακτικά αποτελέσματα αυτή η προσπάθεια;

– Νομίζω ναι. Αλλά να πάρουμε το εξής παράδειγμα: Μολονότι ο κόσμος είναι τρομοκρατημένος από τις χημικές ουσίες, με τρομακτικούς χημικούς τύπους ή περίεργα ονόματα, εντούτοις το όργανο που κατεξοχήν δέχεται αυτές τις ουσίες, το στομάχι μας, ουσιαστικά ο καρκίνος του μειώνεται δραματικά

όσο περνάει ο καιρός. Δηλαδή, δεν υπάρχει αμφιβολία, ενδεχομένως μια-δυο ουσίες τις οποίες δεν έχουμε εντοπίσει ακόμα και που οι προκαταρκτικές αναλύσεις δεν πέτυχαν να προσδιορίσουν τη γενετική τους καρκινογόνο δράση –γιατί αυτό φοβόμαστε– να μπήκαν στο περιβάλλον και να προκαλέσαν νόσο. Αλλά νομίζω ότι ο φόβος είναι γενικά δυσανάλογος. Και στην Ελλάδα ακόμα, όπου προβληματιζόμαστε για το πόσο καλά εφαρμόζονται οι κανονισμοί, η θνησιμότητα, που είναι μέτρο της υγείας, μειώνεται από χρόνο σε χρόνο. Δηλαδή από ένα άτομο της δικής μου γενιάς και της δικής σας –διαφέρουμε 35-40 χρόνια– εσείς προσδοκάτε να έχετε τα δύο τρίτα της θνησιμότητας όταν θα έρθετε στην ηλικία μου. Έχουμε δηλαδή πρόοδο.

• Σύμφωνα με έρευνες του Κέντρου Προστασίας Καταναλωτών, το 72% των Ελλήνων δεν εμπιστεύεται τους ελέγχους της Πολιτείας.
Δικαιολογημένα, λέτε;

—Γενικά οι Έλληνες είμαστε δύσπιστοι. Δείτε, η Πολιτεία μάς έχει απογοητεύσει κατ' επανάληψη· επομένως διατηρούμε μια δυσπιστία. Δεν νομίζω ότι υπάρχει η δυσπιστία σε επίπεδο ότι η διαπλοκή θέτει σε κίνδυνο την υγεία μας. Νομίζω ότι η διαπλοκή υπάρχει σε πολλά πράγματα, αλλά είναι κυρίως οικονομικά και εκεί που δεν αφορά την υγεία μας. Δεν νομίζω ότι εμπλέκεται πραγματικά η υγεία σε αυτά τα επίπεδα.

• Πάντως αυτό το 72% ίσως και να δικαιολογεί τον πανικό που δημιουργείται πλέον σχεδόν ανά μήνα για ένα καινούργιο διατροφικό σκάνδαλο. Τελευταίο παράδειγμα ήταν εκείνο με το μέλι και το γιαούρτι. Θεωρείτε ότι είναι δυσανάλογα μεγάλη η συζήτηση που έγινε για το μέλι και το γιαούρτι σε σχέση με άλλα διατροφικά σκάνδαλα;

—Ήταν δυσανάλογα μεγάλη, αλλά ήταν και χρήσιμη. Δηλαδή, εάν είχα τη δυνατότητα να ανατρέψω τη ροή του χρόνου και να πω «θα ήθελες να γίνει αυτό»;, η απάντησή μου θα ήταν «θα ήθελα», γιατί κατά κάποιο τρόπο έθεσε σε εγρήγορση τους πάντες. Νομίζω ότι η

υγεία μας δεν ετέθη σε κίνδυνο σε οποιοδήποτε χρονικό διάστημα από τα δύο αυτά περιστατικά που μου αναφέρατε.

• Είδαμε φωτογραφίες σε ρεπορτάζ, είδαμε εικόνες με παιδάκια που έτρωγαν μέλι από το οποίο υποτίθεται κινδύνευε η υγεία τους, αλλά δεν έχουμε δει αντίστοιχες εικόνες, με αντίστοιχου περιεχομένου αναλύσεις ή ρεπορτάζ, με πιτσιρίκια με το κινητό στο χέρι, ή με τα πιτσιρίκια και τα κάθε είδους σνακ που τρώνε στο σχολείο ή

στο σπίτι, και γενικά με εικόνες που αφορούν γενικότερες σύγχρονες και μόνιμες διατροφικές συνήθειες.

—Το εισήγαγες πολύ ωραία το θέμα. Δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία ότι η διατροφή επηρεάζει την υγεία μας. Και την επηρεάζει σε σημαντικό βαθμό. Εάν έχουμε δυο άτομα που το ένα κάνει καλή διατροφή και το άλλο κάνει κακή διατροφή, αυτός με την καλή διατροφή θα πρέπει να περιμένει ότι θα ζήσει δυο-τρία χρόνια παραπάνω από τον άλλο. Αυτό είναι βέβαιο. Αλλά δεν είναι η διατροφή που συχνά μας προβληματίζει – αν περιέχει την άλφα ή τη βήτα χημική ουσία. Είναι η διατροφή όπως θα μπορούσε να την έβλεπε κανείς στο επίπεδο της ενσυνείδητης νοικοκυράς: Να χρησιμοποιεί λάδι αντί κορεσμένα λιπίδια, να μη χρησιμοποιεί πολύ αλάτι, να αποφεύγει τις ζωικές πρωτεΐνες ή και τα ζωικά λιπίδια, να είναι ανεπεξέργαστοι οι υδατάνθρακες – αυτό παίζει ρόλο. Για τους άλλους παράγοντες,

γι' αυτό το «σύννεφο» των χημικών ουσιών, δεν υπάρχουν ενδείξεις· πιθανόν όπου υπήρχαν ενδείξεις, τα προϊόντα αποσύρθηκαν ήδη από την αγορά. Κι όπως πολύ σωστά επεσήμανες, το να δεις τα παιδιά που καταναλώνουν στα κυλικεία τα υπερλατισμένα τσιπς ή τα ζαχαρούχα αναψυκτικά, είναι κάτι που θα έπρεπε να προβληματίζει πολύ περισσότερο από το ενδεχόμενο του να κατανάλωσαν μέλι το οποίο περιείχε μια ουσία που τρομακτικό ήταν μόνο το όνομά της και δεν έχει διαπιστωθεί ότι είναι καρκινογόνος.

• Υπάρχει μια έκφραση που λέγεται, πως ο ανθρώπινος οργανισμός «είναι μια χρωματερή χημικών αποβλήτων».
Την βρίσκετε υπερβολική;

—Είναι υπερβολική, είναι λαϊκισμός. Οι άνθρωποι σήμερα στον κόσμο, ιδίως στον ανεπτυγμένο κόσμο, έχουν την καλύτερη υγεία που υπήρξε ποτέ· και κάθε χρόνο βελτιώνεται. Επαναλαμβάνω όμως ότι δεν αποδοκιμάζω τις ανησυχίες, ακόμα και τις κραυγές, ακόμα και τον λαϊκισμό καμιά φορά, διότι χρειάζεται ένας έλεγχος. Αν δεν υπήρχε αυτός, πιθανότατα να υπήρχαν οι ουσίες που φοβόμαστε.

• Λειτουργεί σαν μέσο πίεσης...

—Λειτουργεί σαν μέσο πίεσης. Επομένως, νομίζω, ακόμα και η υπερβολική αντίδραση εξυπηρετεί μια σκοπιμότητα στο ευρύτερο σύστημα αλληλεπιδράσεων, στην κοινωνική μας συμπεριφορά.

• Υπάρχει δυνατότητα ο σύγχρονος άνθρωπος που κατοικεί σε μεγάλο αστικό κέντρο να τρέφεται σωστά χωρίς να δίνει μια περιουσία γι' αυτό; Και αν υποθέσουμε ότι διαθέτει μια περιουσία για φαγητό, είναι τεκμηριωμένη η ασφάλεια της ποιότητας των βιολογικών τροφίμων;
—Για το πρώτο ερώτημα υπάρχουν διαφωνίες. Φερ' ειπείν μέσα στο σπίτι μου, η σύζυγός μου η οποία είναι καθηγήτρια διατροφής, επιμένει ότι οι βιολογικές καλλιέργειες αποτελούν πραγματικά το μέλλον, όχι υποχρεωτικώς της υγείας αλλά και της οικονομίας της Ελλάδας. Γιατί είναι μικρές ουσιαστι-

κά καλλιέργειες και θα μπορούσαμε να έχουμε αυτά τα τρόφιμα από εκεί. Είναι άλλοι, όπως εγώ, που δεν πιστεύουν ότι κάνει καίρια διαφορά το τρόφιμο. Δηλαδή ότι ένας άνθρωπος μέσω των οικονομικών δυνατοτήτων, αν πάρει λαχανικά, φρούτα, όσπρια, τα πλύνει καλά και τα μαγειρέψει όπως τα μαγειρεύουμε παραδοσιακά στην Ελλάδα, έχει τη δυνατότητα ουσιαστικά να προσπελάσει την καλή διατροφή. Θεωρητικώς, αν επιδιώκει κανείς το ιδανικό, τα βιολογικά θα μπορούσαν να είναι αυτό, αλλά ουδείς γνωρίζει αν ελέγχονται, αν είναι πραγματικά βιολογικώς καλλιεργήσιμα. Δεν υπάρχει τέτοια γνώση όσον αφορά στην κατοχύρωση των βιολογικών προϊόντων. Επομένως, ανήκω στην ομάδα των ανθρώπων που δεν πιστεύουν πως τα βιολογικά προϊόντα έχουν μεγάλη διαφορά από τα προϊόντα που είναι προσιτά σε όλους μας· άλλοι όμως πιστεύουν ότι υπάρχει. Και είναι καλόπιστοι και οι μεν και οι δε. Το δεύτερο ζήτημα, στο οποίο συμφωνούμε όλοι, είναι ότι εάν θέλεις να πληρώσεις τη διπλή τιμή των βιολογικών προϊόντων, τουλάχιστον θα έπρεπε να ξέρεις ότι αγοράζεις βιολογικό προϊόν. Και δεν είμαι βέβαιος ότι υπάρχουν οι εγγυήσεις πως αυτό συμβαίνει.

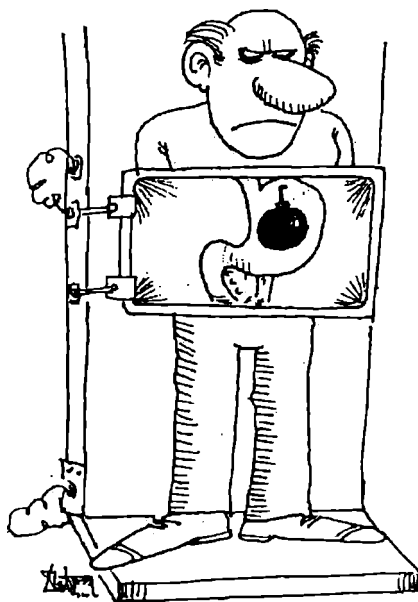
• Τα τελευταία χρόνια εξελίσσεται ένας ιδιόρρυθμος «πόλεμος» με αντικείμενο τα τρόφιμα – εδώ μπαίνουν στην κουβέντα μας και τα μεταλλαγμένα. Είστε από εκείνους που φοβούνται την είσοδο των μεταλλαγμένων, από εκείνους που την πολεμούν, είτε απλά ο επιστήμονας που καταγράφει και περιμένει να δει;
— Τα μεταλλαγμένα είναι ένα εκρηκτικό θέμα. Υπάρχουν δύο κατηγορίες αντιρρήσεων: ότι μπορεί να κάνουν κακό στον οργανισμό μας και ότι μπορεί να επηρεάσουν την ισορροπία του περιβάλλοντος.

• Το δεύτερο θα το κάνουν σίγουρα...
— Για το πρώτο δεν υπάρχει καμία ένδειξη. Και στο κάτω-κάτω της γραφής είναι φυτικά προϊόντα, δεν έχουν επιθετικότητα...

• Μπορούμε όμως να το πούμε με

βεβαιότητα;

— Εδώ θα συμφωνήσω μαζί σου. Μέχρι τώρα δεν υπάρχει κανένας λόγος να ανησυχούμε, αλλά ένα στο δισεκατομμύριο να συμβεί κάτι το οποίο δεν το προβλέψαμε, ένα ατύχημα, κάποιας μορφής διαδικασία που δεν είναι δυνατό να τη συλλάβουμε, ουδείς μπορεί να το προβλέψει...

• Είναι μη αναστρέψιμες αυτές οι διαδικασίες;

— Και αυτό κανείς δεν το ξέρει. Η παραδοσιακή επιστήμη, στην οποία ανήκω κι εγώ, δεν πίστευε ποτέ ότι οργανισμοί που δεν έχουν νουκλεϊκό οξύ, όπως είναι εκείνοι της νόσου των «τρελών αγελάδων», θα μπορούσαν να προκαλέσουν νόσο. Λέγαμε ότι είναι αδύνατο. Αποδείχθηκε ότι δεν είναι. Επομένως, μολονότι δεν υπάρχει μέχρι τώρα κανένα στοιχείο που να ενοχοποιεί τις γενετικώς τροποποιημένες ουσίες για την υγεία του ανθρώπου, στη βιολογία ποτέ δεν μπορεί να πει κανείς ποτέ. Άρα, αν δεν είναι πραγματικά πολύ χρήσιμα, είτε για μας, είτε για ανθρώπους του τρίτου κόσμου, δεν υπάρχει σοβαρό επιχείρημα για την εισαγωγή τους. Συμφωνώ βεβαίως κι εγώ ότι θα πρέπει να αναγράφεται αν είναι γενετικά τροποποιημένα, και ας κάνει την προσωπική του επιλογή ο καταναλωτής. Τώρα για το περιβάλλον, υπάρ-

χουν έγκριτοι Οργανισμοί οι οποίοι λένε ότι ναι, μπορούν να επηρεάσουν το περιβάλλον, αλλά τα αποτελέσματα δεν είναι τέτοια που να γίνονται γενικώς δεκτά. Πρόκειται για μια επισήμανση, ένα ενδεχόμενο, αλλά βέβαια είναι εύλογο, είναι λογικό να επηρεάζουν την ισορροπία – με την κοινή λογική θα μπορούσαν. Οτιδήποτε καινούργιο μπαίνει σ' ένα σύστημα θα μπορούσε να το επηρεάσει. Από την άλλη μεριά, στην ισορροπία αυτών των πολλών συστημάτων γίνονται συνεχώς τέτοιες αλλαγές, οι οποίες μπορεί να μην έχουν μεγάλη έκταση αλλά γίνονται. Δηλαδή ενδεχομένως να μην είναι κάτι τελείως καινούργιο, τόσο ριζοσπαστικά καινούργιο το γενετικά τροποποιημένο, διότι το σύστημα μεταβάλλεται συνεχώς, επειδή αυξάνει η θερμοκρασία του περιβάλλοντος, επειδή μαζεύονται χωματερές κ.λπ. Όλα αυτά είναι πράγματα που επηρεάζουν τα οικοσυστήματα και επομένως δεν είναι βέβαιο ότι η επιρροή που ενδεχομένως θα παρουσιαστεί θα είναι καταλυτική. Θα συμφωνήσω σε ένα πράγμα: Εάν με πείσετε ότι είναι απαραίτητο, όχι για την τσέπη των βιομηχάνων – εγώ είμαι συντηρητικός άνθρωπος –, αλλά για να τραφεί ο κόσμος της Αφρικής, της Ασίας, ή της Νότιας Αμερικής, να δεχθώ τον ελάχιστο κίνδυνο. Εάν δεν είναι όμως εκείνος που θα κερδίσει ο κάτοικος της Αφρικής ή της φτωχής Νότιας Αμερικής, δεν έχω κανένα λόγο ν' αποδεχθώ τον ελάχιστο κίνδυνο. Αυτή είναι η ισορροπία.

• Βέβαια αυτή τη στιγμή συζητείται να εισαχθούν τα μεταλλαγμένα στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που δεν είναι τρίτος κόσμος. Άρα προς το παρόν το ζήτημα πρακτικά δεν τίθεται έτσι.

— Ό,τι θέλει ο καταναλωτής – ελεύθερη επιλογή του καταναλωτή. Εγώ προσωπικώς ταξιδεύω στην Αμερική και καταναλώνω τα γενετικά τροποποιημένα. Δεν τα προσέχω, δεν με φοβίζει. Αλλά δεν θα υπαγορεύσω σε σένα, δεν θα υπαγορεύσω στη σύζυγό μου, που προβληματίζεται πάνω στο θέμα, τι να κάνει. Το καίριο σημείο είναι η αναγραφή: πρέπει να υπάρχει κι ας επιλέγει ο καθένας τι θέλει.

• *Ας επιστρέψουμε στον «πόλεμο» με τα τρόφιμα. Μεταξύ χωρών ή και ηπείρων. Πού σταματάει η επιστήμη, πού υπεισέρχεται το συμφέρον, είτε το οικονομικό, είτε το πολιτικό, και πώς μπορεί να έχει μια ολοκληρωμένη εικόνα ο πολίτης, αν μπορεί να έχει.*

— Υπάρχουν άνθρωποι οι οποίοι κοιτάνε την επιστήμη, όπως εγώ. Υπάρχουν άνθρωποι των οποίων η προτεραιότητα —και τους τιμώ αυτούς τους ανθρώπους— είναι το συλλογικό καλό, όπως κάνετε εσείς στο *Αντί*, με το οποίο δεν συμφωνώ πολιτικά, αλλά το εκτιμώ βαθύτατα. Λοιπόν, είναι πια δικό σας χρέος να συνεκτιμήσετε τα επιστημονικά δεδομένα, τα οικονομικά δεδομένα και τις διαφορετικές ανάγκες που έχουν διαφορετικοί πληθυσμοί. Δηλαδή, εάν μια γενετικά τροποποιημένη καλλιέργεια μπορεί να αλλάξει την ποιότητα ζωής σε μια χώρα του τρίτου κόσμου, χωρίς να θέτει σε άμεσο κίνδυνο εμένα, είμαι διατεθειμένος να το δεχθώ — ακόμα κι όταν υπάρχει ένας απειροελάχιστος, δυνητικός, θεωρητικός κίνδυνος. Είναι πια προσωπική επιλογή και συλλογική κοινωνική επιλογή.

• *Είναι όντως απειροελάχιστος ο κίνδυνος;*

— Νομίζω ναι, είναι απειροελάχιστος, αλλά μην ξεχνάτε ότι ο απειροελάχιστος αν πολλαπλασιαστεί με τα έξι δισεκατομμύρια και επί τις δεκαετίες που θ' ακολουθήσουν, αρχίζει να γίνεται ο απειροελάχιστος μετρητός. Και επαναλαμβάνω, είναι μια αλαζονεία ανθρωπίνη να πεις ότι μπορώ να αποκλείσω κάτι. Δεν μπορείς.

• *Δεν θα ήταν λογικό να περιμένουμε μια-δυο δεκαετίες για να δούμε, στη λογική της πρόληψης, πώς θα πάει σε πειραματικό στάδιο και μετά να γίνει η εισαγωγή στη διατροφή;*

— Έχουν ήδη περάσει είκοσι και πλέον χρόνια από την εισαγωγή των μεταλλαγμένων στη διατροφή. Δεν συνηγορώ στο να μπουν τα μεταλλαγμένα. Λέω ότι εμένα προσωπικά δεν με προβληματίζουν. Όταν είμαι στην Αμερική, τα καταναλώνω. Αλλά από κει και πέρα, το να περιμένουμε έχει το εξής

πρόβλημα: να περιμένουμε να δούμε αν θα πάθουν κάτι οι Αμερικανοί για να γλυτώσουμε εμείς;

• *Κάπως έτσι...*

— Επί του παρόντος δεν φαίνεται να έχουν πάθει κάτι. Λίγο πιο επιθετικοί έγιναν...

• *Πολύ πιο επιθετικοί...*

— Μήπως είναι απ' αυτό;

• *Πιστεύετε ότι ο «πόλεμος» με τα τρόφιμα πολλές φορές δεν έχει επιστημονική βάση;*

— Μερικές φορές δεν έχει. Μερικές φορές είναι πρόφαση.

• *Όπως;*

— Φερ' ειπείν, οι Αμερικανοί ισχυρίζονται ότι επειδή έχουν μεγάλη ζωική παραγωγή, έχουν τη δυνατότητα, κάνοντας δραματικές αυξήσεις στην παραγωγή, να χαμηλώσουν τις τιμές. Η Ευρώπη δεν έχει τέτοια δυνατότητα. Η Αμερική ισχυρίζεται πως η Ευρώπη αντιδρά επειδή δεν μπορεί να τους ανταγωνιστεί: οι Ευρωπαίοι ισχυρίζονται ότι είναι θέμα υγείας, και γίνεται η σύγκρουση για τις ορμόνες στα ζώα. Δεν έχω γνώση του τι κρύβεται πίσω από αυτό, όμως δεν έχω καμία αμφιβολία ότι θα υπάρχουν οικονομικά κίνητρα —παντού υπάρχουν— και ενδεχομένως και πολιτικά. Το θέμα είναι ότι δεν

μπορώ να ξέρω ποιος έχει δίκιο και ποιος άδικο. Αυτό είναι πολύ δύσκολο να το πει ένας επιστήμονας. Το μόνο που μπορούμε να πούμε είναι πως στην επιστήμη, τη βιολογία, την οποία υπηρετώ, δεν έχει βρεθεί ότι η κατανάλωση κρέατος ζώου που σιτίστηκε με ορμόνες, επιβαρύνει την υγεία. Οι ορμόνες που καταλήγουν στον οργανισμό από το κρέας είναι... ούτε το ένα χιλιοστό συγκριτικά με τις ορμόνες που έχει ένα κορίτσι. Από την άλλη πλευρά, επαναλαμβάνω: εάν δεν το θέλω, γιατί να με υποχρεώσεις να το φάω; Σ' αυτή την περίπτωση η ΕΕ ανταποκρίνεται στη συλλογική πίεση των καταναλωτών της. Είναι η λειτουργία της δημοκρατίας.

• *Επιτρέψτε μου τον όρο*

«εμπορευματοποίηση της επιστήμης», για να σας δώσω μια εικόνα αυτού που θέλω να ρωτήσω. Κατά πόσον μπορεί ένας πολίτης να νιώθει σίγουρος και ασφαλής για ορισμένα επιστημονικά αποτελέσματα ή επιστημονικές μελέτες, από τη στιγμή που βλέπουμε ότι τις τελευταίες δεκαετίες μεγάλες επιχειρήσεις, πολυεθνικές, τροφίμων ή φαρμακευτικές, έχουν πολύ σημαντικό μερίδιο χρηματοδότησης ερευνών, μελετών κ.λπ.; Κατά πόσον λοιπόν δεν κατευθύνουν τις έρευνες ή τα αποτελέσματά τους;

— Νομίζω ότι θα μπορούσε να γίνει αυτό, αλλά κανείς δεν μπορεί να κλείσει το στόμα του αντίστοιχου *Αντί* της Ιατρικής. Δηλαδή, είμαστε πολλοί. Μπορείς να ξεγελάσεις έναν άνθρωπο ή πολλούς ανθρώπους μια φορά. Δεν μπορείς να ξεγελάσεις το σύνολο· δεν είναι δυνατόν. Δεν τους αθώωνω υπό την έννοια του κινήτρου. Νομίζω ότι δεν είναι δυνατόν. Μπορεί μια εταιρεία να πει: Κοίτα, βρήκα ένα καταπληκτικό φάρμακο. Το φάρμακο εν συνεχεία κυκλοφορεί, το παίρνουν πενήντα εκατομμύρια άνθρωποι. Εάν είναι επικίνδυνο ή αν δεν είναι αποδοτικό, κάποιος θα το πει. Και εμείς κάνουμε σταδιοδρομίες λέγοντας αυτό. Υπάρχει το άλλο κίνητρο, πρόσθεξέ το αυτό, το ότι δημιουργούμε όνομα. Φερ' ειπείν, πριν από λίγα χρόνια στην Αμερική υπήρχε ένα φάρμακο θαυμαστό με το οποίο έχανε κανείς βάρος· σκοτώθηκα-

με να το πάρουμε όλοι. Πολύ γρήγορα βρέθηκε ότι επηρεάζει την καρδιά. Κατεστράφη η εταιρεία.

• *Εν τω μεταξύ όμως είχαμε αρνητικό αποτέλεσμα και σε ανθρώπινες ζωές;*
— Βεβαίως. Αλλά, νομίζω, ήταν σφάλμα, δεν το είχαν πιάσει, δεν το είχαν βρει, δεν το είχαν σκεφθεί. Δεν νομίζω ότι θα τολμούσε να εισαγάγει κάποιος στην αγορά κάτι που θα ήταν επικίνδυνο, διότι οι συνέπειες είναι καταστροφικές. Η εταιρεία που έφτιαχνε σιλικόνη για το στήθος των γυναικών κατεστράφη. Τέσσερα δισεκατομμύρια δολάρια πλήρωσε. Δεν νομίζω ότι θα το κάνουν, όχι από άψογο ήθος, αλλά από τον κίνδυνο της αντιμετώπισης των συνεπειών. Δηλαδή, θα πληρώσεις έναν επιστήμονα για να σου βγάλει κάτι που δεν είναι σωστό. Πόσους θα πληρώσεις; Τους πάντες; Δεν είναι δυνατό. Εκείνο που μπορεί να παίξει ρόλο, είναι να ισχυριστεί ότι ένα από τα φάρμακα που χαμηλώνουν τη χοληστερόλη είναι καλύτερο από το άλλο. Αυτό μπορεί να το κάνει. Είναι το όριο μέσα στο οποίο μπορούν να κινηθούν. Αλλά να εισαγάγω κάτι σε μια πληροφορημένη κοινωνία; Το βρίσκω απίθανο. Επαναλαμβάνω: όχι λόγω ήθους, λόγω αυτοπροστασίας.

• *Για τις μη πληροφορημένες κοινωνίες; Γιατί υπάρχουν κι αυτές στον πλανήτη...*

— Πολλά πράγματα μπορεί να έγιναν στο παρελθόν· είχαν γίνει επανειλημμένως σκάνδαλα κ.λπ. Ελπίζω πως τώρα, επειδή είμαστε στην κοινωνία της πληροφορίας όπου κινούνται τα πάντα γρήγορα, αυτό το πράγμα θα γίνει λιγότερο. Δεν το αποκλείω ότι συνέβη ή ότι επιχειρήθηκε να γίνει· δεν νομίζω όμως ότι είναι πια εφικτό. Την υγεία τη μετάνε όλοι. Πόσους θα πληρώσουν από εμάς. Υπάρχουν δέκα χιλιάδες ιατρικά περιοδικά!

• *Ας επιστρέψουμε σε όσα γίνονται στη χώρα μας. Λέγεται ότι υπάρχει μια δραματική αύξηση των καρκίνων στην Ελλάδα και ότι αυτή οφείλεται σε πολύ μεγάλο βαθμό ακριβώς στην επιβάρυνση των τροφίμων με χημικά ή με άλλους τρόπους. Είναι δόκιμη αυτή η άποψη;*

— Όχι. Πρώτα πρώτα να πούμε το εξής. Οι καρκίνοι έχουν αυξηθεί γιατί ζούμε πολύ. Ο καρκίνος είναι η νόσος των μεγάλων ηλικιών. Μπορεί να έχουμε τραγωδίες με λευχαιμίες σε παιδιά, σε νέες γυναίκες με καρκίνο του μαστού, αλλά ο καρκίνος είναι κυρίως νόσος των ηλικιωμένων. Όσο ζούμε πολύ και υπάρχουν πολλοί ηλικιωμένοι, θα αυξάνει ο καρκίνος. Αλλά, ηλικία προς ηλικία, στο σύνολο των καρκίνων, έχει αυξηθεί στην Ελλάδα από ένα γεγονός: το κάπνισμα. Είμαστε μια από τις χώρες που καπνίζουμε πάρα πολύ. Στην Ελλάδα έχουμε κι ένα πρόσθετο πρόβλημα: είμαστε η μόνη χώρα της ΕΕ, τουλάχιστον στις πρώτες δεκαπέντε, που δεν έχουμε καταγραφή των καρκίνων.

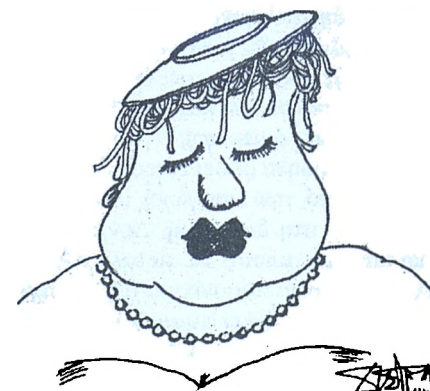
• *Οπότε, εικάζουν όλοι...*

— Εικάζουν. Υπάρχει και κάτι άλλο. Στα χρόνια τα δικά μου, όταν εγώ ήμουν 35 χρονών, όταν κάποιος ήταν 75 χρονών και πέθαινε, λέγανε «γιατί πέθανε»; κι ο κόσμος απαντούσε «από γηρατειά». Λοιπόν, από γηρατειά δεν πεθαίνεις ποτέ· πεθαίνεις από κάποια νόσο των γηρατειών. Αλλά τότε ο κόσμος έλεγε γηρατειά, εμείς ήμασταν ευχαριστημένοι. Τώρα αυτό δεν το δέχονται και ψάχνουμε γιατί πέθανε.

Υπάρχουν όλα τα διαγνωστικά μέσα και βρίσκουμε καρκίνους εκεί που δεν τους βρίσκαμε παλιά. Δηλαδή έχουμε ένα πρόσθετο λόγο που παρουσιάζεται μια φαινομενική αύξηση των καρκίνων τώρα: τους διαγνώνουμε. Ένα πράγμα δεν αλλάζει: ο θάνατος. Και ούτε η διάγνωση του θανάτου αλλάζει, ο πεθαμένος είναι πεθαμένος. Ε, οι άνθρωποι πεθαίνουν τώρα με μικρότερη συχνότητα απ' ό,τι πέθαιναν πιο παλιά. Και τώρα πεθαίνουμε, αλλά η ζωή μας μεγαλώνει, μεγαλώνει συνεχώς. Επομένως δεν έχει έρεισμα αυτή η γενική τοποθέτηση.

• *Είστε από τους πλέον κατάλληλους να μας περιγράψετε πώς βλέπετε το διατροφικό μέλλον των Ελλήνων. Αν και έχει άμεση σχέση και με τους Ευρωπαίους ή τους Αμερικάνους, λόγω παγκοσμιοποίησης...*

— Εγώ την παγκοσμιοποίηση την αποδοκιμάζω, όχι για άλλο λόγο αλλά γιατί δεν μπορείς να πας κάπου και να 'ναι διαφορετικά. Έχουν γίνει όλα ίδια, δεν ξεχωρίζεις πια τίποτα. Στην παγκοσμιοποίηση εμείς μπορούμε ν' αμυνθούμε μένοντας στην προοπτική των γιαγιάδων μας: παρόλο που εγώ το φιλοδιακωμωδούσα στην αρχή, φαίνεται από σειρά ερευνών ότι πραγματικά η Μεσογειακή διατροφή είναι η καλύτερη. Θα μείνουμε στα λαχανικά. Θα μείνουμε στα φρούτα. Θα μείνουμε στα όσπρια. Θα προτιμήσουμε το ψάρι. Αν θέλουμε να φάμε κρέας, πολύ προσεκτικά. Λάδι, το καλύτερο λιπίδιο που υπάρχει στον κόσμο, και λίγο κρασί. Ε, δεν είναι δύσκολη αυτή η διατροφή. Ούτε καν ακριβή.

Το παιχνίδι των λυγμών

Ελλάδα ποια δάχτυλα χώνονται στο
λαιμό σου;
Σκυμμένη επάνω μου ξερνάς αίμα και
αιωνιότητα.
Ν. Βαγενάς

Είμαστε λαός ερωτικός. Αντιλαμβανόμαστε με το συναίσθημα και αποφασίζουμε εμπαιθώς. Ο Πινοκιάτος και η συντροφιά του πείθουν με τα δάκρυα, ενώ το χριστεπώνυμο πλήρωμα αντιστέκεται με λυγμούς. Με κλάματα απαντούν διευθύνσεις πινακοθηκών στον έλεγχο των διοικητικών τους συμβουλίων, ιδιαίτερα όταν ερωτώνται πώς δικαιολογείται έλλειμμα δύο εκατομμυριών ευρώ αλλά και οι έλεγχοι από τους ελεγκτές δημοσίας διοίκησης.

Το παιχνίδι των λυγμών καλά κρατεί, όπως επίσης και της υποκρισίας. Η κάθαρση προχωρεί με αρχαγγέλους της τους πρωταίτιους των σκανδαλισμών και της διαφθοράς, ενώ το παρακμιακό κλίμα εξορκίζεται από γελοίους τηλεκήνσορες και πρωταθλητές της παραβατικότητας. Μπορεί όμως η αδικία να παταχθεί με αδικήματα; Είναι δυνατόν φαιδροί τηλεδικηγόροι να διαφυλάττουν τα ιερά και τα όσια, ενώ γυάλινοι δημοσιογράφοι να υπερασπίζονται το αγαθό κουρελιάζοντας στοιχειώδη ανθρώπινα δικαιώματα;

Πώς μπορεί να μιλήσει κανείς για πολιτισμό σ' έναν τόπο όπου το χυδαίο αναγορεύεται σε αρετή και οι τιβι-αρουραίοι φοράνε δικαστική τήβεννο; Πόσο απαίδευτος και ακαλαίσθητος πρέπει να είναι ένας λαός που χειροκροτεί όλη αυτή τη νοσηρότητα και «ανακουφίζεται» από την «αποκάλυψη», δίκην ξεκατινιάσματος, των σκανδάλων; Κι απ' την άλλη, πόσο κυνική οφείλει να καταστεί μια πολι-

τεία για ν' ανέχεται τον διασυρμό όχι προσώπων αλλά ενός ιστορικού θεσμού όπως είναι η Εκκλησία, χωρίς να παρεμβαίνει όπως έχει πολιτικό καθήκον;

Μια ακόμη ευκαιρία φαίνεται ότι χάνεται ανεπιστρεπτί απ' αυτήν την κυβέρνηση. Αφού βραχυκυκλώθηκε στα εύκολα, τώρα που άρχισαν τα πραγματικά δύσκολα φαίνεται πως έχει χάσει τ' αβγά και τα πασχάλια. Κι έρχεται και Πάσχα! Μόνο που δεν έκλαιγε ο κυβερνητικός εκπρόσωπος όταν δήλωνε πόσο έχουν αδικήσει την κυβέρνηση οι πολλές αρνητικές κριτικές παρότι διανύει μόλις τον πρώτο χρόνο εξουσίας της. Ψεύδος μέγα. Διανύει τον εικοστό πρώτο χρόνο αντιπολίτευσης – κι αυτό

νηγεί, βλέπετε, το σύνδρομο του σουτ που δεν ευστόχησε, της ντρίπλς που δεν πέτυχε, του αρχηγού που αντί να κλωτσήσει, έσπασε το πόδι του. Γι' αυτό κάνει συνέχεια τζόγκινγκ ο Γιώργος. Για να δείξει ότι αυτός είναι αλκιμος. Ο πρόσκοπος με το λάπτοπ.

Είμαι πολύ ανήσυχος για το μέλλον, αδελφοί. Η κάθαρση, το μέγα δέλεαρ προς άπασαν την Αριστερά, τελείωσε: ο «Ακτωρ» πήρε ήδη τρεις νέες εργολαβίες του Δημοσίου· ο κ. Κόκκαλης χαίρει άκρας υγείας και ονειρεύεται το μέλλον του· η ΦΑΓΕ μας ζήτησε συγγνώμη και το φάγαμε, ενώ τα σκάνδαλα των στρατιωτικών εξοπλισμών υφίστανται μόνο στα παλιά τεύχη του *Αντί*. Παράλληλα διεκδικούμε να καταστού-

με ανθυποτουρκία στα Βαλκάνια, όπως το έχει προσχεδιάσει η υπερατλαντική μεγάλη μας φίλη, η Interamerican «ασφάλειά» μας, και στην Ευρώπη αρκούμαστε να καταθέτουμε απολογητικά υπομνήματα σε ανθυποεπιτρόπους. Λαμπρά!

Διερωτώμαι τι έχει στο κεφάλι του ο κ. Καραμανλής. Και πόσο του αρέσει ο Πιραντέλλο και το έργο του *Απόψε αυτοσχεδιάζουμε*. Μισήσαμε –τρόπος του λέγειν– τον κ. Σημίτη από τη στάση του στα Ίμια και από το ότι δημιούργησε «τετελεσμένα» στο Αιγαίο έχοντας ανεκδιήγητους υπΕΞ, όπως ο κ. Πάγκα-

λος, και εμπιστευόμενος τη διπλωματία στον Γιωργάκη, τον διάδοχό του. Τώρα, με τις καινούργιες εξελίξεις και τις τραγελαφικές αντιφάσεις των «υπευθύνων» σε ποιον ώμο να θρηνήσουμε για τις νέες περιπτώσεις που αντιμετωπίζει ο τόπος;

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΠΡΟΤΕΣΤΑΚΙΣ

δεν είναι ειρωνεία. Ως αντιπολίτευση κυβερνούσε εμμέσως, πράγμα που εξακολουθεί, φευ, να κάνει και τώρα. Αν το καλοσκεφθείτε, χωρίς τις αναφορές στο ΠΑΣΟΚ –που το κατηράσθημεν όλοι, αλλά basta!– δεν θα συγκροτείτο κυβερνητικός λόγος, αλλά μάλλον λυγμοί και οδυρμοί για τις διαφυγούσες και διαφεύγουσες ευκαιρίες. Τους κυ-

Η διαπλοκή εφαρμόζεται αναλογικά ήτοι: 10:5:1

του Ρεπόρτερ

Εάν εξαιρέσει κανείς τον ραδιοσταθμό SKY, κανένα άλλο ραδιόφωνο, εφημερίδα ή τηλεοπτικό κανάλι δεν βρήκε σημαντική την είδηση που προέκυπτε από το ρεπορτάζ του προηγούμενου τεύχους με την αποκάλυψη των λογαριασμών του Σ. Κόκκαλη. Ο λόγος βεβαίως είναι προφανής: Λειτουργήσε ο νόμος της ομερτά και της ενδοσυνεννόησης, ώστε και πάλι να κουκουλωθεί το θέμα.

Υπομονή. Η αλήθεια είναι κάπως πολύπλοκη και δεν είναι εύκολο να αποκαλύπτεται με απλά μαθηματικά. Καταρχήν, υπάρχει ένα αδιαμφισβήτητο δεδομένο: Κανείς δεν διαμαρτυρήθηκε για την αναφορά του ονόματός του στους λογαριασμούς που αποκαλύψαμε. Κανείς δεν διέψευσε. Γιατί οι λογαριασμοί είναι υπαρκτοί και πραγματικοί. Κι αυτοί που δημοσιεύσαμε και οι υπόλοιποι που δεν έχουμε ακόμα στη διάθεσή μας. Παρόλα αυτά, η αλήθεια για τη διαπλοκή δεν βρίσκεται στους λογαριασμούς με όνομα. Κρύβεται πίσω από τους λογαριασμούς... χωρίς όνομα. Στη δαιδαλώδη διαδρομή των λογαριασμών «no name» από το Ανατολικό Βερολίνο στην Ελβετία και από εκεί σε νησιά της Καραϊβικής, τον Παναμά και άλλες εξωτικές περιοχές υπάρχουν τα πάντα: Πλυντήρια χρήματος, επιφανείς πολιτικοί, επίτιμοι κήνσορες της δημόσια ηθικής, κόμματα, στελέχη του ΟΤΕ, εκδότες και δημοσιογράφοι. Αρκεί κανείς να συνδυάσει τους λογαριασμούς με τα στοιχεία για τις δωροδοκίες που υπάρχουν στα έγγραφα της γερμανικής Βουλής.

Παραδείγματος χάριν, σε ένα από τα πλέον σημαντικά έγγραφα της Στάξι, που συντάχθηκε το 1987 και που έχει στη διάθεσή του ο 4ος ειδικός ανακριτής, αναφέρονται τα εξής για τα «δωράκια» της Στάξι και του Σ. Κόκκαλη προς ελλη-

2. Der Geschäftsführer der Firma Intracom Kerkalis unterstützte in Vorbereitung der Parlamentswahlen 1984 sowohl die regierende PASOK als auch die "Neue Demokratie". Eine Spende in Höhe von 5000,- DM schickte auch die KKE (Die Beziehung hierzu ist in der Geheimenordnung Nr. 10, 1, 5, 1).

Nach internen Informationen wird darüber hinaus über Kerkalis die PASOK kontinuierlich finanziell unterstützt. (Antrag von Dr. Bell) Der 18. ordnet die "offizielle" Information dementsprechend in die Rubrik "Futterneid" ein.

Ο διευθύνων σύμβουλος της εταιρείας Ιντρακόμ, Κόκκαλης, υποστήριξε προεκλογικά το κυβερνητικό κόμμα ΠΑΣΟΚ όπως και το κόμμα της «Νέας Δημοκρατίας». Μια μικρή δωρεά έγινε επίσης και στο ΚΚΕ (η αναλογία ήταν περίπου 10:5:1). Αυτά αναφέρει έγγραφο που έχει ο 4ος ειδικός ανακριτής.

νικά κόμματα:

«Για μεγάλο χρονικό διάστημα υπήρξαν μαζικές επιθέσεις από την ελληνική Δεξιά για τη σχέση της βιομηχανίας ηλεκτρονικών και τηλεπικοινωνιών της Λαϊκής Δημοκρατίας της Γερμανίας με την εταιρεία Ιντρακόμ του Κόκκαλη. Με τη βοήθεια αυτής της εταιρείας η ΛΔΓ ελέγχει μέχρι στιγμής το 50% της αγοράς. Η αιτία αυτών των επιθέσεων είναι αναμφισβότως η εταιρεία Ζήμενς που χρησιμοποιεί όλες τις μεθόδους που διαθέτει για να εξουδετερώσει την ΛΔΓ.

Ο διευθύνων σύμβουλος της εταιρείας Ιντρακόμ, Κόκκαλης, υποστήριξε προεκλογικά το κυβερνητικό κόμμα ΠΑΣΟΚ, όπως και το κόμμα της «Νέας Δημοκρατίας». Μια μικρή δωρεά έγινε επίσης και στο ΚΚΕ (η αναλογία ήταν περίπου

10:5:1). Περαιτέρω γνωρίζουμε από εσωτερική πληροφόρηση ότι το ΠΑΣΟΚ υποστηρίζεται ακόμα οικονομικά από τον Κόκκαλη (βλ. ενημέρωση από τον Dr Beil)...»

Το έγγραφο φέρει ημερομηνία 2.2.1987 και αποτελεί αναφορά του επιβλέποντος τον Σ. Κόκκαλη από πλευράς Στάξι, του πράκτορα «Πήτερ Σούμαν», ή Ρόναλντ Βίνκλερ. Όπως έχουμε αναφέρει και στο παρελθόν, ο Dr Beil (Μπάιλ) ήταν τότε υπουργός Εξωτερικού Εμπορίου της Ανατολικής Γερμανίας, τακτικός επισκέπτης της Ελλάδας, συνομιλητής του ΠΑΣΟΚ και εισηγητής της οικονομικής υποστήριξής του με το 2% της αξίας όλων των συμβάσεων που υπέγραφε ο Σ. Κόκκαλης.

Δωροδοκήθηκαν όντως τα τρία κόμματα της Οικουμενικής από τον Κόκκαλη; Αυτό έχει επανειλημμένως γραφτεί και αναφερθεί στον ημερήσιο Τύπο, μολονότι δεν έχει πλέον καμία δικαστική σημασία, επειδή χάρις στην άοκνη αμέλεια των αλλεπάλληλων ανακριτών της υπόθεσης το αδίκημα της δωροδοκίας παραγράφτηκε. Δεν γνωρίζουμε άλλωστε αν υφίσταται ποινική ευθύνη... κόμματος για την πράξη ετούτη. Τίθεται όμως ένα μείζον ερώτημα πολιτικής και ηθικής τάξης. Ακόμη χειρότερα, τα πραγματικά περιστατικά εκείνης της περιόδου υποδεικνύουν τι συνέβη πιθανότατα και στο παρασκήνιο.

Στις 2.6.1989 ο ΟΤΕ του Τόμπρα (ο οποίος καταλαμβάνει περίοπτη θέση στους λογαριασμούς του Κόκκαλη) ανέθεσε χωρίς διαγωνισμό στη Ζήμενς και την Ιντρακόμ τον εκσυγχρονισμό των τηλεφωνικών παροχών του ΟΤΕ, αρχίζοντας με τις περιβόητες 470.000 ψηφιακές παροχές (συμβάσεις 7220 και 7230). Μεσολάβησε όμως η πτώση του ΠΑΣΟΚ,

και η νέα διοίκηση του ΟΤΕ (Θέμελης-Κιουλάφας) επί κυβέρνησης Τζαννετάκη αρνείται να επικυρώσει τις δύο συμβάσεις επειδή είχαν υπογραφεί χωρίς μειοδοτικό διαγωνισμό και γιατί οι τιμές της Ιντρακόμ ήταν διπλάσιες. Το Νοέμβριο του 1989 τη διακυβέρνηση της χώρας αναλαμβάνει η Οικουμενική υπό τον Ξενοφώντα Ζολώτα, και την πολιτική ευθύνη του ΟΤΕ έχει ο αναπληρωτής υπουργός Επικοινωνιών Γιάννης Κεφαλογιάννης. Ο Κόκκαλης πιέζει για την υπογραφή των συμβάσεων, ο Κεφαλογιάννης αντιδρά, προκαλείται δημοσιογραφικός σάλος, ξεσπά μια ακόμα κυβερνητική κρίση με αφορμή την Ιντρακόμ και τελικά τη λύση τη δίνουν ο Κώστας, ο Ανδρέας και ο Χαρίλαος.

Στις 31 Ιανουαρίου 1990 συνεδριάζει απύπως το συμβούλιο των πολιτικών αρχηγών (Μητσοτάκης - Παπανδρέου - Φλωράκης) και με τη συμμετοχή του γηραιού Ζολώτα αποφασίζει να πάρει την προμήθεια ο Κόκκαλης, παρά την αντίθετη απόφαση της κυβέρνησης που στήριζαν. Όπως έχει αναφερθεί στον Τύπο, στη λήψη της απόφασης εκείνης καθοριστικό ρόλο έπαιξε ο Χαρίλαος Φλωράκης, ο οποίος πρότεινε στους άλλους δύο να δώσουν τη δουλειά «στον γιο του Πέτρου» (άλλο που δεν ήθελαν κι αυτοί!). [Ο Πέτρος Κόκκαλης ήταν παλαιό στέλεχος του ΚΚΕ· μάλιστα, μετά τον αναγκαστικό εκπατρισμό του υπήρξε προσωπικός φίλος του ηγέτη της ΛΔ της Γερμανίας Βάλτερ Ούλμπριχτ.]

Λόγω του σάλου που προκλήθηκε, τον Ιανουάριο του 1992 ο 7ος τακτικός ανακριτής ασκεί ποινική δίωξη για τη σύμβαση των 470.000 παροχών και υποχρεώνει τον Σ. Κόκκαλη στην καταβολή εγγύησης 450 εκατομμυρίων δρχ. «Εισαγγελική ποινή επιπέδου γκάνγκστερ», θα γράψει τότε ο *Ελεύθερος Τύπος*. Τελικά όμως το Μάρτιο του 1993, με κυβέρνηση Μητσοτάκη, εκδόθηκε απαλλακτικό βούλευμα του Συμβουλίου Εφετών, που αναφέρει ότι «από κανένα στοιχείο δεν ενισχύεται το σκέλος της κατηγορίας ότι οι κατηγορούμενοι προέβησαν σε ενέργεια ή παράλειψη που είχε ως αναγκαίο αποτέλεσμα την πρόκληση ή και απειλή ζημίας στην περιουσία του ΟΤΕ». Σήμερα βεβαίως υπάρχουν στη διάθεση της Δικαιοσύνης όλα τα στοιχεία που «αμέλησαν» να ζητή-

σουν οι διαδοχικοί «ειδικοί ανακριτές» της υπόθεσης, ενώ οι γερμανοί αρμόδιοι φώναζαν «*ελάτε να τα πάρετε*» και διεργήγνυν τα ιμάτιά τους με την αδιαφορία των ελλήνων ομολόγων τους.

Τίθεται λοιπόν ένα μείζον πολιτικό και ηθικό ερώτημα. Έγιναν δωροδοκίες από τον Κόκκαλη στο ΠΑΣΟΚ του Ανδρέα, τη ΝΔ του Μητσοτάκη και το ΚΚΕ του Χαρίλαου; Ασφαλώς δεν πρόκειται να πάρουμε απάντηση - στη ζωή αυτή τουλάχιστον. Όπως δεν πήραμε ουδεμία απάντηση σε όσα αποκαλύπταμε για τους «προδότες της ΝΔ» που ξεπουλήθηκαν στον Κόκκαλη στις εκλογές του 1985. Τότε δημοσιεύσαμε άλλα έγγραφα που αποκάλυπταν τα εξής για το παρασκήνιο εκείνων των κρίσιμων εκλογών:

«Ο Κόκκαλης μας ενημέρωσε πως μόνο 25.000.000 δραχμές δόθηκαν απευθείας στο ΠΑΣΟΚ ως κόμμα. Επιπλέον δόθηκαν 10.000.000 δραχμές σε συγκεκριμένα μέλη του ΠΑΣΟΚ. Επίσης, για σιγου-

066196

die Partei gegeben wurden, weitere 26 Mio. Drachmen sind an einzelne Mitglieder der PASOK vergeben. Sicherheitshalber habe er auch noch 10 Mio. Drachmen an Vertreter der neuen Demokratie verteilt, da er sich nicht sicher war, ob die PASOK gewinnbringender davon verfügt, er habe ausgesprochen gute persönliche Beziehungen zur politischen Elite und ist damit auch bestens über Personen und über die politischen Probleme, die die PASOK antreibt, informiert, d. h. wir haben die Möglichkeit, über ihn bestimmte interne Auskünfte zu politisch führen, den Persönlichkeiten oder zu anderen Fragen zu besprechen. Es ist mir gründlicher Diskussion bereit, mit einem Vertreter der Ministerium für Auswärtige Angelegenheiten (MFA) in Berlin zu reden in meine Botschaft und möchte ausdrücklich, daß kein Vertreter anderer Ministerien dabei ist.

«Επίσης, για σιγουριά, είχε μοιράσει 10.000.000 δραχμές σε εκπροσώπους της ΝΔ, καθώς δεν ήταν βέβαιος ότι το ΠΑΣΟΚ θα κέρδιζε...».

Αυτά ο Σωκράτης που δεν ήταν και τόσο βέβαιος!

ριά, είχε μοιράσει 10.000.000 δραχμές σε εκπροσώπους της ΝΔ, καθώς δεν ήταν βέβαιος ότι το ΠΑΣΟΚ θα κέρδιζε».

Πρόκειται για μια ακόμα εκπληκτική στην κυριολεξία μαρτυρία για τη διαπλοκή, που μάλλον δεν θα καταχωρηθεί στα ιστορικά έγχειρδια του μέλλοντος. Αλλά σε μας αρκεί. Όλα είναι κατανοητά. Απομένει να καταλάβει και η ΝΔ γιατί έχανε υπό τον Μητσοτάκη αλλεπάλληλες εκλογικές μάχες.

ΠΛΥΝΤΗΡΙΑ ΧΡΗΜΑΤΟΣ Ο ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Στην ελληνική καλωδιακή τηλεόραση προβάλλεται αυτές τις μέρες το αριστούργημα του Μπράιαν ντε Πάλμα *The Untouchables*, «οι αδιάφθοροι» που θα

έλεγε σε κάποια προεκλογική εκστρατεία του και ο Κωνσταντίνος Καραμανλής. Λάτρης του κινηματογράφου καθώς είναι ο πρωθυπουργός, θα παρατήρησε ασφαλώς ότι τον Αλ Καπόνε τον μαγκώνουν στο τέλος για φοροδιαφυγή. Συνιστούμε λοιπόν στους συνεργάτες του να του δώσουν να διαβάσει στο προηγούμενο τεύχος του *Αντί* τις λίστες με τους μυστικούς λογαριασμούς του Σ. Κόκκαλη. Θα αντιληφθεί έτσι ότι δεν χρειάζεται κανένα νόμο για το βασικό μέτοχο προκειμένου να πατάξει τον βασικό ένοχο για τη διαπλοκή. Αρκεί η υπάρχουσα νομοθεσία. Όπως ο Αλ Καπόνε δικάστηκε για φοροδιαφυγή, έτσι και ο Σ. Κόκκαλης μπορεί να δικαστεί για αποδοχή προϊόντων εγκλήματος και ξέπλυμα βρόμικου χρήματος.

Μέχρι σήμερα, όλοι οι δήθεν ενδιαφερόμενοι για την κάθαρση, ο Μητσοτάκης και η *Αυριανή* φερ' ειπείν, έστρεφαν εντέχνως την προσοχή της Δικαιοσύνης στα ονόματα που υπάρχουν πίσω από τους λογαριασμούς. Καλλιεργήθηκε έτσι ο μύθος ότι αν ανοίξουν οι λογαριασμοί θα γκρεμιστεί τάχα το πολιτικό σύστημα, θα πέσει φωτιά να μας κάψει όλους και άλλα παρόμοια. Στους λογαριασμούς δεν υπάρχουν «μεγάλα» ονόματα. Υπάρχει όμως σωρεία αδιαμφισβήτητων στοιχείων που αποδεικνύουν ότι ο Σ. Κόκκαλης ξέπλενε συστηματικά βρόμικο χρήμα της Στάζι επενδύοντάς το σε «αυτοδημιουργήτες εταιρείες» όπως η Ιντρακόμ και άλλες.

Για το ίδιο ποσό και άλλα πολύ μεγαλύτερα το Βιβλίο Πρακτικών 13/10900 της σημερινής γερμανικής Βουλής, αναφέρει τα εξής:

«Μετά το 1989 ο Κόκκαλης εισέπραξε από την ακόμη υπάρχουσα Λαϊκή Δημοκρατία της Γερμανίας χρηματικές πληρωμές ύψους 10 εκατομμυρίων και πιθανώς έως 100 εκατομμυρίων DM, οι οποίες δεν βασίζονταν σε πραγματικές εμπορικές συναλλαγές. Με αυτές τις πληρωμές συνδέθηκαν οι αναλήψεις πολυάριθμων πρώην κορυφαίων υπηρεσιακών συνεργατών της Στάζι. Η Εξεταστική Επιτροπή δεν κατόρθωσε να διαλευκάνει το υπόβαθρο αυτών των πληρωμών»

Τα 10.000.000 μάρκα υπάρχουν στους λογαριασμούς που αποκαλύψαμε στο προηγούμενο τεύχος. Τα άλλα που πήγαν άραγε;

Η διαπλοκή με υπογραφές

και πώς ο Κόκκαλης εξουδετέρωνε τις επιθέσεις δια του Τύπου

του Ρεπόρτερ

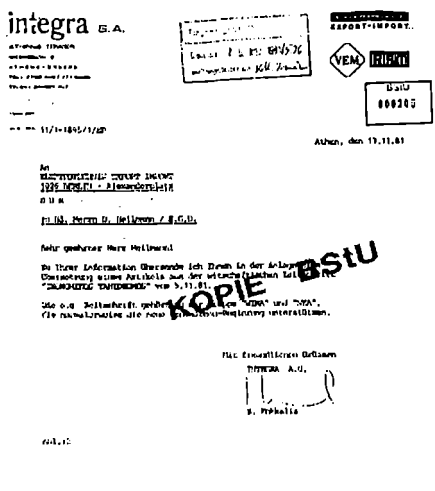
Εξακόσια ευρώ κατά μέσο όρο κοστολογείται η κάθε πράξη συναλλαγής των πολιτών με το δημόσιο και άλλες υπηρεσίες, όπως προκύπτει από το βαρόμετρο του ΣΚΑΪ και της VPRC για την έκταση της διαφθοράς στην Ελλάδα. Τζάμπα πράγμα. Πού να δείτε το κόστος της συναλλαγής μερίδας του Τύπου με τον Κόκκαλη.

Η κριτική και ορισμένες φορές η πολεμική δια του Τύπου ήταν ο κύριος πονοκέφαλος του Σ. Κόκκαλη στα πρώτα χρόνια της «αυτοδημιουργικής» σταδιοδρομίας του στις ελληνικές τηλεπικοινωνίες. Η άλωση του ΟΤΕ από τα απαρχαιωμένα τηλεφωνικά συστήματα της Λαϊκής Δημοκρατίας της Γερμανίας προκαλούσε έντονες αντιδράσεις στον επιχειρηματικό και πολιτικό κόσμο και ο Σ. Κόκκαλης αναγκάστηκε φυσικά να ζητήσει τη βοήθεια της Στάζι.

Όπως διαβάζουμε στα έγγραφα που δημοσιεύουμε σε διπλανές στήλες για την ποσόστωση της διαπλοκής των κομμάτων, η Στάζι ανησυχούσε ιδιαίτερα

από τις «μαζικές επιθέσεις» του Τύπου της Δεξιάς για τη σχέση της βιομηχανίας ηλεκτρονικών και τηλεπικοινωνιών της ΛΔ της Γερμανίας με την εταιρεία Ιντρακόμ του Κόκκαλη. Προς επίρρωση μάλιστα των ισχυρισμών του Κόκκαλη ότι πρέπει να ενισχυθεί οικονομικά για να αντιμετωπίσει εκείνες τις επιθέσεις, στο σχετικό φάκελο της Στάζι επισυνάπτονται και δημοσιεύματα της εποχής από τον *Ελεύθερο Τύπο*, την *Απογευματινή*, την *Καθημερινή*, το *Βήμα*, τα *Νέα* και το *Έθνος*. Βέβαια οι τρεις τελευταίες εφημερίδες δεν ήταν ούτε είναι και τόσο «δεξιές», αλλά αυτό δεν είχε καμία σημασία. Στην αρχή όλοι ήταν εναντίον του Κόκκαλη.

Ακόμα και ο Δημοσιογραφικός Οργανισμός Λαμπράκη. Διαβάζουμε τα αντίτυπα ελληνικών εφημερίδων της εποχής που βρέθηκαν σε σχετικό φάκελο της Στάζι και δεν πιστεύουμε στα μάτια μας. Οι αναφορές, το 1981, στο *Βήμα* και τον *Οικονομικό Ταχυδρόμο* του ΔΟΛ προειδοποιούσαν για τους κινδύνους στην εθνική ασφάλεια από τη διείσδυση της ΛΔ της Γερμανίας στις ελληνικές τηλεπικοινωνίες: «Υπήρξαν κατηγορίες από την ΕΟΚ ότι η χώρα μας δεν έλαβε τα απαιτούμενα μέτρα για να προφυλάξει το τηλεπικοινωνιακό υλικό από τα ξένα μάτια, δηλαδή τους ανατολικούς» έγραφε στις 13.11.81 ο *Οικονομικός Ταχυδρόμος*. Τέσσερα χρόνια αργότερα, το 1985, οι επιθέσεις του ΔΟΛ για την άλωση του ΟΤΕ από τον Κόκκαλη συνεχίζονταν αμείωτες: τα *Νέα* της 20.1.85 διαπίστωναν «Όργια πίσω από τις προμήθειες του ΟΤΕ» και υποδείκνυαν ως υπεύθυνους τον... «μεγαλοπρομηθευτή Κόκκαλη και την Ζήμενς».

Αποκόμματα από τον *Οικονομικό Ταχυδρόμο* και τα *Νέα* με το συνοδευτικό γράμμα της Integra που υπογράφει ο Σ. Κόκκαλης και πληροφορεί για το περιεχόμενό τους. Τα ήλεγξε, τα επικύρωσε και τα σφράγισε η BStD.

Την ίδια εποχή, στις 5.1.85, η *Καθημερινή* καταδίκασε τα περίφημα «ελληνικά τηλέφωνα» της Βάσως Παπανδρέου ως «μεταπρατικά της Ανατολικής Γερμανίας». Πιο έντονες ήταν οι επιθέσεις από τα «λαϊκά» έντυπα της Δεξιάς: την *Απογευματινή* και τον *Ελεύθερο Τύπο*. Ιδιαίτερα μετά την ανάθεση των 470.000 ψηφιακών παροχών από την Οικουμενική κυβέρνηση, ο *Ελεύθερος Τύπος* του Άρη Βουδούρη είχε εξαπολύσει μια πραγματική στυροφορία εναντίον του Κόκκαλη, που κατέληξε στη δίωξη για το σκάνδαλο αυτό και τον περίφημο πλέον πρωτοσέλιδο τίτλο «*εισαγγελική ποινή επιπέδου γκάνγκστερ στον Κόκκαλη*»: τον Ιανουάριο του 1992 ο 7ος τακτικός ανακριτής είχε υποχρεώσει τον Κόκκαλη στην καταβολή εγγύησης 450 εκατομμυρίων δραχμών.

Από τότε η στάση του *Ελεύθερου Τύπου* και της *Απογευματινής* άλλαξε ριζικά. Για ποιο λόγο; Όλοι τον εικάζουν, αλλά κανείς δεν μπορεί να τον αποδείξει. Επειδή λοιπόν πρέπει κάποτε ν' ασχοληθούν όλοι σοβαρά με τη διαπλοκή και ν' αντιμετωπίσουν τις εκδηλώσεις της στη ρίζα τους, το *Αντί* αποκάλυπτει σήμερα ένα άγνωστο παρασκήνιο που οδηγεί σε εύλογα συμπεράσματα.

ΤΑ ΠΕΡΙΕΡΓΑ ΣΥΜΒΟΛΑΙΑ

Όταν ήταν πρωθυπουργός, ο Κ. Μητσοτάκης χάρισε στον Κόκκαλη, τον *Ελεύθερο Τύπο*, την *Απογευματινή* και τους τότε εκδότες τους Δημήτρη Ρίζο και Πάνο Καραγιάννη προσωπικά το κανάλι της «Νέας Τηλεόρασης».

Παρακολούθηστε τώρα πώς το «δημόσιο αγαθό» ή καλύτερα ο αέρας κοπανιστός της «Νέας Τηλεόρασης» μετατράπηκε με τη βοήθεια του Κόκκαλη σε δεκάδες εκατομμύρια δρχ. για τους κυρίους Ρίζο και Καραγιάννη και την *Απογευματινή* πριν την αγορά της από την οικογένεια Σαραντόπουλου.

Αξιωματημένο είναι ότι όλα τα συμβόλαια στα οποία αναφερόμαστε στη συνέχεια, υπογράφηκαν στα γραφεία της *Απογευματινής* και ότι, όπως σημειώνεται σε αυτά, τα εκατομμύρια που διακινήθηκαν κατέβαλε κάθε φορά ο αγοραστής στον πωλητή «*τους μετρητοίς προηγουμένως και εκτός της παρου-*

σίας του συμβολαιογράφου! Αέρας κοπανιστός ήταν άλλωστε...

Ιδού λοιπόν πώς κυκλοφορούσαν οι μετοχές του κοπανιστού αέρα και τα σκαστά εκατομμύρια:

• Στις 14.3.1990 ο Πάνος Καραγιάννης πούλησε στον Σωκράτη Κόκκαλη 10.000 μετοχές της «Νέας Τηλεόρασης Α.Ε.», που είχε ιδρυθεί τον Αύγουστο του 1989, αντί του ποσού των 50.000.000 δρχ. (συμβόλαιο αρ. 7942 της συμβολαιογράφου Στυλιανής Σαντοριναίου).

• Τρία χρόνια αργότερα, στις 19.6.93, ο Πάνος Καραγιάννης ως εκπρόσωπος της «Απογευματινής ΑΕ» πωλεί στον Σωκράτη Κόκκαλη και τις υπόλοιπες 8.000 μετοχές της «Νέας Τηλεόρασης Α.Ε.»

που είχε στα χέρια του αντί 40.000.000 δρχ. (συμβόλαιο αρ. 9480 της ιδίας).

• Σε δεκαπέντε μέρες, στις 4.8.93, ο Σ. Κόκκαλης επιστρέφει και πούλα στον Πάνο Καραγιάννη τις 8.000 ονομαστικές μετοχές της «Νέας Τηλεόρασης», έναντι 40.000.000 δρχ. (συμβόλαιο 9.496 ίδιας συμβολαιογράφου).

• Μετά από έξι μήνες, στις 9.2.94, ο Χρήστος Σιαμαντάς εκπρόσωπος της

«Επικαιρότητα ΑΕ» -ιδιοκτήσις Κόκκαλης ως γνωστόν- πούλα προσωπικά στον Δημήτριο Ρίζο 30.000 με-

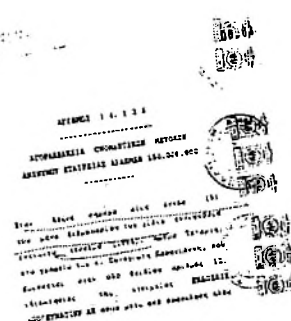
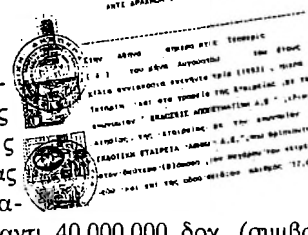
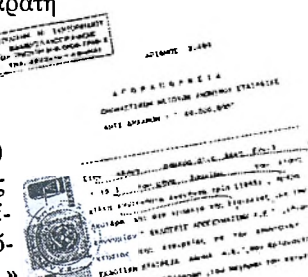
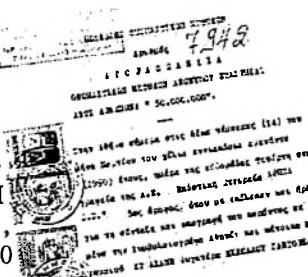
τοχές της «Νέας Τηλεόρασης» αντί 150.000.000 δρχ. (συμβόλαιο 14.136 της συμβολαιογράφου Αναστασίας Ιωάννου Κυριακίδη Κούρου).

• Την ίδια ημέρα, ο Σωκράτης Κόκκαλης ως εκπρόσωπος του FLASH μεταβαίνει κι αυτός στα γραφεία της *Απογευματινής* και πούλα αυτός τώρα στον Πάνο Καραγιάννη 20.000 μετοχές της «Νέας Τηλεόρασης» αντί 100.000.000 δρχ. (συμβόλαιο 14.138 της ιδίας).

ΚΟΠΑΝΙΣΤΟΣ ΑΕΡΑΣ

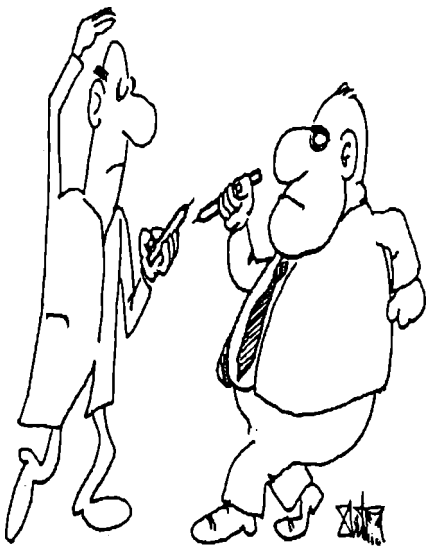
Ποιος θα πιστέψει τώρα ότι όλα αυτά τα εκατομμύρια διακινήθηκαν και τα κατέβαλε κάθε φορά ο «αγοραστής» στον «πωλητή» *τους μετρητοίς προηγουμένως και εκτός της παρουσίας του συμβολαιογράφου!*

Υπάρχουν ασφαλώς και άλλα συμβόλαια αυτής της συναλλαγής πίσω από τις πλάτες των αναγνωστών των εν λόγω εφημερίδων. Δεν γνωρίζουμε εάν αυτό πρέπει ν' αποτελέσει το θέμα μιας περαιτέρω έρευνας, από το ΕΣΡ λ.χ. ή κάποιον άλλον αρμόδιο τέλος πάντων. Ένα είναι το βέβαιο: Ως γνωστόν, η διαπλοκή εφαρμόζεται αναλογικά, ανάλογα δηλαδή με την εκλογική δύναμη των κομμάτων και την κυκλοφορία των εντύπων. Και στην περίπτωση αυτή οι χρονικές συγκυρίες έχουν αποδεικτική σημασία. Ο Δ. Ρίζος συναλλάσσεται με τον Σ. Κόκκαλη μετά το θάνατο του Άρη Βουδούρη και σηματοδοτεί

την πλήρη αλλαγή της μέχρι τότε στάσης της εφημερίδας απέναντι στον Κόκκαλη. Έτσι, από τα κραυγαλέα πρωτοσέλιδα που τον υποδείκνυαν ως «γκάνγκστερ» φτάνουμε το Μάρτιο του 1993, πάντα επί κυβέρνησης Μητσοτάκη, στο απαλλακτικό βούλευμα του Συμβουλίου Εφετών για το σκάνδαλο των 470.000 ψηφιακών παροχών που είχε αποκαλυφθεί χάρις στις έρευνες του Άρη Βουδούρη.

Για την Απογευματινή ουδείς λόγος φυσικά. Μέχρι την αγορά της από την

οικογένεια Σαραντόπουλου και την απομάκρυνση του Πάνου Καραγιάννη, υπήρξε κάτι περισσότερο από ενεργός υποστηρικτής των μεθοδεύσεων Κόκκαλη. Όσο για τον ΔΟΛ και τον κουμπάρο του Σωκράτη σεβασμιότατο κ. Σταύρο Ψυχάρη, θα ήταν περιττό να αναφερθούμε και πάλι στη στενότατη διαπλοκή τους με τον Κόκκαλη. Μόνον η *Καθημερινή* συνεχίζει απτόητη.

Θ' αναρωτηθείτε φυσικά τι έγινε εκείνη η «Νέα Τηλεόραση» στην οποία αναφερθήκαμε: Δεν υπάρχει πλέον. Αποτελεί όμως μνημείο της διαπλοκής που εικονογραφείται από το παρόν ρεπορτάζ. Κάποια στιγμή όλοι οι προηγούμενοι πλην του *Ελεύθερου Τύπου* πούλησαν τις μετοχές τους στον εκλιπόντα Θόδωρο Βαρδινογιάννη. Έτσι η «Νέα Τηλεόραση» έγινε το σημερινό STAR CHANNEL. Όποιος διαφωνεί ας περάσει να δει τα συμβόλαια.

Εκτός πεπατημένης

του Μάνου Στεφανίδη

Είμαστε πολλοί αυτοί που λέμε και λίγοι αυτοί που πράττουμε.

Μάξιμος ο Ομολογητής

Επειδή η στήλη είναι πολιτική θα μιλήσουμε για πολιτισμό. Κρίμα, σιγά-σιγά ένα ολόκληρο κλίμα προσδοκίας και η ανάλογη θετική ατμόσφαιρα εξανεμίζονται.

Για μια ακόμη φορά σ' αυτόν τον πολύπαθο τόπο. Κι αυτό είναι ιστορικό λάθος. Ο Καραμανλής προέκλυε σχεδόν σαν φυσικό φαινόμενο, γιατί ευρύτερα ο μέσος πολίτης έχει μπαφιάσει, απηυδίζει και σιχαθεί. Ο Καραμανλής έδειξε ότι έχει αντιληφθεί πως ο τόπος είχε άμεση ανάγκη ανατροπών και ρήξεων. Κι ότι μπορούσε ο ίδιος να κινηθεί παράλληλα με τη λαϊκή αυτή δυναμική, συγκινούμενος αναλόγως, ώστε να δώσει στη δύστηνη πατρίδα, όπως θα 'λεγαν και οι καθαρολόγοι του 19ου αι., ένα όραμα. Αυτό που της έλειπε. Εκτός κι αν θεωρείς όραμα, αγαπητέ αναγνώστη, τους Ολυμπιακούς Αγώνες ή το μετρό, οπότε μην διαβάσεις τη συνέχεια.

Τι συμβαίνει λοιπόν τώρα; Βουλιάζουμε γλυκά, ανεπαίσθητα και, φοβάμαι, χωρίς επιστροφή. Και το κυριότερο, η *altera pars* ανασυντάσσεται καθώς διαπιστώνει ότι το θερίο που φοβόταν λέγεται απλώς «Γιάννης» ή έστω «Προκόπης». Άρα, διαγράφονται εξίσου γλυκά και ανεπαίσθητα τα όσα διέπραξε. Και διέπραξε πολλά, αλλοιώνοντας το DNA ενός λαού. Ακόμη χειρότερα, όλα αυτά νομιμοποιούνται εκλαμβάνόμενα ως «ρεαλιστική πολιτική» και πρακτικές που αποδίδουν. Διότι με ηθικολογία, κατηχητικούς λόγους και συνθήματα του τύπου «πνεύμα και ηθική» δεν προχωρεί πιο εμπρός το όχημα-παλιοκάραβο που λέγεται «ελληνικό κράτος», όσες επανιδρύσεις του κι αν επαγγελθούν. Ποικίλοι ραψωδοί της ποιητικής σύνθεσης που αποκαλεί-

ται «Δημόσια Διοίκηση», χωρίς φαντασία, φοβικοί και εγκλωβισμένοι σε μια παρωχημένη, για να μην πω επαρχιώτικη, νοοτροπία, περιβαλλόμενοι από θαμπά πρόσωπα χωρίς εμπειρίες –ζωής πρωτίτως– θέλουν μεν –αυτό δεν τους το αμφισβητώ– αλλά είναι πλέον περισσότερο από προφανές ότι δεν μπορούν.

Απ' την άλλη πλευρά, επειδή η ιστορία δεν σταματά, αλλά, αντιθέτως, παρσέρνει, και επειδή ούτε και οι άλλοι είναι λύση –κυρίως αυτοί!– όσα λάττωπ ανανέωσης κι αν τους προμηθεύσει ο θεόπνευστος και άνωθεν εντεταλμένος αρχηγός τους, είναι καιρός να σημειωθούν κινήσεις από τους πολίτες εκείνους που δεν υπνώττουν, που δεν πιστεύουν στη μεταφυσική της αγοράς και των νόμων της, που ξέρουν ότι ο τόπος μας ως έννοια υπερβαίνει κατά πολύ το ακαθάριστο εθνικό εισόδημα, και που πείθονται όλο και περισσότερο ότι χωρίς ιδέες δεν πραγματοποιούνται οι αλλαγές. Χωρίς πρόσωπα –κι όχι προσωπεία ή μάσκες– δεν επιτυγχάνονται ρήξεις, και χωρίς να σπάσουν αβγά δεν γίνεται ομελέτα. Πόσο μάλλον που εδώ χρειάζεται να φτιάξουμε αγγέλους, οπότε πρέπει να σπάσουμε τ' αβγά του καρχαρία. Επείγοντως.

Περιβαλλόμεθα λοιπόν από κυβερνητικές μάσκες που παπαγαλίζουν το ίδιο βαρετό παραμύθι της διεκπεραίωσης και όλο και πιο εναγώνια προσπαθούν να μάθουν το παιχνίδι του κυβερνάν. Εφόσον τόσο οι όροι του κυβερνάν όσο και οι δυνατότητες εκπορεύονται πλέον από αλλού. Αυτά βλέπουν οι άλλοι, οι «γνώστες», οι «έμπειροι», και χαμογελούν σαρδόνια νομίζοντας ότι έρχεται η σειρά τους. Οι γνώσεις μου σχετικά είναι εμπειρικές· μ' αυτές κρίνω τον κόσμο τους. *Ανάπτυξις στίλβοντος ποδηλάτου*, όπως θα 'λεγε κι ο Εμπειρικός, που δεν έχει αέρα στα λάστιχα. Λί-

γο τρέλα, βρε παιδί μου! Όχι μόνο διευθετήσεις.

Η παρουσία του Γιώργου Λούκου, διευθυντή του Φεστιβάλ Μπαλέτων στις Κάννες, λ.χ., συνιστά πολύ καλή επιλογή. Ο αυστηρός και φανατισμένος για ανατροπές Θανάσης Βαλτινός στο Κέντρο Κινηματογράφου είναι θετική εξέλιξη, μόνο που έχει φορτωθεί υπεράγαν με «αρμοδιότητες». Ο Π. Βούλγαρης επίσης, ο οποίος όμως καλείται σαν το ελάφι της Αρτέμιδας να ισοφαρίσει τη θυσία των Θ. Αγγελόπουλου και Μισέλ Δημόπουλου, ενός δίδυμου πολύ επιτυχούς. Μοναδική ευκαιρία ως προς την μουσειολογική πρακτική το motorship Αγ. Νικόλαος του 1994, σκέφτομαι, όπως το είχε διασκευάσει ο Γιάννης Κουνέλλης. Μοναδικό πλοίο-μουσείο του ενός χώρου - έργου συνολικού και εμπειρία εκτός της πεπατημένης. Χιλιάδες -κυριολεκτικά- τα Μουσεία Σύγχρονης Τέχνης σ' όλο τον κόσμο. Αυτό το πλωτό «κάτι», που στήθηκε στην προβλήτα του Πειραιά έξω από τον Άγιο Σπυρίδωνα, θα μπορούσε, αν διατηρείτο, να αποτελεί παγκόσμια πρόταση. Τι θλίψη. Κανείς δεν σκέφτεται πια εκτός πεπατημένης. Όλοι προσβλέπουν στους χορηγούς ακολουθώντας τον συντηρητισμό (ως τα όρια της μανιοκατάθλιψης του Χ. Λαμπράκη) και νομίζουν ότι αυτός ο τόπος θα χαθεί, επειδή εκείνοι είναι απλώς ανίκανοι να τον κατανοήσουν, να αφουγκραστούν την ιδιαιτερότητά του.

Μετά τον Κ. Σημίτη, ο οποίος θα μπορούσε να ήταν επιτυχής πρωθυπουργός στο Βέλγιο λ.χ., περιμέναμε από τον Κ. Καραμανλή να είναι πιο κοντά μας. Ένας Μπαϊρακτάρης δεν φτάνει, ούτε μια σπονδή στο τζατζίκι. Η λαϊκότητα απαιτεί κι άλλες θυσίες, κι όχι μόνο επικοινωνιακά τρικ. Ας δούμε, διάβολε, μια τομή - έστω στο τηλεοπτικό τοπίο όπου κυριαρχούν ακόμη οι

αφασικοί και οι προγλωσσικοί. Ακόμη και στις εκπομπές τέχνης. Κύριε Ρουσόπουλε, ο πρωθυπουργός σας, λυπούμαι να το πω, δεν άφησε το στίγμα του στο ΥΠΠΟ· κι όσο παραμένει τύποις επικεφαλής του, βλάπτει καιρία τη δημόσια εικόνα του. Κανείς δεν έχει το θάρρος να του το πει; Εσείς πάλι, δεν έχετε αφήσει την προσωπική σας γραφή ούτε στη δημόσια τηλεόραση ούτε

ξε-γέλασε, που έλεγε και ο γνωστός τραγουδοποιός, ψηφοφόρος της εκάστοτε κυβέρνησης, αντιγράφοντας τον Εγγονόπουλο. Αυτά είναι τα μεγέθη μας σήμερα, μ' αυτά πορευόμαστε. «Βοήθεια, ν' αντέξουμε», όπως αναφωνεί κι ο Ηλίας Λάγιος ο μεγαλομάρτυς. Ή, πάλι, «Βρας», τουτέστιν φωτιά, αλβανιστί, που έλεγε και ο ναυμάχος απ' την Ύδρα Παύλος Κουντουριώτης, νο-

νός της θείας μου Παρασκευής και φίλος του πατέρα του Μίλτου Σαχτούρη. Μικρός, τελικά, που είναι ο ελληνικός κόσμος, ο Μέγας! Κι ας μας λένε «εθνικιστές» κάποιοι αναλφάβητοι - του Μαξ κυρίως. Εκτός πεπατημένης λοιπόν πορεύτηκε ανέκαθεν αυτός ο τόπος κι έτσι πρόκοψε. Τώρα βρίσκεται σε συνεχές κώμα, επειδή κάποιοι αδαείς τεχνοκράτες έχουν μερδέψει την πολιτική με το λιανεμπόριο και τα οικονομικά μεγέθη με την ιδεολογία.

Το δράμα όμως κυρίως παίζεται στα χωράφια της Αριστεράς, τα οποία αυτόν τον καιρό αγραναπαύονται ανάμεσα σε τάσεις, ρεύματα, διαφωνίες και εμέτους (λόγω κινητικότητα ζαλίζεται κανείς). Εμείς είπαμε ότι θα 'ρθει γρήγορα η στιγμή ν' αποθυμίσουμε τον Κωνσταντόπουλο, αρκεί κι εκείνος να μας βοηθήσει λίγο, απομακρυνόμενος απ' τη σαγήνη μιας ανέμπνευστης και κατινολογούσας τηλεόρασης.

Όχι, όχι, με τα «φαινόμενα» Κούγια και Βαλιανάτου δεν θ' ασχοληθούμε, γιατί είναι απλώς φαινόμενα. Ας χαίρονται πάντως

που ο καβγάς τους επισκίασε τη μινι κρίση στα Ίμια -maxi θα ήταν αν επρόκειτο για την Κρήτη ή την Εύβοια- και το όνομα της Μακεντόνια. Κατά τους ηγήτορες και ο λαός τους. Αλήθεια, ποιος κέρδισε στο Fame Story;

του Γεωργιανόλη

στη σχέση σας με τα ΜΜΕ. Ο αφ' υψηλού περιφρονητικός λόγος δεν αρκεί. Ούτε μπορεί να περάσει απαρατήρητη η θέση της συζύγου σας στο συγκρότημα Λαμπράκη-Μπόμπολα.

Εδώ είναι Μπαλκάνια, δεν είναι παι-

Σε κρίσιμο σταυροδρόμι οι ελληνοτουρκικές σχέσεις

Οι μύθοι και οι πραγματικότητες που εδώ και πολλές δεκαετίες συνοδεύουν τις ελληνοτουρκικές σχέσεις, έχουμε συνηθίσει να εναλλάσσονται κατά καιρούς, καθορίζοντας κάθε φορά το περιεχόμενο και το ύφος του πολιτικού παιχνιδιού ανάμεσα στις δύο χώρες. Ενός παιχνιδιού όμως, στο οποίο αντικειμενικά η Ελλάδα υποχρεώνεται, τις περισσότερες τουλάχιστον φορές, να υποκύπτει στην κατά κανόνα επιθετική πολιτική της Τουρκίας, είτε από τον φόβο μιας ενδεχόμενης σύγκρουσης στο Αιγαίο, είτε κάτω από την πίεση εξωτερικών παραγόντων, όπως είναι κυρίως οι ΗΠΑ, αλλά και ορισμένες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της οποίας μέλος είναι ωστόσο και η ίδια η Ελλάδα.

Τα τελευταία χρόνια, αρχής γενομένης από την κυβέρνηση του Κ. Σημίτη, με υπουργό Εξωτερικών τον σημερινό αρχηγό του ΠΑΣΟΚ Γ. Παπανδρέου, στην Ελλάδα καλλιεργήθηκαν δύο κυρίως μύθοι, οι οποίοι εξακολουθούσαν να κυριαρχούν μέχρι σήμερα, δημιουργώντας την αισιόδοξη αίσθηση ότι οι ελληνοτουρκικές διαφορές, τόσο στο Αιγαίο όσο και στο κυπριακό ζήτημα, είναι δυνατό να ξεπεραστούν χωρίς την απειλή μιας δυναμικής αντιπαράθεσης, ειρηνικά, στη βάση του σεβασμού των κανόνων του διεθνούς δικαίου. Ο πρώτος μύθος αφορούσε στην πε-

ποίηση ότι η υποστήριξη της Ελλάδας στην πορεία της Τουρκίας προς την Ευρώπη θα συνέβαλε αποφασιστικά στην αλλαγή στάσης της Άγκυρας, υποχρεώνοντάς την να αποδεχτεί τους βασικούς κανόνες που αφορούν στην ειρηνική συνύπαρξη, τη δημιουργία κλίματος φιλίας και συνεργασίας και την ειρηνική επίλυση των διαφορών, και κατ' επέκταση να πειθαρχήσει στους κανόνες του διεθνούς δικαίου, με την έννοια βεβαίως ότι αυτό ικανοποιεί τις ελληνικές θέσεις.

Στο πλαίσιο αυτό εξάλλου εντάχθηκε και η πίεση που ασκήθηκε εκ μέρους της Αθήνας για την απόφαση του Ελσίνκι,

σύμφωνα με την οποία, πριν από τον καθορισμό της ημερομηνίας έναρξης των ενταξιακών διαπραγματεύσεων της Τουρκίας με την Ευρωπαϊκή Ένωση, στα τέλη του 2004, οι ελληνοτουρκικές διαφορές θα έπρεπε να έχουν συζητηθεί ανάμεσα στις δυο πλευρές και, αν δεν λύνονταν, να γίνει προσφυγή στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης.

Φυσικά θέση της Αθήνας ήταν πάντα ότι μια ενδεχόμενη προσφυγή στη Χάγη θα ήταν υπέρ των ελληνικών θέσεων. Για τον λόγο αυτό η Άγκυρα προσπαθεί μονίμως να αποφύγει μια τέτοια εξέλιξη, молονότι υπάρχουν και διαφορετικές εκτιμήσεις, σύμφωνα με τις οποίες η προσφυγή στο Διεθνές Δικαστήριο δεν είναι βέβαιο ότι θα ικανοποιήσει απόλυτα τις ελληνικές θέσεις, ενώ παράλληλα περικλείει τον κίνδυνο να τεθούν υπό διεθνή αμφισβήτηση σημεία των ελληνοτουρκικών διαφορών που θεωρούνται πλέον τετελεσμένα υπέρ της Ελλάδας, κατοχυρωμένα από διεθνείς συνθήκες και συμβάσεις και απολύτως αναγνωρισμένα από τον ΟΗΕ και άλλους διεθνείς οργανισμούς.

Ο δεύτερος μύθος που δημιουργήθηκε μετά την περιφανή εκλογική νίκη και την κατάληψη της εξουσίας στην Τουρκία από το κόμμα του Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν, ήταν εκείνος που ήθελε την ύπαρξη δυο αντίθετων στρατοπέδων στην Τουρκία. Συγκεκριμένα ήταν ο μύθος της διαφοράς ανάμεσα στην πολιτική αντίληψη της νέας πολιτικής εξουσίας και την πάγια επιθετική πρακτική του παλαιοκομματικού κατεστημένου και της στρατιωτικής ηγεσίας – αυτού, δηλαδή, που συνολικά αποκαλείται «βαθύ κράτος».

Ήταν φανερό όμως ότι και οι δυο αυτοί μύθοι, όπως και όλοι οι άλλοι που έχουν εμφανισθεί κατά καιρούς, δημιουργήθηκαν, καλλιεργήθηκαν και προβλήθηκαν από την Αθήνα ως μονομερής έκφραση μιας πολιτικής προσέγγισης που ανταποκρινόταν στις απαιτήσεις της ευρωπαϊκής αντίληψης, η οποία ωστόσο επί του προκειμένου ήταν χωρίς ουσιαστικό αντίκρισμα. Κι αυτό διότι η ίδια η Άγκυρα όχι μόνο δεν συνέβαλε ποτέ στη διαμόρφω-

σή της, αλλά αντίθετα έκανε ό,τι μπορούσε για να τη φέρει στα μέτρα των δικών της συμφερόντων ή να την ακυρώσει.

Πρόσφατο παράδειγμα της τακτικής αυτής, η συμπεριφορά της Άγκυρας κατά την εκεί επίσημη επίσκεψη του έλληνα υπουργού Εξωτερικών Πέτρου Μολυβιάτη, την οποία οι Τούρκοι εντελώς απροκάλυπτα γελοιοποίησαν, προκειμένου να δείξουν ότι δεν πρόκειται να κάνουν πίσω στις όποιες διεκδικήσεις τους έναντι της Ελλάδας.

Προς επίρρωση της θέσης αυτής μάλιστα ήλθε και η συνέντευξη του τούρκου πρωθυπουργού που δημοσίευσε –σκοπίμως ετεροχρονισμένα, όπως φάνηκε– η Καθημερινή και στην οποία ο Ερντογάν διέλυσε «εν ψυχρώ» όλους τους μύθους πάνω στους οποίους στηρίχθηκε η ελληνική πολιτική των τελευταίων χρόνων. Συγκεκριμένα, ξεκαθάρισε ότι η πολιτική της κυβέρνησής του βρίσκεται στην ίδια «γραμμή» με εκείνη της στρατιωτικής ηγεσίας, επέμεινε στην... αλα τούρκα ερμηνεία των διεθνών συνθηκών –τις οποίες έτσι κι αλλιώς η Άγκυρα δεν αναγνωρίζει– και κατηγορήσε την Ελλάδα ότι εκείνη κάνει παραβιάσεις στο Αιγαίο, υπονοώντας ότι οι τουρκική τακτική θα συνεχισθεί.

Κάτω από τις συνθήκες αυτές, οι δικαιολογίες του κ. Μολυβιάτη, ότι δεν μπορούσε να διακόψει την επίσκεψή του στην Άγκυρα εξαιτίας της πρωτοφανούς σε κυνικότητα και άκρως επικίνδυνης επίδειξης δύνα-

μης στα Ίμια και την Άνδρο, διότι έτσι θα προκαλούσε περισσότερη ένταση και ενδεχομένως μια πραγματική κρίση με απροσδιόριστες επιπτώσεις, παρά τη σοβαρότητα της κατάστασης ακούστηκαν ελάχιστα πειστικές.

Ένα σοβαρό θέμα που προκύπτει ωστόσο είναι ότι με την πολιτική των τελευταίων χρόνων η Αθήνα ελαχιστοποίησε τη διεθνή διάσταση των ελληνοτουρκικών διαφορών στο Αιγαίο, τις οποίες μετέτρεψε σε καθαρά διμερές ζήτημα, περιορίζοντας τις δυνατότητες ελιγμών από την πλευρά της. Πολύ περισσότερο καθώς η Ευρωπαϊκή Ένωση, στην οποία

έχουν στηριχθεί οι ελπίδες για μια επίλυση των προβλημάτων με την Τουρκία, ήδη έχει δείξει ότι δεν ενδιαφέρεται και τόσο για μια ουσιαστική μεσολάβηση. Για το λόγο αυτό περιορίζεται απλώς σε παραινήσεις και ευχολόγια, ενώ από την άλλη, εμμέσως πλην σαφώς, αφήνει να εννοηθεί ότι δεν θα δεχθεί μια αρνητική στάση της Ελλάδας στην ενταξιακή πορεία της Τουρκίας· αν τελικά η πορεία αυτή δεν ολοκληρωθεί, αυτό θα οφείλεται είτε στην επικράτηση αρνητικών θέσεων από άλλες ευρωπαϊκές χώρες, είτε σε αρνητικές συγκυρίες που ενδέχεται να διαμορφωθούν κατά τη διάρκεια των τουρκικών διαπραγματεύσεων.

Βεβαίως η Τουρκία αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα σε πολλά μέτωπα αυτή τη στιγμή, από τις ενδεχόμενες δυσκολίες στην ενταξιακή πορεία της προς την

μέα, γεγονός που της επιτρέπει, κάτω από τις παρούσες συνθήκες, να επιστρέψει στις πολιτικές που εφάρμοζε στην προ Ερντογάν εποχή και να υποχρεώνει την Ελλάδα σε αμυντική στάση, ακόμα και σε περιπτώσεις που η τουρκική πολιτική επιδιώκει όχι μόνο να επιβάλει ένα καθεστώς συνδιαχείρισης στο Αιγαίο ή να παίξει παιχνίδια με το Κυπριακό, αλλά και να επεκτείνει τη διείσδυση και επιρροή της γενικότερα στον ελληνικό χώρο, με αφορμή τις μουσουλμανικές μειονότητες της Θράκης.

Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι αυτές τις μέρες στη Βόρεια Ελλάδα, με αφορμή μια σύνοδο των υπουργών Εξωτερικών της οργάνωσης για τη Μαύρη Θάλασσα, επρόκειτο να συμμετάσχει και ο τούρκος υπουργός Αμυντουλλάχ Γκιουλ, ο οποίος σύμφωνα με πληροφορίες,

διευρύνοντας το άνοιγμα που είχε κάνει πριν από ένα περίπου χρόνο ο πρωθυπουργός Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν, είχε καταρτήσει ένα πολύ γεμάτο πρόγραμμα με επισκέψεις σε διάφορους χώρους και χωριά, συναντήσεις με εκπροσώπους της μειονότητας και ακόμα συμμετοχή σε θρησκευτικοπολιτικές εορτές, για την επέτειο της 23ης Απριλίου, ημέρας που ο Κεμάλ Ατατούρκ οδήγησε την Τουρκία στην απελευθέρωσή της. Ο Γκιουλ δεν ήλθε τελικά, αφού δεν θα περειαυριζόταν, λόγω ασθένειας, ο έλληνας ομόλογός του. Το σχέδιο όμως έμεινε για τα μέλη της αντιπροσωπείας που

ήλθε από την Άγκυρα.

Με βάση τα παραπάνω, γίνεται φανερό ότι η Τουρκία αφήνει εμμέσως πλην σαφώς να εννοηθεί ότι στην ατζέντα της υπάρχουν και άλλες αξιώσεις ή επιδιώξεις, οι οποίες έχουν να κάνουν με ζητήματα που ξεπερνούν κατά πολύ τις διαφορές που έχουν σχέση με την υφαλοκρηπίδα και τον εναέριο χώρο στο Αιγαίο. Ζητήματα που αποκτούν μεγαλύτερη σοβαρότητα αν συνδυασθούν με τη γενικότερη κατάσταση που διαμορφώνεται στην ευρύτερη περιοχή και κυρίως στη Βαλκανική.

ΣΤΡΑΤΗΣ ΜΟΣΧΟΝΗΣΙΟΣ

Ευρωπαϊκή Ένωση, με αφορμή την ψήφιση του ευρωσυντάγματος, αλλά και τη δυσμενή κατάσταση των σχέσεών της με τις ΗΠΑ, μέχρι τα διογκούμενα προβλήματα στο θέμα των Τούρκων μετά την αναβάθμιση του ρόλου των Κούρδων στο Ιράκ. Τα προβλήματα αυτά άλλωστε είναι και η κύρια αιτία της επικίνδυνης αύξησης της ξενοφοβίας και του εθνικισμού που εμφανίζεται όλο και περισσότερο στη γειτονική χώρα.

Παρ' όλα αυτά, η Τουρκία έχει αρχίσει εδώ και καιρό να μεταβάλλεται σε μια περιφερειακή υπερδύναμη, τόσο στον οικονομικό όσο και στον στρατιωτικό το-

ΔΕΙΛΟΣ

Ήλλαξον γνώμη, που λέει κι ο Κούλης Στολίγκας. Δεν μου αρέσει ο Μολυβιάτης. Είναι εντελώς ανεπαρκής, μετά τη νέα τραγωδία των Ιμίων. Δεν παριστάνω τον σκληρό, αλλά στοιχειώδης ευφυΐα επιτάσσει, όταν προσβάλλεσαι να αφήνεις το ούισκι και να γυρνάς σπίτι σου. Κανένας υπουργός Εξωτερικών δεν θα συνέχιζε να μιλάει. Μόνον ο φουκαράς ο Έλληνας. Που δεν έχει κότσια. Ο δειλός.

ΠΑΠΑΓΟΣ

Σκεφτόμενος προχθές τα τελευταία 40 χρόνια ελληνικής πολιτικής, κατάλαβα ότι είχε δίκιο ο μακαρίτης ο Κονδύλης. Συνεχώς η Ελλάδα χάνει έδαφος. Πνευματικό έδαφος, αλλά και έδαφος κανονικό. Έχει γεμίσει ήττες μετά το 1955, μετά δηλαδή την άνοδο του Καραμανλή. Ήττες εξωτερικές και εσωτερικές.

ΠΤΩΣΗ

Να τις θυμίσουμε; Απώλεια της Κύπρου. Απώλεια της κυριαρχίας στο Αιγαίο. Καταστροφή του βορειοηπειρωτικού ελληνισμού. Εξαφάνιση του ελληνισμού της Πόλης. Δημιουργία μακεδονικού κράτους στο βορρά. Υπαγωγή της εξωτερικής πολιτικής στις ανάγκες της τουρκικής διπλωματίας. Πλήρης υποταγή στην αμερικανική πολιτική. Πλήρης εξάρτηση της εσωτερικής πολιτικής ζωής από το διευθυντήριο των Βρυξελλών και τις ΗΠΑ. Παρακμή των ελληνικών κοινοτήτων στο εξωτερικό. Διάλυση των αγροτικών κοινοτήτων, ερήμωση της υπαίθρου και διάγκωση της πρωτεύουσας. Γενική παρακμή στο χώρο των γραμμάτων και των τεχνών. Πλήρης κατάρρευση των ελληνικών σπουδών στο εξωτερικό. Διάλυση σχεδόν της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης. Θέλετε κι άλλα; Έχω.

ΣΥΝΤΑΓΜΑ

Φτάσαμε σήμερα να συζητούμε εάν το σύνταγμα της Ελλάδας είναι κυρίαρχο απέναντι στην ΕΕ ή όχι. Κάποτε σκοτώθηκε κόσμος, επειδή λέει ο βασιλιάς της Ελλάδος δεν σεβάστηκε το σύνταγμα και οδήγησε σε παραίτηση τον πρωθυπουργό. Σήμερα Πρόεδροι Δημοκρατίας, πρωθυπουργοί, υπουργοί, βουλευτές και δημοσιογράφοι δεν είναι σίγουροι αν πρέπει να

έχουμε καν σύνταγμα δικό μας. Το σκέφτονται.

ΧΡΗΜΑ

Και ξέρετε γιατί συμβαίνουν όλα αυτά; Διότι ολόκληρη η πολιτική τάξη αλλά και ο λαός υπέκυψαν στο χρήμα. Μας αγόρασαν, αγαπητοί μου, όλους μαζί. Κι εμάς και το σύνταγμα και όλα τα καλά μας.

ΠΑΙΔΙΑ

Σήμερα ελληνική πολιτική ηγεσία απλώς δεν υπάρχει. Υπάρχει ο γιωργάκης, η Ντόρα, ο Κώστας και μερικά άλλα παιδιά, που παριστάνουν την πολιτική ηγεσία ενώ στην πραγματικότητα μετρούνε λεφτά.

ΑΝΕΤΟΣ

Επομένως, χωρίς εθνικό σχέδιο, αλλά μόνο με οικονομικό σχέδιο, είναι μοιραίο η Ελλάδα να βρίσκεται σε διαρκή υποχώρηση. Δείτε τον Ερντογάν. Εκπροσωπεί εθνικά συμφέροντα, έχει πλάνο, σχεδιασμό, κοινωνική συμμαχία, εθνική ηγεσία. Όπως είχε δηλαδή η Ελλάδα στις αρχές του 20ού αιώνα. Και βγαίνει στην Καθημερινή, άνετος και μας κάνει επίδειξη ισχύος. Την ώρα που ο δικός μας υπουργός φοβάται και να βήξει, που λέει ο λόγος. Διότι λέει θα διαταράξουμε τις ελληνοτουρκικές σχέσεις!

ΟΧ!

Μα τι λέει ο άνθρωπος; Είναι με τα καλά του; Τον βάλαμε υπουργό των

Εξωτερικών, ώστε να μην διαταράξουμε τις ελληνοτουρκικές σχέσεις ή για να εκπροσωπεί την ελληνική διπλωματία και τα συμφέροντά της; Εκτός κι αν έχουμε πάψει πλέον να έχουμε συμφέροντα.

ΚΟΥΜΑΝΤΟ

Με τα δεδομένα αυτά, τα χειρότερα ακόμη δεν τα έχουμε δει. Μη με ρωτάτε όμως γιατί δεν υπάρχει ηγέτιδα τάξη στην Ελλάδα. Αυτά δεν εξηγούνται με πέντε γραμμές. Η ουσία είναι ότι δεν υπάρχει. Οπότε, κάντε κουμάντο.

ΜΠΙΘΙΚΩΤΗΣΗΣ

Κλείνω με το θέμα Μπιθικώτσης. Λατρεύω τον Μπιθικώτση. Αλλά πρόκειται για τραγουδιστή τον οποίο ανέδειξε ο Χατζιδάκις και ο Μίκης. Πριν απ' αυτούς ο Γρηγόρης ήταν ένας καλός λαϊκός τραγουδιστής.

ΕΝΤΕΧΝΟΣ

Ο Μπιθικώτσης ποτέ δεν ήταν μόνο λαϊκός. Ήταν και έντεχνος. Δηλαδή εξέφρασε τη λαϊκότητα του Μίκη και του Σεφέρη. Ο απλός λαός τον ξέρει μόνον από την Άπονη ζωή του Ξαρχάκου και την Επίσημη αγαπημένη. Και από τις επανεκτελέσεις που έκανε το '60 κάποιων ρεμπέτικων. Η φωνή του ήταν υπέροχη, ο ίδιος ήταν υπέροχος τύπος, αλλά δεν τραγουδήθηκε στην ώρα του. Τραγουδήθηκε από τη μεταπολίτευση και τα φεστιβάλ της.

Και το όνομα αυτής...

του Τάκη Διαμαντή

Το «σόου» που παίχτηκε –διότι περί «σόου» επρόκειτο– γύρω από την πρόταση του διαμεσολαβητή του ΟΗΕ Μάθιου Νίμιτς για το όνομα της ΠΓΔΜ, αποδείχτηκε ότι ήταν ένα μάλλον φτηνό θέαμα, για εσωτερική κυρίως κατανάλωση, που όμως δεν έπαισε ως προς τα πραγματικά περιστατικά που παρουσίαζε, αλλά και ως προς τις πραγματικές προθέσεις που προσπάθησε να κρύψει.

Για να πούμε τα πράγματα με τ' όνομά τους: Το θέμα του ονόματος των Σκοπίων σέρνεται κυριολεκτικά εδώ και 14 χρόνια, εξαιτίας σωρείας λαθών που έγιναν, στη βάση μιας ακατανόητης ορισμένες φορές αδιαλλαξίας που εμπόδιζε και τις δυο πλευρές να δουν την πραγματικότητα και τους συσχετισμούς που διαμορφώνονται στη γειτονιά μας με τη στενή ή την ευρεία έννοια. Συσχετισμούς που από το 1991 ακόμα, πέρα από τις υπαρκτές βεβαίως ιστορικές και πολιτιστικές ευαισθησίες, έδειχναν το δρόμο για μια αναγκαία και τελικά αναπόφευκτη συμβιβαστική λύση, την οποία όμως και οι δύο πλευρές αρνήθηκαν πάντα να συζητήσουν σοβαρά, καταφεύγοντας σε εξυπνακιστικούς ελιγμούς, εκμεταλλευόμενη η μία τις αδυναμίες της άλλης, ή στη σιγουριά της αδράνειας και στο ροκάνισμα του χρόνου.

Στο πλαίσιο αυτό, η στάση της Αθήνας έπαιξε σαφώς καθοριστικότερο ρόλο, καθώς η Ελλάδα, ως ισχυρότερη και θεωρητικά καλύτερα οργανωμένη χώρα, μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του ΝΑΤΟ, θα μπορούσε να πρωταγωνιστήσει, να αναλάβει ουσιαστικές πρωτοβουλίες και να πείσει την άλλη πλευρά για την αναγκαιότητα μιας συμβιβαστικής λύσης. Πράγμα που τελικά δεν έκανε. Αφησε αντίθετα να χαθούν σοβαρές ευκαιρίες που παρουσιάστηκαν κατά καιρούς για μια λύση.

Η πρόσφατη πρόταση του Μάθιου Νί-

μιτς φαίνεται να κινείται, λοιπόν, ακριβώς στο πλαίσιο μιας συμβιβαστικής λύσης, η οποία, κατά τον εμπνευστή της, ο οποίος ασχολείται με το θέμα εδώ και δώδεκα χρόνια, «λαμβάνει υπ' όψη τις ευαισθησίες και των δυο πλευρών». Και η πρότασή του αποτελεί αντικειμενικά μια ακόμα ουσιαστική ευκαιρία, ιδιαίτερα καθώς γίνεται κάτω από δυσμενείς συνθήκες, με δεδομένο ότι το ζήτημα του ονόματος με τα μέχρι στιγμής στοιχεία θεωρείται «χαμένο» για την ελληνική πλευρά, και μάλιστα μετά από την προ πενταμήνου αναγνώριση της ΠΓΔΜ από την Ουάσιγκτον ως «Δημοκρατία της Μακεδονίας».

Εδώ βεβαίως τίθεται το ερώτημα πώς ο Αμερικανός Νίμιτς αποφάσισε να κάνει μια τέτοια πρόταση, η οποία έρχεται σε αντίθεση με τη σχετική απόφαση της Ουάσιγκτον. Η απάντηση όμως είναι πολύ απλή, σχεδόν αυτονόητη, καθώς είναι γνωστό ότι η νέα κυβέρνηση του Τζορτζ Μπους έχει θέσει σε πρώτη προτεραιότητα την τακτοποίηση των εκκρεμών ζητημάτων σε διάφορες περιοχές, μεταξύ των οποίων και τα Βαλκάνια.

Με αυτό το δεδομένο, η Ουάσιγκτον, έχοντας να αντιμετωπίσει το ερχόμενο καλοκαίρι το φλέγον θέμα του Κοσσυφοπέδιου, για το οποίο θέλει να εξασφαλίσει τη μεγαλύτερη δυνατή υποστήριξη στη σχεδιαζόμενη λύση της ανεξαρτησίας, προτίμησε μια χωρίς πολιτικό κόστος παραχώρηση προς την Αθήνα, αποδεχόμενη μια συμβιβαστική λύση με τα Σκόπια, ώστε να εξασφαλίσει τη σίγουρη ελληνική υποστήριξη στο Κοσσυφοπέδιο. Αυτό εξηγεί άλλωστε τόσο τη στάση που τηρεί το ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών έναντι του Κοσσυφοπέδιου, όσο και τις διεργασίες που έχουν αρχίσει τις τελευταίες εβδομάδες με στόχο την επίλυση των διαφορών μεταξύ της Σερβίας και του

Μαυροβουνίου, και την επίσπευση των διαδικασιών για την ευρωπαϊκή τους προοπτική.

Τώρα, γιατί δημιουργήθηκε αυτό το μπάχαλο στην ελληνική επικαιρότητα; Το πρόβλημα ξεκίνησε από μια λάθος επιλογή του εμπειρου κατά τα άλλα Πέτρου Μολυβιάτη, ο οποίος βιάστηκε να εξασφαλίσει τη συναίνεση των πολιτικών κομμάτων στην προτεινόμενη λύση. Έτσι, αγνόησε μεν τις σχετικές συστάσεις του Νίμιτς για κάποια λογική μυστικότητα μέχρι να ολοκληρωθούν οι δικές του επαφές με τα ενδιαφερόμενα μέρη, και κάλεσε τους πολιτικούς αρχηγούς, τους οποίους όμως ενημέρωσε με προϋπόθεση την τήρηση της μυστικότητας που ήθελε ο διαμεσολαβητής του ΟΗΕ.

Η τακτική αυτή ωστόσο άφηne πολλά περιθώρια για... παιχνίδια, σε όποιον δεν συμφωνούσε με την πρόταση ή απλώς ήθελε να πλήξει την κυβέρνηση. Πράγμα που έγινε με το περίεργο δημοσίευμα του *Βήματος* και την αποκάλυψη μιας –αρκετά παραποιημένης– πτυχής της πρότασης Νίμιτς, που άλλαζε ουσιαστικά το νόημα του περιεχομένου της δημιουργώντας αμφιβολίες και αμφισβητήσεις, στις οποίες έσπευσε να ανταποκριθεί ο αρχηγός του ΠΑΣΟΚ Γ. Παπανδρέου. Άλλαξε έτσι την αρχικά θετική αντίδρασή του για την πρόταση, με το πρόσχημα ότι η προτεινόμενη λύση δεν ταυτίζεται με τη λύση «που προωθούσε το ΠΑΣΟΚ» όταν ήταν στην κυβέρνηση.

Από και κι ύστερα, η κυβέρνηση, προκειμένου να υποστηρίξει την πρόταση, για την οποία άλλωστε είχε εργασθεί όλο το προηγούμενο διάστημα, άρχισε μια σειρά ενεργειών, ανάμεσα στις οποίες ήταν η αποστολή μιας επιστολής του πρωθυπουργού Κ. Καραμανλή προς τον ΟΗΕ, την ΕΕ, τον πρόεδρο Μπους και άλλους ηγέτες, με την οποία ενημέρωνε ότι η Ελλάδα ουσιαστικά

αποδέχεται την πρόταση Νίμιτς.

Στο ίδιο πνεύμα, με σκοπό να διασκεδάσει και τις αρνητικές αντιδράσεις που στο μεταξύ άρχισαν να εκδηλώνονται από την πλευρά των Σκοπίων, προκάλεσε δηλώσεις εκ μέρους αλβανών ηγετών στο Κοσσυφοπέδιο και την Αλβανία, οι οποίοι τάχθηκαν υπέρ μιας αμοιβαία αποδεκτής συμβιβαστικής λύσης στο πρόβλημα του ονόματος: η Πριστινά μάλιστα έσπευσε να διακηρύξει ότι δεν έχει εδαφικές βλέψεις έναντι της ΠΓΔΜ.

Οι δηλώσεις αυτές ήταν φυσικά εύκολο να εκμαιευτούν, ιδιαίτερα καθώς τα Τίρανα και η Πριστινά έχουν εξασφαλίσει διαβεβαιώσεις ότι η Αθήνα θα υποστηρίξει τη λύση της ανεξαρτησίας του Κοσσυφοπεδίου. Δεν συμβαίνει όμως το ίδιο και με τους Αλβανούς της ίδιας της ΠΓΔΜ, όπου ο Αλί Αχμέτι, πρώην ηγέτης του UCK και σήμερα εταίρος στην κυβέρνηση του Σοσιαλδημοκράτη Μπράνκο Τσερβένκοφσκι, ξεκαθάρισε ότι οι Αλβανοί υποστηρίζουν το όνομα «Δημοκρατία της Μακεδονίας», επιβεβαιώνοντας στην ουσία αυτό που ο UCK είχε θέσει ως όρο στη συμφωνία της Οχρίδας για τον τερματισμό του πολέμου του 2001, ότι δηλαδή οι Αλβανοί θα εργασθούν για την επίσημη αναγνώριση του συνταγματικού ονόματος της χώρας.

Αλλά το κύριο θέμα είναι, όλα αυτά τα στοιχεία να συνυπολογισθούν στο συμβούλιο πολιτικών αρχηγών που ο πρωθυπουργός εξήγγειλε ότι θα συγκαλέσει. Όπως θα πρέπει να συνυπολογισθεί επίσης και το τι εννοούν οι Αλβανοί όταν μιλούν για εδαφικές διεκδικήσεις, ή τι θα σημαίνει για την ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων μια απόφαση για την πλήρη ανεξαρτησία του Κοσσυφοπεδίου. Όπως θα πρέπει, τέλος, να εξετασθεί σοβαρά και το πώς αντιμετωπίζονται τα εθνικά μας θέματα από διάφορους πολιτικούς και άλλους κύκλους, ώστε να σταματήσουν τα ανόητα και εν πολλοίς επικίνδυνα παιχνίδια που παίζονται ελλείψει συγκεκριμένων πολιτικών, στη βάση μιας στρατηγικής που δεν θα αποτελεί πεδίο μικροκομματικής αντιπαράθεσης, αλλά θα αναγκάζει εκ των προτέρων τη συναίνεση όλων των πολιτικών κομμάτων.

Αθήνα - Σκόπια: Μια παρτίδα χαμένη σε λάδη και αυτοσχεδιασμούς

Το «μακεδονικό ζήτημα», ως μείζον εθνικό θέμα, όπως τουλάχιστον εξελίχθηκε από το 1991 και μετά, για πολλούς έχει καταγραφεί σαν μια ιστορία χαμένων ευκαιριών, και κυρίως σαν μια ιστορία λαθών και ανεύθυνων χειρισμών. Μια ιστορία στη διάρκεια της οποίας κυριάρχησαν η έλλειψη σοβαρότητας και συγκεκριμένης στρατηγικής, οι εξυπνακισμοί και οι αυτοσχεδιασμοί, σε συνδυασμό, ιδιαίτερα κατά την πρώτη περίοδο, με έναν άστοχο εθνικισμό. Με αποτέλεσμα να καταστεί εμμέσως πλην σαφώς η Ελλάδα όχι παράγοντας σταθερότητας και επίλυσης, όπως διατείνονταν κατά καιρούς διάφοροι κυβερνητικοί παράγοντες, αλλά σχεδόν μέρος του γενικότερου προβλήματος που ανέκυψε στα Βαλκάνια μετά τη διάλυση της πρώην Γιουγκοσλαβίας.

Ένα από τα πρώτα θέματα που δημιουργήθηκαν για την ελληνική πλευρά τον Σεπτέμβριο του 1991, μετά την ανακήρυξη της ανεξαρτησίας της τότε Ομόσπονδης Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας από την πρώην Γιουγκοσλαβία, ήταν το υιοθετηθέν τότε νέο σύνταγμα του νέου κράτους με το οποίο οριζόταν ως επίσημη ονομασία του σκέτο το *Δημοκρατία της Μακεδονίας*. Ονομασία που, για μια μεγάλη μερίδα Ελλήνων, ιδιαίτερα της βόρειας Ελλάδας, παρέπεμπε ευθέως στην περίοδο των εθνικών συγκρούσεων που είχαν συνταράξει τη Βαλκανική έναν αιώνα νωρίτερα, και αναβίωνε τραυματικές μνήμες της εποχής εκείνης αλλά και των χρόνων που ακολούθησαν και οδήγησαν στους αλληπάληλους Βαλκανικούς Πολέμους, με κατάληξη τον Α΄ Παγκόσμιο.

Σ' αυτό συνέτεινε φυσικά η έντονη προπαγάνδα που ασκούσαν επί δεκαετίες τα ίδια τα Σκόπια, με την ανοχή και συχνά την υποστήριξη του Τιτοϊκού καθεστώτος του Βελιγραδίου, προς την Ελλάδα αλλά και σε διεθνές επίπεδο. Μια προπα-

γάνδα ωστόσο, στην οποία η Ελλάδα, ως άμεσα ενδιαφερόμενη, δεν απάντησε ποτέ δημόσια και επίσημα· αντίθετα, στην επίσημη αλληλογραφία της χρησιμοποιούσε ανεπιφύλακτα την ονομασία «Μακεδονία», περιοριζόμενη απλώς σε ανεπίσημες ενέργειες και βεβαίως –εκμεταλλευόμενη το κλίμα του Ψυχρού Πολέμου– στη δράση των μυστικών υπηρεσιών και σε αστυνομικά μέτρα, με κύριο σκοπό να κρατηθούν εκτός των ελληνικών συνόρων η αλυτρωτική προπαγάνδα και άλλες διεκδικήσεις από γειτονικές χώρες.

Η αναταραχή αυτή όμως, που κυριάρχησε σε συγκεκριμένους εξωκοινοβουλευτικούς κύκλους αλλά και σε κόμματα στην Ελλάδα, φτάνοντας να επηρεάζει ακόμη και την κυβερνητική –και όχι μόνο– πολιτική, ξεκινούσε από την αμηχανία που προκάλεσαν οι συγκλονιστικές αλλαγές που είχαν σημειωθεί σε ολόκληρη την ανατολική Ευρώπη, καθώς επίσης και το κλίμα που είχε αρχίσει να δημιουργείται από αντίστοιχες ελληνικές αλυτρωτικές τάσεις έναντι της Αλβανίας και τα προβλήματα που ακολούθησαν με τους Αλβανούς λαθρομετανάστες που έφταναν κατά κύματα στο ελληνικό έδαφος – για να μην ξεχνάμε βεβαίως και την μόνιμη ένταση με την Τουρκία.

Ενδεικτική του γενικότερου αυτού κλίματος ήταν η συμπεριφορά που επιφύλαξε το ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών σε μια τριμελή αντιπροσωπεία απεσταλμένων του τότε Προέδρου Κίρο Γκλιγκόροφ, ο οποίος, γνωρίζοντας τα προβλήματα που θ' αντιμετώπιζε από την Αθήνα, ήθελε, πριν ακόμα προχωρήσει σε δημοψήφισμα για το νέο σύνταγμα και την ανεξαρτησία, να συζητήσει με την Ελλάδα την πιθανότητα επίτευξης κάποιας συμφωνίας. Την ημέρα όμως που επρόκειτο να γίνει η συνάντηση, εκπρόσωπος του υπουργείου έσπευσε να δηλώσει στους δημοσιογράφους ότι η κυβέρνηση

«δεν συνομιλεί με τους Σκοπιανούς», τι-
νάζοντας έτσι στον αέρα την πρώτη εκεί-
νη απόπειρα για διάλογο και ταυτόχρονα
καθορίζοντας την πολιτική που επρόκει-
το να ακολουθηθεί για το θέμα και η
οποία με τον ένα ή τον άλλο τρόπο συνε-
χίζεται μέχρι σήμερα.

Πολύ σύντομα όμως, μέσα στη λαίλαπα
του πολέμου που μαινόταν στην πρώην
Γιουγκοσλαβία και με τον διαφαινόμενο
τότε ξεσηκωμό των Αλβανών, ένα άλλο
κρίσιμο ερώτημα που τέθηκε ήταν αν η
Ελλάδα ήθελε ένα σταθερό
κράτος στα βόρεια σύνορά της,
έστω με μια σύνθετη ονομασία,
ή μια ακόμα ταραγμένη περιοχή
που θα μπορούσε να οδηγηθεί
σε ανεξέλεγκτη κατάσταση, με
ορατό τον κίνδυνο να αντιμετω-
πίσει κι η ίδια μια ενδεχόμενη δι-
κή της εμπλοκή και αποσταθε-
ροποίηση.

Μπροστά στους κινδύνους αυ-
τούς μάλιστα, η Δύση προσπα-
θούσε με κάθε τρόπο να μετα-
τρέψει τα Σκόπια σε μια γωνιά
σταθερότητας. Παρ' όλα αυτά,
σε διάφορους κύκλους στην
Ελλάδα διαμορφώθηκε η άπο-
ψη ότι δεν υπήρχε λόγος να δια-
πραγματευθούμε με το γειτονι-
κό κράτος, διότι «σύντομα θα
διαλυθεί» – συντηρώντας αυτό
το «σύντομα» ακόμα και μέχρι
σήμερα.

Στο πλαίσιο αυτό εμφανίσθηκε
και το αμίμητο σενάριο περί
«μοιρασιάς των Σκοπίων μεταξύ
Ελλάδας και Σερβίας», το οποίο
ωστόσο είχε πείσει πολλούς,
ενώ από την άλλη πλευρά οι κα-
τά καιρούς κυβερνήσεις της
Αθήνας προσπάθησαν, με διά-
φορους επίσημους και ανεπίσημους
απεσταλμένους, να εξαγοράσουν ή να
«βραχυκυκλώσουν» τους «Σκοπιανούς»,
προκειμένου να δεχτούν μια αλλαγή του
ονομαστίκ τους, όπως ο περίφημος Γρυλ-
λάκης και κάποιοι πρώην σωματοφύλα-
κες του Κοσκωτά, στην περίοδο της κυ-
βέρνησης Μητσοτάκη, ή ο πολύς Άλεξ
Ρόντος, εξ απορρήτων του πρώην
υπουργού Εξωτερικών Γιώργου Παπαν-
δρέου (είναι τουλάχιστον αστείο ο κα-
βγάς που ξεοπάει συχνά ανάμεσα στα
δύο μεγάλα κόμματα της χώρας για το
ποιος ευθύνεται περισσότερο ή λιγότε-
ρο).

Μια δεύτερη ευκαιρία δημιουργήθηκε
τον Δεκέμβριο του 1992, όταν ο τότε δια-

μεσολαβητής της ΕΕ Βρετανός Ρόμπιν
Ο'Νιλ κατάρτισε ολόκληρο κατάλογο με
προτεινόμενες ονομασίες για το γειτονι-
κό κράτος, εν όψει της εισόδου του στον
ΟΗΕ, μεταξύ των οποίων και η ονομασία
Δημοκρατία της Μακεδονίας (Σκόπια).
Την πρόταση αυτή έφερε προς συζήτη-
ση στη Βουλή της χώρας του ο ίδιος ο
πρόεδρος Γκλιγκόροφ την άνοιξη του
1993, αμέσως μετά την είσοδό της στον
ΟΗΕ ως FYROM. Αλλά... πρόλαβε να την
απορρίψει η Αθήνα, κάτω και από την

αλόγιστη συμφωνία των πολιτικών αρχη-
γών που είχε προηγηθεί και η οποία δεν
δεχόταν καμία ονομασία που θα περιε-
λάμβανε τον όρο «Μακεδονία» ή παρό-
μοιά του.

Κανείς όμως στην Αθήνα δεν υπολόγισε
σωστά (αντίθετα, πολλοί «είδαν» μια νέα
ανθελληνική συνωμοσία) το φιλικό κλίμα
που δημιουργήθηκε υπέρ των Σκοπίων,
που εκπροσωπούσε το αδύναμο στοιχείο
σε μια ακατανόητη για τους τρίτους διέ-
νεξη, έναντι μιας σαφώς ισχυρότερης
Ελλάδας, η οποία μπορούσε να πιέζει ή
να επιβάλλει εμπάργκο και άλλα –αντιπα-
ραγωγικά τελικά– περιοριστικά μέτρα.
Όπως δεν υπολόγισε κανείς και το πρώ-
το κύμα των αναγνώρισεων του γειτονι-

κού κράτους ως *Δημοκρατία της Μακε-
δονίας*, που είχε αρχίσει από ευρωπαϊκές
χώρες, οι οποίες συχνά ειρωνεύονταν
ανοιχτά ή και προκαλούσαν, αρνούμενες
να δεχτούν τις ευαισθησίες και τις πρα-
κτικές της ελληνικής πλευράς, μολονότι
τελικά αναγκάστηκαν να πειθαρχήσουν
στην κοινή ευρωπαϊκή στάση αναφορικά
με την απόφαση του Συμβουλίου Ασφα-
λείας και την προσωρινή ονομασία
FYROM.

Της πρότασης Ο'Νιλ είχε προηγηθεί η
περίφημη επίσης πρόταση Πινέιρο
που είχε γίνει στη συνάντηση κορυ-
φής των ευρωπαϊών ηγετών στη Λι-
σαβόνα και την οποία η Αθήνα
άφησε εντελώς ανεκμετάλλευτη
παρά το γεγονός ότι ήταν απόλυτα
ευνοϊκή για την ελληνική πλευρά.

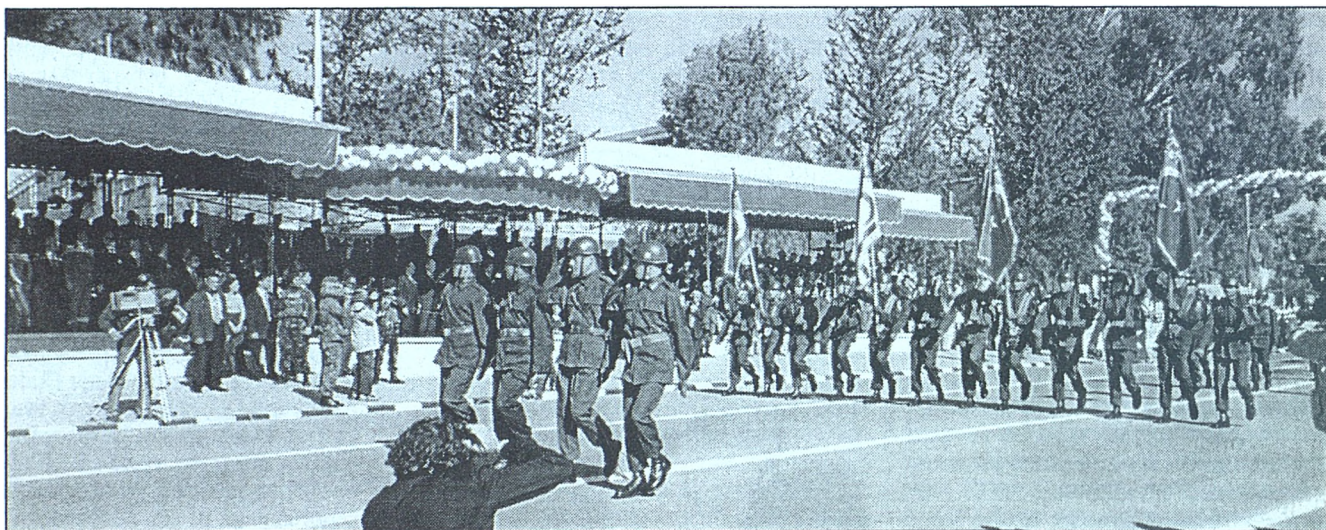
Αναμφισβήτητο γεγονός είναι ότι
από τότε είχε γίνει φανερό πως η
μόνη λύση στη διένεξη Αθήνας και
Σκοπίων ήταν η εξεύρεση μιας σύν-
θετης ονομασίας που θα γινόταν
αμοιβαία αποδεκτή. Λύση ωστόσο
που αρχικά αρνιόταν η ελληνική
πλευρά και την οποία στη συνέχεια
μπλόκαρε ο ίδιος ο πρώην Πρόε-
δρος Κίρο Γκλιγκόροφ, με τη γνω-
στή σοβαρότητα και σωφροσύνη
που τον διέκριναν, αλλά και με την
ικανότητά του να ξεχωρίζει και να
εκμεταλλεύεται τα αδύνατα ση-
μεία, όπου αυτά υπήρχαν. Και όχι
μόνον αυτό, αλλά ταυτόχρονα άρ-
χιζε μια αποδοτική εκστρατεία που
κατέληξε στην αναγνώριση της χώ-
ρας του με το συνταγματικό της
όνομα από ένα μεγάλο αριθμό χω-
ρών, στις οποίες με τον καιρό, ακό-
μα και μετά τον Γκλιγκόροφ, περιε-
λήφθηκαν και τρία μόνιμα μέλη του
Συμβουλίου Ασφαλείας (Κίνα, Ρω-
σία και ΗΠΑ).

Έτσι, όταν αργότερα η Αθήνα αναγνώ-
ρισε το αναπόφευκτο της σύνθετης ονο-
μασίας με τη χρήση και του όρου «Μακε-
δονία», βρέθηκε μπροστά σε μια κατηγο-
ρηματική άρνηση εκ μέρους των Σκο-
πίων, που αισθάνονται πλέον τη σιγουριά
της διεθνούς υποστήριξης. Μιας υπο-
στήριξης, η οποία, πέρα από την προσε-
κτική, για διπλωματικούς και άλλους λό-
γους, στάση των ευρωπαϊκών και μιας
σειράς άλλων χωρών έναντι της Ελλά-
δας, δημιουργεί για την Αθήνα μια αρνη-
τική κατάσταση που είναι δύσκολο ν'
αντιστραφεί.

ΤΑΚΗΣ ΔΙΑΜΑΝΤΉΣ

Η πραγματική ταυτότητα του διαβόητου Σχεδίου Ανάν και το βρικολάκισμά του

του Μανόλη Καρέλλη

Το Σχέδιο Ανάν επανέρχεται, ο στρατός κατοχής παραμένει.

Σίγουρα είχαμε διαισθανθεί, οι συνήθεις υποψιασμένοι, ότι το διαβόητο Σχέδιο Ανάν είχε αμερικανική την προέλευση και ότι ο γενικός γραμματέας του ΟΗΕ που του είχε «δανείσει» το όνομά του είχε χρησιμοποιηθεί ως προκάλυμμα ή ως άλλοθι.

Με βάση αυτήν τη διαίσθηση είχαμε προσπαθήσει να ερμηνεύσουμε και μερικά, άλλως ανεξήγητα, φαινόμενα, όπως λόγου χάρι την εχθρότητα με την οποία αντιμετωπίστηκε το τμήμα εκείνο του πληθυσμού της Κύπρου, εξαιρετικά σημαντικό ως σημειωθεί, που είπε αβίαστα το «όχι» στο διακηρυχθέν ως ελεύθερο και δημοκρατικό δημοψήφισμα που έκρινε στην πρώτη φάση την τύχη του, τη συγκέντρωση των γενικών πυρών εναντίον του Προέδρου της Κύπρου κ. Τάσσου Παπαδόπουλου, που ανέλαβε το βάρος της καταγγελίας του σώζοντας την τιμή των Ελλήνων, αλλά και τις συμμαχίες που δημοσιοποιήθηκαν, αρκετά «παρδαλές» βέβαια, στην Κύπρο και στην Ελλάδα, για την εμφανή ή εκ του παρασκήνιου υποστήριξή του.

Η Ουάσιγκτον, υποστηρίζαμε «διαισθητικώς», έδιδε στην ουσία στην Τουρκία την Κύπρο με το Σχέδιο Ανάν, επισημοποιώντας και νομιμοποιώντας την εισβολή του 1974 και την κατοχή που ακολούθησε, για να μετριάσει τον αντιαμερικανι-

σμό που ενδημεί στην περιοχή και για να επιτύχει τη διέλευση αμερικανικών στρατευμάτων μέσω τουρκικού εδάφους για το άνοιγμα του βόρειου μετώπου στο Ιράκ.

Αναμέναμε δε, με υπομονή αλλά και αισιοδοξία, την παρέλευση της «συμβατικής» τριακονταετίας για την απελευθέρωση –όποια τέλος πάντων απελευθέρωση ήταν αυτή!– των εγγράφων της ανίερης συναλλαγής, που θα επέτρεπε τη μετάλλαξη της αρχικής διαίσθησης σε πλήρη απόδειξη και βεβαιότητα, όπως ακριβώς είχε γίνει προηγουμένως, με την αμερικανική συγκατάνευση και ευλογία για την αρχική εισβολή του Αττίλα, με πρωτοστάτη το πρώτο βιολί του Σταίτη Νηπάρτμεν Χένρυ Κίσινγκερ, το τραγικό θέρος του 1974.

Υπάρχει όμως μια διαφορά, αρκετά σημαντική, μεταξύ της διαίσθησης για την ουσία των πραγμάτων και της πραγματικότητας, ενώ караδοκεί ο κίνδυνος να χαρακτηριστεί εκείνος που ενεργεί ή κρίνει μόνο από διαίσθηση ότι προσχωρεί σ' ένα από τα προπατορικά αμαρτήματα της ιστορίας, στη συνωμοτική ερμηνεία της.

Με αυτήν τη διαίσθηση πάντως ως οδηγό, προσπαθήσαμε να εξηγήσουμε και την «φαρσοκωμωδία» που παίχτηκε στην Κύπρο, όταν κάποιο τουρκοκυπριακό κόμμα, εκείνο του Ντενκτάς, εμφανιζόταν ως δήθεν «αντίθετο» του «ναι» του

63ο τεύχος

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΣΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΕΠΙ ΤΟΝ ΤΥΠΟΝ: Δ. Παπαδάτος, Α.Α. Χρύσης, Π. Παπακωνσταντίνου, Εντ. Μπιτσάκης. **ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΗ ΛΑΤΙΝΙΚΗ ΑΜΕΡΙΚΗ:** Ε. Rosenzvaig: Η δεύτερη με-

γάλη αποικιοκρατική φάση (με τα μάτια ενός που την υφίσταται) - **R. Levins:** Η εφαρμοσμένη βιολογία στον τρίτο κόσμο: Η πάλη για επαναστατική επιστήμη - **R. Zibechi:** Τα καινούρια πρόσωπα των από κάτω (Κοινωνικά κινήματα της Λατινικής Αμερικής: τάσεις και προκλήσεις) - **J. Holloway:** Η εξέγερση της αξιοπρέπειας - **Α.Α. Borón:** Η ζούγκλα και η πόλη (Ερωτηματικά γύρω από την πολιτική θεωρία του ζαπατισμού) - **S.R. Lascano:** Μπορεί η θεωρία να είναι πράσινη; Ναι, εφόσον η ζωή δεν είναι γκριζή - **I. Mészáros:** Κούβα: τα επόμενα σαράντα πέντε χρόνια; - **R. Herrera:** Κούβα: Σοσιαλιστική αντίσταση στη Λατινική Αμερική - **E. Rosenzvaig:** Οι όροι ύπαρξης του συγγραφέα στην ύστερη αποικιοκρατία - **Α. Παγουλάτος:** Βραζιλιάνοι ποιητές. - **Μ. Κωκκίνου:** Οι πλαστικές τέχνες στη Λατινική Αμερική. Μια συνοπτική αναφορά. **ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ:** **Θ.Δ. Σφήμας:** «Ποιος σας είπε να σηκώσετε άρματα να δυστυχήσετε;» Η Βρετανία, η Σοβιετική ένωση και το ΕΑΜ. **ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ. ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ:** Έργα λατινοαμερικανών καλλιτεχνών.

Κεντρική διάθεση: ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ
Ζωοδ. Πηγής και Τζαβέλλα 1 • Αθήνα • Τηλ.: 33.02.003

δημοψηφίσματος, προτρέποντας τους ψηφοφόρους του να ψηφίσουν το «όχι» και εφοδιάζοντας τους Ελληνοκυπρίους και τους Ελλαδίτες που είχαν στρατευθεί «στον αγώνα τον κακό» με το δικαίωμα να υποστηρίξουν, με ιδιάζουσα θρασύτητα, ότι όσοι λένε «όχι» συνοδοιπορούν με τον σκληρό και αδιάλλακτο τουρκοκύπριο ηγέτη.

Ευτυχώς για ορισμένους (ή δυστυχώς για άλλους), τα πράγματα για το Σχέδιο Ανάν εξελίχθηκαν κάπως διαφορετικά και αποδεικτικά στοιχεία που θα μετάλλασαν τη διαίσθηση σε ικανοποιητική απόδειξη εμφανίσθηκαν πολύ ενωρίτερα από τη συμβατική τριακονταετία.

Σύμφωνα με μια πληροφορία που «διαψεύσθηκε» μεν αλλά ελάχιστα πειστικά, ο κ. Ντάνιελ Φριντ, ανώτατος αξιωματούχος της κυβέρνησης Μπους (στην πρώτη κυβέρνηση του αμερικανού προέδρου υπηρετούσε στο Εθνικό Συμβούλιο των ΗΠΑ που είναι το όργανο του Λευκού Οίκου όπου λαμβάνονται οι αποφάσεις σε ζητήματα εθνικής ασφάλειας, ενώ στη δεύτερη υπηρετεί ως βοηθός υφυπουργός Εξωτερικών για ευρωπαϊκά θέματα), δήλωνε ενώπιον αξιόπιστων μαρτύρων, και σε μια στιγμή αγανάκτησης προφανώς, για τη διάψευση ελπίδων σχετικά με τη συνεργασία της Τουρκίας στην επιχείρηση εναντίον του Ιράκ: «μα τι θέλει, επιτέλους, η Τουρκία, όταν της προσφέραμε αρκετά δισεκατομμύρια δολάρια και ολόκληρη την Κύπρο με το Σχέδιο Ανάν»;

Και οι Αμερικανοί και οι Τούρκοι δεν τα βρήκαν τότε με τα λεφτά, το Σχέδιο Ανάν όμως παρέμεινε στο τραπέζι ως «στρατηγική εφεδρεία» με τον «απαράβατο» όρο των τούρκων στρατηγών που παρουσίασε στο Λευκό Οίκο ο «εκσυγχρονιστής» κ. Ερντογάν, σύμφωνα με τον οποίο θα πρέπει να διατηρηθούν οι τουρκικές στρατιωτικές δυνάμεις στην Κύπρο μέσα από οποιαδήποτε λύση, δίδοντας στην ουσία στο «βαθύ κράτος» της Τουρκίας τον γενικό πολιτικό έλεγχο του νησιού.

Η αποκάλυψη αυτή για την πραγματική φύση του Σχεδίου Ανάν δημιουργεί και άλλες παραμέτρους, πέραν από τη μεταλλαγή της αρχικής διαίσθησης σε ικανοποιητική απόδειξη.

Υποχρεώνει πολιτικά και ηθικά, πρώτον, σε παροχή πειστικών εξηγήσεων ή και σε απολογία ακόμα όλους εκείνους που τάχθηκαν στην Κύπρο ή παρ' ημίν, με απόλυτο τρόπο που έφτανε ως τον ιερό φανατισμό, υπέρ του Σχεδίου Ανάν, ανακηρύσσοντάς το ως τη «μοναδική» λύση και προδικάζοντες βιβλικές καταστροφές σε περίπτωση απόρριψής του.

Ο κατάλογος των υποχρέων για εξηγήσεις ή για απολογία είναι και αρκετά μεγάλος αλλά και ενδιαφέρων ως προς τις «χρωματικές διαβαθμίσεις» της πολιτικής κλίμακας των.

Μας δίδει ακόμα, δεύτερον, αυτή η απόδειξη για την προέλευση του Σχεδίου Ανάν και για τους στόχους του, το κλειδί για την ερμηνεία της κατά τακτά χρονικά διαστήματα επανεμφάνισής του σε συζητήσεις διαφόρων επιπέδων μεταξύ εκπροσώπων κρατών, της ελεανοφώρας του σε δημοσιεύματα «εγκύρων» δημοσιογραφικών οργάνων και των δηλώσεων πολιτικών διαφόρων διαμετρημάτων που φαίνεται να διατηρούν κάποια «ανοιχτή» γραμμή με την αμερικανική πρεσβεία της περιοχής των ή με αμερικανούς αξιωματούχους από εκείνους που περιγράφονται ως «κατασκευαστές πολιτικής».

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ

«ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ»

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

669 ΤΟΜΟΙ

ΟΜΗΡΙΚΑ - ΕΠΙΚΟΣ ΚΥΚΛΟΣ

Βατραχομυομαχία -

Τιτανομαχία -

Μικρά Ίλιάς - Ίλιου πέρις -

Άγων Όμηρου και Ήσιόδου

792 «ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ»

Εκδότης Όδυσσέας Χατζόπουλος

Η ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ΣΕΙΡΑ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΚΤΟΣ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 46, ΑΘΗΝΑ 106 78

ΤΗΛ.: 210.38.40.524 FAX: 210.33.03.098

Η γενοκτονία των Αρμενίων στο «τουρκικό γονιδίωμα»

της Μύρνας Νικολαΐδου

Δεν φοβόμαστε την ιστορία, δήλωσε ο τούρκος πρωθυπουργός Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν, τη στιγμή που ο αρμενικός λαός ετοιμάζεται να τιμήσει στις 24 Απριλίου την 90ή επέτειο της γενοκτονίας του από τους Τούρκους. Επέτειο που φέτος έχει ιδιαίτερη σημασία και για την Άγκυρα, καθώς δέχεται έντονες πιέσεις από χώρες της Ευρώπης για αναγνώριση της γενοκτονίας των Αρμενίων πριν από την 3ης Οκτωβρίου του 2005, ημερομηνία έναρξης των διαπραγματεύσεων για ένταξη της χώρας στη ΕΕ.

Δεν είναι τυχαίο άλλωστε ότι ο τούρκος πρωθυπουργός πρότεινε με επιστολή του στον αρμένιο Πρόεδρο Ρομπέρ Κοτσαριάν τη σύσταση κοινής επιτροπής η οποία θα ερευνήσει τις σφαγές στην Αρμενία το 1915. Μάλιστα ο υπουργός Εξωτερικών της Τουρκίας Αμπντούλλάχ Γκιουλ υποστήριξε ότι η σύσταση της επιτροπής θ' αποτελέσει ένα πρώτο βήμα για την εξομάλυνση των σχέσεων Τουρκίας-Αρμενίας.

Σημειώνεται ότι, εδώ και έναν αιώνα περίπου, η Τουρκία αρνείται κατηγορηματικά να αναγνωρίσει τη γενοκτονία των Αρμενίων, υποστηρίζοντας ότι χιλιάδες Αρμένιοι αλλά και Τούρκοι σκοτώθηκαν σε εμφύλια διαμάχη κατά τη διάρκεια του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου. Κατά την τουρκική εκδοχή, οι περισσότεροι Αρμένιοι σκοτώθηκαν όταν εξεγέρθηκαν εναντίον των τούρκων ηγεμόνων τους και συμμαχισαν με τους ρώσους εισβολείς.

Ωστόσο οι Αρμένιοι αξιολογούν τα γεγονότα από ένα τελείως διαφορετικό πρίσμα. Ο αρμενικός λαός θεωρεί ότι έπεσε θύμα ενός οργανωμένου και μα-

Πορεία ξεριζωμού.

ζικού σχεδίου εξόντωσής του, που είχε ως απολογισμό 1.500.000 νεκρούς, καθώς και τουλάχιστον 500.000 άστεγους, οι οποίοι αναγκάστηκαν να διαφύγουν στο εξωτερικό.

Σύμφωνα με την Αρμενική Εθνική Επιτροπή της Ελλάδος, η αρχή έγινε στις 24 Απριλίου, όταν τουρκικές στρατιωτικές δυνάμεις, υπό την καθοδήγηση των Νεοτούρκων, εισέβαλαν στα σπίτια 300 Αρμενίων διανοουμένων στην Κωνσταντινούπολη, όπου με συνοπτικές διαδικασίες τους φυλάκισαν, τους βασάνισαν και μετά τους δολοφόνησαν. Στη συνέχεια ακολούθησαν μαζικές συλλήψεις ανδρών στην περιοχή της Ανατολίας, όπου κατοικούσαν οι Αρμένιοι. Χιλιάδες από αυτούς οδηγήθηκαν σε απόμακρες περιοχές και εκτελέστηκαν από τούρκους στρατιώτες, αστυνομικούς και ομάδες εθελοντών.

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΩΣ ΗΛΙΚΙΑΣ...

Τα τουρκικά σχέδια είχαν ακόμη στο στόχαστρο τις γυναίκες, τα παιδιά και τους ηλικιωμένους. Με το πρόσχημα ότι θα μεταφερθούν σε μη εμπόλεμη περιοχή, οι Αρμένιοι, με τη συνοδεία τούρκων αστυνομικών, κατευθύνθηκαν προς την έρημο, όπου η περιπλάνησή τους διήρκεσε ακόμη και οκτώ εβδομάδες. Λίγοι ήταν τελικά εκείνοι που κατάφεραν να επιβιώσουν, αφού τη φυσική εξάντληση από την κόπωση και την έλλειψη τροφής συνόδευαν και επιθέσεις ομάδων τούρκων εγκληματιών, οι οποίοι σκότωναν αδιακρίτως. Παράλληλα, ομάδες Κούρδων λήστευαν τον πληθυσμό, ενώ μεγάλο ποσοστό γυναικών και νεαρών κοριτσιών υπέστησαν βιασμούς και σεξουαλική κακοποίηση. «Πολλά παιδιά οδηγήθηκαν έξω από την έρημο, πετάχτηκαν ζωντανά σε τάφρους και καλύφθηκαν με χώμα και

άμμο, πολλοί πετάχτηκαν στα ποτάμια, πολλοί δολοφονήθηκαν, τους έσπαζαν τα σαγόνια και τους έσχίζαν το πρόσωπο στα δύο», ανέφερε ο επιζών αιδεσιμώτατος Αβραάμ Χαρουνιάν σε βιβλίο που έγραψε ο γιος του.

Χαρακτηριστική ήταν και η αφήγηση του Μπόκος Ντερ-Χαρουτουνιάν για την περιπέτειά του μέχρι να φθάσει τελικώς στην Συρία: «Αφήσαμε τα πάντα πίσω μας, τα χωράφια, το σπίτι, όλα τα υπάρχοντά μας. Ο καιρός ήταν πολύ κρύος και συναντήσαμε χιόνι στο δρόμο μας. Οι Αρμένιοι πέθαιναν. Κάποιοι από την παγωνιά και κάποιοι επειδή ήταν αδύναμοι, κουρασμένοι, και δεν άντεχαν στην ιδέα ενός ταξιδιού χωρίς προορισμό. Κατά τη διάρκεια της εξόδου, οι Τούρκοι σκότωσαν τους Αρμένιους που ήταν σε καλή κατάσταση, καθώς δεν ήθελαν να επιβιώσουν οι δυνατοί ή οι μορφωμένοι».

ΜΙΑ ΓΥΝΑΙΚΑ ΙΣΟΝ ΟΚΤΩ ΣΕΝΤΣ

Οι οδυνηρές αυτές εικόνες δεν πέρασαν απαρατήρητες από τη διεθνή πολιτική σκηνή. Ο αμερικανός πρέσβης στην Κωνσταντινούπολη Χένρι Μόργκενταου είχε τότε αναρωτηθεί αν η βάνυση συμπεριφορά των Τούρκων, η οδήγηση των γυναικών σε χαρέμια, η πώληση πολλών νεαρών κοριτσιών για οκτώ σεντς και η δολοφονία και εκδίωξη εκατοντάδων χιλιάδων ανθρώπων θα μείνει τελικώς ατιμώρητη. Επίσης, οι συμμαχικές δυνάμεις (Μ. Βρετανία, Γαλλία, Ρωσία) σε σχετική διακήρυξή τους δήλωσαν ενδεικτικά: «Εδώ και ένα μήνα ο τουρκικός και ο κουρδικός πληθυσμός της Αρμενίας διαπράττει σφαγές έναντι του αρμενικού λαού, με την ανοχή και συχνά με την υποστήριξη των οθωμανικών αρχών...».

Σήμερα πολλά κοινοβούλια ευρωπαϊκών χωρών έχουν αναγνωρίσει τη γενοκτονία, με πιο πρόσφατα εκείνα της Γαλλίας, του Καναδά και της Ελβετίας. Παράλληλα, αρκετοί Τούρκοι διανοούμενοι αμφισβητούν την επίσημη γραμμή της χώρας τους, αν και έχουν δεχτεί έντονες επικρίσεις από το εσωτερικό της. Μάλιστα ο διασημότερος συγγραφέας της Τουρκίας Ορχάν Παμούκ δέχτηκε απειλές για τη ζωή του, έπειτα από δηλώσεις του σε ελβετικό περιοδι-

Τούρκοι εφαρμόζουν φάλαγγα σε Αρμένιο.

κό ότι 1.000.000 Αρμένιοι σκοτώθηκαν. Αποδέκτης ανάλογων απειλών ήταν και ο Τούρκος ιστορικός Τανέρ Ακσάμ, ο οποίος είχε προβεί στην εκτίμηση ότι αν η Τουρκία δεν μάθει από τα λάθη της, είναι βέβαιο ότι θα τα επαναλάβει.

Ο κ. Ακσάμ ήταν και ένας εκ των προσκεκλημένων του δημόσιου διαλόγου που πραγματοποιήθηκε τον Απρίλιο στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σχετικά με τη γενοκτονία των Αρμενίων. Στη συζήτηση, με θέμα «Το μέλλον του παρελθόντος - Οι Αρμένιοι στην Τουρκία», ο Τούρκος ιστορικός επεσήμανε ότι οι συμμετέχοντες θέλουν να δείξουν ότι υποστηρίζουν εκείνες τις δυνάμεις στην Τουρκία που επιθυμούν και εργάζονται για τη δημοκρατία, και δεν πρέπει όσοι τους κρίνουν να τους καταλογίζουν άλλες προθέσεις. Ότι επιδίωξη όλων είναι να πάψει το αρμενικό ζήτημα να θεωρείται «ταμπού» και να ανοίξει ο δρόμος για την έκφραση διαφορετικών απόψεων.

Ο ίδιος ο Τούρκος πρωθυπουργός τόνισε προ ημερών ότι η Τουρκία δεν φοβάται την ιστορία της και ότι είναι έτοιμη να την αντιμετωπίσει. Επίσης επεσήμανε ότι δεν θα επιθυμούσε οι μελλοντικές γενιές να έχουν μια δύσκολη ζωή εξαιτίας του μίσους ή επειδή θα νιώθουν την δυσανεμία. Αυτό όμως που

Η άλλη επιλογή... η κρεμάλα.

απομένει να εξακριβωθεί τελικά είναι αν ο κ. Ερντογάν θα συνοδεύσει τα λεγόμενά του με ανάλογες πράξεις. Εκτός κι αν πρόκειται για βαρύγδουπες δηλώσεις, στο πλαίσιο ενός ακόμη διπλωματικού ελιγμού, που εφαρμόζει κατά κόρον η τουρκική διπλωματία. Αλλά, όπως και να 'χουν τα πράγματα, η γενοκτονία των Αρμενίων έχει περάσει ανεπιστρεπτί στο τουρκικό «ιστορικό γονιδίωμα».

Τα διόδια

και πώς να τα αποφύγετε νόμιμα

του πατρός* Ναπολέοντα Παπαδόπουλου

Τα διόδια εισπράττονται για να συντηρούνται-βελτιώνονται οι αυτοκινητόδρομοι. Αυτή είναι η επίσημη αιτιολογία του χαρατσίου επί παντός διερχομένου, πλούσιου ή φτωχού, ενάντια στο Σύνταγμα, το οποίο ορίζει ότι κάθε Έλληνας εισφέρει στα δημόσια βάρη ανάλογα με τις δυνάμεις του. Πάντως, ενώ πληρώνουμε π.χ. τον δρόμο Κόρινθος-Πάτρα για πάνω από 30 χρόνια, *καμία* βελτίωση δεν

έχουμε δει. Αλλού πήγαν τα λεφτά μας. Οι χρήστες δηλαδή του συγκεκριμένου τμήματος δεν απόλαυσαν κάποια ανταποδοτική ωφέλεια των χρημάτων τους. Πρόσφατα η κυβέρνηση αποφάσισε μια μεγάλη αύξηση των διοδίων. Τα παρακάτω θα σας βοηθήσουν να τα αποφύγετε *νόμιμα*, χωρίς αισθητή επιμήκυνση (χιλιομετρική ή χρονική) του ταξιδιού σας.

ΕΛΕΥΣΙΝΑ-ΚΟΡΙΝΘΟΣ

100 μέτρα πριν τα διόδια στρίβετε δεξιά, περνάτε κάτω από μια γέφυρα και βγαίνετε στην Παλιά Εθνική Οδό (ΠΕΟ). Σε 8 χλμ., αμέσως μετά το Νεράκι, πάτε δεξιά –έχει πινακίδες– προς τον κόμβο της Νέας Περάμου και ξαναβγαίνετε στη Νέα Εθνική Οδό (ΝΕΟ) μέχρι την Κόρινθο. Επιπλέον χλμ. περίπου 3. Επιπλέον χρόνος 4-5 λεπτά. Οι χρόνοι είναι οι *δικοί* μου χρόνοι, που πηγαίνω αργά και φτάνω ξεκούραστος, έχοντας εντωμεταξύ απολαύσει το ταξίδι μου. Πάω με 50-60 στις κατοικημένες περιοχές, με 70-80 στις ΠΕΟ και 100-110 στις ΝΕΟ. Και μην νομίζετε πως οδηγώ κάποιο σαράβαλο: Στα χέρια ενός τρελού ή μιας τρελής το «κάρο» μου πιάνει άνετα τα 200... ακόμα και τώρα που ενηλικιώθηκε...

ΚΟΡΙΝΘΟΣ-ΕΛΕΥΣΙΝΑ

Στρίβετε δεξιά στον κόμβο προς Λουτράκι, ακολουθείτε τις πινακίδες και βγαίνετε στην ΠΕΟ μέχρι τους Αγίους Θεοδώρους. Χαιρετάτε τον... κ. Σημί-

τη, αν είναι η εποχή που παραθερίζει, και ξαναβγαίνετε στη ΝΕΟ μέχρι την Ελευσίνα. Επιπλέον χλμ. περίπου 4. Επιπλέον χρόνος 6-7 λεπτά (χωρίς την καθυστέρηση για τις χαιρετούρες).

ΚΟΡΙΝΘΟΣ-ΤΡΙΠΟΛΗ (ΚΑΙ ΝΑΥΠΛΙΟ)

Στρίβετε δεξιά στον κόμβο προς Αρχαία Κόρινθο, αμέσως μετά αριστερά, και βγαίνετε στην ΠΕΟ μέχρι τα Δερβενάκια. Από κει βγαίνετε στην ΝΕΟ μέχρι Τρίπολη. Επιπλέον χλμ. περίπου 3. Επιπλέον χρόνος 5-6 λεπτά. Αν πάτε για Ναύπλιο, καλύτερα να συνεχίσετε την ΠΕΟ: Έχει βελτιωθεί πολύ. Κερδίζετε περίπου 15 χλμ. και 10-11 λεπτά.

ΚΟΡΙΝΘΟΣ-ΠΑΤΡΑ/ΡΙΟ

Στρίβετε δεξιά στον κόμβο προς Αρχαία Κόρινθο, αμέσως μετά *δεξιά* πάλι, και βγαίνετε στην ΠΕΟ μέχρι το Κιάτο. Από κει βγαίνετε στη ΝΕΟ μέχρι Πάτρα. Επιπλέον χλμ. περίπου 2. Επιπλέον χρόνος 7-8 λεπτά.

ΠΑΤΡΑ/ΡΙΟ-ΚΟΡΙΝΘΟΣ

Πάνω από το Ρίο παίρνετε την ΠΕΟ

μέχρι τον Ερινεό (24 χλμ. αλλά με ελάχιστη κυκλοφορία). Επιπλέον χλμ. σχεδόν 0. Επιπλέον χρόνος 7-8 λεπτά.

Και μια ωραία εναλλακτική διαδρομή
Παίρνετε το δρόμο Ελευσίνα-Θήβα-Δελφοί-Γαλαξείδι-Ναύπακτος-Αντίρριο. Πανέμορφο τοπίο. Λίγη κυκλοφορία.

Επιπλέον χλμ. περίπου 60. Επιπλέον χρόνος 1 ώρα.
Κέρδος από διόδια: 14,50 ευρώ.

ΑΘΗΝΑ-ΣΧΗΜΑΤΑΡΙ

Αστείον ποσόν: Βγαίνετε στον Αγ. Στέφανο, κάνετε περίπου 5 χλμ. στον παράπλευρο δρόμο της ΝΕΟ και ξαναβγαίνετε στη ΝΕΟ, προς Θήβα, Χαλκίδα, Λαμία, Λάρισα, Θεσσαλονίκη. Επιπλέον χλμ. περίπου 1. Επιπλέον χρόνος 1-2 λεπτά.

ΣΧΗΜΑΤΑΡΙ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΒΟΡΡΑ

Εδώ τα πράγματα είναι κάπως περίπλοκα για να αποφύγετε τα διόδια. Ίσως μπερδευτείτε. Αυτά πληρώστε τα.

Στο Σχηματάρι και τις Αφίδνες (πριν την Αθήνα) περνάτε ελεύθερα κατά την επιστροφή.

(*) Τεσσάρων τέκνων. Πολυταξιδεύων για δουλειές.

Εναλλακτική διαδρομή προς Λαμία
Πάτε προς Ελευσίνα και βγαίνετε προς Μάνδρα, Κάζα (αν δεν έχει χιόνια...), Θήβα. Από κει προς Λαμία από ΝΕΟ. Κάπου 18 χλμ. λιγότερα, ίδιος χρόνος, ελάχιστη κυκλοφορία, ωραίο τοπίο. Και σπουδαίο κοντοσουβλι στις Ερυθρές.

ΛΑΜΙΑ-ΛΑΡΙΣΑ

Από τη ΝΕΟ, με διόδους, είναι 150 χλμ., από την ΠΕΟ περίπου 110. Αποφεύγετε το μισό «καταραμένο» πέταλο. Ίδιος χρόνος, η κυκλοφορία λίγη, η διαδρομή πιο ευχάριστη. Μην σταματήσετε στο Δομοκό για φαγητό... Μεγάλος πειρασμός... Μπορεί να πάθετε ό,τι ο Οδυσσεύς στους Λωτοφάγους...

ΛΑΡΙΣΑ-ΚΑΤΕΡΙΝΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΑ

Τα διόδια Τεμπών/Λεπτοκαρυάς δεν αποφεύγονται εύκολα: Πρέπει να ανεβοκατεβείτε τον... Όλυμπο. Πληρώστε τα καλύτερα. Ωραία διαδρομή είναι εξάλλου. Αν όμως αποφασίσετε να πάτε από Ελασσόνα, θα απολαύσετε την... αθέατη πλευρά του Ολύμπου, διανύοντας μόλις περίπου 20 χλμ. παραπάνω, σε δρόμο χωρίς κυκλοφορία, για 35-40 λεπτά περισσότερα.

ΚΑΤΕΡΙΝΗ-ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΑ

Εδώ τα πράγματα είναι απλά: 37 χλμ. μετά την Κατερίνη βγαίνετε στο Κλειδί, πάτε περίπου 11 χλμ. παράλληλα στη ΝΕΟ στην οποία ξαναπαίνετε στη Χαλάστρα. Επιπλέον χλμ. περίπου 3. Επιπλέον χρόνος 2-3 λεπτά, υπολογίζοντας και το χρόνο στα διόδια με συνήθη κυκλοφορία. Αν είναι αρχή-τέλος Σαββατοκύριακου, γιορταστικού τριημέρου κ.λπ., ούτε συζήτηση: Κλειδί-Χαλάστρα πάντα.

Τα διόδια της γέφυρας Ρίου-Αντιρρίου

Για να «πέσουν στα μαλακά» τα πανάκριβα διόδια της πολυδιαφημισμένης γέφυρας, θεωρούμε ότι είχε στηθεί μια μακρόχρονη μεγάλη πλεκτάνη μεταξύ των συναρμοδίων υπουργείων, των κατασκευαστών-εκμεταλλευτών της και των φεριμποτατζήδων. Εις βάρος των χρηστών της...

Πριν αρχίσει η κατασκευή της γέφυρας πληρώναμε στα φεριμπότ 1.100 δρχ. το Ι.Χ. και 90 ο οδηγός, σύνολο 1.190 (σε ευρώ: 3,42). Αργότερα, με δικαιολογία την αύξηση της τιμής πετρελαίου, πήγε 1400 + 120 = 1520 (σε ευρώ: 4,46).

Οι φεριμποτατζήδες μάλιστα είχαν κάνει και κάποιο λοκ-άουτ (εργοδοτική απεργία, για τους μη αγγλομαθείς...), αν δεν με απατά η μνήμη.

Για τα μάτια του κόσμου μάλλον, αφού τεκμαίρεται πως αυτή ήταν η επιθυμία και των συναρμοδίων υπουργείων Μεταφορών, Εμπορικής Ναυτιλίας, ΠΕΧΩΔΕ.

Καθώς προχωρούσε η κατασκευή της γέφυρας, τα ναύλα ΙΧ-οδηγού (ενιαία πλέον) αυξήθηκαν πρώτα σε 1.800 δρχ. (5,28 ευρώ) και μετά σε 1.950 δρχ. (5,72 ευρώ). Ήταν η μεταβατική περίοδος με διπλή αναγραφή δραχμών-ευρών στα εισιτήρια.

Το 2002 και το 2003, όταν η κατασκευή της γέφυρας πλησίαζε προς το τέλος της, τα ναύλα πήραν δύο διαδοχικές αυξήσεις

σε 7,10 και 7,70 ευρώ.

Απολύτως αδικαιολόγητες αυξήσεις, αφού ούτε το πετρέλαιο είχε πάρει τότε κάποια σοβαρή αύξηση ούτε οι μισθοί των ναυτεργατών.

Είχαν όμως τις ευλογίες του Υπουργείου Εμπορικής Ναυτιλίας και την συμπαγνία του Υπουργείου Μεταφορών και του ΠΕΧΩΔΕ: Έπρεπε τα ναύλα να πλησιάζουν την αποφασισμένη τιμή των διοδίων της γέφυρας, 9,70 ευρώ στην αρχή, 10 ευρώ τώρα.

Ναύλα 7,70 ευρώ (2.624 δρχ.) για 10-12 λεπτά ταξίδι με καραβάκια της πλάκας!

Και το πετρέλαιο τότε κινούνταν μεταξύ 25 και 30 δολαρίων το βαρέλι.

Αναλογικά οι Κρητικοί θα έπρεπε να πληρώνουν... 616 ευρώ (209.900 δρχ.) για 8 ώρες ταξίδι με απειρώς καλύτερα καράβια!

Καμιά άλλη γραμμή φεριμπότ δεν είδε τέτοιες αυξήσεις την ίδια περίοδο. Τα χαϊδεμένα παιδιά του Υπουργείου Εμπορικής Ναυτιλίας ήταν οι φεριμποτατζήδες του Ρίου-Αντιρρίου...

Από υστεροβουλία φυσικά, γιατί το πιο χαϊδεμένο παιδί του ΥΠΕΧΩΔΕ και του Υπουργείου Μεταφορών ήταν βέβαια η κατασκευάστρια εταιρεία της γέφυρας Ρίου-Αντιρρίου... Έπρεπε να φανεί πως τα διόδια δεν ήταν και πολύ ακριβότερα από τα ναύλα.

Και κυρίως χαϊδεμένος ήταν ο κρατικός κορβανάς, που, κανονικά, από τα ναύλα έπαιρνε μόνο το ΦΠΑ, ήτοι 0,65 λεπτά του ευρώ, ενώ τώρα ως συνέταιρος στη γέφυρα παίρνει 4,32 ευρώ + 1,53 ΦΠΑ, σύνολο 5,85 ευρώ για κάθε διάβασή μας από την μεγαλύτερη γέφυρα της Ευρώπης κ.λπ., κ.λπ., κ.λπ.

Τώρα τα ναύλα των φεριμπότ Ρίου-Αντιρρίου κοστίζουν 4,50 ευρώ μόνον (όσο προ πενταετίας) με το πετρέλαιο να «τρέχει» στα 50 δολ. το βαρέλι.

Κάποιος όμως πρέπει να ντρέπεται. Κι εμείς να σοβαρευτούμε!

Ν.Α.ΛΑΜΠΗΣ,

Γιαννιώτης... 2-3 ταξίδια το μήνα από εκεί...

Scripta manent

του Κώστα Καραβίδα

Σκαλίζουμε περασμένες υποθέσεις που δεν πρέπει να περάσουν στο χρονοντούλαπο της ιστορίας. Γιατί πιστεύουμε βαθιά πως αν ένας λαός δεν μάθει την ιστορία του, δεν έχει μέλλον. Όλοι μας έχουμε μια εικόνα για το πώς γράφεται και παραγράφεται η ιστορία. Διαβήτες, χάρακες, ψαλίδια, ραφές, πινέλα και μπογιές, έχουν κι αυτά τη θέση τους στα γραφεία του ιστορικού που καταγράφει την «επίσημη εθνική ιστορία». Μεταμοντερνισμός ή κάπως έτσι. Όπως ο χρόνος έτσι και η ιστορία συστέλλεται και διαστέλλεται κατά το δοκούν. Κάποια γεγονότα τεντώνονται, κάποια «σιδερώνονται», κάποια μπαίνουν στο πλυντήριο του υποκειμενισμού και του μονίμως ασαφούς και άδηλου εθνικού συμφέροντος και βγαίνουν αλλιώς. Μεταλλαγμένα γεγονότα προορίζονται για μεταλλαγμένες συνειδήσεις, ελαστικές, επιλεκτικές και αμνήμονες.

Το Αντί από τα πρώτα μεταπολιτευτικά τεύχη του επιχειρούσε πάντοτε να φωτίσει τις σκοτεινές πλευρές των γεγονότων που σχετίζονται με την επιβολή, την εδραίωση και την επταετή επιβίωση του στρατοκρατικού καθεστώτος της 21ης Απριλίου, σπηλιεύοντας υπεύθυνα την αμερικανική πολιτική. Με τον αντιαμερικανισμό στο φόρτε του τότε, τα πρώτα χρόνια της μεταπολίτευσης, τα ρεπορτάζ του Αντί έβρισκαν μεγάλη ανταπόκριση. Τα χρόνια πέρασαν βέβαια, η κάθαρση και η αποχουντοποίηση προχώρησαν όπως προχώρησαν, και σιγά σιγά το ενδιαφέρον μειώθηκε. Το θέμα έγινε περίπου ντεμοντέ.

Στα τεύχη 371 (Απρίλιος 1988) και 436 (Απρίλιος 1990) του Αντί είχαν δημοσιευτεί σημαντικά στοιχεία, αποκαλυπτικά για το ρόλο των ΗΠΑ τις παραμονές του απριλιανού πραξικοπήματος. Πρόκειται για αποσπάσματα από ιδιαίτερα ενδιαφέρουσες συνεντεύξεις σημαντικών αξιωματούχων των ΗΠΑ που απέσπασε ο έλληνας δημοσιογράφος Ηλίας Δημητρακόπουλος και δημοσιεύτηκαν τον Αύγουστο και το Σεπτέμβριο του 1966 στις εφημερίδες Έθνος και Άθως Ντέιλι Ποστ. Αυτές οι

συνεντεύξεις, που αργότερα αναδημοσιεύτηκαν σε βιβλίο από τις εκδόσεις Φέξη (δεν έφτασαν ποτέ στα ράφια των βιβλιοπωλείων, διότι η Χούντα έκαψε τα αντίτυπα που είχαν τυπωθεί και απαγόρευσε την έκδοσή τους), δυστυχώς δεν εκτιμήθηκαν σοβαρά στην εποχή τους, με αποτέλεσμα στις 21 Απριλίου του 1967 η χώρα να βρεθεί προ τετελεσμένων γεγονότων.

Διαβάζουμε στο Αντί (τχ. 371). Οι συνεντεύξεις αποκαλύπτουν ότι:

- Η Εκτελεστική Εξουσία των ΗΠΑ ήταν ενήμερη των προετοιμασιών για το πραξικόπημα και μάλιστα τους είχε βολιδοσκοπήσει για να διαπιστώσει αν οι τέσσερις αυτοί κορυφαίοι παράγοντες του Κογκρέσου και των Ενόπλων Δυνάμεων των ΗΠΑ θα το αντιμετώπιζαν ευνοϊκά.

- Στην προετοιμασία του πραξικοπήματος συμμετείχε η CIA, η οποία, όπως ομολογεί ο ναύαρχος Μπερκ, είχε προβεί σε κάποιες ενέργειες –πριν από την 21η Απριλίου– που δυσαρέστησαν τότε την Αθήνα. Οι ενέργειες αυτές δεν έχει διευκρινισθεί ποτέ ποιες ήταν και τι σχέση είχαν με το πραξικόπημα.

Το Αντί φέρνει σήμερα, επ' ευκαιρία της 38ης επετείου από το πραξικόπημα

ΑΝΑΧΩΡΗΣΕ Ο ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ ΠΡΕΣΒΗΣ

–Πάτε για Νέα Υόρκη κ.Ταλμπούρ;
Χαιρετίσματα στο άγαθμα της
Ελευθερίας!..

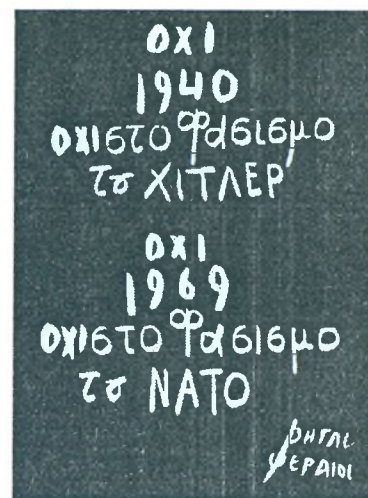
Σκίτσο του Δ. Μητρόπουλου στα Νέα τον Ιούνιο του 1971. Ο γελοιογράφος δεν έχει καμία αμφιβολία για την αμερικανική ανάμιξη και το δηλώνει.

της 21ης Απριλίου, για πρώτη φορά στη δημοσιότητα άλλα δύο αποκαλυπτικά ντοκουμέντα. Το πρώτο είναι μια επιστολή του αμερικανού βουλευτή τότε Μπέντζαμιν Ρόζενταλ (μιας από τις πιο δημοκρατικές μορφές της αμερικανικής πολιτικής σκηνής, που αργότερα πρωταγωνίστησε στο εμπάργκο εις βάρος της Τουρκίας για τα γεγονότα στην Κύπρο) στον Ηλία Δημητρακόπουλο, δημοσιογράφο που έχει ασχοληθεί επίμονα με το θέμα της προδικτατορικής δράσης των Αμερικανών στην Ελλάδα. Στην επιστολή με ημερομηνία 7-11-74 εκφράζεται η άποψη ότι εάν οι συνεντεύξεις είχαν προσεχτεί περισσότερο στην εποχή τους ίσως να είχαν αποφευχθεί τα γεγονότα της 21ης Απριλίου. Και επιπλέον καλεί την ηγεσία της χώρας του για μια αναθεώρηση της πολιτικής της απέναντι στην Ελλάδα, που ου-

σιαστικά παρέμενε ίδια από τις αρχές της δεκαετίας του '60 ως τότε (ως σήμερα θα συμπληρώναμε εμείς). Το δεύτερο ντοκουμέντο είναι τα τηλεγραφήματα του Associated Press, με ημερομηνία 18-6-75. Οι πηγές του διεθνούς πρακτορείου κάνουν λόγο για υποψίες άνωθεν παρεμβάσεων στο έργο της Ειδικής Ανακριτικής Επιτροπής της Γερουσίας. Όπως θα παρατηρήσει ο προσεκτικός αναγνώστης των τηλεγραφημάτων, η επιτροπή που συστάθηκε για την έρευνα του ρόλου των Αμερικανών στην επιβολή της χούντας ναρκοθετήθηκε από συστάσεώς της, καθώς τυχόν αποκαλύψεις για τον ύποπτο ρόλο των Αμερικανών θα επιδείνωναν τις ήδη τεταμένες ελληνοαμερικανικές σχέσεις σε μια κρίσιμη περίοδο, ιδιαιτέ-

ρως δε κρίσιμη για τα αμερικανικά συμφέροντα στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. Για την ιστορία αναφέρουμε πως αυτές οι έρευνες της αρμόδιας ανακριτικής επιτροπής διακόπηκαν ύστερα από παρέμβαση του «μάγου» τότε της αμερικανικής διπλωματίας Χένρι Κίσινγκερ. Όπως σταμάτησαν και οι έρευνες που άρχισε την εποχή εκείνη στην Ελλάδα ο εισαγγελέας κ. Παπανικολάου.

Αναρωτιούνται συχνά οι ευρωπαίοι και υπερατλαντικοί μας σύμμαχοι: Γιατί τέτοιος αντιαμερικανισμός στην Ελλάδα; Τι θέλει αυτός ο παράξενος λαός και δεν μπορεί να συμβιβαστεί με τη μοίρα του που λέγεται *νέα τάξη πραγμάτων*; Τι παθαίνει κάθε φορά και ξεχύνεται στους δρόμους, μαζεύε-

1969, Όχι στο φασισμό του ΝΑΤΟ, γράφει το τρικ του Ρήγα Φεραίου.

ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ASSOCIATED PRESS

Τηλεγράφημα του Associated Press (18-6-75, ώρα 11.57)

Μια σειρά από συνεντεύξεις που παραχωρήθηκαν από ορισμένους αμερικανούς πολιτικούς και στρατιωτικούς ηγέτες σε έλληνα δημοσιογράφο πριν από περίπου μια δεκαετία μπορεί να προκαλέσουν μεγαλύτερη ανησυχία στη CIA και να διευρύνουν το χάσμα στις ελληνοαμερικανικές σχέσεις.

Οι συνεντεύξεις έγιναν πριν το στρατιωτικό πραξικόπημα που επέβαλε ο συνταγματάρχης Γεώργιος Παπαδόπουλος ως αρχηγός της στρατιωτικής Χούντας την 21η Απριλίου 1967.

Αρκετά από τα πρόσωπα των συνεντεύξεων παραδέχθηκαν πως ήταν ενήμερα για το γεγονός ότι εξεταζόταν στους αμερικανικούς κύκλους το ενδεχόμενο να δοθεί μια στρατιωτική λύση στο πολιτικό χάος που επικρατούσε τότε στην Ελλάδα. Όλοι καταδίκάζαν τις σκέψεις για μια τέτοια δράση.

Πηγές εδώ όμως θεωρούν ότι η Ειδική Επιτροπή της Γερουσίας που ερευνά το καθεστώς των μυστικών υπηρεσιών, θα ζητήσει να μάθει ποιος προκάλεσε αυτές τις σκέψεις: αν προέρχονται από κάποιον εκτελεστικό βραχίονα της αμερικανικής κυβέρνησης, από τη CIA ή από κάποια από τις μυριάδες υπηρεσίες πληροφοριών που διαπερνούν την αμερικανική κυβέρνηση και το Πεντάγωνο.

Οι συνεντεύξεις του Ηλία Δημητράκου, πολιτικού συντάκτη του «Εθνους» πριν το πραξικόπημα, δημοσιεύτηκαν αργότερα σε βιβλίο, μετά τη δημοσίευσή τους στην εφημερίδα, με τον τίτλο «Η απειλή της Δικτατορίας – Οι ΗΠΑ απέναντι στο ελληνικό πρόβλημα». Ο λεπτός, με μπλε εξώφυλλο τόμος, κυκλοφόρησε ένα μήνα πριν το πραξικόπημα και αποτέλεσε το πρώτο δημοσίευμα που απαγορεύτηκε και κάρφη από τη στρατιωτική χούντα κατά την ανάληψη της εξουσίας.

Τηλεγράφημα του Associated Press (18-6-75, ώρα 12.00)

Ανάμεσα στα πρόσωπα των συνεντεύξεων ήταν ο γερουσιαστής Στρομ Θέρμοντ, ακροδεξιός, μέλος της Επιτροπής Ενόπλων Δυνάμεων, ο ναύαρχος Άρλεϊ Μπερκ, τέως αρχηγός του Ναυτικού Επιτελείου, και ο ανώτατος διοικητής των Ενόπλων

Δυνάμεων του ΝΑΤΟ στην Ευρώπη μεταξύ 1956-63 Λώρις Νόρσταντ.

Θα τους ζητηθεί να παρουσιαστούν ενώπιον της Επιτροπής της Γερουσίας, υπό την εποπτεία του γερουσιαστή Φρανκ Τσορτς για να πουν τι γνωρίζουν σχετικά με τα σχέδια να αναζητηθεί στρατιωτική λύση στο ελληνικό δίλημμα και ποιος ήταν αυτός που επιδίωκε την υποστήριξή τους για τέτοιου είδους μέτρα.

Ο βουλευτής Μπέντζαμιν Ρόζενταλ, πρόεδρος της Επιτροπής για την Ευρώπη, υποστηρίζει ότι αν στις συνεντεύξεις είχε δοθεί μεγαλύτερη προσοχή στο χρόνο της δημοσίευσής τους «τα γεγονότα που οδήγησαν στη νύχτα της 21ης Απριλίου ίσως να είχαν αποφευχθεί».

Ο Ρόζενταλ, που επανειλημμένα είχε διαφωνήσει με την πολιτική των ΗΠΑ για συμβιβασμό με την ελληνική χούντα πριν την πτώση της το περασμένο καλοκαίρι, πρόσθεσε ότι «υπάρχει σήμερα μια επείγουσα ανάγκη για τις ΗΠΑ να επανεξετάσουν τις υποθέσεις της πολιτικής τους απέναντι στην Ελλάδα, η οποία φαίνεται να μην έχει υποστεί βαθιές αλλαγές από τις αρχές της δεκαετίας του 1960».

Τηλεγράφημα του Associated Press (18-6-75, ώρα 12.05)

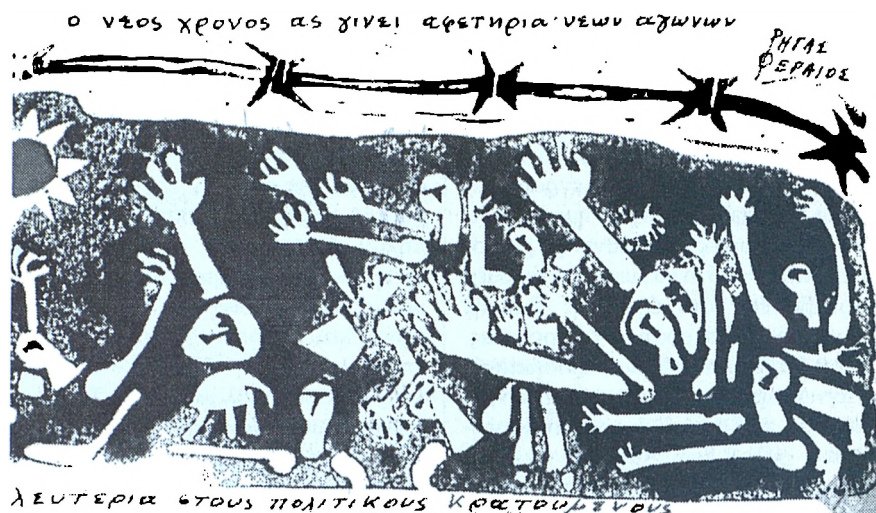
Ο Δημητράκου, ο οποίος έκανε εκστρατεία στην Ουάσιγκτον εναντίον της ελληνικής στρατιωτικής δικτατορίας για επτά χρόνια, αναμένεται να καταθέσει ενώπιον της Επιτροπής Τσορτς. Κασέτες και έγγραφα από τις συνεντεύξεις του με τους αμερικανούς παράγοντες το 1967 θα παρουσιαστούν στην Επιτροπή Ερευνών.

Παρόλο που τα γεγονότα πραγματοποιήθηκαν πριν από την κυριαρχία του υπουργού Εξωτερικών των ΗΠΑ Χένρι Κίσινγκερ, αποκάλυψη ενός πιθανού ρόλου των Αμερικανών –ή έστω μια νύξη για έναν τέτοιο ρόλο– στην επιβολή της ελληνικής στρατοκρατίας θα πρόσθετε μόνο περισσότερα προβλήματα σε μια ήδη υπερφορτωμένη περιφέρεια που επηρεάζει το χώρο της Μεσογείου, επισημαίνουν εδώ οι πηγές.

ΚΑΤΩ ΟΙ ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΙ ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΤΕΣ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΚΝΕ

Κάτω οι αμερικανοί ιμπεριαλιστές, το σύνθημα σε τρικ της ΚΝΕ από τα χρόνια της Δικτατορίας. Δίπλα άλλο τρικ του αντιδικτατορικού Ρήγα Φεραίου.

ται στην αμερικάνικη πρεσβεία, βρίζει και φωνάζει εναντίον της συμμάχου Αμερικής; Είναι άραγε το εθνικό μας έθιμο; Μήπως είμαστε «κολλημένοι», συμπλεγματοί Βαλκάνιοι; Δεν θα περίμενε βέβαια κανείς από τους Ευρωπαίους και τους Αμερικανούς να γνωρίσουν την ιστορία μας. Πώς θα μπορούσε να γίνει αυτό αφού εμείς οι ίδιοι δεν φροντίσαμε ως έθνος να αποκαταστήσουμε την ιστορική αλήθεια με υπευθυνότητα και γενναιότητα. Όλες οι μεταπολιτευτικές κυβερνήσεις δεν έκαναν τίποτα για να διαλευκανθεί αυτή η ιστορία. Και να φανταστεί κανείς ότι είχαν τη δυνατότητα κάνοντας χρήση του «Νόμου για την Ελευθερία της Πληροφόρησης» να ερευνήσουν τα καλά φυλαγμένα αρχεία των ΗΠΑ.

Ο αντιαμερικανισμός έχει βαθιές ρίζες στη χώρα. Και πηγάζει από την αντίθεση του λαού μας για την πολιτική των ΗΠΑ στα Βαλκάνια και την Ανατολική Μεσόγειο και όχι από κάποια συλλογική εμπάθεια εναντίον των ΗΠΑ. Η συγγνώμη του Κλίντον και του Μπερνς πριν κάποια χρόνια, παρά την υποκρισία που υπέκρυπτε, πρέπει να ερέθισε κάποιες μνήμες. Όμως ακόμα κι αυτές οι συγγνώμες δεν εκτιμήθηκαν σωστά. Δεν ρωτήθηκε από κανέναν γιατί ακριβώς ζητήθηκε αυτή η συγγνώμη. Ποιος ήταν ο ρόλος των Αμερικανών στο πραξικόπημα και πώς οδηγηθήκαμε σ' αυτό. Ποιες οργανώσεις και σε συνεργασία με ποιους εγχώριους αποσταθερο-

ποιητικούς παράγοντες σχεδίασαν και υποστήριξαν τη συνταγματική εκτροπή. Ελάχιστος φόρος τιμής σε όσους έζησαν στο πετσί τους τις συνέπειες της αμερικανικής πολιτικής θα επέβαλε μια σε βάθος έρευνα. Γιατί το αίτημα να μαθαίνουμε την ιστορία μας χωρίς συγκαλύψεις και αποσιωπήσεις παραμένει και σήμερα επιτακτικό. Πόσο μάλλον όταν μένει ακόμα ανοικτή η πληγή της Κύπρου, πόσο μάλλον όταν τις συνέπειες των αμερικανικών επεμβάσεων τις βιώνει οδυνηρά η βαλκανική γειτονιά μας, δεν επιτρέπεται να ισοπεδώσουμε τις μνήμες μας στο όνομα ενός μεταμοντέρνου εθνικού συμβιβασμού.

ΜΙΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΡΟΖΕΝΤΑΛ ΣΤΟΝ ΗΛΙΑ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟ

Κογκρέσο ΗΠΑ
Επιτροπή Εξωτερικών Υποθέσεων
Βουλή των Αντιπροσώπων
Ουάσιγκτον
7 Νοέμβρη 1974
κ. Ηλία Δημητρακόπουλο
Fairfax Hotel
2100 Λεωφόρος Μασσαχουσέτης
Ουάσιγκτον

Αγαπητέ Ηλία,

Σ' ευχαριστώ που μου δίνεις την ευκαιρία να εκφράσω τη γνώμη μου σχετικά με την αμερικανική πολιτική απέναντι στην Ελλάδα, ιδιαίτερα στο πλαίσιο όσων είχαν ειπωθεί στη δική μας πλευρά του Ατλαντικού οκτώ περίπου (ή περισσότερα) χρόνια πριν και αφορούν στη συγκεντρωτική καταγίδα που τελικά οδήγησε στη βίαιη επίθεση στην ελληνική δημοκρατία τον Απρίλιο του 1967.

Επίτρεψέ μου να τονίσω, καταρχήν, ότι αυτές οι συνεντεύξεις με αμερικανούς αξιωματούχους, και η δημοσίευσή τους αργότερα σε μορφή βιβλίου ήταν πολύ αξιοσημείωτες επιτυχίες,

όχι μόνο για το δημοσιογράφο, αλλά επίσης, για να το πω γενικά, και από πολιτική άποψη.

Αυτό το βιβλίο, του οποίου η κυκλοφορία απαγορεύτηκε στην Ελλάδα μετά το πραξικόπημα του Απριλίου του 1967, για το λόγο αυτό έγινε ένα από τα πρώτα θύματα της Χούντας του Παπαδόπουλου. Είναι επίσης πολύ χαρακτηριστικό ότι όταν αυτές οι πολύ αποκαλυπτικές συνεντεύξεις πρωτοδημοσιεύτηκαν στον ελληνικό Τύπο, ένα μέρος από τις σοβαρές, έγκαιρες και ορθές προειδοποιήσεις αγνοήθηκε. Αν αυτές οι προβλέψεις είχαν ληφθεί σοβαρά υπόψη, τα γεγονότα που οδήγησαν στη νύχτα της 21ης Απριλίου ίσως να είχαν αποφευχθεί.

Η εμφάνιση αυτού του βιβλίου δίνει για ακόμη μια φορά την ευκαιρία σε όσους ενδιαφέρονται για τη ζωή της δημοκρατίας στην Ελλάδα να λάβουν χρήσιμα διδάγματα σχετικά με το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον. Υπάρχει σήμερα επιτακτική ανάγκη για τις ΗΠΑ να επανεξετάσουν τις υποθέσεις της πολιτικής τους απέναντι στην Ελλάδα, η οποία φαίνεται να μην έχει υποστεί βασικές αλλαγές από τις αρχές της δεκαετίας του 1960.

Μπέντζαμιν Ρόζενταλ
Βουλευτής
Υποεπιτροπή για την Ευρώπη

Η πράσινη θύελλα και η αναγκαιότητα του «ανοίγματος» του Πανεπιστημίου Πειραιά

του Νίκου Πρωινού

☞ Το ντέρμπι των αιωνίων έγινε πριν από 12 μέρες και νικήτης αναδείχθηκε ο Παναθηναϊκός με σκορ 1-0. Παρά τη βαθμολογική σημασία οι πάντες ήταν επικεντρωμένοι στο τι θα γινόταν κυρίως πριν και μετά τον αγώνα από τους οπαδούς.

☞ Οι μαρκουτισσοφόροι, αυτοαποκαλούμενοι δημοσιογράφοι, επί των επάξεων της «ενημέρωσης». Έτοιμοι να εντοπίσουν εστίες επεισοδίων και να τζογάρουν με τα ποσοστά της τηλεθέασης (των αφεντικών τους).

☞ Υπό το μανδύα της ενημέρωσης βεβαίως-βεβαίως. Παλιά τους τέχνη κόσκινο. Δυστυχώς και πάλι δεν τους προέκυψε. Τουλάχιστον στο βαθμό που επιθυμούσαν.

☞ Προηγήθηκαν βέβαια κάποιες συμπλοκές πριν από τον αγώνα με τους «οργανωμένους» οπαδούς και τους «οργανωμένους» της καταστολής. Αλλά οι εκατέρωθεν απώλειες ήταν μηδαμινές. Ευτυχώς η διαιτησία ήταν άψογη και το αποτέλεσμα δε διαμορφώθηκε από τους συνήθεις υπόπτους ιέραιες της αειφορικής παράγκας.

☞ Όπως ήταν αναμενόμενο, ο Νικοπολίδης άκουσε τα εξ αμάξης, μόνο που τα άκουσε κι η οικογένειά του. Αυτές όμως οι αθλιότητες ακούγονταν και παλιότερα, αν θυμηθούμε τι λεγόταν για τους Δομάζο, Γιούτσο, Κούδα κ.ά., που ήταν στο κάτω-κάτω της γραφής ερασιτέχνες αλλά και παιχταράδες.

☞ Η συσχέτιση της αλλαξοπιστίας των Μπάγιεβιτς και Νικοπολίδη με τα ευρώπουλα εμπεριέχει μια αντινομία (α ρε Βέλτσο, τι ζημιά μου έχεις κάνει!). Τουλάχιστον εντός του πλαισίου της ελεύθερης αγοράς κι ενός διαμορφωμένου αξιακού συστήματος το οποίο επιμένει ότι τα πάντα μεταφράζονται σε χρήμα.

☞ Ίσως οι διαμαρτυρίες των δυο υπαλλήλων του κ. Σωκράτη θα έπρεπε, ως προς το συγκεκριμένο σκέλος, να μετατοπιστούν από τα ελεγχόμενα έντυπα του αφεντικού τους στα δικαστήρια. Όπως έκανε ο (πολύ)εθνικός, διαταξικός, διαπαρταξιακός και υπερκομματικός τραγουδιστής Γεώργιος Νταλάρας στην περίπτωση του Τζιμάκου. Το δεδικασμένο υπάρχει.

☞ Όποτε ακούγονται συνθήματα σε βάρος του κ. Μπάγιεβιτς (από τους οργανωμένους της ΑΕΚ), ο κ. Νικολαΐδης να οδηγείται στο ταμείο· κι όποτε οι οπαδοί του Παναθηναϊκού βρίζουν τον κ. Νικοπολίδη, ο κ. Βαρθολομαίου να κόβει τις ανάλογες επιταγές. Έτσι, για το παντεσπάνι των δυο εργαζομένων ρε γαμώ το. Αν και κινδυνεύουν με το προσωνύμιο του «ακατονόμαστου»... Όλα σ' αυτή τη ζωή έχουν το ρίσκο τους.

☞ Και πάλι αδιάβαστη η νομική υπηρεσία του κ. Κρόκου!

☞ Κούγιας και Κεχαγιόγλου έχουν μπλεξίματα με τη δικαιοσύνη και μάλλον θα αδυνατούν να αναλάβουν μια τέτοια υπόθεση. Ο ένας με τον Γιοσάκη κι ο άλλος με τον Βαλιανάτο.

☞ Μπορεί όμως να βάλει το χεράκι του ο Μέγας Αλέξανδρος (Λυκουρρέζος) της ΕΠΑΕ, όπως έκανε πριν από λίγους μήνες για να βοηθήσει τον κ. Κρόκο. Μια ιδέα, ως οφείλουμε, ρίχνουμε.

☞ Ο Παναθηναϊκός πέτυχε και στο μπάσκετ μεγάλη νίκη, σ' ένα κατάμεστο γήπεδο, με την Εφές Πίλσεν, και πήρε το εισιτήριο για τη Ρωσία. Κι εδώ όλα πήγαν καλά, αν και οι αθλιότητες που προηγήθηκαν στην Τουρκία από τους αδελφούς γείτονές μας είχαν δυναμίσει εδώ και μέρες το κλίμα.

☞ Παίχτες, προπονητής και διοίκηση κατόρθωσαν να καταλαγιάσουν τα πνεύματα και δεν έγινε το παραμικρό. Μόνο ένας οπαδός ντυμένος τσολιάς συνελήφθη.

☞ Ίσως ο πολυπολιτισμικός επικεφαλής των ΜΑΤ είναι φαν του Σωμερίτη και της Δαμανάκη! Μπορεί να είχε περάσει και από κάποιο σεμινάριο αισθητικής της κ. Πλάκα.

☞ Θα μου πείτε, και θα συμφωνήσω, ότι από το να εντυφεί στα έντυπα του Καρατζαφέρη και της Χρυσής Αυγής χιλίες φορές καλύτερο το Συγκρότημα, που δίνει και δωρεάν DVD, και η Πινακοθήκη...

☞ Η Αλογοσκούφεια επιδρομή στα λαϊκά εισοδήματα πλήττει τους συντρόφους των θυρών 13, 7 και 21, μετά την ανάλογη πολυετή Χριστοδουλάκεια λεηλασία, φτάνοντάς τους σε απόγνωση. Οι καθεστωτικοί γαλαξοπράσινοι οικονομολόγοι έχουν πέσει σε αλαλία (δάνειος όρος από φιλόσοφο μη εκσυγχρονιστή πανεπιστημιακό).

☞ Μήπως το Πανεπιστήμιο Πειραιά θα έπρεπε να δώσει μια έδρα στον αξιότιμο κ. Ντέμη Νικολαΐδη, βαθύτατο γνώστη της αγοράς; Και κυρίως της μεθόδου πώς χωρίς να βάζεις δεκάρα τσακιστή (συγγνώμη, σέντσι) μπορείς να είσαι πρόεδρος μεγάλης Α.Ε. και να σου χαρίζουν εκατοντάδες χιλιάδες ευρώ που οφείλεις στο δημόσιο. Επίσης, στον εξίσου ικανό κύριο Μπέο, ο οποίος μπορεί να διδάξει παράλληλα και στο επισημονικό πεδίο του (πολυ)πολιτισμού. Όταν έχετε τέτοια κελεύουριά, κύριε πρύτανη, αναξιοποίητα, οι λύσεις τύπου θυγατρός Σημίτη και ΜΚΟ φαντάζουν αστείες.

☞ Αλλά και τον κ. Σωκράτη μπορείτε να καλέσετε ως επισκέπτη καθηγητή στο αντικείμενο των διεθνών σχέσεων και του τραπεζικού συστήματος της Ελβετίας...

☞ Απαικτη τριπλέτα.

☞ Πάντα δε φωνάζαμε, κ. πρύτανη, για το άνοιγμα του πανεπιστημίου και τη συντριβή του κατεστημένου της έδρας;

☞ Ιδού πεδίο δόξης λαμπρόν, κ. Μπέο, κι αφήστε τις φωτοβολίδες περί Επιτροπής Ερευνών.

☞ Το ΥΠΕΠΘ δεν τις αγγίζει, γιατί εμπλέκονται και δικά του παιδιά. Μην αρκείστε λοιπόν στους imitation πανεπιστημιακούς όταν έχετε τους original...

επισημαίνουμε

Μύθοι και αλήθειες

Άρχισε ήδη η οξεία αντιπαράθεση ανάμεσα στην ηγεσία του ΥΠΠΟ και την Π.Ο.Σ.ΥΠ.Π.Ο., δηλαδή το συνδικαλιστικό όργανο των συλλόγων εργαζομένων στο Υπουργείο Πολιτισμού με θέμα τον νέο Οργανισμό του υπουργείου. Την προπερασμένη Τετάρτη έγινε ευρεία σύσκεψη συνδικαλιστών-υπαλλήλων στο αμφιθέατρο του ΥΠΠΟ, ενώ την Πέμπτη 14/4 ο ΣΕΑ, δηλαδή ο Σύλλογος Ελλήνων Αρχαιολόγων, οργάνωσε ημερίδα για το ίδιο θέμα με παρουσίες των κ.κ. Κωνσταντόπουλου, Πάγκαλου και Βενιζέλου και με παρέμβαση του καθηγητή Δημόσιας Διοίκησης Αντώνη Μακρυδημήτρη, εκ των βασικών συντακτών του νέου νομοσχεδίου.

Ποια η βασική του φιλοσοφία; Κατ' αρχάς η διοικητική αποκέντρωση αρμοδιοτήτων από το κεντρικό κατάστημα του ΥΠΠΟ προς δέκα «μικρά υπουργεία» που θα ιδρυθούν στην περιφέρεια αλλά επίσης και σε πέντε κεντρικές διευθύνσεις με αντίστοιχους αναπληρωτές γενικούς διευθυντές. Παράλληλα προβλέποντας 150 νέες διευθύνσεις και 650 νέα τμήματα, δηλαδή μια περαιτέρω γραφειοκρατική μηχανή η οποία υποτίθεται πως στήνεται για να παταχθεί η ισχύουσα γραφειοκρατία. Επίσης συγχωνεύονται οι βυζαντινές με τις κλασικές και προϊστορικές αρχαιότητες υπό ενιαίες εφορίες, μια τομή που προκάλεσε την έκρηξη των υπηρετούντων αρχαιολόγων, καθώς η ανεξαρτησία της μελέτης των μνημείων «κινδυνεύει με τον νέο Οργανισμό» (Βασίλης Λαμπρινουδάκης, καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών). Απ' την άλλη πλευρά, όλοι ανεξαιρέτως οι συνδικαλιστικοί φορείς υπογράμμισαν την έλλειψη διαλόγου από πλευράς υπουργείου, καθώς παρατηρείται πάλι η γνωστή οίηση της εξουσίας, η οποία αποφασίζει χωρίς να εξασφαλίσει την άποψη ή την συναίνεση των υφισταμένων της. Προσωπικά διαπιστώνω, έχοντας την εμπειρία της Εθνικής Πινακοθήκης, ότι δοτοί «σωτήρες» λαμβάνουν αποφάσεις αφ' υψηλού αγνοώντας επιδεικτικά τα αιτήματα ή τις απόψεις των εργαζομένων. Ένα τέτοιο πνεύμα όμως δεν μπορεί να προμηνύει τίποτε το θετικό. Αλίμονο αν δεν ισχύει στο χώρο του πολιτισμού, τον πολύπλοκο και υπερευαίσθητο, στοιχειώδης διάλογος και στοιχειωδέστερη συναίνεση.

Οι συντάκτες του νέου Οργανισμού, εμφορούμενοι από κάποιες κατ' αρχήν καλές προθέσεις, βούλονται να μοιράσουν την ευθύνη για τη φύλαξη και προαγωγή της πολιτιστικής μας κληρονομιάς και στις τοπικές κοινωνίες. Ως σύλληψη καλό, ως εφαρμογή ολέθριο. Κυρίως γιατί οι «τοπικές κοινωνίες», δηλαδή οι δήμοι που έχουν καταληφθεί από εργολάβους, κυρίως θέλουν ν' «αξιοποιήσουν» ό,τι εξ ορισμού και a priori δεν αξιοποιείται ούτε και πρέπει. Οι ειδικοί επιστήμονες του ΥΠΠΟ επεσήμαναν ότι με τις πολυδύναμες εφορίες κατ' ουσίαν επιτυγχάνουμε υποβάθμιση του επιστημονικού έργου των εφοριών, ενώ επίσης συρρικνώνεται και το ΤΑΠΑ (δηλαδή το ταμείο των αρχαιολογικών πόρων) υπέρ του ΟΠΕΠ, ταυτέστιν του Οργανισμού Προώθησης Ελληνικού Πολιτισμού. Ο νέος Οργανισμός είναι, όπως και ο προηγούμενός του, ο Βενιζέλειος, «υπουργοκεντρικός» με σαφή υποβάθμιση των αρμοδιοτήτων του Γενικού Γραμματέα. Ηλίθιο φαινότερο το γιατί. Άλλη μια επιτυχία της νυν ηγεσίας του ΥΠΠΟ που δεν μιλιούνται μεταξύ τους, χιαστί και ανά ζεύγη. Καινοτομία αποτελεί η μετατροπή του Μουσείου Ακρόπολης, του Ευζαντινού και Χριστιανικού, της Κνωσού κ.λπ. σε ΝΠΔΔ για μεγαλύτερη διοικητική ανεξαρτησία. Τα ΝΠΔΔ αυτά θα διοικούνται από νέα ΔΣ, τα οποία πρέπει να στελεχωθούν από τους «αρίστους». Αν σκεφθεί κανείς ότι μετά 9 μήνες δεν έχει ακόμη συγκροτηθεί το νέο ΔΣ του ΚΜΣΤ της Θεσσαλονίκης, φαντάζεστε τι γολγοθάς αναμένει τον υπουργό Πολιτισμού ως προς τη στελέχωση των οραμάτων του. Τέλος, η γενική ιδέα του σχεδίου Οργανισμού φλερτάρει έντονα με τη σαγήνη της αγοράς και με τις δυνατότητες της ιδιωτικής πρωτοβουλίας που θ' αναστήσουν, όπως λέγεται ευρέως, τους παρηκμασμένους πολιτιστικούς θεσμούς. «Ο Θεός να βάλει το χέρι του» δηλαδή, όπως χαρακτηριστικά είπε ο επίτιμος έφορος αρχαιοτήτων Ηλίας Κόλλιας κατά την ημερίδα του ΣΕΑ.

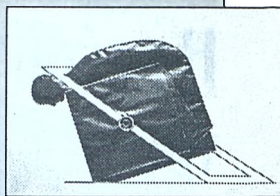
Και το κερασάκι στην τούρτα: Δεν υπάρχουν καθόλου λεφτά.

Μάνος Στεφανίδης

ΠΡΟΤΕΙΝΟΥΜΕ

- Στον εκθεσιακό χώρο της Συλλογής

Ζαχαρία Πορταλάκη (Πεσμαζόγλου 8, κέντρο Αθήνας) εγκαινιάστηκε την περασμένη Δευτέρα, 18 Απριλίου, έκθεση του ζωγράφου

Νίκου Μπάικα (ωράριο επισκέψεων: Τετάρτη 6-8 μ.μ., Σάββατο & Κυριακή 11 π.μ. - 3 μ.μ.: διάρκεια: μέχρι τον Σεπτέμβριο 2005) - ευκαιρία για μια ουσιαστικότερη γνωριμία με το ιδιαίτερο έργο του σημαντικού καλλιτέχνη.

- Μια έκθεση που πρέπει επίσης να επισκεφθείτε είναι εκείνη του καλού ζωγράφου Μιχάλη Μανουσάκη, που γίνεται στη γκαλερί «Νέες Μορφές» (Βαλαωρίτου 9α, κέντρο Αθήνας) και διαρκεί έως 7 Μαΐου.

• Στο Κολωνάκι: δείτε την έκθεση με κατασκευές και ζωγραφική του Θοδωρή Καλούμενου, στη γκαλερί «Αδάμ» (Νεοφύτου Βάμβα 5), που διαρκεί έως 15 Μαΐου. Επισκεφθείτε επίσης, μέχρι 5 Μαΐου, την έκθεση της Δανάης Στράτου στη γκαλερί Ζουμπουλάκη (πλατεία Κολωνακίου 20).

• Στη γκαλερί Bernier/Eliades (Επταχάλκου 11, Θησείο) εκθέτει έως τις 14 Μαΐου ο σύγχρονος γάλλος εικαστικός Lionel Estève: παρουσιάζει μια σειρά κολλάζ, γλυπτά, mobiles και σχέδια, ανάμεσα στην αναπαράσταση και την αφαίρεση.

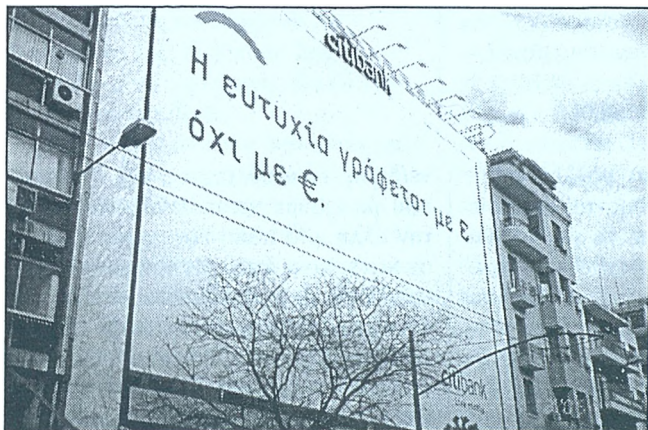
• Στο Πολιτιστικό Κέντρο του ΜΙΕΤ, στο Μέγαρο Εϋνάρδου (Αγ. Κων/νου & Μενάνδρου), δείτε την έκθεση του Αρχείου Χαρτογραφίας του Ιδρύματος με χάρτες της Κρήτης: «Candia/ Creta/ Κρήτη. Ο Χώρος και ο Χρόνος. 16ος-18ος αιώνας» (διάρκεια έως 20/11). Στον ίδιο χώρο και μέχρι 5 Μαΐου γίνεται επίσης η έκθεση «Εμπούριες. Ένα ταξίδι επιστροφής», με σχέδια και χαρακτηριστικά του Καταλανού χαρακτήρα Joan Barbarà - μια εικαστική περιδιάβαση στους αρχαιολογικούς χώρους της Ελλάδας.

• Δείτε επίσης: στο Παγκράτι, στον τεχνόχωρο «Το Μήλο» (Αμύντα 11, πλατεία Προσκόπων), την ωραία έκθεση ζωγραφικής της Κατερίνας Διακομή (έως 14 Μαΐου) και στην Πινακοθήκη του Δήμου Αθηναίων (Πλατεία Κουμουνδούρου), την καινούργια δουλειά του ζωγράφου Αλέξανδρου Αλιέα (μέχρι 29 Μαΐου).

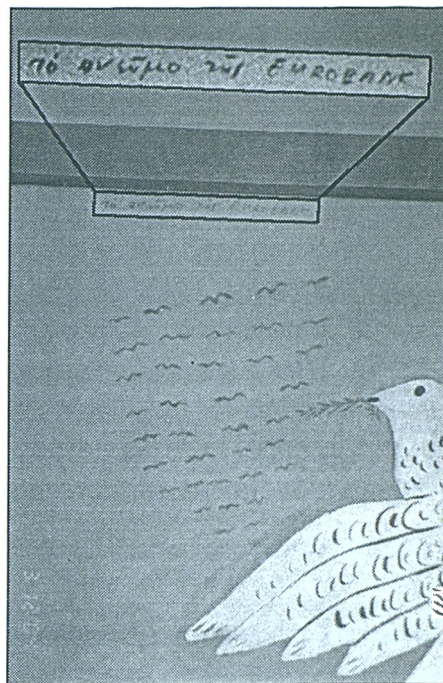

Το πνεύμα της αγοράς

Πάμε καλά. Καλλιτέχνες-ποιητές ευαγγελίζονται στους πίνακές τους το «πνεύμα της Eurobank», χορηγός γαρ των εκθέσεών τους, ενώ ποιητές-τραπεζίτες δηλώνουν υγιεινότητα ότι η «ευτυχία γράφεται με Ε, όχι με €», όπως διαβάσαμε πανευτυχείς στη λεωφόρο Συγγρού. Κάποτε τέτοια μότο τα έγραφαν οι αναρχικοί στα Εξάρχεια, τώρα φαίνεται πως έχουν αλλάξει δραματικά τα πράγματα. Η ίδια η αγορά αυτοπροσώπως ανάγεται σε περιωπή τέχνης αγιοποιώντας τα μέσα και τους μηχανισμούς της. Τι χρειαζόμαστε μαρτύρων; Οι ίδιες οι εικόνες είναι εξαιρετικά πειστικές και εύγλωπτες. Δεν μένει παρά και οι λοιποί πολίτες να προσαρμοσθούν στη νέα εποχή. Το «ωραίο και το αγαθό» διακονούν πλέον φιλοσοφημένες τράπεζες οι οποίες έχουν και τη βασική ευθύνη για την παραγωγή πολιτισμού. Είναι αυτές που διοργανώνουν μεγάλες εκθέσεις, μετακαλούν συμφωνικές ορχήστρες, εμπνέουν δημιουργούς, κυρίως με το πνεύμα τους και κατόπιν με το

υστέρημα από τις επενδύσεις τους. Όποιος έχει άλλη άποψη για την ευτυχία (ή και την τέχνη) είναι απλώς εκτός εποχής. Αφήστε που είναι αφελές όταν επισυμβαίνει μια τέτοια κοσμογονία εμείς ν' ασχολούμεθα με Λακεδαιμονίους. Ο Καρούζος το 'λεγε αλλιώς: «Μην του μιλάτε. Είναι άνεργος. Τα χέρια στις τσέπες του σαν δύο χειροβομβίδες. Μην του μιλάτε. Δεν μιλούνε στους καθρέφτες». Κι αλλιώς ο Έκτωρ Κακναβάτος: «Η ποίηση, όχημα εκ βαθέων, παραβιάζοντας τα σύνορα του ελεγχόμενου λόγου, αναγγέλλει τον παφλασμό του θαύματος». Αυτό είναι που φοβάται η Αγορά πάνω απ' όλα! Το θαύμα που κρύβεται στις παρυφές των δρόμων, στις ρυτίδες των απελπισμένων, στη σκιά και τη σιωπή των λόγων, στο ξέφωτο των συνειδήσεων.

Μ.Σ.

Βιογραφίες

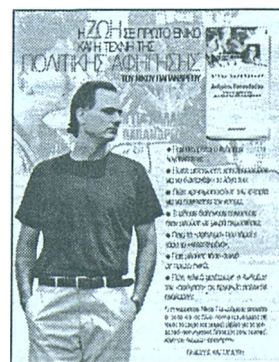
Απολαύστε: «Ήρθε στον κόσμο ένα Σάββατο το Σεπτέμβριο του 1956, στο Σαν Φρανσίσκο της Καλιφόρνιας. Σαν καλό παιδί, απέκτησε διάφορα εφόδια, τυπικά και μη: πτυχίο bachelors στα οικονομικά από το πανεπιστήμιο του Yale (1979), Masters στην Δημόσια Διοίκηση στο Woodrow Wilson School (1981), και ντοκτορά (Ph.D.) στα οικονομικά από το Princeton (1986). Αργότερα, όταν άρχισε πια να ασχολείται πιο εντατικά με την συγγραφή, απέκτησε το πιο αγαπημένο του πτυχίο, το Masters of Fine Arts από το πανεπιστήμιο του Vermont (1994). Έκανε την στρατιωτική του θητεία στην αεροπορία (1986-1987). Δίδαξε οικονομικά στην Ελλάδα και στην Αμερική, δούλεψε στην World

Bank για δύομισι περίπου χρόνια, δίδαξε αμερικανική λογοτεχνία και για πολλά χρόνια έκανε στατιστική ανάλυση για ερευνητές στην ιατρική. Αρθρογραφεί σε δύο ελληνικά περιοδικά, εργάζεται σαν σύμβουλος στο Υπουργείο Αιγαίου, κάνει οικονομικές και στατιστικές μελέτες, και όποτε μπορεί, χαζεύει το απέραντο θαύμα που ονομάζεται αιγαιοπελαγίτικη θάλασσα και ουρανός ελληνικός». Πρόκειται για το Σύντομο Βιογραφικό Νίκου Παπανδρέου το οποίο υπέβαλε μαζί με την αίτησή του να εγγραφεί ως μέλος στην Εταιρεία Συγγραφέων. Η αίτησή του δεν έγινε δεκτή. Τώρα θα χαζεύει το απέραντο θαύμα που ονομάζεται αιγαιοπελαγίτικη θάλασσα και ουρανός ελληνικός.

Αγιογραφίες

Δεν έχουμε κα-
νένα πρόβλημα ως φανατικές αναγνώστριες των κειμένων του Νικολάκη, και των λογοτεχνικών –λέμε τώρα– και των πολιτικών –δεν λέμε τίποτε–, ν' αναδημοσιεύσουμε τη διαφήμιση του ε-ξαι-ρε-τικού βιβλίου *Η ζωή σε πρώτο ενικό και η τέχνη της πολιτικής αφήγησης*, το οποίο απαντά σε κρίσιμα και οριακά ερωτήματα που απασχολούν το έθνος ολόκληρο. Φερ' ειπείν: Γιατί μιλούσε ο Αντρέας συχνά σε πρώτο πρόσωπο; Είναι απλό: Δεν μπορείς να πεις σε δεύτερο «Τι παιδιά έβγαλα ο μεγάλος!».

Σία Τσαχπινόγλου

Μάγια Μόργκενστερν: «Δεν έχουμε συνείδηση, οι καλλιτέχνες, της δύναμης που μπορούμε να αναπτύξουμε...»

Η Ελλάδα για τη Μάγια Μόργκενστερν είναι ένας τόπος επιστροφής. Τόπος που, όπως η ίδια δηλώνει, λειτουργεί ως πρόκληση, αφού στόχος της είναι κάθε φορά που έρχεται να είναι καλύτερη. Ηθοποιός με υποκριτική και τεχνική δύναμη, με σημαντικές παραστάσεις στο ενεργητικό της και με κινηματογραφικές

επιτυχίες, καλείται να αναμετρηθεί αυτή τη φορά με έναν από τους πιο «προκλητικούς» ρόλους της παγκόσμιας δραματουργίας: τη Λυσιστράτη. Σε μία παράσταση στο Μέγαρο Μουσικής, σε σκηνοθεσία Μιχάλη Κακογιάννη, που το καλοκαίρι θα παρουσιαστεί και στο Μικρό Θέατρο της Επιδαύρου.

Συνέντευξη στην Αλεξάνδρα Διακονέσκου· επιμέλεια: Ειρήνη Μουντράκη

• Πώς προέκυψε η φετινή συνεργασία σας με το Μέγαρο Μουσικής;

— Πρόκειται για μια συνεργασία με τον Μιχάλη Κακογιάννη στη Λυσιστράτη του Αριστοφάνη, συμπαραγωγή του «Άλεκτον», του Φεστιβάλ Αθηνών και του Μεγάρου Μουσικής. Ο κ. Κώστας Καρτελιάς, διευθυντής του «Άλεκτον», είχε το όραμα να μας φέρει σε επαφή, εμένα και τον Βλαντιμίρ Ιβάνοφ, με τον κ. Κακογιάννη για τη συνεργασία αυτή. Από το Μέγαρο Μουσικής είχαμε όλη την κατανόηση και τη βοήθεια που χρειαζόμασταν. Δουλεύουμε όλοι πάρα πολύ, καθώς πρόκειται για μία εξαιρετικά φιλόδοξη προσπάθεια. Η προσέγγιση ενός τέτοιου αρχαίου κλασικού κειμένου απαιτεί θάρρος, και επιδιώκουμε το υψηλότερο δυνατό επίπεδο. Όλα πρέπει να είναι καθορισμένα με ακρίβεια. Αλλιώς, το αποτέλεσμα που προκύπτει είναι ασαφές. Πρέπει να είναι διεξοδικά μελετημένο και πάνω απ' όλα με επαγγελματισμό.

• Πόσο δύσκολο είναι κατ' αρχήν για σας να ερμηνεύετε σε μία γλώσσα που δεν είναι η δική σας; Και κατά δεύτερο λόγο, πόσο δύσκολο είναι να απευθύνεστε σ' ένα κοινό που μιλάει επίσης μία διαφορετική γλώσσα;

— Για μένα προσωπικά δεν είναι δύσκολο. Δεν αισθάνομαι ότι υπάρχουν

στεγανά. Τελικά είναι μάλλον θέμα πνευματικής κατάστασης του κοινού: αν πραγματικά ανοίγει το μυαλό και την καρδιά του για να δεχθεί το συναίσθημα και την ενέργεια που μπορεί να προσφέρει ένας ηθοποιός πάνω στη σκηνή. Αν συμβαίνει αυτό, τότε επιτυγχάνεται μια τέλεια επικοινωνία. Αν όμως αντίθετα υποβάλλει στον εαυτό του πως δεν καταλαβαίνει, τότε τίποτα δεν λειτουργεί. Το θέατρο εξαρτάται και από το κοινό. Ποτέ όμως σε περίπτωση αποτυχίας δεν κατηγορώ το κοινό. Δεν είναι εκεί το φταίξιμο. Κάτι συμβαίνει με μένα, με τους ηθοποιούς. Δεν πέρασε από εκεί ο «Άγγελος». Γι' αυτό επισημαίνω τη σημασία της τεχνικής: γιατί ένα ορισμένο επίπεδο επικοινωνίας μπορεί να επιτευχθεί μ' αυτή. Διότι ο «Άγγελος» δεν περνάει πάντα.

• Με αφορμή τη Λυσιστράτη, η πολιτική και η τέχνη πόσο εμπλέκονται;

— Αισθάνομαι ότι κάνω πολιτική με τον τρόπο ζωής μου, με την ίδια μου την ύπαρξη. Το θέατρο άλλωστε είναι μία μορφή πολιτικής. Εδώ όμως προκύπτει ένα σημαντικό θέμα: γιατί όσο πιο πολλή δύναμη διαθέτει ένας καλλιτέχνης, τόσο πιο εύαλωτος είναι. Αυτό είναι ένα θλιβερό παράδοξο. Δεν έχουμε συ-

νείδηση, οι καλλιτέχνες, της δύναμης που μπορούμε να αναπτύξουμε. Από την άλλη, μία κακή κριτική μπορεί να σε κάνει κομμάτια. Με τον καιρό προσπαθώ να το αντιμετωπίσω αυτό, όμως δεν έχω καταφέρει να το αντιμετωπίσω απόλυτα. Γιατί αν είσαι τόσο εύαλωτος και ευαίσθητος, το μυαλό σου κλείνει. Θα μου πείτε: τι σχέση έχει η ευαισθησία με την πολιτική; Μπορεί να έχει σχέση από κοινωνική άποψη. Με την αντίσταση στην εκμετάλλευση. Ευαισθησία μπορεί να σημαίνει θάρρος και πίστη στις δυνάμεις μας.

• Τι είναι αυτό που σας κάνει να επιστρέφετε συχνά στην Ελλάδα;

— Έρχομαι πάντοτε με μεγάλη ευχαρίστηση και συγκίνηση. Αγαπώ πολύ την Ελλάδα. Την πρώτη φορά, και θέλω να το υπογραμμίσω αυτό, ήρθα χάρη στον Χρήστο Παπουτσάκη. Αυτό το δηλώνω σε όλες τις συνεντεύξεις που δίνω, και λυπάμαι που το λέω, αλλά δυστυχώς δεν γράφεται πάντα αυτό που εγώ έχω πει. Η συμβολή του κ. Παπουτσάκη τόσο στην εμφάνισή μου στην Ελλάδα όσο και στο γεγονός πως είμαι όλο και συχνότερα καλεσμένη, υπήρξε καθοριστική. Κάθε φορά που έρχομαι θέλω να είμαι καλύτερη. Είναι ένα είδος πρόκλησης για μένα. Έχω μεγάλο αίσθημα ευθύνης. Οι άνθρωποι περιμένουν πολ-

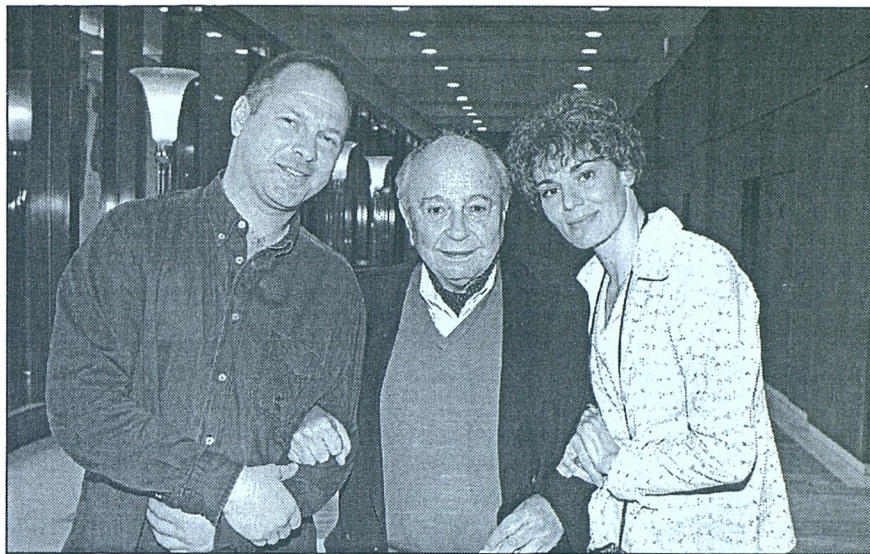
λά από μένα και δεν θέλω να τους απογοητεύω. Ειδικά τους φίλους μου.

• *Από τις παραστάσεις που έχετε κάνει στην Ελλάδα ποια θα ξεχωρίζετε;*
— Δεν μπορώ να κρύψω ότι ξεχωρίζω τη *Λόλα Μπλάου*. Είναι μία στιγμή ξεχωριστή. Επίσης την *Κυρία με τις Καμέλιες*, και το δρώμενο πάνω σε ποίηση του Μίρτσεα Ντινέσκου. Έχω κάνει τόσα πράγματα στην Ελλάδα. Θυμάμαι ιδιαίτερα μία ποιητική βραδιά που είχαμε παρουσιάσει στο «Άλεκτον» σε ποίηση των Μαργκαριάν, Ντινέσκου και Κώστα Καρτελιά.

• *Πρόσφατα πρωταγωνιστήσατε στην ταινία Τα πάθη του Χριστού, σε σκηνοθεσία Μελ Γκίμπσον. Σας εκφράζει αυτή η εμπειρία; Θα θέλατε να την επαναλάβετε;*

— Κάθε εμπειρία είναι μοναδική, αλλά πάντα θέλω να προχωρώ και να βελτιώνομαι. Δεν μπορώ να πω ότι θα ήθελα να ξανακάνω ακριβώς κάτι τέτοιο. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει πως δεν υπήρξε μια εξαιρετική εμπειρία που μου έδωσε τη δυνατότητα να γνωρίσω έναν σπουδαίο καλλιτέχνη. Έναν σκηνοθέτη και ηθοποιό που αγαπάει τον ηθοποιό, που σέβεται τη δουλειά του και τη δημιουργική πλευρά της. Κατανοεί την ανάγκη του να αναπτύξει αυτό που έχει να προτείνει. Πάντα μέσα στα όρια της ταινίας και της σκηνοθετικής γραμμής. Ο Γκίμπσον καταλαβαίνει απόλυτα την ανάγκη του ηθοποιού-καλλιτέχνη να εκφραστεί ελεύθερα. Γι' αυτό του είμαι απόλυτα ευγνώμων. Πρέπει να πω ότι δεν ήρθα σε επαφή με το Χόλιγουντ, τα γυρίσματα έγιναν στην Ιταλία. Στο Λος Άντζελες πήγα για πρώτη φορά όταν έγινε η προβολή της ταινίας και δόθηκαν οι συνεντεύξεις τύπου. Ομολογώ ότι εκεί βρέθηκα μπροστά σε μια ιερή εξέταση από τους δημοσιογράφους. Ήταν πολύ σκληροί μαζί μου. Πώς εγώ, μία Εβραία, τόλμησα να παίξω τη μητέρα του Χριστού; Με έφεραν σε πολύ δύσκολη θέση.

• *Πώς θα χαρακτηρίζατε την εμπειρία σας στο Χόλιγουντ; Θα μπορούσατε να ακολουθήσετε αυτόν τον τρόπο ζωής*

Ο Μιχάλης Κακογιάννης ανάμεσα στους πρωταγωνιστές της *Λυσιστράτης* Βλαντιμίρ Ιβανόφ και Μάγια Μόργκενστερν.

και δημιουργίας;

— Μπορώ να εκφραστώ μόνο σε σχέση με αυτά που εγώ βίωσα. Υπήρξαν στιγμές που δέχτηκα τόσα χτυπήματα που είπα: «Φτάνει πια! Δεν θέλω να χτυπάω, δε θέλω να αμύνομαι, δε θέλω τίποτα. Αφήστε με!». Θέλω να ζω καλά, με τον τρόπο που εγώ το αισθάνομαι. Να εξασκώ το επάγγελμά μου και να αναπτύσσω το όποιο ταλέντο διαθέτω από το Θεό και από τη φύση. Δε βιάζομαι όμως να αποκηρύξω τον συγκεκριμένο τρόπο ζωής. Κάθε άλλο. Αυτό που χρειάζεται κανείς είναι μια υγιής συνείδηση. Να μπορείς να πεις δηλαδή: «Είμαι ένας άνθρωπος, ένας καλλιτέχνης, που έχει κάτι να πει. Δεν είμαι ένας ανάπηρος που εξαρτάται από τη γνώμη του καθενός». Είμαστε καλλιτέχνες και προσφέρουμε στο κοινό. Αυτό είναι το κίνητρό μας. Υπάρχουν όμως και όρια.

• *Θα αλλάζατε κάτι στην μέχρι τώρα πορεία σας; Πώς αντιμετωπίζετε τις αποτυχίες;*

— Μετανιώνω για ορισμένα πράγματα, δεν θα ήθελα όμως να αναφερθώ συγκεκριμένα. Υπάρχουν στιγμές που λέω: «Αυτό έπρεπε να το είχα κάνει αλλιώς». Δεν είναι πολλές, ευτυχώς, αλλά υπάρχουν. Ομολογώ ότι μου είναι δύσκολο να αποδεχτώ την αποτυχία. Μετά βέβαια γίνομαι σοφή και δίνω έξυπνες συνεντεύξεις, όμως εκείνη τη στιγμή είναι πάρα πολύ δύσκολο.

• *Πώς καταφέρνετε να συνδυάζετε τη*

καριέρα σας με την οικογενειακή ζωή;

— Ειλικρινά δεν ξέρω πώς τα καταφέρνω. Συνήθως η οικογενειακή ζωή θυσιάζεται όταν ασκεί κανείς αυτό το επάγγελμα. Καμιά φορά αισθάνομαι τύψεις, μετά βέβαια με λίγο κλάμα μου περνάει. Δεν μπορώ όμως και δεν θέλω να μείνω στο σπίτι. Τον περισσότερο χρόνο τον αφιερώνω στο επάγγελμά μου. Δεν θα με ενδιέφερε να ζήσω αλλιώς.

• *Ποια είναι τα μελλοντικά σας σχέδια;*

— Μετά τη *Λυσιστράτη* θα επιστρέψω στη Ρουμανία, όπου θα συνεχίσω τις παραστάσεις του έργου του Λουίτζι Πιραντέλο *Έξι πρόσωπα ζητούν συγγραφέα*, σε σκηνοθεσία Λίβιου Τσιουλένι, που έπαιξα πριν έρθω. Υπάρχει περίπτωση μελλοντικά να κάνω μία ταινία στην Ελλάδα. Μελετώ αυτή τη στιγμή ένα υπέροχο σενάριο που πραγματικά θα με ενδιέφερε να το κάνω. Όσο για ρόλους, υπάρχει ένας που θα ήθελα να παίξω αλλά ποτέ δεν θα μπορέσω: η Ιουλιέττα. Ο ηθοποιός είναι και σώμα, όχι μόνο πνεύμα. Ευτυχώς! Προσπαθώ να αντισταθώ στην εικόνα της γυναίκας που προβάλλεται σήμερα παντού. Την εικόνα πως η γυναίκα πρέπει να είναι έτσι, με αυτές τις συγκεκριμένες αναλογίες και με ταιωμένο δέρμα. Όλη μου τη ζωή ήμουν εναντίον των καλουπιών. Πάλευα ώστε να μην υποκύψω σ' αυτά. Γι' αυτό και δεν βάφω τα μαλλιά μου. Έχω το θάρρος να τα αφήσω ν' ασπρίσουν. Είναι η δική μου επανάσταση.

Αλέξανδρος Δεσποτόπουλος Ευπατρίδης 'Ιων

Ο Αλέξανδρος Δεσποτόπουλος ήταν πράγματι ένας ευπατρίδης της Ιωνίας. Γεννημένος στη Σμύρνη, στα ταραγμένα χρόνια της δεύτερης δεκαετίας του 20ού αιώνα, έφθασε μαζί με την οικογένειά του στην ελληνική πρωτεύουσα μετά την μικρασιατική καταστροφή.

Οι σπουδές του τον έφεραν, όπως άλλωστε και τον δίδυμο αδελφό του, τον Κωνσταντίνο Δεσποτόπουλο, στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, από την οποία απεφοίτησε με εξαιρετες επιδόσεις.

Συγχρόνως τον προσεέλκυσαν οι ιστορικές σπουδές τις οποίες ακολούθησε στη Φιλοσοφική Σχολή του ίδιου Πανεπιστημίου. Βασικός στόχος του στάθηκε η έρευνα και η μελέτη, τελικώς και η διαπραγμάτευση, ενός θέματος το οποίο θεωρούσε ιδιαίτερος σημαντικό για την ιστορία του νεότερου Ελληνισμού. Επρόκειτο για την αποκατάσταση, μέσα σε σωστές ιστορικές προοπτικές, της προσωπικότητας και του έργου του πρώτου κυβερνήτη της Ελλάδος, του Ιωάννη Καποδίστρια.

Ήρεμος, αντικειμενικός μελετητής, ο Αλέξανδρος Δεσποτόπουλος μελέτησε με επιμονή τις πολλές και διαφορετικές πτυχές –ιστορικές, κοινωνικές, πολιτισμικές– των πρώτων, ιδιαίτερος δυσχερών χρόνων που ακολούθησαν την μερική απελευθέρωση του έθνους. Η πολιτική των Δυνάμεων, αμφίρροπη και αμφιλεγόμενη, η πάντα απειλητική παρουσία των Τούρκων, η αδυναμία του μικρού κρατιδίου να ανταποκριθεί στα δυσχερή προβλήματα όσα αντιμετώπιζε σε ποικίλα μέτωπα, έφεραν τον Ιωάννη Καποδίστρια μπροστά σε ανυπέρβλητα, συχνά, εμπόδια. Μεταφυτευμένος από τα οικεία του ευρωπαϊκά περιβάλλοντα στο δύσβατο πολιτικό έδαφος της μόλις απελευθερωμένης μικρής λωρίδας γης, αντιμετώπιζε καταστάσεις δισεπίλυτες, αν όχι άλυτες.

Αυτά όλα τα μείζονα θέματα τα οποία επεχείρησε να αντιμετωπίσει ο Καποδίστριας, μαζί και την αποκατάσταση της προσωπικότητάς του, θέλησε να αναδείξει συνολικά ο Αλέξανδρος Δεσποτόπουλος με το βιβλίο του *Ο Κυβερνήτης Καποδίστριας και η απελευθέρωσις της Ελλάδος*, (Αθήναι, 1954), το οποίο απετέλεσε την διδακτορική διατριβή του.

Την πρώτη αυτή ιστορική εργασία διαδέχθηκαν άλλες πολλές, πάντα σχετικές με τη νεότερη ελληνική ιστορία, σε μια λελογισμένη προσπάθεια να διερευνηθούν και να αντιμετωπισθούν με γνώση, επιστημονική εγκυρότητα και νηφαλιότητα θέματα ουσιαστικά του σύγχρονου Ελληνισμού.

Καθηγητής της «Πολιτικής Ιστορίας της Νεότερης Ελλάδας» στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, διδάσκαλος εμπνευσμένος με αγάπη για το αντικείμενο των επιστημονικών του ενδια-

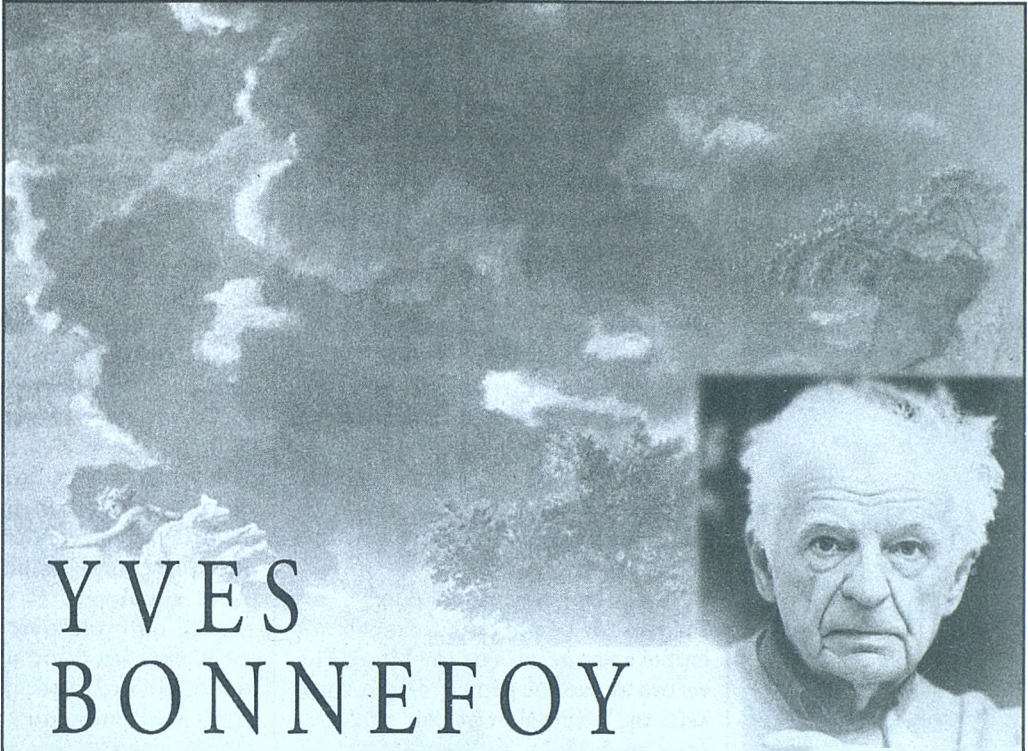

φερόντων αλλά και για τους νεότερους του, τους φοιτητές του, ο Αλέξανδρος Δεσποτόπουλος εξακολούθησε τη συγγραφή πολλών μονογραφιών με θεματογραφία αναφερόμενη στη νεότερη Ελλάδα. Μεγάλη υπήρξε εξάλλου η συμβολή του στη συγγραφή σχετικών κειμένων της *Ιστορίας του Ελληνικού Έθνους* της Εκδοτικής Αθηνών, όταν ιδίως αναδέχθηκε την ευθύνη του ΙΒ' τόμου, του σχετικού με την Ελληνική Επανάσταση του 1821.

Στο βιβλίο του *Η Συμβολή της Ελλάδος στην έκβαση των δύο παγκοσμίων πολέμων*, οι ενδιαφερόμενοι μελετητές μπορούν να αντλήσουν γνώσεις και πληροφορίες, καλά τεκμηριωμένες, σχετικώς με τον τρόπο με τον οποίο η Ελλάδα συμμετέσχε στις δύο αυτές συγκρούσεις σε διάστημα ολίγων ετών.

Επίμονος μελετητής, εξέδωσε ύστατο μελέτημα με τίτλο *Η πολεμική προπαγανδική της Ελλάδος από το 1923 έως το 1940*, έχοντας ως κύριο μέλημα να διαφωτισθούν όσα προγραμματίστηκαν και όσα πραγματοποιήθηκαν μετά την υπογραφή της Συνθήκης της Λωζάνης (24 Ιουλίου 1923) έως τον ελληνο-ιταλικό πόλεμο του 1940. Αυτά τα ολίγα εν σχέσει με το επιστημονικό έργο του Αλέξανδρου Δεσποτόπουλου. Ότι όμως χρειάζεται εδώ να υπογραμμισθεί είναι η ηθική προσωπικότητα του φίλου που έφυγε, η σεμνή, ανθρωπίνη παρουσία του, η αφοσίωση σε όσα θεωρούσε σημαντικά, η ανιδιοτέλεια και η πίστη του στις ανθρωπινες αξίες. Αυτές οι αρετές διέκριναν και την επιστημονική του προσφορά προσανατολισμένη πάντα στην κοινή ωφέλεια.

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΚΟΥΜΑΡΙΑΝΟΥ
Φεβρουάριος 2005

YVES BONNEFOY

Η ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΚΑΙ Η ΕΙΚΟΝΑ

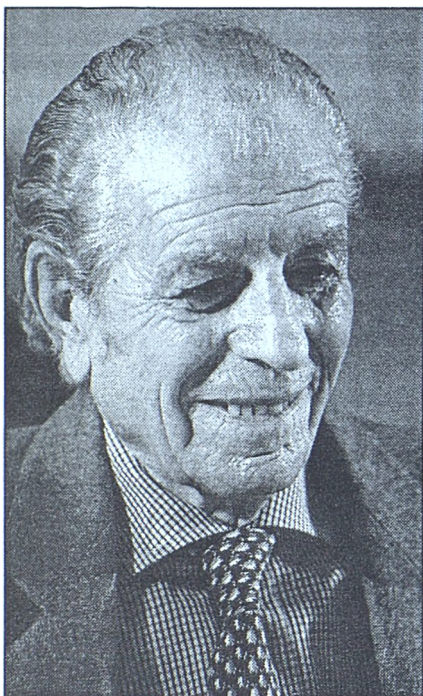
ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ-ΕΠΙΜΕΤΡΟ: ΘΑΝΑΣΗΣ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

Η φιλοσοφία, η ποιητική, η αισθητική, η κριτική, η ψυχανάλυση ακόμη και η θεολογία είναι μερικά από τα θέματα των δοκιμίων του Yves Bonnefoy, ίσως του σημαντικότερου εν ζωή Γάλλου ποιητή, που περιλαμβάνονται στην παρούσα έκδοση.

Όπως σημειώνει στο επίμετρό του ο ποιητής Θανάσης Χατζόπουλος, μεταφραστής του τόμου «Ο Bonnefoy συνεχώς στα δοκίμια του μας λέει με ποικίλους τρόπους το ίδιο, ότι: “η ποίηση δεν αποκλείει την παρουσία, τη δημιουργεί, σχεδιάζοντας νοητούς κόσμους, γλώσσες, για να τους απλοποιήσει μέχρι να δει μέσα τους σαν να γεννιέται, στην ταπεινή της αχυρένια κλίνη, μια απόλυτη μορφή, η μορφή αυτή τη φορά της ζωής”».

εκδόσεις ΠΟΛΙΣ

Γρηγόρης Μπιθικώτσης

Δεν είναι που λυπάσαι τον άνθρωπο που φεύγει, είναι που μαζί του φεύγει και ένα κομμάτι από τη δική σου ζωή, και άμα λιγοστεύουν οι άνθρωποι που την μαρτυρούν, πάει κι αυτή, λιγόστεψε μαζί τους.

Μεγάλο μέρος της ζωής μας πέρασε με τον Μπιθικώτση, πάνω στα νιάτα μας τον είχαμε δίπλα μας και μέσα στη ζωή μας. Πολλές πόρτες είχε ανοιχτές, έμπαινε με τα πολιτικά τραγούδια του, έμπαινε και με τα λαϊκά του, και δεν έμπαινε τρυπώνοντας, αμόλαγε τη φωνή του στις συναυλίες και σ' έκανε να στέκεσαι κλαρίνο.

Ευαγγέλιο διάβαζε όταν τραγουδούσε το «Άξιον εστί» και γίνονταν κι αυτός μεγάλος, ίσως στο ανάστημα με τον Ελύτη και τον Θεοδωράκη. Δεν ήταν τραγούδια αυτά της μιας φοράς, δύσκολο να χωρέσουμε στο μυαλό μας τη μου-

σική και να καταλάβουμε τα λόγια των ποιητών που έφερνε η φωνή του.

Λαμπράκηδες τότε εμείς στον Κορυνδαλλό, πόσες βραδιές δεν κάτσαμε να «αναλύσουμε», λέει, τα τραγούδια του. Το τι έλεγε ο καθένας μας δεν περιγράφεται· αφού κι εμείς οι ίδιοι που τα λέγαμε μπερδευόμασταν μέσα στα ίδια μας τα λόγια.

Ύστερα πηγαίναμε να βρούμε τον Στέργιο τον ράφτη στην Κοκκινιά που διάβαζε και μελετούσε τον Μαξ. Πάνω στο πάγκο του μέσα σ' όλα τα εργαλεία της ραφτικής είχε και το *Κεφάλαιο*· το διάβαζε, το ξαναδιάβαζε και ύστερα του άρεσε να εξηγεί γιατί τα πράγματα θα γίνουν έτσι και δεν θα γίνουν αλλιώς.

Το ίδιο έκανε και με τα τραγούδια του Μπιθικώτση· τα άκουγε συνέχεια και ύστερα κάθονταν και τα εξηγούσε. Όμως ζορίζονταν πού και πού, όχι πως δεν καταλάβαινε τα λόγια του, ίσα ίσα πιο καθαρά από το Μπιθικώτση δεν τραγουδούσε κανείς, τα λόγια έπεφταν από το στόμα του ένα ένα, σαν τις χάντρες του κομπολογιού, αλλά δυσκολεύονταν να βγάλει το νόημα. Εκεί που δυσκολεύονταν πολύ ήταν ένα τραγούδι που σ' ένα στιχάκι του έλεγε «σαν ένα αστέρι σε μια γούβα αλάτι»· εκεί πια έσπρωχνε το σίδερο πέρα, κάρφωνε τη βελόνα στον πάγκο και συλλογιζόταν. Σκέφτονταν, σκέφτονταν, αλλά μπα, δεν ήταν ευχαριστημένος· στο τέλος τα παρατούσε και έλεγε: *αφού ούτε ο Μπιθικώτσης που τα τραγουδάει δεν τα καταλαβαίνει, εγώ θα τα καταλάβω*;

Τα άλλα του όμως τα τραγούδια, τα λαϊκά, τα καταλάβαινε όλος ο κόσμος, τα καταλάβαινε και τα γλεντούσε. Όλα τα ουζερί και οι ταβέρνες πρώτο τραγούδι στα τζουκ μποξ είχαν το *Θλιμμένο δέλι* της Ρίτας Σακελλαρίου και το *Τρελοκόριτσο* του Μπιθικώτση.

Στην ταβέρνα του Κωτσέα ένας νεαρός με την κουστουμιά του το *Τρελοκόριτσο* χόρευε πάντα· διάλεγε το τραγούδι, πατούσε το κουμπί και περίμενε τη σειρά του για να σηκωθεί. Μόλις άκουγε τα πρώτα λόγια, *γεννήθηκες για την καταστροφή*, άρχιζε το χορό με βήματα μετρημένα· όμορφος δεν ήταν, ήταν όμως λυγερός και ήξερε να χορεύει κιμπάρικα. Η γκομενίτσα του ταξιτζή από απέναντι λιγώνονταν να τον βλέπει και δώστου τα παλαμάκια· κοντός και φαλακρός ο ταξιτζής, έβλεπε το παλληκάρι και λύσσαγε· σε μια στιγμή αρπάζει την κοπέλα από τα μαλλιά και άρχισε το ξύλο. Σηκώθηκε ο Πολύκαρπος από την παρέα μας (ψηλός κι αυτός) να βοηθήσει την κοπέλα, και ο ταξιτζής που τον κατάλαβε του φώναξε από μακριά: «κάτσε κάτω ψηλέ γιατί θα σε κοντύνω». Το τι έγινε δε λέγεται· ήρθε ο ταβερνιάρης μπροστά μας, άνοιξε τα χέρια του και φώναξε «μακριά από τα παιδιά»· μαζεύτηκαν τα εκατό απ' έξω και άδειασε το μαγαζί... Ο Κωτσέας ήξερε ποιοι έμπαιναν στο μαγαζί του· εμείς όμως είχαμε μεσάνυχτα, τόσο μεσάνυχτα μάλιστα που νομίζαμε πως ακούγοντας το *Τρελοκόριτσο* μάθαμε τα τερτίπια της μαγκιάς.

Όταν τραγουδούσε εκείνες τις «αηδίες», όπως λέγαμε, με τα άσπρα άλογα και τη σωστή κυρία που φεύγει, δεν μας άρεσε καθόλου και λίγο ως πολύ νομίζαμε πως έπρεπε να μας ζητήσει την άδεια για να τα τραγουδήσει.

Εμείς πιστεύαμε πως βρήκαμε το σωστό δρόμο κι εκείνος έμεινε απ' έξω. Δεν ξέρω τι κάναμε εμείς που νομίζαμε ότι καταλάβαμε το νόημα των τραγουδιών του· εκείνος που ήξερε πως δεν τα κατάλαβε στάθηκε με σεβασμό απέναντί τους δείχνοντας τη μαγκιά του.

ΤΑΣΟΥΛΑ

Τόκυο, η μεγάλη ιεροτελεστία: να περπατάς στους δρόμους με ευφορία και να συναντάς εκλεκτά δείγματα αρχιτεκτονικής, να τα περιεργάζεσαι, να τα φωτογραφίζεις, και να τα σχολιάζεις με την παρέα σου. Ένα αρχιτεκτονικό προσκύνημα με όλη του την αίγλη. Και εκεί που πας να βρεις ένα πρώιμο έργο του μεγάλου Βotta, απέναντί σου να βλέπεις ένα μαγικό τίποτα.

Ο αισθησιασμός του γυμνού μπετόν

Χαρισμένο στον φίλο
Τάση Παπαϊωάννου

Είσαι βέβαια προϋδασμένος, ότι κάπου εδώ κοντά θα βρεις ένα κτήριο μπετόν που πριν χρόνια είχε γοητεύσει τον Τάση Παπαϊωάννου. Το περιμέναμε. Ήταν όμως ασαφές τι θα ήταν αυτό, με τι μοιάζει. Μόνο το ότι ήταν από γυμνό μπετόν. Βέβαια σε μια χώρα όπου το γυμνό μπετόν έχει τεράστια διάδοση, όπου τόσο διάσημοι γιαπωνέζοι αρχιτέκτονες έχουν χτίσει θρυλικά έργα με μπετόν, αυτό το χαρακτηριστικό δεν έλεγε πολλά. Υπήρχε όμως και κάτι άλλο: μια άλλου τύπου περιγραφή, που την είχα ακούσει δεύτερο χέρι, πως εκεί ο Τάσης είχε συναντήσει μια γριά ένοικο, που του άνοιξε πρόθυμα το σπίτι της, να το δει στο εσωτερικό του, και ότι είχαν πιάσει συζήτηση οι δυο τους.

Τελικά, ήταν αυτό. Ένα εξωτερικά ατημέλητο, κακοπαθιασμένο, ελάχιστο σε διαστάσεις κτίσμα, που σε έκανε να απορείς πως βρέθηκε εκεί, ανάμεσα στα τόσα χλιδάτα μοντέρνα κτίσματα, σαν απολίθωμα άλλης εποχής, κάτι εντελώς εξωτικό για τη σύγχρονη μεγαλούπολη.

Η παρέα με τους σπουδαστές της αρχιτεκτονικής έσπευσε να το φωτογραφίσει, μερικοί μάλιστα ανέβηκαν και σε κάτι σκάλες γειτονικών κτηρίων για να το καταγράψουν από όλες τις γωνίες. Δεν τολμήσαμε όμως να χτυπήσουμε κουδούνι. Πρόσεχα ότι όλοι κάπως χαμογελούσαν – αλλά και ότι κανείς δεν μπήκε στον κόπο να το σχολιάσει ή να κάνει ερωτήσεις. Ήταν απόλυ-

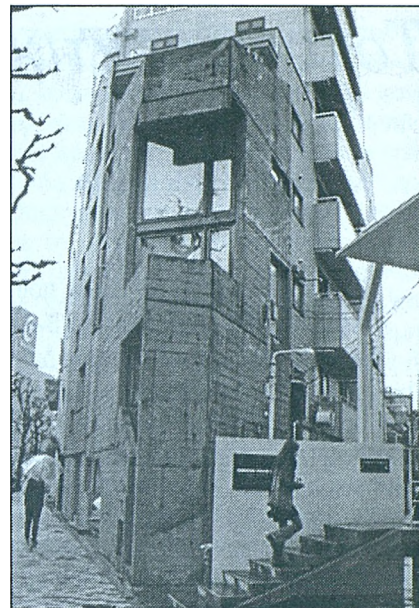
τα δεδομένο πως αυτό το σπίτι, χτισμένο αποκλειστικά με γυμνό μπετόν, ήταν πράγματι μαγικό. Και ότι δικαιολογημένα το είχε προσέξει ο Τάσης, αφού κι ο ίδιος άλλωστε σχεδιάζει και χτίζει συστηματικά μια αρχιτεκτονική του γυμνού μπετόν. Είχε απλά ταυτιστεί μαζί του. Αλλά και εμείς το ίδιο.

Παράδοξο; Μάλλον όχι, αφού σήμερα η αρχιτεκτονική του γυμνού μπετόν στην Ελλάδα όχι μόνο έχει καταξιωθεί κοινωνικά, επισημοποιηθεί και επιβραβευτεί, αλλά πολύ πιθανόν να αντιπροσωπεύει το πιο αυθεντικά «ελληνικό» πρόσωπο της ντόπιας παραγωγής αρχιτεκτονικής. Για να φτάσει σε αυτό το αξιοζήλευτο σημείο, αυτό το υλικό με την τόσο ταπεινή καταγωγή, πέρασε από πολλά κύματα.

Αλήθεια, ποιος θα το έλεγε πως εκείνα τα κακίη-κακώς χυμένα τσιμέντα, που σπάνια σοβαντίζονταν, στους σκελετούς αυθαίρετων σπιτιών του '50-'60 θα ενέπνεαν τότε τους αρχιτέκτονες και θα ανέβαιναν τόσο πολύ κοινωνικά, εκτοπίζοντας όλα εκείνα τα μαρμάρινα παλάτια, τα αετώματα, τις παραδοσιακές φιοριτούρες.

Βέβαια, τα πράγματα δεν ήταν τόσο απλά: το γυμνό μπετόν ήδη χρησιμοποιούνταν από διάσημους ξένους αρχιτέκτονες όπως ο Λε Κορμπυζιέ, άρα (τουλάχιστον στο εξωτερικό) μετρούσε, οπότε δεν χρειαζόταν να σκύψει κανένας υποχρεωτικά στα χαμόσπιτα των προσφύγων και των καταπατητών δημόσιας γης για έμπνευση.

Εκεί όμως, συμπτωματικά, έπαιξε ρόλο και κάτι άλλο: η ανάγκη, ότι κάνουμε να βαφτίζεται ελληνικό. Να έχει ελ-

ληνικές ρίζες. Στο αίτημα αυτό έπαιξε σπουδαίο ρόλο ο Άρης Κωνσταντινίδης, που σαν άλλος γκουρού κατεύθυνε τις μοίρες της ελληνικής αρχιτεκτονικής για τουλάχιστον 2 δεκαετίες. Ο Κωνσταντινίδης μίλησε για τόπο, για ελληνική φύση και τρόπο ζωής και ανάλογα έχτιζε χρησιμοποιώντας γυμνό μπετόν. Μίλησε, πάνω από όλα, για μια αρχιτεκτονική που απευθύνεται σε όλες τις αισθήσεις ταυτόχρονα, που μιλάει στην ψυχή του ανθρώπου, που ανοίγεται στον κόσμο. Αν και κρυμμένος πίσω από ένα προσωπίδιο ασκητισμού, ο ίδιος βαθύτατα αισθησιακός, σχεδίασε μια αρχιτεκτονική γεμάτη γήινες δονήσεις που απευθύνονταν στα πιο αρχέγονα ένστικτα του ανθρώπου. Και αυτό το πέτυχε (άσχετα με το τι ο ίδιος υποστήριζε) με τη χρήση του γυμνού μπετόν ακολουθώντας δικούς του συντακτικούς κανόνες. Η δουλειά του ήταν η αποθέωση του υλικού.

Το πρωτόγνωρο εκείνο πάθος, με θρησκευτικές σχεδόν προεκτάσεις, για το γυμνό μπετόν μπορεί σήμερα να έχει αμβλυνθεί, η χρήση του να έχει καταστήσει ρουτίνα στερημένη περιεχομένου. Μοιραία θα φτάναμε εκεί. Όμως βλέποντας αναπάντεχα εκείνο το μικρό κτήριο στο Τόκυο, ήταν σαν να ξυπνούσαν μέσα μας οι κοιμισμένες καταβολές του γυμνού μπετόν, σαν να νιώθαμε πάλι εκείνο το χαμένο πάθος.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ

Το ανατρεπτικά ωραίο

Το Αντί δημοσιεύει την ομιλία που ο Γιάννης Κουνέλλης εξεφώνησε στη Θεσσαλονίκη 28-3-2005 κατά την τελετή αναγόρευσής του ως επίτιμου διδάκτορος του τμήματος Αρχιτεκτόνων του ΑΠΘ.

«Ο τίτλος αυτής της σύντομης παρουσίασης, θα μπορούσε να ήταν “χωρίς τίτλο”, ή “Παναγία με το βρέφος”, ή “Μποτίλια με μαντολίνο”, κυβιστικής προέλευσης.

Το πρόβλημα στην περίπτωση μου είναι, ότι η ζωγραφική γλώσσα πήρε τη θέση της εικονογραφίας που δικαίωσε τον τίτλο.

Οι προβληματικές οι οποίες έγιναν το νήμα οδηγός του έργου μου, γεννήθηκαν την εποχή των σπουδών μου στην ακαδημία της Ρώμης, στο σπίτι-εργαστήριο εκείνης της εποχής, από τις εσωτερικές του διαστάσεις, καρφώνοντας στον τοίχο σεντόνια, ζωγραφίζοντάς τα με ένα άσπρο υδρόχρωμα και τυπώνοντας με ταχύτητα επάνω τους, μαύρα γραμμάτια που έδειχναν ερμητικές σημασίες και λέξεις.

Ξεκίνησα λοιπόν όχι κάνοντας έναν πίνακα, μα αποκτώντας την έννοια του χώρου.

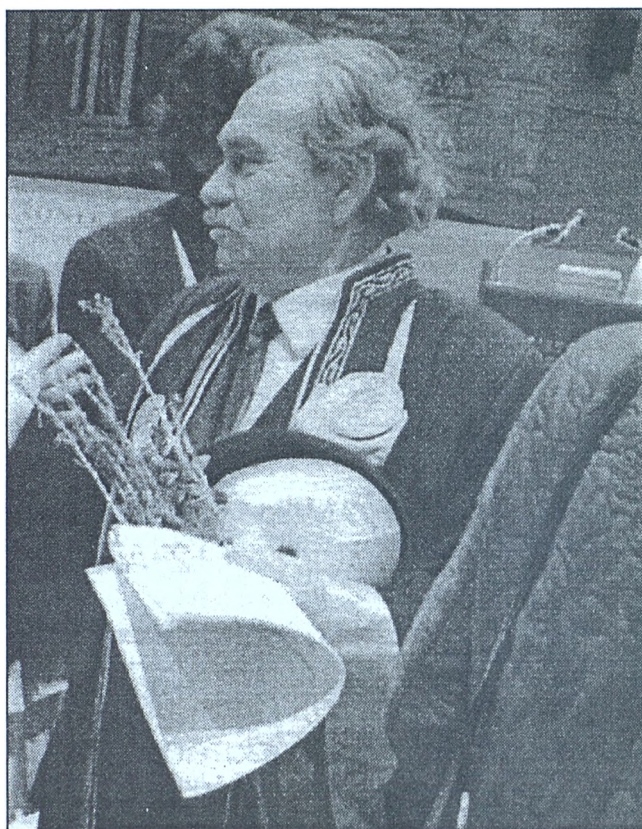
Αργότερα, γύρω στα μέσα της δεκαετίας του '60, συνένοχος μιας γόνιμης στιγμής και μεγάλης ιδεολογικής εμβάθυνσης, στην Ιταλία, ξαναβρήκα την έννοια του φρέσκου, της νωπογραφίας, γιατί εγώ είμαι ένας ζωγράφος.

Στηρίζοντας έπειτα έναν τόνο κάρβουνο στο δάπεδο ενός άδειου δωματίου, επρόκειτο για μία απελευθερωτική πράξη γιατί μου αποκάλυψε την πολιτική έννοια της κεντρικότητας, η οποία κρύβεται στην ιδέα του βάρους.

Σχετικά με το κάρβουνο, θα ήθελα να επισημάνω ότι για μένα δεν είχε ποτέ μία γεωλογική σημασία, αλλά το ανακάλυψα κατά τη διάρκεια των νεανικών μου αναγνώσεων, στα κείμενα συγγραφέων όπως ο Βίκτωρ Ουγκό, ο Τσαρλς Ντίκενς. Μου φανέρωσε επίσης την έννοια της μυρωδιάς και της κινητικότητας, μ' έφερε έως τα κατώφλια της σκηνης όπου τα δράματα αφορούν σώματα.

Με μία τονική ζωγραφική, η οποία έκρυβε ανέκαθεν μία ποιητική ευαισθησία του λυκόφωτος, θα ήταν αδύνατο να αποδεχθούμε την μοίρα του ταξιδιώτη, την έλξη του να έχει την ακριβή γλώσσα για να κατασκευάσει, αφηγούμενος, και να αποδεχθεί τη φιλοσοφία της σκηνης στην αχανή έρημο. Ενός ταξιδιώτη που καταθέτει 12 τσουβάλια γεμισμένα με κάρβουνο κι ακουμπισμένα το ένα στο πλευρό του άλλου, με τη μορφή κύκλου σαν μία χορωδία τραγικών ηθοποιών.

Εγώ είμαι πάλι πιστός στις σκιές που δίνουν σημασία σε μία δράση, που σε υποχρεώνουν να δεις την ημέρα κυριευμένη από το φως και τη νύκτα να είναι σκοτεινή.

Όταν γίνεται μία έκθεση, μεταφέρεται μία μεγάλη ποσότητα υλικού, όπως συμβαίνει μ' έναν εξόριστο που ταξιδεύει με ένα τεράστιο σωρό από κομμάτια πάνω στην πλάτη. Τα καταθέτει μετά στον εκθεσιακό χώρο, δημιουργώντας εικόνες παλιές και νεότερες, τις οποίες παρουσιάζει στο δάπεδο, μέσα σε πόρτες, παράθυρα, στους τοίχους, χωρίς τη φροντίδα για την ημερομηνία τους, γιατί το νέο έγκειται στο γεγονός ότι την ημέρα της έκθεσης αντιπροσωπεύουν όλες μαζί μία μοναδική πράξη.

Πρέπει να πω φυσικά, ότι καταλαβαίνω το γιατί ενός επίπεδου χρώματος, αλλά δεν μπορώ να αρνηθώ εκ νέου τα βιώματά μου γεννημένα στην πολυεδρικότητα του Μπαρόκ.

Απόσταξα την κόλαση για να βρω τη δύναμη να κινήσω από την μία χώρα στην άλλη, ένα πλοίο μορφοποίησης, το οποίο χρησιμοποιώ μετά, για να ανασυνθέσω για ακόμη μία φορά με τη σκέψη, σαν να είναι ίσως η τελευταία φορά, αλλά που επιστρέφει αναπόφευκτα μέσα από το ρυάκι που διαιρεί τις δύο όχθες, για να κρυσταλλοποιηθεί σ' ένα δημόσιο χώρο και να ζήσει μαζί με τον κόσμο τη σύντομη περίοδο μιας έκθεσης.

Γνωρίζα από πάντα ότι τα μυστήρια κατακτώνται. Υπάρχει ο ακρογωνιαίος λίθος που κρατά τον θόλο ενωμένο. Υπάρχουν έννοιες που μπορούν να αλλαχτούν και άλλες που πρέπει να διατηρηθούν.

Μου αρέσει η θάλασσα, τα πλοία και οι περιπέτειες, αλλά γεννήθηκα σε μία πόλη με τείχη και ζω σε μια άλλη, και αυτή περιτοιχισμένη. Αγαπώ τη βία που απελευθερώνει το νέο, αλλά η αρχαία μου καρδιά σέβεται τα σύνορα. Και πρέπει γι'

**...Θέλω την επιστροφή της ποίησης
μ' όλα τα μέσα: με την άσκηση,
την παρατήρηση, τη μοναξιά, τον λόγο,
την εικόνα, την εξέγερση...**

αυτό, κάθε φορά, να «ελευθερωθεί» η ελευθερία, για να μπορέσουμε να κερδίσουμε ακόμη ένα μίλι θάλασσας. Με την βεβαιότητα όμως, ότι δεν μπορώ να προδώσω το γεγονός, ότι η επιστροφή είναι μία πολιτιστική υποχρέωση η οποία χρησιμεύει για να ξαναφύγω με ενέργεια, σε άγνωστα νησιά με νέες πραγματικότητες.

— Από τι πράγματα ελαφρώθηκα για να ταξιδεύω, τι άφησα να πέσει στον άνεμο και πόσες φορές επανέλαβα αυτήν την ακραία χειρονομία για να μπορώ να είμαι διαλεκτικός;

Με το πέρασμα του χρόνου, το ανατρεπτικά ωραίο γίνεται ένας παράδεισος χωρίς αγέλους και λουλούδια για να τα μυρίσεις, αλλά με ρωμαλέες μάχες, ήττες και νίκες.

Χρειάζεται να δούμε αν το ωραίο είναι η νεκρή Οφηλία, ή οι μαύρες ζωγραφικές του Γκόγια, εάν είναι η κλωνοποίηση της εικόνας και το παθητικό βίωμα της ανακλώμενης πραγματικότητας, ή αν πρέπει να προσπαθήσουμε να αντιπαράθεσουμε μια δυναμική εναλλακτική εικόνα, να πούμε «όχι» τελικά.

Να είσαι ο στρατιώτης στο μέτωπο για να υπερασπίσεις το βαθύ παρελθόν, να είσαι διαφορετικός σ' αυτό το παγκοσμιοποιημένο πεδίο όπου το παιχνίδι δεν πάει πέρα από τη συμβατικότητα. Να τι πρέπει να είσαι.

Όταν στην τέχνη μιλάμε για περιπέτεια, εννοούμε να πάμε πέρα από τον κομπορρισμό και να ξαναβρούμε την δραματική ορμή του δυτικού καλλιτέχνη.

Για μένα είναι σωστό ν' αρνηθώ την επιβεβλημένη ισοπέδωση, είναι δίκαιο να ανακαλύψουμε ξανά την πολυεδρικότητα των ταυτοτήτων και είναι ηθικά υποστηρίξιμη η κατακόρυφη ένταση που σου επιτρέπει να αγαπάς τους άλλους με πάθος.

Επιθυμώ να σας ευχαριστήσω για την τιμή που μου κάνει το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο της Θεσσαλονίκης και θα ήθελα να ολοκληρώσω διαβάζοντας ένα ποίημα του Καβάφη με τίτλο *Che Fecce... Il Gran Rifiuto* που είναι ένα από τα λίγα πράγματα που μετέφερα πάντα μαζί μου και δεν έχω ποτέ ξεχάσει.

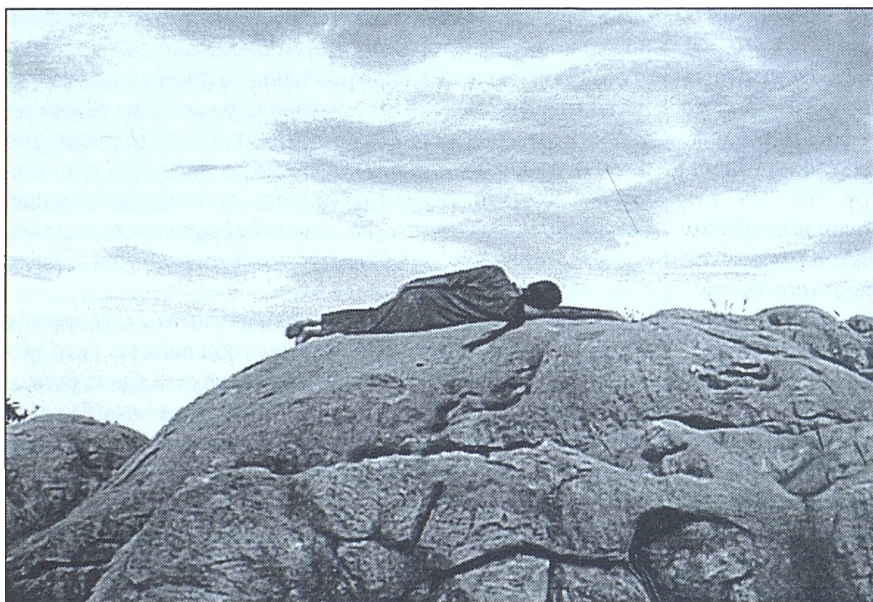
Σε μερικούς ανθρώπους έρχεται μια μέρα που πρέπει το μεγάλο Ναι ή το μεγάλο Όχι να πούνε. Φανερώνεται αμέσως όποιος το 'χει έτοιμο μέσα του το Ναι, και λέγοντάς το πέρα πηγαίνει στην τιμή και στην πεποίθησή του. Ο αρνηθείς δε μετανιώνει. Αν ρωτιούνταν πάλι, Όχι θα ξαναέλεγε. Κι όμως τον καταβάλλει Εκείνο το όχι —το σωστό— εις όλην την ζωή του».

Ο Κουνέλλης την επόμενη μέρα συζήτησε με το κοινό στο κατάμεστο αμφιθέατρο του ΜΜΣΤ λέγοντας πράγματα εξαιρετικά ενδιαφέροντα, έστω κι αν μπορεί να εντοπίσει κανείς σ' αυτά κάποιες αντιφάσεις. Εξάλλου η ίδια η τέχνη προβάλλει τον δίστιμο και αινιγματικό της χαρακτήρα, ενώ σε επίπεδο στοχασμού αυτό που προέχει είναι οι αμφιβολίες περισσότερο παρά οι «βεβαιότητες» και τα ακέραια συμπεράσματα. Ο Κουνέλλης, με τα γοητευτικά ελληνοϊταλικά του τα οποία αναφέρονται σε μια Ευρώπη που εμείς δεν είμαστε, διατυπώνει έναν λόγο που βρίσκεται στο μεταίχμιο ενός ποιητικού χρησμού και της συμπίκνωσης μιας ιστορικής εμπειρίας. Πόσο μάλλον που πέρασε ανεπιστρεπτί ο καιρός που θεωρούσαμε αθώους όσους δηλώνουν ότι δεν καταλαβαίνουν. Είπε ο καλλιτέχνης μεταξύ των άλλων: «Η arte rovera ξεκίνησε ως ταξική άποψη, στενά συνδεδεμένη με την εργατική τάξη. Το παρελθόν πρέπει να μάθουμε να το βλέπουμε σαν καινούργιο, γιατί μόνον έτσι θα βρούμε καινούργια γη και θα παραμεινουμε διαφορετικοί. Το καινούργιο στηρίζεται σε μια κριτική ιδέα, σε μια διαλεκτική της ιστορίας. Ο καλλιτέχνης πρέπει να λέει όχι τη στιγμή ακριβώς που οι πολιτικοί δεν επιθυμούν έναν καλλιτέχνη πρωταγωνιστή για ευνόητους λόγους. Γιατί στο τέλος μπορεί να τους φτιάξει καμιά Γκουέρνικα. Το καινούργιο, τέλος, είναι μια διαλεκτική του παρελθόντος, αρκεί να μην βάζουμε μόνοι μας το όποιο μας έργο στο πιάτο της εξουσίας». Όταν ρωτήθηκε αν υπάρχει εθνική τέχνη, απάντησε: «Πρέπει να κρατήσουμε τη γη, το μέρος από όπου οι άνθρωποι περάσανε. Το κέντρο μπορεί να είναι ντεμοντέ, αλλά είναι εκείνο που μας σπρώχνει να ταξιδέψουμε. Γεννιόμαστε από την ιστορία αλλά ανήκουμε κάπου. Δεν είναι εύκολο να μην δεις τον Παρθενώνα. Είναι εκεί πάντα, όπως είναι κι ο Καβάφης...»

Όταν του ζητήθηκε να μιλήσει για το μέλλον της ζωγραφικής είπε: «Είμαι ζωγράφος γιατί κατασκευάζω εικόνες. Γιατί ψάχνω την τραγικότητα των όγκων και των χώρων. Εμείς βγήκαμε απ' το κάδρο, όμως καταλαβαίνω αυτό που κάνει ο Freud (ο Λούσιαν). Ζωγραφίζει το σώμα σχεδόν εξ επαφής, ζώντας με το μοντέλο του στο ίδιο δωμάτιο επί ώρες, μέρες. Πρέπει να αισθάνεται την αναπνοή του μοντέλου του για να ζωγραφίζει έτσι: τους πόρους και το δέρμα από τόσο κοντά. Δεν βλέπει το χώρο, είναι ο χώρος. Αυτή η ζωγραφική λέει πράγματα για το χώρο...» Άλλωστε ο ίδιος ο Κουνέλλης έχει πει από παλιά ότι η πραγματική πατρίδα του ζωγράφου είναι η ζωγραφική γλώσσα. Θα έλεγα απλά η γλώσσα με ό,τι μπορεί αυτό να σηματοδοτεί. «Είμαι ο Γιάννης ο δυτικός... ο δεμένος με την παράδοση της Ανατολής». Αλλά κι η ζωγραφική απ' τα αρχαία χρόνια υπήρξε δημιουργήμα της Ανατολής που επισκέφθηκε τη Δύση. Η ίδια αναδιπλώνοντας αντανάκλα τον κόσμο: τον εμφανίζει. Μέσα από μια διαδικασία χειρωνακτική, που η παράδοση την έχει καταστήσει σχεδόν μυστικιστική, η ζωγραφική σαρκώνει τον κόσμο ως εικόνα, ως πρόσωπο. Κι ενώ ο κόσμος μεταβάλλεται αέναα, ο ζωγραφισμένος κόσμος παραμένει αμετάβλητος, αιώνιος. Υποκρίνεται δηλαδή αθανασία. Εξ ου και ο ηρωικός χαρακτήρας της τέχνης αυτής. Και ο επίκαιρος, θα συμπλήρωνα...

Το Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης παρουσιάζει μέχρι τις 29 Μαΐου την έκθεση «Ταξίδι στον κόσμο» της κορεατικής καταγωγής καλλιτέχνης Kim Soo-Ja¹. Η έκθεση εκφράζει μια γενικότερη τάση να παρουσιάζονται τα τελευταία χρόνια στην Αθήνα έργα σύγχρονων καλλιτεχνών από ασιατικές χώρες που ζουν και εργάζονται στη Δύση. Εκ των πραγμάτων οι καλλιτέχνες αυτοί, μεγαλωμένοι στις ιδιαίτερες πατρίδες τους, φέρουν μέσα στο έργο τους στοιχεία από την ιστορία, τον πολιτισμό και το πολιτικο-κοινωνικό πλαίσιο των χωρών καταγωγής τους. Καταφέρνουν όμως μέσα από προσωπικές και δημιουργικές διεργασίες να αρθρώσουν έναν εικαστικό λόγο που έχει καθολική απήχηση.

Kim Soo-Ja: Ταξίδι στον κόσμο

Kim Soo-Ja, *Γυναίκα Βελόνα*.

Η προβολή και αναγνώριση της τέχνης σύγχρονων ασιατών καλλιτεχνών εκτός Ασίας ξεκίνησε με κάποια σταθερότητα από τη δεκαετία του 1980². Η χώρα που πρώτη στράφηκε προς αυτή την κατεύθυνση ήταν η σχετικά γειτονική Αυστραλία, που με μια σειρά σημαντικών εκθέσεων κίνησε το διεθνές ενδιαφέρον. Ταυτόχρονα πολιτικο-οικονομικές αλλαγές σε πολλές ασιατικές χώρες ώθησαν ή επέτρεψαν σε καλλι-

τέχνες να αναζητήσουν μεγαλύτερη ελευθερία στην έκφραση αλλά και μια διεθνή σταδιοδρομία σε μεγάλα καλλιτεχνικά κέντρα όπως η Νέα Υόρκη, το Παρίσι και το Λονδίνο.

Μια από τις λίγες γυναίκες που μπήκαν σ' αυτή τη διαδικασία είναι και η Kim Soo-Ja. Η καλλιτέχνης γεννήθηκε στη Νότια Κορέα το 1957 και ανήκει στην πρώτη γενιά κορεατών καλλιτεχνών τους οποίους δεν «βαρβαίνουν» οι επιταγές του μοντερνισμού και της

εθνικής ταυτότητας. Κατά το πρώτο μισό του 20ου αιώνα η Κορέα βρέθηκε κάτω από ιαπωνικό ζυγό –τον οποίο αποτίναξε μόλις το 1945– ενώ στη συνέχεια διχοτομήθηκε στον κομμουνιστικό βορρά και τον καπιταλιστικό νότο. Αυτές οι ιστορικές παράμετροι συντέιναν στον προβληματισμό για το τι είναι «κορεατική τέχνη», κυρίως υπό το πρίσμα διάφορων ρευμάτων τέχνης που εισάγονταν από τη Δύση ήδη από τον 18ο αιώνα. Εξάλλου στη δεκαετία του '80 αναβίωσε το ενδιαφέρον για μια τέχνη πιο «λαϊκή», στις προεκτάσεις του σοσιαλιστικού ρεαλισμού. Όλες αυτές οι αναζητήσεις φαίνεται να βρήκαν την ολοκλήρωσή τους μέσα στη δεκαετία του '90. Οι καλλιτέχνες της νέας γενιάς (γεννημένοι γύρω στο '60 και μετά), γνωστής και ως «γενιά της τηλεόρασης», είχαν πια αρκετά βιωμένη γνώση της δυτικής κουλτούρας και των μέσων της, που μπήκαν πλέον στο χώρο της σύγχρονης τέχνης επί ίσους όρους.³

Σ' αυτή τη γενιά ανήκει και η Kim Soo-Ja. Η καλλιτέχνης σπούδασε στην Κορέα (1980-84) και στο Παρίσι, αλλά από το 1998 ζει στη Νέα Υόρκη. Ενώ οι σπουδές της εντάσσονταν στο χώρο της ζωγραφικής και της λιθογραφίας, ήδη από το 1983 άρχισε να ενσωματώνει στη δουλειά της σαν υλικό το ύφασμα και στις αρχές της δεκαετίας του '90 στράφηκε προς τη δημιουργία τρισδιάστατων έργων. Το 1992-93 είναι καλεσμένη του P.S.1 Museum στη Νέα Υόρκη και παρουσιάζει το πρώτο της *μποτάρι*, τον παραδοσιακό κορεατικό μπόγγο στον οποίο είναι τυλιγμένα ρουχισμός και καθημερινά αντικείμενα που πρόκειται να μεταφερθούν. Σύμβολο του ταξιδιού, της μετανάστευσης, της νομαδικότητας, από ανάγκη ή επιλογή, το *μποτάρι* φέρει μέσα του τις προσωπικές ιστορίες αυτών που φεύγουν ή έρχονται αλλά και τα ιστορικά βιώματα ενός λαού που ζει ακόμα διχασμένος. Τα *μποτάρι* της Kim Soo-Ja είναι τυλιγμένα με παραδοσιακά κορεατικά καλύμματα κρεβατιών που η καλλιτέχνης προμηθεύεται μεταχειρισμένα ώστε και πάλι να είναι ποτισμένα με τις απτές και άπιαστες, υλικές και άυλες μνήμες των προκατόχων τους. Πα-

ρόμοια υφάσματα θα χρησιμοποιήσει και σε άλλες εγκαταστάσεις που θ' ακολουθήσουν: Μεταξωτά ή βαμβακερά, μονόχρωμα ή πολυποίκιλτα, θα τα στρώσει σε τραπέζια εστιατορίων, σε ιστορικούς τόπους, σε κοιμητήρια, θα τα απλώσει σαν μίαν ατελείωτη μπουγάδα, θα τυλιχτεί η ίδια σ' αυτά, θα τυλίξει σκέψεις, επιθυμίες, ιστορίες.

Η έκθεση του ΕΜΣΤ περιλαμβάνει την εγκατάσταση *Μποτάρι* (2004) και το αντιπροσωπευτικό έργο *Πλύστρα* (2000), με απλωμένα μεταξωτά υφάσματα που χρησιμοποιήθηκαν στο παρελθόν ως γαμήλια σκεπάσματα κρεβατιών, και συνοδευτικούς ήχους θιβετιανών ψαλμωδιών.

Στην έκθεση παρουσιάζονται επίσης μια σειρά βιντεοεγκαταστάσεις από το 1995 και εξής. Η καλλιτέχνης άρχισε να χρησιμοποιεί το βίντεο από τα μέσα της δεκαετίας του '90, για να αποτυπώσει τις performances που κάνει σε διάφορα μέρη του κόσμου. Πρόκειται για δρώμενα που εμπεριέχουν τη διαδικασία της συμμετοχής του κοινού/θεατή. Η Kim Soo-Ja δρώ, όπως λέει η ίδια, ως «η γυναίκα βελόνα»: «το σώμα μου ενεργεί σαν βαρόμετρο, σαν βελόνα που συνάπτει ανθρώπους από διαφορετικούς τόπους και χρόνους». Έτσι, ξένη μεταξυ αγνώστων, παριστάνει τη ζητιάνα στο Μεξικό και τη Νιγηρία, ή την άστεγη στο Κάιρο και το Νέο Δελχί, καταγράφοντας στο φακό αντιδράσεις, συμπεριφορές και νοοτροπίες. Δυο πολύ ενδιαφέροντα έργα είναι και τα *Πλύστρα* – *Ποταμός Yamuna*, *Νέο Δελχί* (2000) και *Γυναίκα Βελόνα Kitakyushu, Ιαπωνία* (1999), που κινούνται στις

Kim Soo-Ja, *Ζητιάνα*.

προεκτάσεις του Βουδισμού. Και στις δυο περιπτώσεις η καλλιτέχνης στέκεται ακίνητη, με την πλάτη στο θεατή, ατενίζοντας τον ιερό ποταμό *Yamuna* στην πρώτη, «αιωρούμενη» μεταξύ ουρανού και γης, και στη δεύτερη, καλώντας τους θεατές σε διαδρομές περισκεψής και διαλογισμού.

Η έκθεση, συνοδευόμενη από τα κείμενα της Kim Soo-Ja, μια συνέντευξή της, το αναγνωστήριο και έναν κατατοπιστικό κατάλογο, προσφέρει διάφορα επίπεδα επικοινωνίας με το κοινό. Σίγουρα θα θέλαμε να δούμε και άλλες τέτοιες εκθέσεις, καθώς και εκθέσεις πολύ δυναμικών ασιατών καλλιτεχνών που μπορεί να μην έχουν βρει ακόμα

διεθνή αναγνώριση, δημιουργούν όμως πολύ σημαντικό έργο στις πατρίδες τους.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Σύμφωνα με τον κορεατικό τρόπο προσφώνησης το επώνυμο αναφέρεται πρώτο και ακολουθεί το μικρό όνομα.
2. Μέχρι τότε η περίπτωση του διεθνούς φήμης κορεάτη καλλιτέχνη Nam June Paik, που αναδείχθηκε μέσα από το Fluxus, ήταν μια λαμπρή εξαίρεση.
3. Θα πρέπει να αναφερθεί επίσης και το αυξημένο ενδιαφέρον της πολιτείας για τη σύγχρονη τέχνη.

ΔΙΟΝΥΣΙΑ ΓΙΑΚΟΥΜΗ

ΕΤΟΙΜΑΣΤΗΚΑΝ ΑΚΟΜΗ ΔΥΟ ΤΟΜΟΙ ΤΟΥ ANTI (2003)

Είναι έτοιμοι και διατίθενται από τα γραφεία του περιοδικού
(Δημοχάρους 60, Αθήνα 115 21)

δυο ακόμα τόμοι του ANTI που συμπεριλαμβάνουν τα τεύχη
779 έως και 791 (NH)
και 792 έως και 803 (NΘ).

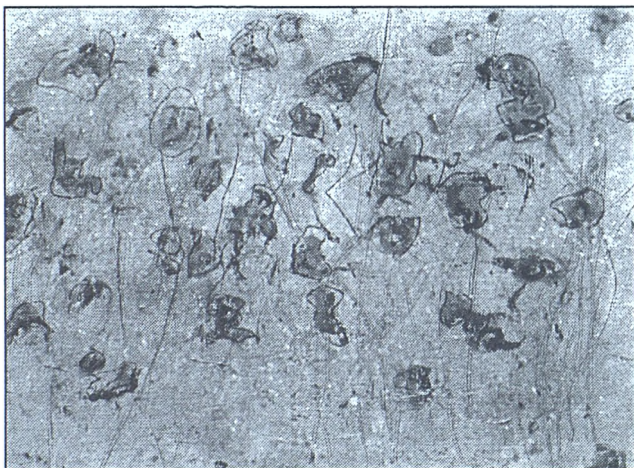
Θα βρείτε επίσης τους τόμους των προηγούμενων ετών

Χαρισματικός δημιουργός, ο Γιώργος Παπαγεωργίου ζωγραφίζει όπως ακριβώς αναπνέει. Γεννημένος το 1953 στην Αθήνα, ο Γ. Παπαγεωργίου ζει και εργάζεται από το 1970 στο εξωτερικό (Γαλλία, Βέλγιο): πρώτα σαν σπουδαστής Φυσικής στο Μονπελιέ (1970-77) και ύστερα σαν φυσικός, στο χώρο των τηλεπικοινωνιών, στο Παρίσι. Από το 1986 μέχρι σήμερα είναι εγκατεστημένος στις Βρυξέλλες όπου εργάζεται ως Υπεύθυνος της Γενικής Διεύθυνσης Έρευνας στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Στο ρυθμό της αέναης δημιουργίας

Ζωγραφίζοντας από τα εφηβικά του χρόνια, ο Γ. Παπαγεωργίου μάς ανέφερε ότι κατέσχινε σημαδιακή γι' αυτόν εμπειρία ήταν η δουλειά του H. Michaux. Έχοντας μέσα του βαθιά ριζωμένη την έφεση της ανανέωσης, της συνεχούς διερεύνησης του περιβάλλοντός του, όπως συμβαίνει σε κάθε δημιουργικό, ανήσυχον πνεύμα, ο Παπαγεωργίου μετοίκησε στις Βρυξέλλες, στο χώρο της έρευνας που τον ενδιέφερε και διοικητικά, ενώ παράλληλα είχε το σθένος να φοιτήσει στη Beaux Arts των Βρυξελλών (1994-99). Ζωγραφίζοντας με μίαν ιδιαίτερη ένταση από το '93 μέχρι σήμερα, παράλληλα με τη γραφειοκρατική του ενασχόληση, ο Γιώργος χάρη στη δυνατή προσωπικότητά του υπερσκέλισε κάθε αναστολή και δισταγμό ως προς τη διττή έκφρασή της –επιστημονική-καλλιτεχνική– ώστε να βιώσει πλήρεια και να αξιοποιήσει το ζωγραφικό του ταλέντο ή, καλύτερα, δαιμόνιο. Ταλέντο που του αναγνωρίστηκε πλήρως στις πέντε ατομικές εκθέσεις που έκανε στις Βρυξέλλες. Την πρώτη του ατο-

μική έκθεση στην Ελλάδα θα πραγματοποιήσει στην Αίθουσα Αστρολάβος, στις 9 Μαΐου 2005.

Εκπληκτικός συγκερασμός επιστημονικής κατάρτισης στο χώρο της Φυσικής και πάθους για καλλιτεχνική δημιουργία, η προσωπικότητα του Παπαγεωργίου είναι ιδιαίτερα ευαισθητοποιημένη στη μαγική αίσθηση του φωτός. Και αυτό, τόσο στο χώρο της φυσικής με τα λήξερ όσο και στο χώρο της ζωγραφικής. Εδώ η ενορχήστρωση του φωτός προσδίδει μίαν ιδιωματική ατμοσφαιρικότητα.

Αφηρημένες οι συνθέσεις του ζωγράφου από καταβολής, έχουν κατά καιρούς συλλάβει και ενεργοποιήσει αναφορές στην ανθρώπινη μορφή. Αναφορές που, καθώς εναρμονίζονται με την

ιδιωματική έκφραση του δημιουργού, μας υποβάλλουν περισσότερο την αίσθηση της μορφής, την αύρα της και, λιγότερο, τη συγκεκριμένη υπόστασή της.

Ζωγραφίζοντας ακάματα και εξαντλητικά και ανανεώνοντας συνεχώς εκ των ένδον τη δουλειά του, ο Παπαγεωργίου δεν παύει ποτέ να μας εκπλήσσει με την ισχυρή προσωπικότητά του στο χώρο της τέχνης. Προσωπικότητα που δεν χαρίζεται σε κανέναν απολύτως, ταυτισμένη καθώς είναι με τη θεμελιακή αρχή στην οποία ετάχθη: την υπέρτατη ευαισθητοποίηση στο χρώμα και στο ίχνος. Και αυτό, στο βαθμό που το χρώμα γεννά αυτοδύναμα το χρώμα και ορίζει το αιθέριο, σχεδόν άυλο αλλά χαρισματικά υπαρκτό ίχνος. Ίχνος και χρώμα που ενορχηστρωμένα σε επάλληλες επιφάνειες υποβάλλουν την αίσθηση της προοπτικής και ως και αυτής ακόμη της κοσμογονίας. Πράγματι, στις συνθέσεις του καλλιτέχνη έχουν σφυγμομετρηθεί αέναοι ρυθμοί της τελευταίας, ενώ διαχρονικοί κώδικες κάποιας απόκρυφης, μη αποκωδικοποιημένης γραφής προβάλλουν μέσ' από ιδιαίτερα ευκίνητους, καλλιγραφικούς συμβολισμούς. Συνδεδειγμένος κρίκος ανάμεσα στα έργα του, το ίχνος και το χρώμα σε αρχέτυπες διατάξεις σχημάτων δρουν καταλυτικά επάνω μας.

Δράττοντας την πεμπτουσία του όποιου ερεθίσματός του και υποβάλλοντάς την στη γοητεία που ασκεί επάνω του το φως, ο ζωγράφος κατορθώνει να επικοινωνεί μαζί μας σε περισσότερα από ένα επίπεδα. Και αυτό επειδή ενεργοποιεί αδιάλειπτα τη φαντασία μας, γνώρισμα που αποτελεί την υπέρτατη επαλήθευση για τον ορισμό της αυθεντικής τέχνης. Ορισμό που προσδιόρισε ο πιο σύγχρονος των τεχνοκριτών, ο Πλάτων, διασαφηνίζοντας ότι η τέχνη δεν πρέπει να αποτελεί μίμηση αλλά να εκφράζει αποκλειστικά μίαν Ιδέα. Αυτήν ακριβώς την Ιδέα της κίνησης, του ρυθμού, του εναλλασσόμενου φωτός, ενεργοποιεί στις συνθέσεις του ο Γ.Π., για να αποδείξει ότι πνεύμα και ύλη δεν αποτελούν παρά τις δύο διαφορετικές όψεις μιας και της αυτής υπέρτατης αλήθειας.

ΝΤ.ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ-ΡΟΓΚΑΝ

Υπόθεση: Σε ένα «δοκιμαστικό σωλήνα» (λέγε, μια κινηματογραφική ταινία) τοποθετήθηκαν μερικά, από τα ελάχιστα που απέμειναν, καλά «γονιδιακά» δείγματα σημερινής ελληνικής πραγματικότητας: αποδεκτές κοινωνικές συμπεριφορές αλληλεγγύης, υποβοήθηση αφομοιωτικής ένταξης των «άλλων», σχέσεις από απόδεμα ψυχής, «θερμοκήπια» ελπίδας και ονείρου, κράματα απαραίτητα για τα παιδιά, όλων των φυλών και των χρωμάτων τα παιδιά, που οι σαρωτικοί άνεμοι τούτων των καιρών τα έσπρωξαν στη χώρα μας. Και η γονιμοποίηση του κράματος είχε ένα σύντομο μεν αλλά απίστευτο αποτέλεσμα: μια εποχή στον παράδεισο. Μιλάμε για το ντοκιμαντέρ της Λουκίας Ρικάκη *Ο Άλλος*.

Μια εποχή στον παράδεισο

Στον Πατισίδερο, ένα μικρό ημιορεινό χωριό του δήμου Αρκαλοχωρίου, στο Ηράκλειο της Κρήτης, λειτουργεί μονοθέσιο δημοτικό σχολείο με μόνο έξι μαθητές. Το αξιοσημείωτο δεν είναι ο αριθμός των μαθητών αλλά η σύνθεσή του: πέντε αλβανόπουλα και ένα ελληνόπουλο. Οι γονείς των αλβανόπαιδων, άντρες και γυναίκες, απασχολούνται σε αγροτικές δουλειές στο χωριό. Η αποδοχή και η ένταξή τους στην τοπική κοινωνία πραγματοποιείται χωρίς εμπόδια, γι' αυτό άλλωστε και οι ίδιοι εκφράζουν την πρόθεσή τους να ζήσουν για πάντα στον Πατισίδερο. Ακόμα πιο θεαματική είναι η αφομοίωση των μικρών Αλβανών. Τα πρώιμα δείγματα αυτόβουλης ελληνοποίησης (όχι με τη νομική έννοια) γίνονται φανερά. Γονείς και παιδιά βαφτίζονται χριστιανοί ορθόδοξοι παίρνοντας τα ανάλογα ονόματα. Τα ελληνικά ρέουν εντυπωσιακά στο στόμα τους. Εγκάρδιοι είναι και οι φιλικόι δεσμοί με τα «ξενόφερτα» του μικρού Γιώργου, του μοναδικού έλληνα μαθητή, μ' όλο που ο πατέρας του δεν κρύβει τις ξενοφοβικές του εμμονές.

Ζειδωρος «καταλύτης» σ' αυτή την εξέλιξη ο από το ίδιο χωριό καταγόμενος δάσκαλος Γιάννης Φραγκιαδάκης. Νέος άντρας και άνθρωπος χαρισματικός. Με δημιουργική φαντασία και επίγνωση του διδασκαλικού του ρόλου –

Στον Πατισίδερο
«όλοι» κρατάνε τη σημαία!

καθήκον, όπως αυτός το αντιλαμβάνεται, ιεραποστολικό, γεγονός που το επιτείνουν οι ιστορικές, πληθυσμιακές αλλαγές που συντελούνται και στην Ελλάδα. Άλλωστε, σμικρογραφία είναι και ό,τι συμβαίνει στο χωριό του. Η σχέση του με τους μαθητές του δεν εξαντλείται στο τυπικό ωράριο του διδακτικού προγράμματος, αλλά επεκτείνεται σε μια πολύμορφη δραστηριότητα βίωσης

όλων των εκδοχών της φυσικής και της κοινωνικής πραγματικότητας, εμπλουτίζοντας έτσι το ήθος, τον χαρακτήρα και τη φαντασία των νέων παιδιών. Θα συναναστραφεί ακόμα και τις οικογένειές τους. Εθνικές και θρησκευτικές γιορτές προσθέτουν, δεν αφαιρούν, σε αντίθεση με τα προβλήματα και τις οξύνσεις που κυριαρχούν στα αστικά κέντρα. Όμως αυτό το «αυτοφύες» κοινωνικό –multi in parvo– θαύμα δεν θα μπορέσει να αντέξει στη «μεταλλαγμένη» γοητεία των άλλων τρόπων ζωής. Οι εξελίξεις είναι αποσβολωτικές. Για μια ακόμα φορά αποδεικνύεται ότι τα στεγανά της αθωότητας δεν είναι πανίσχυρα.

Η Λουκία Ρικάκη καταθέτει μια πολύτιμη, απροσδόκητη στο αποτέλεσμα και με υψηλές συγκινησιακές φορτίσεις μαρτυρία για το τι άλλο μπορούσε να είναι η μοίρα αυτού του τόπου, εάν άλλες ήταν οι αξιοκρατικές κλίμακες, οι προτεραιότητες και οι αντιστάσεις σ' αυτό τον τόπο. Στον Άλλο καταγράφεται, διασώζεται ο τρόπος και τα (ανθρώπινα) υλικά της υλοποίησης ενός ουτοπικού πεπραγμένου πριν το διεκδικήσει ξανά η ουτοπία. Πρόκειται, τελικά, για μια αβδελωδικής συγγένειας ταινία, μόνο που εδώ έτεινε να μυθοποιηθεί η ίδια η τεκμηρίωση, γιατί για ταινία ντοκιμαντέρ μιλάμε, με όλη την αυθόρμητη ελευθεριότητα στην οποία αφήνεται η Ρικάκη έναντι των σκηνοθετικών απαιτήσεων προκειμένου να διασωθεί η μαρτυρία. Ίσως και από αίσθημα μιας συλλογικής ευθύνης (στην εθνική της σημασία η λέξη) και γιατί τα θαύματα –αυτού του είδους– είναι νησίδες αποδεικτικού υλικού ενός παρελθόντος από παπαδιαμαντικά κατάλοιπα, ψήγματα ανθρώπινων ανατάσεων. Να τα θυμόμαστε όταν τα αλλοτριωτικά «τσουνάμια», οι ηθικές ξηρασίες και ο πολιτικός καμποτινισμός θα μας ωθούν στο χείλος ενός άγνωστου μέλλοντος.

Δεν επιχειρείται εδώ η καλλιτεχνική αγιοποίηση του έργου της Ρικάκη. Δεν μιλάμε για την «καλλιγραφία» ή την «ορθογραφία» του ντοκιμαντέρ της, αλλά για το περιεχόμενο αυτής της γραφής που το ένστικτο και η ψυχή της την οδήγησαν σ' αυτό το αποτέλεσμα. Αποτέλεσμα παρακαταθήκη.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΑΡΙΤΟΣ

Η κριτική περιγραφή της φετινής, εργαστηριακής «Ορέστειας» από την Πειραματική Σκηνή του Εθνικού θα μπορούσε να συνοψίζεται σε μία και μόνο λέξη: *τιμιότητα*. Πέντε νέοι, φρέσκοι ηθοποιοί συγκεντρώθηκαν γύρω από μια ταλαντούχα και αναζωογονητική «πρόταση εν παρόδω» του σκηνοθέτη Δημήτρη Λιγνάδη, για να παρουσιάσουν το κλασικό κείμενο του Αισχύλου σύμφωνα με ένα βασικό όρο: να αντιμετωπίσουν την ευθύνη της σκηνικής του απόδοσης και παράδοσης με τον πρέποντα σεβασμό, αλλά χωρίς συμπλέγματα, με όλα τα «ίσως» ή τα «πιθανόν» που επιβάλλει η προσέγγιση ενός κλασικού κειμένου αλλά χωρίς τα «δήθεν» στα οποία έχουμε τόσο συνηθίσει τα τελευταία χρόνια. Το αποτέλεσμα είναι όχι μόνο θαυμάσιο, αλλά –κυρίως– λυτρωτικό. Από το γέρικο κλωνάρι του Αισχύλου αναβλύζουν πάλι χυμοί.

Μια λυτρωτική Ορέστεια

Γνωρίζω τι θα μπορούσε ν' αντιτάξει ο κριτικός λόγος σ' αυτή την απόπειρα: ότι πρόκειται για μια «Ορέστεια-light», για μια απλοποιημένη διασκευή του κειμένου, που μόλις και λειτουργεί διευκρινιστικά για τα σκηνικά δρώμενα, σαν λιμπρέτο στο οποίο στηρίζεται η περφόρμανς: πως ακόμη κι αν δεν βρίσκεται το αρχαίο κείμενο στην πρώτη και περίοπτη θέση, όπου το έχουμε συνηθίσει, ωστόσο το νόημά του, ή καλύτερα, αν θέλετε, η «μεταφορά» του στην εποχή των emails και των SMS δεν μπορεί να σημαίνει και την απλοποίησή του εν είδει «κλασικών εικονογραφημένων». Και ότι αν τέλος πάντων ήταν κανείς διατεθειμένος να τα δεχθεί όλα αυτά, θα έπρεπε να παραδεχθεί ότι η παράστασή του Εθνικού φτάνει μόλις έξω από τα τείχη της «Ορέστειας» όταν σκοπός της θα έπρεπε να είναι η κατάκτηση του κάστρου.

Ωστόσο πριν συνοφρυνθούμε με το τι δεν μας έδωσε αυτή η παράσταση, ας χαμογελάσουμε πρώτα με το τι μας έδωσε. Το πρώτο, το κύριο, το έχουμε ήδη πει: μια λυτρωτική ανακούφιση. Ναι, ακόμη μπορεί ο λόγος του Αισχύλου να μεταφερθεί, να ειπωθεί, να κατανοηθεί και να εμπνεύσει, να γίνει ποίημα, τραγούδι και εικόνα. Μπορεί το νεανικό κέφι και η γόνιμη φαντασία να φτάσουν στο μεδούλι του έργου και ν' αποδώσουν χωρίς φιοριτούρες και κομπασμούς το περιε-

χόμενό του. Και μπορεί το ίδιο το αριστούργημα να δώσει θερμή και ζήλο στο θέατρό μας. Ακούγεται παράξενο, έχω ωστόσο την εντύπωση ότι το μεγάλο κέρδος από την ανεπιτήδευτη αυτή παράσταση του Εθνικού βρίσκεται ακριβώς εδώ: στον τρόπο με τον οποίο μας υπενθύμισε ότι ο Αισχύλος παραμένει, μετά από τόσα μεγαλόσχημα φεστιβάλ, ονόματα και περιοδείες, ένας κατ' ουσίαν μοντέρνος.

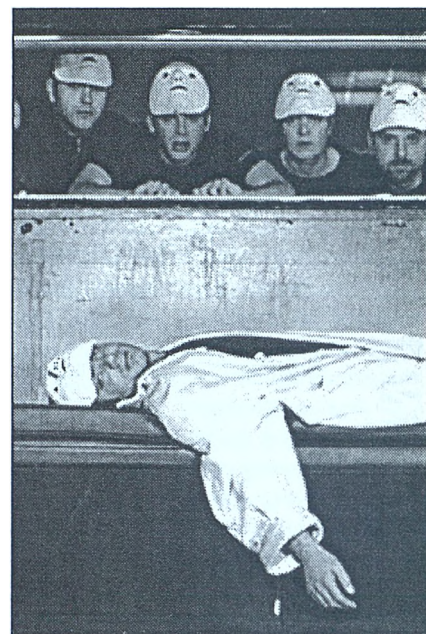
Θα χρειαζόταν όχι ένα αλλά τέσσερα σημειώματα για να περιγράψω τις επινοήσεις του Δημήτρη Λιγνάδη, τις φτιαγμένες από τα πιο απλά υλικά του θεάτρου – τη φαντασία και τη μέθεξη. Ωστόσο θα σταθώ μόνο στην ουσία της προσπαθείας του, που λέει ότι σπάνια εμφανίζεται στη σκηνή μας μια τόσο κατασταλαγμένη και ώριμη από κάθε άποψη παρουσίαση του αρχαίου λόγου. Το είπαμε ήδη: τα όρια της παράστασης του Λιγνάδη είναι εξαρχής τα όρια της καλλιτεχνικής του τιμιότητας. Όσοι λοιπόν ζητούν κάτι παραπάνω, ας ακούσουν τη φωνή της Παξινού από το κασετόφωνο κι ας αναλογισθούν πόσο ειλικρινής και πόσο άμεσα δική τους συμμετοχή κρύβεται πίσω από το αντανάκλαστικό τους «δέος». Το σημείο της τραγουδιστικής «παράβασης» των ηθοποιών της Σκηνής – με τη φωνή της Παξινού ν' αποτελεί το ηχητικό της φόντο στο βάθος– σημαίνει το σημείο λύτρωσης και ανάταξης μιας

γενιάς ηθοποιών που πριν από το άλμα ζητά πρώτα να την αφήσουν να σταθεί γερά στα πόδια της.

Από κει και πέρα η ίδια η παράσταση αποτελεί προσωπικό ρεσιτάλ του Διονύση Φωτόπουλου. Οι μάσκες του –ένα από τα σημεία της παράστασης που θ' άξιζε από μόνο του ξεχωριστό σημείωμα– και η εικαστική εγκατάσταση του ψυχικού τοπίου του Ορέστη, σαν εισαγωγή στις *Ευμενίδες*, θα μπορούσαν ν' αποτελούν εις το εξής σταθερά σημεία αναφοράς του θεάτρου μας. Οι πέντε ηθοποιοί (δίπλα σε άλλους 20 νέους που συμμετέχουν) έπλεξαν τον κόσμο της «Ορέστειας», με το σώμα ν' αποτελεί τη μόνη όσο και απόλυτη σύμβαση. Ειλικρίνεια και απλότητα, αμεσότητα και μεστή κατανόηση ήταν οι πόλοι που καθοδήγησαν τα νέα αυτά παιδιά στο δύσκολο διάβα τους. Τους αναφέρω εδώ ονομαστικά: Στάθης Μαντζώρος, Δημήτρης Μυλωνάς, Όμηρος Πουλάκης, Γιώργος Στάμος και η Αγορίτσα Οικονόμου.

Δεν τελειώνει εδώ η απόπειρα του Δημήτρη Λιγνάδη. Είναι μια πορεία, μας ενημερώνει το πρόγραμμα της παράστασης, που θα περιλαμβάνει στάσεις, διακοπές και διαλείμματα. Ωστόσο, η πρώτη παρουσίαση της «Ορέστειας» υπήρξε επιτυχημένη και πολλά υποσχόμενη. Περιμένουμε εναγωνίως τη συνέχεια της.

ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

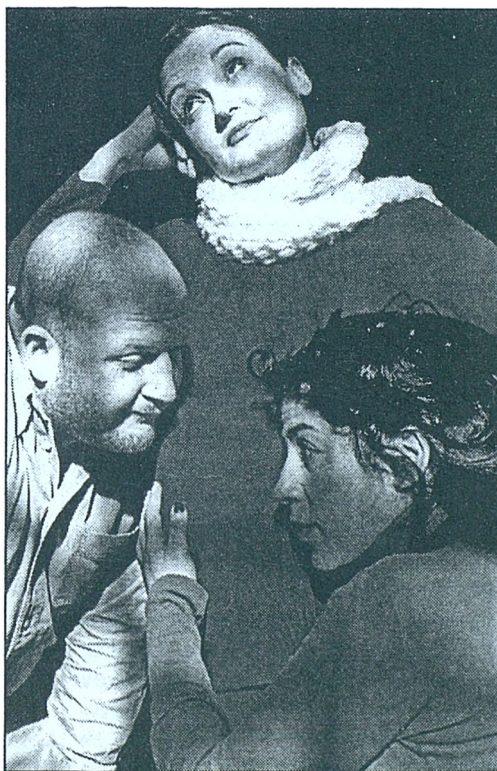
Τις πρώτες δοκιμές του νέου σκηνοθέτη Γιώργου Σαχίνη παρακολουθήσαμε πέρυσι στην παράσταση *Πείραμα - Επτά επί Θήβαις*. Εκεί είχαμε ήδη διαπιστώσει τη δημιουργική φαντασία του, την ικανότητά του να δημιουργεί μια ζεστή και άμεση σχέση με το κοινό του, την ανεπτυγμένη και δηκτική αίσθηση χιούμορ που διαδέτεται. Η φετινή του παράσταση στο νέο θέατρο Altera Pars έρχεται να επιβεβαιώσει τις πρώτες μας δειτικές εντυπώσεις.

Πείραμα No 2

Η Πόλα Βόγκελ έγραψε το έργο *Και το μωρό μας κάνει επτά* το 1984, πολύ πριν από το *Πώς έμαθα να οδηγώ* (1998), το έργο που της χάρισε το βραβείο Πούλιτζερ και την έκανε γνωστή. Παρά το γεγονός ότι το *Και το μωρό μας κάνει επτά* τιμήθηκε με το δεύτερο βραβείο Claudel και παρά την επιτυχία του στο εξωτερικό, η αμερικανίδα συγγραφέας απαγόρευσε για προσωπικούς λόγους το ανέβασμά του. Η ομάδα «ΟΧΙ ΠΑΙΖΟΥΜΕ» κατάφερε να αποσπάσει την άδειά της και να το παρουσιάσει για πρώτη φορά στην Ελλάδα.

Το θέμα του έργου, μία εικοσαετία μετά τη συγγραφή του, παραμένει «προκλητικό»: Ο ερχομός ενός παιδιού αποτελεί πάντοτε ένα ανατρεπτικό γεγονός στη ζωή ενός ζευγαριού. Ακόμα περισσότερο όταν εκτός από τον πατέρα και τη μητέρα του παιδιού υπάρχει επίσης η σύντροφος της γυναίκας, συν το γεγονός ότι ο πατέρας είναι γκέι (κάτι που στην παράσταση δεν είναι σαφές). Το μοντέλο οικογένειας που έχουμε στο μυαλό μας ανατρέπεται. Οι ηρωίδες, η Κική και η Άννα, είναι δύο λεσβίες που έχουν επιτρέψει την παρείσφρηση ενός άντρα στη ζωή τους για χάρη ενός παιδιού.

Οι δύο γυναίκες έχουν επινοήσει ένα παιχνίδι-διαφυγή από την καθημερινότητα και τα προβλήματά τους. Υποδύονται τρία μικρά αγόρια, τα οποία μεγαλώνουν μαζί τους και σχεδόν έχουν αυτονομηθεί. Ο Όρφαν είναι ένα παιδί με

προβλήματα κοινωνικοποίησης γιατί τον μεγάλωσαν σκύλοι. Ο Γρηγόρης είναι ένας εννιάχρονος φυσικός επιστήμονας. Ο Ενρίκο, είναι ένα πειραχτήρι γαλλικής καταγωγής. Ο άντρας, ο Πέτρος ή «θείος Πέτρος» για τα παιδιά, πιέζει τις δύο γυναίκες ν' αποδεσμευτούν από τα φανταστικά αυτά πρόσωπα, καθώς τα όρια μεταξύ πραγματικότητας και φαντασίας στενεύουν επικίνδυνα και με δυσκολία διακρίνονται. Η επικείμενη έλευση άλλωστε του μωρού το καθιστά απαραίτητο, καθώς οι γονείς πρέπει να «ωριμάσουν» για να ανταποκριθούν στα νέα δεδομένα. Οι

σχέσεις δοκιμάζονται. Όταν οι γυναίκες καταφέρνουν να «σκοτώσουν» τα παιδιά που κρύβονται μέσα τους και η ζωή τους περιστρέφεται πια γύρω από το νεογέννητο, ο ίδιος ο άντρας θα επιδιώξει την επιστροφή των φανταστικών αυτών «φίλων» που έσπαγαν τη μονοτονία. Συμπέρασμα: το «παιχνίδι» είναι πιο ενδιαφέρον τελικά από την ίδια τη «ζωή».

Όπως και στην προηγούμενη δουλειά του, έτσι και σ' αυτή ο Σαχίνης (που υπογράφει και την εύστοχη μετάφραση) επέλεξε να δουλέψει πάνω σ' ένα κείμενο που απαιτεί από τον ηθοποιό την ταυτόχρονη ερμηνεία δύο ρόλων. Στο *Πείραμα* είχαμε τον ηθοποιό και το θεατρικό πρόσωπο που υποδυόταν. Στην παρούσα παράσταση έχουμε τον ήρωα αλλά και το πρόσωπο που κρύβεται μέσα του. Η Τζίνα Θλιβέρη είναι η «Κική», ο «Όρφαν» και ο «Ενρίκος». Η Ελένη Κούστα η «Άννα» και ο «Γρηγόρης». Η ισορροπία ανάμεσα στους δύο ή τρεις ρόλους, η εναλλαγή συναισθημάτων και χαρακτηρισμών ηθοποιού που ελέγχουν απόλυτα τα εκφραστικά τους μέσα και που δεν διστάζουν να εκτεθούν. Σε αντίθετη περίπτωση το έργο δεν μπορεί να σταθεί στη σκηνή. Η Ελένη Κούστα είχε και πέρυσι ανταποκριθεί στα ζητούμενα αυτά και αποτέλεσε ένα απολαυστικό δίδυμο με τη Τζίνα Θλιβέρη. Απέδωσαν με ένα εκπληκτικό δέσιμο την ομοφυλοφιλική σχέση των γυναικών αλλά και τη φιλική σχέση των παιδιών. Σχέσεις πολύ διαφορετικές μεταξύ τους, που όμως λειτούργησαν εισβάλλοντας η μία στην άλλη. Ο Δημήτρης Λιόλιος στο ρόλο του Πέτρου δημιούργησε έναν υποτονικό αλλά ακραίο χαρακτήρα που προσπαθεί να βρει την ισορροπία του και την αλήθεια του ανάμεσα στην πραγματικότητά του και σ' αυτό που το γυναικείο ζευγάρι θεωρεί πραγματικότητα.

Η Ανθή Μαμάλου εκμεταλλεύτηκε εξαντλητικά το χώρο, μετατρέποντας το φουαγιέ του Altera Pars σε ένα σύγχρονο μοντέρνο διαμέρισμα. Τη μουσική επιμελήθηκε ο Κώστας Δαλακούρας, την κίνηση η Ειρήνη Αλεξίου και τους φωτισμούς η Χριστίνα Αθανασούλα.

EIPHNH M. MOYNTPAKH

«Φουρτούνα, ξίδι!»

«Ἀρέ λύκε ξιδάτε!»
(«Ἡ Μαυρομαντηλοῦ», 2.163.7)

Καθώς διάβαζα τὴν καλὴ νουβέλα –ἤ, μάλλον, τὸ ἐκτενὲς διήγημα– *Στό γέμισμα τοῦ φεγγαριοῦ*– τοῦ Νίκου Μαρτί-νου, στάθηκα σέ τοῦτα: «Ὅσο περνοῦσε ἡ ὥρα ὁ καιρὸς γινότανε ξίδι, ἡ θάλασσα κατάσπρη ἀπὸ τὰ κύματα, σκέτη μπαμπακιά.» (σ. 51).

Ποιὸς Ἕλληνας, σκέφτηκα, παράλιος, μεσόγειος ἢ ὁρεσίβιος, θά αἰσθανόταν τὴν παραμικρὴ ἐνόχληση ἀπὸ τὸ «ὁ καιρὸς γινότανε ξίδι»; Κανεῖς, βέβαια. Ἐντούτοις μιά παρόμοια καὶ ταυτόσημη μεταφορὰ σέ διήγημα ἄλλου συγγραφέα ἤχησε δυσάρεστα στὴν ἀκοή ἀλλοδαποῦ ἀναγνώστη. Παραθέτω τὴν ἀντίδρασή του:

«Τὸ “ντούκ! ντούκ!” αὐτὸ ἀνήκει σέ μιά σειρά ἀπὸ δῆθεν γραφικὲς λέξεις προορισμένες νά ἐξασφαλίσουν τὴν προσφιλή στοὺς δασκάλους “ζωηρότητα” τοῦ κειμένου: “Φουρτούνα, κιαμέτ!”, “φουρτούνα, ξίδι!”, “θάλασσα, κιαμέτ”.»

Ἐπειδὴ οἱ τρεῖς ἐκφράσεις πού δηλώνουν σφοδρὴ θαλασσοταραχὴ ἐμπαίζονται μέ ἐμφανὴ σαρκασμὸ –«δῆθεν γραφικὲς» *ad usum magistrorum*–, ἀντιγράφω ἀπὸ τὸ διήγημα ὁλόκληρο τὸ τμήμα πού τίς περιέχει:

«Ὁ γερο-Στάθης, εἶχε περιπλεύσει μέ αὐτὴν τὴν βάρκαν, τὴν πολλάκις καλαφατισμένην καὶ πισσωμένην, καὶ μέ ἄλλας πρὸ αὐτῆς, ἐκατοντάκις αὐτὴν τὴν νησὸν του, εἶχεν ἐπισκεφθεῖ τρισεκατοντάκις ὅλας τὰς γειτονικάς ἀκτὰς καὶ τοὺς ὄρους. Καὶ δὲν ἴδρωνεν εὐκόλα τὸ μάτι του. Ἐμαῖνάρισε τὸ πανί, κ' ἐδοκίμασε νά πλευσῇ μέ τέσσερα κουπιά, δύο χειριζόμενος αὐτὸς καὶ δύο ὁ υἱὸς του, ἐναντίον τοῦ ἀνέμου. Ἀλλ' ὁ μαῖστρος ἐφαίνετο ὅτι τὸν ἐσυνερίζετο κ' ἐθύμωνε περισσότερο. Ὅσον ἐδοκίμαζε νά προχωρήσῃ αὐτὸς, τόσο τὸν ἐξέπεφτεν ὁ ἀνεμος,

φουρτούνα, κιαμέτ.

»Ἐδοκίμασε νά λοξοδρομήσῃ ὀλίγον πρὸς λίβα, διὰ νά προσπαθήσῃ νά ὑπερφαλαγγίσῃ τὸν ἀνεμον, μέ ἡμιναπεπταμένον τὸ πανί. Ἀλλ' ὁ ἀνεμος τώρα ἐγίνετο σχεδὸν πονέντης, ἐτρέπετο πρὸς δυσμὰς, κ' ἐτίναζε τὰ κύματα εἰς τὴν πλώρην καὶ εἰς τὴν πλευράν τῆς βάρκας, κ' ἐμαγκάνιζεν ὅλην τὴν σκάφην, κ' ἐπνιγε τὸν μάρμπα-Στάθη καὶ τὸν υἱόν του, φουρτούνα, ξίδι!

»Ἐμαῖνάρισε πάλιν, κ' ἐδοκίμασε μέ τὰ κουπιά, νά τοῦ “πάρῃ τὸ χνῶτο” τοῦ ἀνέμου, ἐκ τοῦ ἀντιθέτου μέρους, πρὸς ἀνατολάς. Ἀλλ' ἡ σκάφη ἐκλυδωνίζετο μέχρις ἀγωνίας κ' ἐκινδύνευε νά συντριβῇ καθ' ἐαυτὴν πρὶν προφθάσῃ νά βουλιάξῃ. Θάλασσα, κιαμέτ!»

Πρώτῃ στοιχειώδης παρατήρηση: στίς τρεῖς παραγράφους τοῦ ἀποσπάσματος ἐξιστορεῖται μέ συντομία ἀλλὰ καὶ ἀκριβολόγῳ ἐνάργεια ἡ πάλῃ τοῦ γέρου μέ τὴ θάλασσα. Ἄν ἀφήσουμε προσώρας στήν ἄκρῃ τίς τρεῖς καταδικασμένες φράσεις, τὰ ὑπόλοιπα εἶναι ἀνεπὶλήπτα καὶ περιττεῦνι κάθε ἐπιχειρηματολογία.

Δεύτερη: ἀπὸ παράγραφο σέ παράγραφο ἡ ἔνταση τῆς θαλασσοταραχῆς αὐξάνεται. Στὴν πρώτη ὁ ἀνεμος «τὸν ἐσυνερίζετο κ' ἐθύμωνε περισσότερο», στὴν ἐπόμενη «ἐμαγκάνιζεν ὅλην τὴν σκάφην» καὶ στὴν τρίτῃ «ἡ σκάφη ἐκλυδωνίζετο μέχρις ἀγωνίας». Σημειώω ὅτι ἡ δεινωση τῆς τρικυμίας συνοδεύεται ἀπὸ φθίνουσα κλίμακα τῆς ἔκτασης τῶν παραγράφων: ὅπου περισσεύει ἡ ὁργὴ τοῦ ἀνέμου λιγοστεύουν τὰ λόγια.

Τρίτῃ καὶ ὀφθαλμοφανέστατῃ: οἱ τρεῖς «δῆθεν γραφικὲς» ἐκφράσεις δέ χρησιμοποιοῦνται σέ τυχαία θέση –εἶναι οἱ κατακλιθεὶς τῶν τριῶν παραγράφων. Καὶ αὐτὲς σέ αὐξοῦσα κλίμακα. Ἀγνοῶ σέ ποιὲς βαθμίδες τῆς κλίμακας Μποφῶρ ἀντιστοιχεῖ ἡ κάθε μία, ὅπως πάντως δείχνει τὸ παράλλη-

λο χωρίο «Γραιολεβάντες δυνατός, φουρτούνα κιαμέτ. Ὅλο καὶ φρεσκάρει. Ξίδι μοναχό» («Στό Χριστό, στό Κάστρο» 2.276.20-21), ἡ «φουρτούνα, ξίδι!» εἶναι τρικυμιωδέστερη ἀπὸ τὴ «φουρτούνα, κιαμέτ». Στὴν τρίτῃ ἐκφραση, «θάλασσα, κιαμέτ!», ἡ ὑποκατάσταση τῆς λέξης «φουρτούνα» ἀπὸ τὴ «θάλασσα» δηλώνει τὴν ἀπόλυτῃ κυριαρχία τοῦ μεγάλου στοιχείου ἐπάνω στὸν ἐλεεινὸ φελλὸ καὶ τοὺς ταιλαίπωρους ναυβάτες. Στό γερο-Γροῦτσο δὲν ἀπομένει παρὰ νά ἀνακρούσῃ πρῶμην.

Ἄν ὅμως ἔτσι ἔχουν τὰ πράγματα, ἂν δηλαδή ἀκούω σωστά τὸ κείμενο, ὁ χαρακτηρισμὸς «δῆθεν γραφικὲς λέξεις» καὶ ἡ μομφὴ ὅτι ὁ διηγηματογράφος τίς ἐπιστρατεύει ἀπλῶς γιὰ ἐντυπωσιασμό –ἀλλιῶς: γιὰ νά «ζωηρέψουν» δασκαλίστικα τὴ γραφὴ του–, μαρτυροῦν δυσσερμῆνευτῃ κριτικῇ εὐτέλεια ὅχι μόνο ἀπέναντι στοῦ συγγραφέα ἀλλὰ καὶ σ' ἐκείνους πού τοῦ δανεῖζουν τὴ γλῶσσα τους.

Θέλω νά πῶ ὅτι οἱ ἐργάτες τῆς θάλασσας –ἀλλὰ καὶ τῆς γῆς– ἐκείνου, τουλάχιστο, τοῦ καιροῦ οὔτε ἤξεραν οὔτε προλάβειν νά κατασκευάσουν «δῆθεν γραφικὲς λέξεις». Ὅταν θαλασσομαχεῖς καὶ βλέπεις τὸν ἀγγελόσου, ἢ βουβαίνεσαι ἢ φθέγγεσαι μέ ἐπιφωνηματικὲς ἐκρήξεις – δέ φιλόλογοι. Τὸ «φουρτούνα, ξίδι!» καὶ τὸ «ὁ καιρὸς γινότανε ξίδι» δὲν εἶναι κατασκευὲς καλῶν ἢ κακῶν πεζογράφων ἀλλὰ μεταφορὲς κομμένες ἀπὸ τὰ φωνικά νταμάρια τῶν κυμάτων. Δὲν ἔχουν γραφειακὴ καταγωγή, ἄρα ἡ ρετινιὰ «δῆθεν γραφικὲς» τίς ἀφήνει ἄθικτες. Οἱ τρεῖς ἐγκαλεσμένες γιὰ πλαστὴ γραφικότητα ἐκφράσεις βγαίνουν ἀπὸ τὰ μαγκανισμένα σωθικά τοῦ βαρκάρη. Ὁ διηγηματογράφος, πού τυχαίνει νά εἶναι ὁ Παπαδιαμάντης, ἀπλῶς τίς μεταφέρει στοῦ χαρτί.

Τὸ «ἀπλῶς», φυσικά, εἶναι λιγάκι

τρόπος του λέγειν, αφού για να αρμολογήσεις τις τρεις τρι-κυμισμένες παραγράφους έχει –δηλαδή μ' επιφωνήσεις που είναι κράμα απελπισιάς, αγαναχτισμένης αδυναμίας και παραπονεμένης ύποταξης–, χρειάζεται κάποια μαστοριά. Ένας όμως μαστορικός αρμολόγος δεν επιχειρεί να φενάκισει εύσυγκίνητους αναγνώστες μήτε να κολακέψει το γούστο δασκάλων με «ζωηρέματα» ξεσηκωμένα από σχολικά έγχειρίδια καλολογίας.

Τό θαλασσινό διήγημα για τό όποιο κουβεντιάζουμε είναι «Τό Κρυφό Μανδράκι» και ό συγγραφέας της ναυτικής ιστορίας *Στό γέμισμα του φεγγαριού*, αυτής που έδωσε την άφορμή να γραφτεί έτουτό τό κείμενο, είναι Καθηγητής του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών, κατάγεται από την Κύθνο και κατέχει λαμπρά τή γλώσσα των θαλασσινών του νησιού του – τή διδάχτηκε από τόν ψαρά παππού του.

Ό ξένος αναγνώστης, που αποκαλεί «δήθεν γραφικές» τις τρεις ναυτικές εκφράσεις, δεν είναι άλλος από τόν κ. Guy (Michel) Saunier, Καθηγητή της Νεοελληνικής Φιλολογίας, που μιλάει με έξιαιρετική εύχρηστια τά έλληνικά. Η παράγραφος με τις μομφές για «Τό Κρυφό Μανδράκι» βρίσκεται στή σελίδα 420 του βιβλίου του *Έωσφόρος και Άβυσσος - Ό προσωπικός μύθος*

του Παπαδιαμάντη (Έκδόσεις Άγρα, Άθήνα 2001).

Ό κ. Saunier δέ δυσκολεύεται να μιλήσει τή γλώσσα μας, έντούτοις, όπως μαρτυρεί τό βιβλίο του, πολύ συχνά αδυνατεί να τήν ακούσει σωστά. Η δυσασκοία αυτή προκαλεί τήν αποστροφή και τό σαρκασμό του για τήν έκφραση «φουρτούνα, ξίδι!». Αντίθετα, ό Κύθνιος Καθηγητής κ. Μαρτίνος καθόλου δεν όκνει να γράψει τήν παπουδική του φράση «ό καιρός γινότανε ξίδι».

Γιά τήν αδυναμία του κ. Saunier να συλλάβει τή χροιά όλων των έλληνικών λέξεων –και ιδιαίτερα των παπαδιαμαντικών– υπάρχουν ασφαλώς έλαφρυντικά. Ωστόσο δεν όφειλονται όλα του τά άστοχήματα σ' αυτή, τήν έν μέρει δικαιολογημένη, παρακουσία του. Τά περισσότερα και πλέον άποκοτα προέρχονται από τήν έξής προκατάληψη: ότι ή γραφή του Παπαδιαμάντη είναι άριστουργηματική, όταν στό διήγημα εξέλισσεται ή δρᾶ όμαλά κάποιος από τούς «προσωπικούς μύθους», που έχει έφευρει ό ίδιος ό κ. Saunier για λογαριασμό του πεζογράφου μας. Άν όμως ό πεισματάρης Σκιαθίτης άναποδογυρίσει ή ύπονομεύσει σέ άλλο του διήγημα τήν όμαλή, κατά τόν κ. Saunier πάντοτε, δρᾶση του «προσωπικού μύθου», τότε παρατηρείται άπώλεια συγγραφικού έλέγχου, ό Παπαδιαμάντης χάνει τά

αυγά και τά καλάθια, και ή κακογραφία είναι άφόρητη.

Άπό άντιστροφή του μύθου πάσχει και «Τό Κρυφό Μανδράκι» κατά τόν κ. Saunier:

«Τά ίδια φαινόμενα ακριβώς παρατηρούνται στό “Κρυφό Μανδράκι”. Έδῶ ή τρικυμία γίνεται όχι αίτια να πνιγούν άνθρωποι, ούτε να καταποντιστούν πράγματα, αλλά να βρεθούν πράγματα, άρνιά, στήν προκειμένη περίπτωση: ύποκατάσταση θυμάτων, άντιστροφή του μύθου. Η άφήγηση χρησιμοποιεί εύκολα έφφέ.»

Αυτά σημαίνουν ότι, αν ή τρικυμία είχε πνίξει τούς ανθρώπους και καταποντίσει τή βάρκα, ό άφηγηματικός λόγος του Παπαδιαμάντη θά ήταν άπαλλαγμένος από τά επίψογα έφφέ των «δήθεν γραφικών λέξεων» *φουρτούνα, κιμέτ - φουρτούνα, ξίδι! - θάλασσα κιμέτ!* Έπειδή όμως ό Παπαδιαμάντης δέ θέλησε να βιάσει άφιλάνθρωπα τήν πραγματικότητα, με άλλα λόγια έπειδή δεν έστειλε στανικά τόν μπαρμπα-Γρούτσο και τό γιό του στόν πάτο τής θάλασσας, ό μύθος του νερού ή τής άβύσσου έχει ύπονομευθεί, με άποτέλεσμα τήν καταστροφή τής γραφής.

Δικαιосύνη! θά μπορούσε να έγκανυχηθεί ό κ. Saunier μαζί με τόν Σεφέρη.

Ν.Δ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΠΟΥΛΟΣ

Η εποποιία της καθημερινότητας

Δημήτρης Κόκορης,
Μια φωτιά, η ποίηση. Σχόλια στο έργο του Γ. Ρίτσου,
εκδ. Σοκόλη, Αθήνα 2004, σ. 118.

Θρυλείται στους κύκλους των παροικούντων την Ιερουσαλήμ πως μια από τις πτυχές –και όχι η λιγότερο υπολογίσιμη– της ευφυΐας (πανουργίας μήπως;) του Αλεξανδρινού είναι ή ίδια ή oligογραφία του. Έγραψε, για να μεί-

νουμε στην επίσημα εκπεφρασμένη εκδοτική του βούληση, 154 μόνο ποιήματα –όσα ακριβώς σονέτα και η μεγαλοφυΐα του Σαίξπηρ– μεταμοσχεύοντας σ' αυτά σώμα, πνεύμα, αίμα. Oligογραφία που ως κρηπίδωμα συνετέλεσε έμμεσα, ως ένα βαθμό βέβαια, –λόγω εύκολης προσπελασιμότητας στο ισχνό corpus του– να αναπτυχθεί και να πυργωθεί το μέγα επιβλητικό βιβλιογραφικό του εποικοδόμημα.

Στον αντίποδα αυτής της στάγδην δη-

μιουργίας βρίσκεται ο πληθωρικός έως πληθωριστικός λόγος του Ρίτσου –πάντως όχι *προχειρογραφία* που του προσάπτουν οι επικριτές του ζηλωτές Τρωίλοι (τους έχει απαντήσει δεόντως)– συντονισμένος στο ρυθμό της φυσικής αναπνοής, εκφραστής του αιτήματος *nulla dies sine linea* και που η ασίγαστη δημιουργική του οργασμικότητα –εφάμιλλη εκείνης του Πικάσο– τον ανέδειξε πρώτον τη τάξει σε παραγωγικότητα, σε χειρώναντα ποιητή, καθώς στα-

χανοβίτης του στίχου ξεπέρασε όλες τις νόρμες και πλάνα γράφοντας στίχους με το «χιλιόμετρο» σε πάσα λευκάζουσα επιφάνεια, από τα πακέτα τσιγάρων της εξορίας έως το λευκό της αυγής. Άλλοι γράφουν βιβλία, ο Ρίτσος έγραφε ράφια βιβλιοθηκών. Μόνο το μεταθανάτια εκδοθέν έργο του υπερκαλύπτει σε όγκο τα άπαντα πολλών, ικανό να αποθαρρύνει και τον πιο εργασιομανή μελετητή. Σίγουρα η ποίηση είναι ο χώρος που η δύναμη των αριθμών δεν έχει πέραση, αλλά και με τα πιο αυστηρά κριτήρια ανθολόγησης τα πολύ καλά ποιήματα του Ρίτσου είναι επιβλητικά σε όγκο. Το ωκεάνιο έργο του (δύναμη και αδυναμία του) λειτουργεί εν πολλοίς αποτρεπτικά στους μελετητές όσο χαλκέντεροι κι αν είναι –η εποχή της ταχύτητας εξαφάνισε και το εν λόγω είδος– και φυσικά στην συνθετικότερη αντιμετώπισή του, δεδομένης της έλλειψης υποδομής επιμέρους εργασιών. Έργο που χρήζει τόλμης Δηλίου κολυμβητού.

Ο Δ. Κόκορης με στέρεη σκευή (φιλολογική/θεωρητική) συμβάλλει στην κατεύθυνση δημιουργίας ερμηνευτικών και άλλων προγεφυρωμάτων στο έργο του Ρίτσου, στοιχεία εκ των ων ουκ άνευ για το πού στω μια συνθετότερης θεώρησής του. Καλύπτοντας στο βαθμό του εφικτού ένα κενό, καταθέτει τις προσεγγίσεις του σε καίρια ζητήματα ποιητικής που θα υποβοηθήσουν να ωριμάσουν βαθμιαία οι φιλολογικές συνθήκες για πανοραμικότερη αντιμετώπιση του εργώδους έργου.

Από τις 15 μελέτες/δοκιμές –καρπός 12ετούς θητείας του (1991-2003)– οι 7 πρωτοδημοσιεύονται εδώ, ενώ οι άλλες έχουν φιλοξενηθεί σε άνωσμα δεκαετίας σε περιοδικά και εφημερίδες (*Αντί, Ποίηση, Νέα Εστία, Ελίτροχος, Φιλολογική, Αυγή*).

Αρχή σοφίας ονομάτων επίσκεψις. Στο πρώτο μελέτημα, «Κώστας Ελευθερίου, 3 ποιήματα, 1936», διερευνά τα αίτια του ψευδωνύμου του Ρίτσου, Κ. Ελευθερίου, καταλήγοντας, ως κυριότερο λόγο, στο «φόβο για την ενδεχόμενη αντίδραση της Αριστεράς απέναντι στη μορφή, αλλά κυρίως απέναντι στο περιεχόμενο των 3 ποιημάτων». Το Ελευθερίου κατά Βελουδή, που

ακολουθεί ως ένα σημείο και ο Κόκορης, παραπέμπει στο όνομα του πατέρα του Ρίτσου, αν και θα προτιμούσαμε μια ρομαντικότερη εκδοχή: Γεννημένος Πρωτομαγιά ο ποιητής, από κούνια δηλαδή επαναστάτης, θα μπορούσαμε να εκλάβουμε το Ελευθερίου ως δίδυμο της ελευθερίας του εργατικού δώρου.

Στο δεύτερο μελέτημα αναφέρεται στις επιδράσεις του δημοτικού τραγουδιού στον *Επιτάφιο*, πέραν από τα κελεύσματα του σοσιαλιστικού ρεαλισμού. Ο ποιητής είχε κυριολεκτικά θηλάσει με το γάλα της μητρός του την ατμόσφαιρα του μανιατικού μοιρολογίου. Παιδί τον έβρισκαν σε σπίτια που ξενυχτούσαν το νεκρό τους να μετράει τον 15σύλλαβο στη βράση και εν τη γενέσει της δημιουργίας του (μαρτυρία από το εξαίρετο *Σχεδιάσμα βιογραφίας* της Α. Κώττη)

Στο τρίτο σχολιάζει τη συνάντηση του Ρίτσου με τον ομότεχνό του Καβάφη, τον αιώνια αυτοτιμωρούμενο έφηβο, με την ομοιοπαθητική μέθοδο (ιστορική-μυθική) με έμφαση στα σημεία συνάντησης (πεζολογικός στίχος, θεατρογενής χαρακτηρισμός, αίσθηση ειρωνείας κ.ά.) («Δώδεκα ποιήματα για τον Κ»). Ενδιαφέρουσα η ερμηνεία του εξαίρετου «Παρανόηση». Στον αποπλισμό και τις διαβαθμίσεις της μυθικής μεθόδου αναφέρεται και στο πέμπτο και έκτο μελέτημα με αφορμή τα ποιήματα «Ο Ηρακλής και εμείς» και «Ξύπνημα Τηλεμάχου». Επόμενος σταθμός τα *18 λιανοτράγουδα της πικρής πατρίδας* όπου εμμένει στον εντοπισμό των νεοτερικών στοιχείων (χρηστικό δεδομένο ότι διδάσκεται στο Γυμνάσιο). Συγκριτολογική προσέγγιση και στα δύο επόμενα «Σεφέρης-Ρίτσος», με έμφαση στη μεταφραστική τους εμπλοκή και στην επισήμανσή του πως «ενώ η πολιτική διάσταση του "υπαρξιακού" Σεφέρη έχει αναγνωριστεί, η υπαρξιακή διάσταση του "πολιτικού" Ρίτσου αποσιωπάται». Αντιστικτικά σχόλια για την Ελένη τους και με κατακλείδα που ανατρέπει στερεότυπα: «Η Ελένη του Σεφέρη είναι πολιτικό ποίημα με υπαρξιακές προεκτάσεις, ενώ η Ελένη του Ρίτσου είναι ένα βαθύτατα υπαρξιακό ποίημα

με πολιτικούς υποτονισμούς».

Συγκριτολογικό είναι και το επόμενο, επικεντρωμένο στο δίπολο Αναγνωστάκης-Ρίτσος, όπου παρακολουθεί συγγένειες και αμφιθυμίες, επισημαίνοντας ότι η υπαρξιακή στόφα των καλύτερων ποιημάτων του Αναγνωστάκη υπερφαλαγγίζει συχνά την πολιτική τους φόρτιση. Σταθμεύει σε κάποιες θεματικές τους συγγένειες, με ιδιαίτερη αναφορά στο πολυσυζητημένο «Φτάνει πια η γαλάζια αιθρία του Αιγαίου...», που το συσχετίζει με το «Μιλούσαμε, ναι, για ποίηση αιγαιοπελαγίτικη...». Απαραίτητος εδώ ο συσχετισμός με αντι-Ελυτική νύξη, αλλά και με τον Ν. Παππά, «αυτές οι μέρες...». «Αποκλίσεις» της Τέταρτης διάστασης, στο υπαρξιακό βάθος και τον μοντερνισμό του Ρίτσου, σχολιάζει στα επόμενα, για να κλείσει με μια ουσιαστική περιδιάβαση στη δοκιμαστική προσφορά του Ρίτσου. Κατακλείδα το *Επιλογικό*, όπου τολμηρά προτείνει αντιπληθωριστικά τρεις γραφές. Ένστασή μας στην πρώτη, «λιόγεμα», που τη βρίσκουμε λ.χ. και στον αιώνια τρυφερό και σύγχρονο Ερωτικό λόγο του Σεφέρη.

Σαν τους ετοιμοθάνατους γέροντες που μοιράζουν ανύπαρκτες διαθήκες, για να βεβαιωθούν ότι ζούνε ακόμη, λέει ο αγαπημένος μας ποιητής Λειβαδίτης. Ο Ρίτσος μάς χάρισε πραγματικές διαθήκες, ανθοβολίες ποιητικών ροδών, να κόβουμε και να μυριζόμαστε από έκπληξη σε έκπληξη. Διαθήκες που διεμοιράσαντο τα ποιήματά του και που κάνουν όλους μας πλούσιους. Και σαν τον ήρωα του Αναγνωστάκη που «έστελνε κάθε μήνα ένα γράμμα στην μητέρα του από το πακέτο που του είχε εμπιστευθεί», μας εξασφάλισε ένα παρατεταμένο εκδοτικό υστερόγραφο ικανό να θρέψει την ποιητική μας βουλμία. Το εν λόγω βιβλίο είναι ένας αξιόπιστος μικρός οδηγός για περιήλθου σε κομβικά σημεία της απλοχωρογραφίας του Ρίτσου (το απλο- και με την έννοια του ιδανικού, όπως ήθελε ο Στρατής Δούκας). Βιβλίο που ισορροπεί, μακράν πάσης φιλολογικής μεμψιμοιρίας και θεωρητικής επιδειξιομανίας.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΟΥΒΑΡΑΣ

Cesare Pavese

Τα Ποιήματα

εισαγωγή: Massimo Cazzulo

μετάφραση: Γιάννης Η. Παππάς

εκδ. Printa, 2004

Ο γνωστός μυθιστοριογράφος Τσέζαρε Παβέζε μάς είναι πολύ λίγο οικείος για το ποιητικό του έργο. Ωστόσο η ποιήσή του, που διατηρεί έντονα τα γνωρίσματα του εξαιρετού αφηγητή, ξαφνιάζει με τη διαυγή στόχευσή της, που εξυψώνει το καθημερινό και ασήμαντο και το μεταμορφώνει με απλά μέσα σε σύμβολο. Τη δίγλωσση φροντισμένη έκδοση επιμελήθηκε η ποιήτρια **Παυλίνα Παμπούδη**:

«Απόψε θα επιστρέψω γυναίκα μέσα στο κόκκινο φουστάνι / –δεν το ξέρουν ότι στέκομαι τώρα εδώ, γυμνή, εκείνοι οι άνθρωποι / που μου χαμογελούν στο δρόμο– θα επιστρέψω ντυμένη / για να πάρω τα χαμόγελα. Δεν ξέρουν εκείνοι οι άνθρωποι / ότι απόψε θα έχω πιο δυνατά πλευρά μέσα στο κόκκινο ρούχο, / και θα είμαι μια άλλη γυναίκα».

Ανδρέας Φλουράκης

Σώμα 3

εκδ. Μανδραγόρας, 2004

Εικόνες που αρθρώνονται μέσα από τη διάλυση και την επανασύνδεσή τους, ήχοι που έρχονται στην επιφάνεια με την αλλοίωση που τις συνοδεύει, λόγος που υποκρίνεται τον εαυτό του, όλα αυτά τα στοιχεία ενεργούν και διαμορφώνουν τον ιδιαίτερο τόνο της φωνής του Α.Φ.:

«Κι αν είναι η επίμονη σκέψη / που διαστρέφει τις όψεις / κι αν σε κάνει να βλέπεις χοάνες / στοές, ερημιές / κι αν έχει δίκιο ο Μάτριξ / κι αν δεν υπάρχουν όσα βλέπεις; / αν προσποιούνται καλά;»

Αφροδίτη Κοϊδου

Όρασις Ένδον

εκδ. Πανδώρα, 2004

Διεισδυτική και αισθησιακή συνάμα, η ποίηση της Αφροδίτης Κοϊδου εκφέρεται μ' ένα ρυθμό ανάσας και μια εικονοπλαστική δύναμη που φέρει στην επιφάνεια εικόνες ή θραύσματα μνήμης:

«Ανιχνεύω τη μορφή / καθώς τα δάκτυλα την υγρασία / σε παλιό, αραχνιασμέ-

νο τοίχο. / Νοτισμένο πρόσωπο / από ιδρώτα και δάκρυα. / Μάτια θολά / από ίσκιους που βαραίνουν τα βλέφαρα, / κουρασμένα μάτια. / Της αγρύπνιας τίμημα υγραίνει το μέτωπο / της αγρύπνιας κερδί διαστέλει τις κόρες / αλλάζει χρώμα στην ίριδα / παίζει με τις μνήμες, που ακόμα / ο καταρράκτης / δεν ήρθε να σβήσει».

Γιάννης Ζουγανέλης

Ενός Λεπτού Σιγή

Είμαστε Όλοι

εκδ. Γαβριηλίδης, 2004

Επιγραμματικός και συχνά γνωμικός ο λόγος του Γ.Ζ. διακρίνεται για τον στοχαστικό και συνάμα ακαριαίο τρόπο με τον οποίο εκφράζεται. Το ενιαίο ύφος της συλλογής του δημιουργεί μια αίσθηση ενός συνόλου που αρθρώνεται με φράσεις-ποιήματα:

«Η πρώτη γραφή / ο ανεξέλεγκτος εαυτός σου / είναι. / Μη τολμήσεις την διόρθωση / σε βάρος του αισθήματός σου / θά 'ναι. / Τι ωφελεί να κερδίσεις την Τέχνη / όταν τον εαυτό σου απωλέσεις;»

Νίκος Βασιλάκης

Τα ποιήματα που γίναν χόβολη

εκδ. Μπιλιέτο, Παιανία 2005

Ποίηση-στιγμιότυπο ευαισθησίας και μικροσκοπικής διάθεσης. Οι εικόνες του Ν.Β. από το μικρό μέγεθός τους, μέσα από την ιδιότυπη οπτική του, μεγεθύνονται:

«Η μικρή μολόχα / έσπασε το φράγμα του τσιμέντου / στην άκρη του δρόμου / και βγήκε στο φως. / Δεν χορταίνει ν' αναπνέει».

Γιάννης Τζανετάκης

Βίος βαθύς

εκδ. Κέδρος, 2004

Ο χρόνος κυριαρχεί και ανατρέπει όχι μόνο τις σχέσεις αλλά και τα ίδια τα συμβάντα της ζωής. Ο Γ.Τ. διαμορφώνει μια ποιητική αυτοβιογραφία και μεταφέρει στο παρόν τη συμπύκνωση του παρελθόντος αλλά και των μελλουμένων:

«Νά με λοιπόν σαράντα / όσος της Αναλήψεως τα κύματα. / Δεν πρόσεξα και έμπασα νερά. / Α πώς κουνάει η θάλασσα χωρίς / το χέρι σου όπως τότε να με

πιάνει / πώς νύχτωσε έτσι απότομα που πήγαν / δάσκαλοι και συμμαθητές / λάμπουνε κάτω κοιμητήριοι οι σταυροί / των Φώτων που χαθήκαν στο λιμάνι».

Χαλίλ Γκιμπράν

Άμμος και αφρός

μετάφραση: Ρενέ Μαλτεζου

επιμέλεια: Παυλίνα Παμπούδη

εκδ. Printa, 2004

Η αξεπέραστη γοητεία του Χαλίλ Γκιμπράν στηρίζεται κυρίως στον αποφθεγματικό του λόγο που συνδυάζει την κατασταλαγμένη σοφία και την ευαισθησία για την ανθρωπινή περιπέτεια:

«Αν έπρεπε να διαλέξω ανάμεσα στη δύναμη της γραφής ενός ποιήματος και την έκσταση ενός ποιήματος που δε γράφτηκε ποτέ, θα διάλεγα την έκσταση. Είναι ανώτερη ποίηση. Αλλά εσείς και όλοι οι γείτονές μου συμφωνείτε ότι οι επιλογές μου είναι πάντοτε κακές».

Στέφανος Μπεκατώρος

Πατριδογνωσία 1968-1998

εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 2004

Τριάντα και πλέον χρόνια στα Γράμματα, στην ποίηση και την δοκιμαστική γραφή, ο Σ.Μ. έχει εγγράψει το σταθερό του ενδιαφέρον, την ιδιαιτερότητα, την προσήλωση και την απόλυτη ταύτισή του με ό,τι είναι η σημερινή λογοτεχνία μας αλλά και η λογοτεχνική μας παράδοση:

«Πονεί το χέρι αυτό που γράφει / με δυσκολία προχωρώντας / επάνω στο χαρτί / ανάμεσα σε λέξεις και πτώματα / διαλέγοντας και διαλέγοντας / ρερίπια σκόρπια σκουπίδια καιόμενα / κι ένας καπνός η ψυχή / παλεύει να σχηματίσει / τα πρώτα πρώτα φωνήεντα».

ο συλλέκτης

Καθώς πλησιάζω τα κείμενα της **Σύλβια Πλαθ**, αυτή τη φορά τα πεζά της, διαπιστώνω πόσο η ισχυρή και διεισδυτική γραφή της έχει παίξει ένα δραστικό ρόλο στη διαμόρφωση μιας νέας συγγραφικής συνείδησης. Το βιβλίο *Ο κυρ-Πανικός και η Βίβλος των ονείρων και άλλες ιστορίες* (μετάφραση: **Μυρσίνη Γκανά**, χρονολόγιο-επίμετρο: **Γιάννης Αντιόχου**, εκδ. Μελάι, 2004) είναι μια έκδοση που διαμορφώθηκε από τον **Τεντ Χιούξ**, ο οποίος και υπογράφει την εισαγωγή. Αποσπάσματα ημερολογίου, νεανικά διηγήματά της, καθώς και όσα διηγήματα και πεζά της θα μπορούσαν να χαρακτηρισθούν ολοκληρωμένα είναι ένα σύνολο που μας αποκαλύπτει μια μικροσκοπική όραση, τον αναλυτικό κόσμο της ποίησης πριν γίνει ποίημα.

Λιτή και προσιτή στο μη ειδικό κοινό, η μελέτη του **W.K.C. Guthrie** *Οι Έλληνες φιλόσοφοι. Από το Θαλή ως τον Αριστοτέλη* (μετάφραση: **Αντ. Σακελλαρίου**, εκδ. Παπαδήμα, 2004) προσεγγίζει τη μεγάλη εποχή της ελληνικής φιλοσοφίας με περιεκτικό τρόπο. Επίσης, ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι ο μελετητής ερμηνεύει τις απόψεις του Πλάτωνα και του Αριστοτέλη από τη σκοπιά του προδρομικού φιλοσοφικού στοχασμού και όχι από την πρόσληψη του έργου τους από τους επιγόνους. Η έκδοση συμπληρώνεται με

Β ΚΡΙΤΙΚΗ ιβλίου

Μακεδονικό

Μαρίνα Βήχου,
Μακεδονικό. Η πυριτιδαποθήκη των Βαλκανίων,
Κούριερ Εκδοτική, Αθήνα 2005.

Το βιβλίο της **Μαρίνας Βήχου** που μόλις εκδόθηκε είναι επίκαιρο για δύο λόγους. Ο ένας είναι γνωστός: Ζούμε τις μέρες αυτές την ανανέωση των προσπαθειών για επίλυση της εκκρεμότητας με την ονομασία του κράτους. Στο τραπέζι βρίσκεται τώρα η πρόταση **Νίμιτς** για την ονομασία και άλλα συναφή θέματα. Το βιβλίο ανανεώνει την ιστορική μνήμη και βοηθά να κατανοήσουμε τους γείτονες.

Ο δεύτερος λόγος, πιο δυσδιάκριτος, συνίσταται στην πρωτοβουλία της λεγόμενης διεθνούς κοινότητας να τακτοποιήσει το σύνολο των προβλημάτων της περιοχής των Βαλκανίων. Σε αυτή εντάσσεται και το σχέδιο **Νίμιτς**. Φαίνεται ότι διακινείται η ιδέα πως τα διάφορα επιμέρους προβλήματα της περιοχής μπορεί να βρουν λύση αν γίνει σαφέστερη η ευρωπαϊκή της προοπτική. Πολλοί θεωρούν ότι είναι δυνατή και οπωσδήποτε επιθυμητή η ένταξη ολόκληρης αυτής της μαύρης τρύπας στην ΕΕ ως το 2014.

Το έργο της **Μαρίνας Βήχου** είναι ένα ιδιότυπο χρονικό. Δείχνει ότι οι εξελίξεις εκεί την έχουν απασχολήσει «προσωπικά». Όπως σημειώνει χαρακτηριστικά στον πρόλογο της, έγραψε το βιβλίο σαν «προσωπική λύτρωση. Μια κατάθεση ψυχής για όσα είδα και άκουσα, για όσα με άγγιξαν...». Στις διατυπώσεις αυτές διακρίνω την ιδιαίτερη ευαισθησία της γυναικειάς γραφής.

Η **Μ.Β.** έχει ζήσει τα γεγονότα έχοντας παραμείνει για μια δεκαετία στην ΠΓΔ Μακεδονίας. Προβαίνει λοιπόν σε μια ανασύσταση των διαδραματισθέντων από μια ασυνήθιστη σκοπιά. Δεν κάνει πολιτική ανάλυση, αλλά όσα καταθέτει μπορούν να χρησιμεύσουν στην πολιτική ανάλυση – αν η επιστήμη δεν θέλει να παραμείνει έγκλειστη σε γενιεύσεις που είναι ξεκομμένες από τη ζωντανή εμπειρία. Η **Μ.Β.** περιγράφει πρόσωπα και καταστάσεις, ξεχασμένα επείσοδια που

όμως είχαν για τους εμπλεκόμενους μεγάλη συμβολική σημασία –όπως η χάραξη μιας συνοριακής γραμμής– προσδοκίες για το μέλλον και φόβους για διάλυση των γειτόνων. Μας δίνει την εικόνα μιας χώρας σε υπαρξιακή αγωνία διαρκείας.

Από την πρώτη σελίδα ζωντανεύουν οι εντάσεις ανάμεσα σε διαφορετικές εθνικές ταυτότητες στην ίδια την ΠΓΔ Μακεδονίας, τα ασαφή σύνορα του παρελθόντος στην πρώην Γιουγκοσλαβία (π.χ. σύνορα χωρίζαν χωριά, αλλά σε μια ομοσπονδία!), οι μετακινήσεις κατοίκων, η δράση του **UCK**, οι ακαμψίες των σλαβομακεδόνων πολιτικών, οι «βαρετές» διασκέψεις της ΕΕ, οι ακατανόητες διεθνείς επιλογές, οι συμφωνίες με πολλαπλές ερμηνείες (όπως της **Οχρίδας** το 2001). Συναφώς η **Μ.Β.** διηγείται ιστορίες προσώπων που διαδραμάτισαν ρόλους – του **Χασάνι**, του **Βελίου** και άλλων.

Θεωρώ ενδιαφέρουσα τη θέση ότι οι βομβαρδισμοί της Σερβίας το 1999 έδωσαν μεν κίνητρα και ευκαιρίες για ένοπλες δράσεις από μέρους των Αλβανών, ότι όμως οι βάσεις για την ανάπτυξη του αλβανικού εθνικού κινήματος είχαν τεθεί νωρίτερα, την περίοδο της πρώην Γιουγκοσλαβίας.

Με τον τρόπο της η **Μ.Β.** υπονοεί μάλλον, παρά λέγει ρητά, ότι πολλά απ' όσα πίστευε η συντριπτική πλειοψηφία των Ελλήνων δεν θ' αντέξουν στο χρόνο. Μας υπενθυμίζει έμμεσα ότι η Ελλάδα βρέθηκε τελείως απροετοίμαστη να αντιμετωπίσει τα νέα δεδομένα που προέκυψαν μετά το τέλος του ψυχρού πολέμου και τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας – απροετοίμαστη όχι μόνο πολιτικά, αλλά και ψυχολογικά. Το αποτέλεσμα ήταν μαζικές (και εν τινι μέτρω καθοδηγούμενες) συγκεντρώσεις για το ζήτημα της ονομασίας της γείτονος, μια αλλοπρόσαλλη πολιτική της περιόδου περίπου ως την ενδιάμεση συμφωνία του 1995 (εμπάργκο κ.λπ.), να βρίσκουν ανταπόκριση δηλώσεις όπως εκείνη του **Ανδρέα Παπανδρέου** «το όνομά μας είναι η ψυχή μας». Τι συνέβη; Τελικές απαντήσεις δεν έχουν δοθεί ακόμη.

Το βιβλίο της Μ.Β. δεν ασχολείται πρωτίτως με εμάς, όμως οι συνειρμοί είναι αναπόφευκτοι.

Φυσικά το έργο αυτό θα μπορούσε να συμπληρωθεί με συστηματικές αναφορές στις ιστορικές, κοινωνικές και οικονομικές-πολιτικές συνθήκες που επηρέασαν τις εξελίξεις. Αλλά τότε θα έχανε τον χαρακτήρα της προσωπικής μαρτυρίας.

Θα πρόσθετα μια ακόμη διάσταση. Το κείμενο αποπνέει κατανόηση του «ολαβομακεδονικού στοιχείου». Πιθανόν αυτό έχει σχέση με την παραμονή της εκεί επί δεκαετία. Το λέγω όχι για να αντιπαραθέσω τις δύο εθνότητες, αλλά για να επισημάνω ότι ουσιαστικά στην Ελλάδα δεν ξέρουμε ούτε καταλαβαίνουμε τους γείτονες. Ο ρόλος των ΜΜΕ είναι καταστροφικός για την ικανότητα της χώρας να συνεννοείται με άλλους και για την ικανότητα του λαού να ξεφεύγει από κλισέ.

Σήμερα συζητούμε το ζήτημα πιο νηφάλια. Αυτό φαίνεται καθαρά στην τάση των κομμάτων να συμφωνήσουν σε ένα συμβιβασμό, παρά την παραπλανητική διαδικασιολογία («να πείτε την αληθεία», να γίνει δημοψήφισμα). Η αλλαγή αυτή οφείλεται σε πολλούς λόγους. Ένας είναι ότι τουλάχιστον τμήματα των ηγετικών ελίτ της χώρας κατάλαβαν ότι δεν μπορούν να παίξουν με τα διεθνή δεδο-

μένα. Η Ελλάδα είναι μια μικρή χώρα, όχι το κέντρο του κόσμου. Δεύτερον, έχει υπάρξει μια διαδικασία μάθησης μέσα από πολλά παθήματα. Τρίτον, η αγωνία στρέφεται περισσότερο στα πιεστικά οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα που έχουμε – με την ανεργία να μεγαλώνει και το μέλλον να βαρύνεται με αβεβαιότητες.

Παρά ταύτα, έχουμε ακόμη δυσκολίες. Πολλά δεν «μας πηγαίνουν» στις εξελίξεις, αλλά και τα τραύματα του παρελθόντος είναι πολύ βαθιά – οι μετεμφυλιοπολεμικές ψυχώσεις. Η αλλαγή καιρού μάς φέρνει πόνο, θα έλεγαν οι γιατροί. Το βλέπουμε σε διάφορα επεισόδια. Σε ζητήματα σημαίας στα σχολεία, στο αν θα μεταδοθεί ένα ντοκιμαντέρ για τη Φλώρινα της Μάγας Τσόκλη, στο αν οι μουσουλμάνοι τούρκοι της Θράκης θα μπορούν να αυτοαποκαλούνται τούρκοι. Η ιστορία με ονόματα και μνήμες δεν τέλειωσε. Ίσως γιατί πολιτισμικά σύμβολα έχουν πολύ μεγαλύτερη σημασία απ' όση συνήθως τους αποδίδεται, αφού συνδέουν ένα λαό με το παρελθόν του. Αυτό δεν συμβαίνει μόνο στην Ελλάδα. Και, φυσικά, υπάρχουν πάντοτε καλοθελητές σε πολιτική και ΜΜΕ που επιχειρούν να τα χρησιμοποιήσουν επιδέξια για τους δικούς τους σκοπούς.

Πάνος Καζάκος

Πολιτισμός, Παιδεία και Στρατηγικές

Λαοκράτης Βάσσης,
Πολιτιστικά και άλλα,
εκδ. Ταξιδευτής, Αθήνα 2004.

Συνήθως τα βιβλία που περιλαμβάνουν δημοσιεύματα σε εφημερίδες και περιοδικά, διαλέξεις και εισηγήσεις σε επιστημονικά συνέδρια και συμπόσια αντιμετωπίζονται με καχυποψία, τουλάχιστον ως προς τη χρησιμότητα της έκδοσής τους. Το βιβλίο με τα γραφτά του Λαοκράτη Βάσση δεν διατρέχει τέτοιους κινδύνους. Πρώτον, διότι ο συγγραφέας δεν αρέσκεται σε «έπεα πτερόεντα» και δεύτερον διότι στα κείμενά του, σε όποιο επικοινωνιακό πλαίσιο κι αν εντάσσονται, καταθέτει σκέψεις και ιδέες με τέτοια διαύγεια και καθαρότητα που αυτόματα γίνονται αφορμές για προβληματισμό πέρα απ' τα επιφανήματα.

Σε πείσμα των καιρών, του ιδεολογικού μαρασμού και των νεφελωδών πνευματικών αναζητήσεων, έρχεται ένα βιβλίο με πρωτογενή ιδεολογικό πλούτο, που πατά σε ρεαλιστική βάση, διανθισμένο όμως και με τα πα-

θητικά στοιχεία των ρομαντικών οραμάτων και των αγωνιών του Βάσση για τον τόπο και το μέλλον. Το βιβλίο αποτελεί καρπό της σταθερά αγωνιστικής προσήλωσης και επιμονής του συγγραφέα στα μεγάλα και υψηλά της ζωής, της έγνοιας και αγωνίας του για την πολιτιστική μας πορεία, της ιδεολογίας του, εντέλει, που μακριά από δογματισμούς και αγκυλώσεις είναι ανοικτών οριζώντων και ανοικτών πεδίων.

Ως φιλόλογος, πνευματικός άνθρωπος και κυρίως ανήσυχος πολίτης, ο Λαοκράτης Βάσσης αρθρογραφεί μόνον όταν συντρέχει λόγος, παρουσιάζει βιβλία μόνον όταν κάτι αξίζει, συμμετέχει σε συνέδρια μόνον όταν έχει κάτι να πει. Πυρήνας της σκέψης του εκπαιδευτικού και Διευθυντή Σπουδών στα Εκπαιδευτήρια ΓΕΙΤΟΝΑ είναι ο πολιτισμός και η παιδεία. Αδιαχώριστα στη σκέψη του (το ένα δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς το άλλο, αλλά και η ολοκλήρωση του ενός προϋποθέτει την καταλυτική επένεργεια του άλλου), αποτελούν τα κλειδιά με τα οποία θα ανοίξουμε ως χώρα και ως λαός τις πόρτες του μέλλοντος. Μας καλεί να ρίξουμε «όλο

βιβλιογραφία την οποία επιμελήθηκε ο καθηγητής και επιμελητής της έκδοσης **Αντ. Σακελλαρίου**.

Με μία μελέτη που επαναξιολογεί την κριτική στάση απέναντι στην «ελληνολατρία» των παλαιότερων γενεών, ο **Bernard Knox** στο βιβλίο του *Οι αρχαιότεροι νεκροί λευκοί ευρωπαίοι άνδρες και άλλες σκέψεις για την κλασική παιδεία* (μετάφραση: **Νίκος Νταγιαντάς**, επιμέλεια: **Εύα Αστυρακάκη**, εκδ. Αλεξάνδρεια, 2005) κατορθώνει να φέρει στην επιφάνεια μια ισόρροπη αντιμετώπιση της αρχαιότητας: πλάι στα ελαττώματα που έχουν υπερτονιστεί, όπως λ.χ. η δουλεία, η θέση της γυναίκας, η εικόνα του εαυτού, η τελετουργική θυσία, παραμένουν οι σπουδαίες επιτεύξεις στο χώρο της φιλοσοφικής σκέψης, της πολιτικής, του θεάτρου, που έδωσαν στην ελληνική παιδεία την ανθρωπιστική διάστασή της.

Νέες προσεγγίσεις σε παλαιά ζητήματα ιστορίας και πολιτισμικών σχέσεων αναπτύσσονται στο βιβλίο του **Bernard Pierron**, *Εβραίοι και χριστιανοί στη νεότερη Ελλάδα* (εισαγωγή: **Ρίκα Μπενβένιστε**, μετάφραση: **Γιώργος Σαρατσιώτης**, επιμέλεια: **Έφη Αμίλητου-Δήμητρα Τουλιάτου**, εκδ. Πόλις, 2004). Η ιστορία που αφηγείται το βιβλίο αρχίζει με την Επανάσταση του 1821 και τελειώνει με την εκτόπιση και εξόντωση των Εβραίων της

Ελλάδας στα ναζιστικά στρατόπεδα. Επιχειρείται η παρακολούθηση των διακοινοτικών σχέσεων και ανασύρονται από τη λήθη πλήθος περιστατικών που φανερώνουν τον «πολιτισμικό αποκλεισμό» των Εβραίων στο πλαίσιο του ελληνικού εθνικισμού.

Ξέρουμε πώς η ζωή του Χριστού διαμορφώνεται μέσα στις πολιτικές συνθήκες που επικρατούσαν στην Παλαιστίνη τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο της ζωής του. Ωστόσο δεν έχουμε μια αντίληψη για τη μορφή ζωής που βίωναν οι άνθρωποι στο σύνολό τους εκείνη την εποχή και σ' εκείνη την περιοχή. Ο Ντανιέλ Ροπς γράφει ένα συναρπαστικό κείμενο που μας εισάγει στις συνθήκες που διαμόρφωναν και τις ανάλογες συμπεριφορές του ισραηλιτικού λαού: *Η καθημερινή ζωή στην Παλαιστίνη στους χρόνους του Ιησού* (μετάφραση: Έλλη Αγγέλου, εκδ. Παπαδήμα, 2005).

Οδοιπορικό. Σμύρνη, Ιούνιος 1920-Νικομήδεια, Ιανουάριος 1921 του Δημήτριου Κεφαλογιάννη (εισαγωγή: Κωνσταντίνος Σβολόπουλος, επιμέλεια: Αγγελική Καραπάνου-Παλόγλου, εκδ. Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», 2005). Μια οκτάμηνη ημερολογιακή καταγραφή είναι ό,τι απέμεινε από τη σύντομη ζωή του στρατιώτη που πρόλαβε ωστόσο να

το βάρος στην παιδεία, όλο το βάρος στην πολιτιστική διάσταση της παιδείας», διότι «χωρίς πολιτιστική ποιότητα δεν έχουμε μέλλον». Η πολιτική δεν θα μπορούσε να απουσιάζει από το βιβλίο του Βάσση, έστω κι αν σ' αυτό δεν περιλαμβάνονται πολιτικά άρθρα με τη στενή έννοια του όρου πολιτική. Όπως σημειώνει ο συγγραφέας στον πρόλογό του, η πολιτική «παρακολουθεί» διακριτικά τα κείμενα.

Το πρώτο μέρος του βιβλίου περιλαμβάνει τα «Πολιτιστικά». Ο Λ. Βάσσης αποφεύγοντας τη μέγγενη του αφελούς εθνοκεντρισμού απ' τη μια και του ρηχού κοσμοπολιτισμού απ' την άλλη, επισημαίνει τα ελλείμματα της εθνικής πολιτιστικής πολιτικής και αναζητά τις πολιτιστικές συντεταγμένες για μια σύγχρονη στρατηγική πολιτισμού. Εκφράζοντας την εμπιστοσύνη του στο πολιτιστικό δυναμικό της χώρας, αλλά και ταυτόχρονα την απερίφραστη καταδίκη των πελατειακών και συντεχνιακών νοοτροπιών που διέπουν την κρατική πολιτική, οραματίζεται έναν πολιτισμό «χωρίς συρματοπλέγματα, που δεν κατασκευάζεται εκ των άνω, από τα πάσης φύσεως ιερατεία, θρησκευτικά και πολιτικά». Πιστεύοντας πως ο πολιτισμός αποτελεί τη «βαριά βιομηχανία» μας, καταστρώνει την πολιτιστική του στρατηγική οραματιζόμενος μια Ελλάδα που, έστω κι αν ποτέ δεν θα γίνει οικονομική δύναμη, μπορεί και πρέπει κάποτε να γίνει πολιτιστική δύναμη πρώτου μεγέθους.

Την ύλη του βιβλίου συμπληρώνουν 12 βιβλιοκριτικές και παρουσιάσεις καθώς και κείμενα ποικίλου περιεχομένου, άρθρα και παρεμβάσεις δηλαδή πάνω σε φλέγοντα ζητήματα του καιρού μας, που απηχούν την αγωνία του συγγραφέα για το μέλλον. Στέκομαι ιδιαιτέρως στις τολμηρές και «προκλητικές» προτάσεις του για ένα «δημιουργικό σοκ για το εκπαιδευτικό μας σύστημα». Έχοντας ζήσει από μέσα την ιδιωτική εκ-

παίδευση για 30 και πλέον χρόνια, δεν διατάζει να προτείνει την απελευθέρωση της παιδείας από τα κρατικά δεσμά «με όρους και προϋποθέσεις που θα κατοχυρώνουν αποτελεσματικά τα όσα συνιστά η θεώρησή της ως κοινωνικής αξίας και κοινωνικού αγαθού». Ο αναγνώστης μπορεί να σταθεί επίσης σε κείμενα που αναφέρονται στα μεγάλα γεγονότα της μεταπολεμικής ελληνικής ιστορίας (εμφύλιος, αντίσταση, δικτατορία, Κυπριακό) από έναν συγγραφέα που δεν φορεί ιδεολογικές παρωπίδες και που το πνεύμα του δεν ανέχεται τη στενότητα και τον πολιτικαντισμό. Θα ήταν τέλος παράλειψη να μη σχολιάσουμε και την ιδιαίτερη θέση που κατέχουν στις σελίδες του βιβλίου κείμενα για τους χαμένους φίλους του Βάσση, Γιάννη Φάτση και Πολύκαρπο Κατσουλίδη.

Σε μια εποχή που έχουμε γεμίσει από πομφόλυγες και αερολόγους δημοσιολογούντες ο Λαοκράτης Βάσσης δίνει με το βιβλίο ένα μέτρο υπεύθυνης κοινωνικής παρέμβασης. Κατορθώνει αποφεύγοντας τις ρηχές υπεραιλουστεύσεις και τους ισοπεδωτικούς δογματισμούς να περάσει την προσωπική του μελαγχολική αισιοδοξία για το μέλλον. Συγκαταλέγεται στους διανοούμενους που ποτέ δεν φιλοδόξησαν να γίνουν οργανικοί, που δεν έγιναν «μεταλλαγμένοι» και που επιμένουν να επισημαίνουν την ηθική διάσταση που πρέπει να διέπει κάθε πολιτική και κοινωνική παρέμβαση. Δεν ασχολήθηκε με τις Σειρήνες της εξουσίας και δεν ρευστοποίησε στο πολιτικό χρηματιστήριο τα ακριβά ένσημα απ' τη συμμετοχή του στο προδικτατορικό φοιτητικό κίνημα, τις φυλάκες και τις διώξεις από τη χούντα και τους πολιτικούς αγώνες στη μεταπολίτευση. Και μόνο γι' αυτό ο λόγος του και τα γραφτά του θα είχαν τη δική τους αυτοδύναμη αξία.

Κώστας Καραβίδας

Η τρομοκρατία της ομορφιάς

Στάθης Κουτσούνης,
Η τρομοκρατία της ομορφιάς,
εκδ. Μεταίχμιο, Αθήνα 2004.

Το ωραίο στην τέχνη έχει το δικό του κώδικα και ο καλλιτέχνης που βάλθηκε να το υπηρετήσει είναι σαν τον πολεμιστή που μπαίνει στη μάχη με τα όπλα του, χωρίς ωστόσο να είναι σίγουρη η επιτυχία του. Πεδίο μάχης η ποίηση και έπαθλο του αγώνα ο τίτλος του ποιητή. Ο Στάθης Κουτσούνης,

μετά από τρεις ποιητικές συλλογές και άλλες, επιτυχημένες πάντα, συγγραφικές αποπειρες, επανεμφανίζεται στο πεδίο της μάχης με την *Τρομοκρατία της ομορφιάς*. Μπαίνει στη συλλογή ανατρεπτικά, με τον τίτλο και με το μότο του Yves Bonnefoy *Celle qui ruine l'être, la beauté* (σύμφωνοι, η ομορφιά είναι σκληρό πράγμα, και η κατάκτησή της δύσκολη) και τέλος με το πρώτο ποίημα που έχει τίτλο «επίλογος».

Η συλλογή λοιπόν αρχίζει από το τέλος, από το αποτέλεσμα του αγώνα, όπου ο ανα-

μετρημένος με την τέχνη του ποιητής βγήκε υλοτομημένος από τις «τρομερές σκληθρες της ομορφιάς», σαν σπαραγμένος Πενθέας από τις Βάκχες, σαν μπωντλερικός «Αυτοτιμωρούμενος».

Ο Στάθης Κουτσούνης χρόνια στον αγώνα του στίχου, μέσα από τη σκληρή μεταφορά, αντιμετωπίζει την τρομοκρατία της ομορφιάς με θάρρος, φαντάζει μακρινός επίγονος των υπερρεαλιστών εκείνων που η τρομοκρατία ήταν σύστημά τους, ή του ερωτικού Εμπειρίκου, αλλά χωρίς την ερωτική απόλαυση δεδομένη. Το αντίθετο μάλιστα. Αντιμετωπίζει συνεχώς την πρόκληση να παλέψει με το τέρας που μεταμορφώνεται σε ωραία και ερωτική γυναίκα, ηρωίδα του μύθου, μούσα, ή απλή και συνηθισμένη, ωστόσο γυναίκα πάντα απαιτητική και οπωσδήποτε ανατρεπτική. Απαιτητική ως «Καλλιόπη», κυρά κι αφεντικό, που του δίνει οδηγίες ποιητικής τέχνης, τον βάζει σε οδυνηρή δοκιμασία, χρονοβόρα, κουραστική, πολύπλοκη κι εξουθενωτική, χωρίς καμιά ωστόσο σιγουριά για την εύνοιά της: «πρέπει μερόνυχτα σαράντα/ δίχως ανασασμό/ την πέτρα να οργώνεις/ και να σπέρνεις λέξεις/ κι ύστερα να περιμένεις άλλο τό-

σο», «θα τις τρυγάς/ χωρίς ανθρώπου μάτι να κοιτάζει», «θα ξαναρχίζεις από την αρχή», «χωρίς κανένα βογκητό/ χωρίς καμιάν ελπίδα/ και τότε πάλι βλέπουμε». Παρομοίως τα ποιήματα απαιτούν θυσία, όπως «Του γιοφυριού της ποίησης», που παίζεται στο σκοπό της γνωστής παραλογής, μετατρέπονται σε Ερινύες που δύσκολα εξευμενίζονται. Ανατρεπτική ως «Ελένη», ερωτοπαθής και ερωτομανής, που διαψεύδοντας τα περί αθλήτης απαγωγής κ.λπ., έχει τύψεις μόνο για «τους εραστές που πόθησε/ μα δεν την κλέψανε». Το αυτό με την Πηνελόπη («Η αλήθεια για την Πηνελόπη»), που αντιμετωπίζει με τρόπο τη ματαίωση μιας πλούσιας ερωτικής ζωής, δίπλα στον κουρασμένο από τα χρόνια και τη μνηστροφονία, Οδυσσέα.

Η βαθύτερη αλήθεια τελικώς πάντα διαφεύγει. Κι ο ποιητής μια στιγμή του χρόνου μόνο φωτίζει, σε μια ερωτική παραίσθηση δίνει υπόσταση, είτε πρόκειται για την κατασκευή του ποιήματος που «αγέρωχο διαφεύγει πάντα», «έρχεται από πολύ μακριά» και «πολύ μακριά πηγαίνει», είτε για τη σύλληψη του ανέκφραστο.

Ανθούλα Δανιήλ

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

❖ Ποιος είναι άραγε ο *homo sacer*; Ένα πρόσωπο που η κοινότητα κρίνει για κάποιο έγκλημα, χωρίς ωστόσο να καταδικάζει, καθώς το στοιχείο της ιερότητας που περικλείει δεν επιτρέπει να τον θυσιάσουν; Μια ιδιότυπη ζωή την οποία μπορεί να αφαιρέσει ο καθένας χωρίς να τιμωρηθεί; Μία ύπαρξη που βρίσκεται οριακά μεταξύ ζωής και θανάτου; Ο **Giorgio Agamben** στο βιβλίο του *Homo sacer. Κυρίαρχη εξουσία και γυμνή ζωή* (μετάφραση: **Παναγιώτης Τσιαμούρας**, επιμέλεια-επίμετρο: **Γιάννης Σταυρακάκης**, εκδ. Scripta, 2005) αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο εμφανίζεται και εδραϊώνεται η βιοπολιτική, δηλαδή η πολιτικοποίηση της ζωής στο απλούστερο βιολογικό της επίπεδο. Τα θέματα που συζητά ο συγγραφέας υποχρεώνουν στη συσχέτιση με την ίδια την έννοια της εξουσίας, και στη διαχρονική προσέγγιση ζητημάτων που ανάγονται στον Αριστοτέλη και μας οδηγούν ως το Άουσβιτς.

❖ Ένα από τα πρώτα μυθιστορήματα του **Georges Simenon**, *Ο κίτρινος σκύλος* (μετάφραση: **Αργυρώ Μακάρωφ**, εκδ. Άγρα, 2004) παρουσιάζει τον επιθεωρητή Μαιγκρέ σε νεανική ηλικία, με ακόμη αδιαμόρφωτη τη συμπεριφορά του αλλά εξίσου γοητευτικό, με την πίπα του, που προαναγγέλλει το στυλ που όλοι γνωρίζουμε. Ο Μαιγκρέ, κα-

θισμένος σ' ένα καφενείο, κατορθώνει να αντιλαμβάνεται τα στοιχεία που συνθέτουν τα μυστηριώδη εγκλήματα μέσα από την παρατήρηση των άλλων και τα εξιχνιάζει χωρίς να υπακούει στην παραδοσιακή λογική της αστυνομίας. Άλλωστε αυτή είναι και η τέχνη του Σιμενόν.

❖ Στη σειρά «Φιλοσοφία» των εκδόσεων του Βιβλιοπωλείου της «Εστίας» κυκλοφορεί ένα από τα σημαντικότερα έργα της ηθικής φιλοσοφίας: **Ιμμανουέλ Καντ, Κριτική του πρακτικού λόγου** (μετάφραση, σημειώσεις, επιλεγόμενα: **Κώστας Ανδρουλιδάκης**, 2004). Βασικές έννοιες της σύγχρονης ηθικής θεωρίας, όπως η ελευθερία, η αυτονομία, η θεμελίωση των ηθικών αρχών, η σχέση ηθικότητας και ευδαιμονίας, εξετάζονται με έναν τρόπο που υποδεικνύει τη μέθοδο προσέγγισής τους από την εποχή μας.

❖ Αφηγήσεις από τον καιρό της Κατοχής, αναμνήσεις αλλά και συμπληρώσεις της μνήμης, ψήγματα πληροφοριών σε μια ενδιαφέρουσα συνεργασία με τις συναισθηματικές φορτίσεις που σχετίζονται με τους χρόνους εκείνους, κατατίθενται με ιδιαίτερη ευαισθησία από τον **Παναγιώτη Θ. Μαυρίδη** στο βιβλίο του *Μικρές και μεγάλες ιστορίες της Κατοχής στην Καλαμαριά* (εκδ. Νέα Πορεία, Θεσσαλονίκη 2004).

αποτυπώσει ενδιαφέρουσες εντυπώσεις, εμπειρίες και σκέψεις για όσα γεγονότα αντιλαμβανόταν, και να αφήσει με αυτόν τον τρόπο το χνάρι του περάσματος του από τη ζωή αλλά και από γεγονότα του μικρασιατικού πολέμου.

Πλάι στις μαρτυρίες για τη μικρασιατική εκστρατεία υπήρχε η ανάγκη της σύνθεσης και αυτήν ακριβώς επιχείρησε το βιβλίο του **Χρήστου Αγγελολάτη, Χρονικόν μεγάλης τραγωδίας. Το έπος της Μικράς Ασίας** (εκδ. Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», 2005). Η εργασία αυτή λειτούργησε ως σημείο αναφοράς για τη διαμόρφωση της σχετικής βιβλιογραφίας, καθώς πρωτοεκδόθηκε το 1963. Αν και η μελέτη ετούτη συγκροτείται μέσα από μια ισχυρή ιδεολογική φόρτιση –και όχι μόνο εξαιτίας του γεγονότος ότι ο συγγραφέας γεννήθηκε στη Σμύρνη, όπου και δημοσιογραφούσε και διηύθυνε την εφημερίδα *Πρόδοος της Σμύρνης*– παρατηρούμε ότι διαθέτει το θετικό χαρακτηριστικό της αξιοποίησης, έστω και σε πρώτο επίπεδο, ενός μεγάλου αριθμού τεκμηρίων σχετικών με τη μικρασιατική εκστρατεία. Και τα τεκμήρια που προσκομίζει μπορούν να τρουν νέων επεξεργασιών και να δημιουργήσουν την υλική βάση για την ανανέωση της σχετικής ιστοριογραφίας.

ο χαρτοκόπτης

Τι κάνουμε τώρα;

και τα λοιπά...

ΑΠΟ ΤΗΝ
ΕΥΡΥΔΙΚΗ
ΣΤΑΥΡΟΥ

Τα τεθωρακισμένα και τα τανκς τα ήξερα από τις παρελάσεις και το σινεμά. Είχα πάντοτε την αίσθηση ότι αντιπροσώπευαν το παρελθόν: πολεμικό, ηρωικό και αδιάφορο. Από το παράθυρό μου αντίκρισα το κτήριο του ΟΤΕ και την παρέλαση των τεθωρακισμένων και δεν κατάλαβα αμέσως ποια ταινία γυριζόταν.

Η λέξη «δικτατορία» που ήταν αμέσως μετά στην ημερήσια διάταξη, συντονισμένη με τη δημοτική μουσική του ραδιοφώνου, με οδήγησε στη σχολική τάξη και τα όσα είχα ακούσει και διαβάσει για τη Μεταξική δικτατορία. Ένα ΟΧΙ και λίγα ακόμη σχετικά με τον πόλεμο.

Είχαμε, λοιπόν, πόλεμο;

Άνοιξα την πόρτα και βγήκα, παρά τις οικογενειακές διαμαρτυρίες. Άνοιξε την πλαϊνή πόρτα και η κυρία Ναυσικά, η γειτόνισσα, και απορημένη με κοίταξε και ξανάκλεισε.

Βγήκα στο δρόμο και άρχισα να περπατώ περίπου κυκλικά, αποφεύγοντας τους στρατιώτες που φρουρούσαν τα κομβικά σημεία. Μου πήρε δυο ώρες για μια διαδρομή ενός τετάρτου, αλλά κατάφερα να δω και να αντιληφθώ την κρυάδα μέσα στην Άνοιξη. «Ο Απρίλης είναι ο μήνας ο σκληρός»: Αναρωτήθηκα μήπως αυτή ήταν η ελληνική εκδοχή του Ελισθηκού στίχου. Απόρησα με τις απορίες μου. Τέτοια ώρα...

Περιορισμένη κίνηση στο δρόμο. Μια γυναίκα με ρώτησε αν υπάρχει ψωμί στο φούρνο, εκεί δηλαδή που κόσμος πολύς συνωστίζονταν. Η ανησυχία είναι μεταδοτική και άρχισα κι εγώ με τη σειρά μου να ανησυχώ όχι για το ψωμί, μα για τους φίλους μου. Το τηλέφωνο δεν λειτουργούσε και η επικοινωνία πέρανε αναγκαστικά από τα πόδια. Έτσι βρεθήκαμε στο καφενείο που συχνάζαμε. Βρεθήκαμε. Η Ελένη, η Ρωξάνη κι η Φωτεινή. Τα ονόματα τα είχαμε πάρει διαβάζοντας το «Άξιον Εστί». Τα αγόρια ήταν ο Μάνος, ο Φάνης κι ο Γιούνες. Αυτά τα είχαμε πάρει από τις «Ακυβέρνητες Πολιτείες». Τι κάνουμε τώρα;

Είπαμε να φτιάξουμε τη δική μας ομάδα: Είχαμε χαρτιά και μολύβια στην τσάντα μας. Να φτιάξουμε προκηρύξεις, το χαρτί δεν ήταν κατάλληλο. Να γράψουμε συνθήματα στους τοίχους, δεν είχαμε μπογιές.

Η Ελένη πρότεινε να πάμε στη νεολαία. Ο Μάνος σχολίασε ειρωνικά: «Κορίτσι μου, ποια νεολαία, δεν πάμε κατευθείαν στην Ασφάλεια να ξεμπερδεύουμε!». Ο Φάνης είπε πως δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτα πριν βρούμε τους άλλους. Η Ρωξάνη είπε να κινηθούμε αυτόνομα και να ξαναβρεθούμε την άλλη μέρα στο ίδιο μέρος. Ο Γιούνες πρόσθεσε πως τη Δευτέρα στη Σχολή θα τα πούμε και με τα άλλα παιδιά και θα έχουμε πληρέστερη ενημέρωση. Η Φωτεινή σώπαινε.

Χωρίσαμε. Ο καθένας πήρε το δρόμο του. Γύρισα στο σπίτι μου πριν τη δύση του ήλιου. Ο στρατιωτικός νόμος σήμαινε εκείνη τη στιγμή για μένα μόνο την απαγόρευση της κυκλοφορίας το βράδυ. Τι άλλο ακόμη θα σήμαινε, σύντομα θα το μάθαινα. Στη Σχολή που γέμισε χαφιέδες, στο κλείσιμο της νεολαίας, στην εξαφάνιση των φίλων, στην παρανομία της νομιμότητάς μας. Λέγαμε πως όλα αυτά είναι ένα κακόγουστο αστείο και ότι η χούντα θα καταρρεύσει σε λίγες μέρες, σε λίγους μήνες...

Έτσι έκλεισε η πρώτη μέρα. Κράτησε επτά χρόνια. Τι απέγινε η Ελένη, η Ρωξάνη κι η Φωτεινή; Πού κατέληξε ο Μάνος, ο Φάνης και ο Γιούνες;

Και ξαναρωτώ: Και τώρα τι κάνουμε;

ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΕΣ 2003 - 2004

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΟΛΥ
ΤΥΠΟ

ΤΑΣΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

ΓΚΟΥΝΤΜΠΑΓ, ΜΙΣΤΕΡ ΜΙΛΕΡ..

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ, ΔΗΜΟΧΑΡΟΥΣ 60, Τ.Κ. 115 21
ΤΗΛ.: 210.72.32.713, 210.72.32.819, Fax: 210.72.26.107, e-mail: chpapou@otenet.gr

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

νέες κυκλοφορίες

Κώστας Ακρίβος

ΚΑΙΡΟΣ ΓΙΑ ΘΑΥΜΑΤΑ

Ιστορία από την άλλη πλευρά: η τραγωδία του 1922 απ' τη μαρτυρία ενός Τούρκου, η προσφυγιά με τη φωνή μιας παρ' ολίγο ευτυχισμένης γυναίκας, η ελληνοτουρκική φιλία μέσ' από τη μοίρα των «Τουρκόσπορων».

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΜΗΛΙΩΝΗΣ

ΤΟ ΜΟΤΕΛ

κομωτής
κομητών

Χριστόφορος Μηλιώνης

ΤΟ ΜΟΤΕΛ

ΚΟΜΜΩΤΗΣ ΚΟΜΗΤΩΝ

Ο Χ. Μ. στο 12ο αυτό αφηγηματικό του έργο χειρίζεται επιδέξια ένα θέμα που κινείται στα όρια της ανθρώπινης ευαισθησίας και της αστυνομικής εμπλοκής και μ' αυτό συμπληρώνει 50 χρόνια συνεχούς παρουσίας στην ελληνική λογοτεχνία.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΣΩΤΑΚΗΣ
Η ΠΑΡΑΦΩΝΙΑ

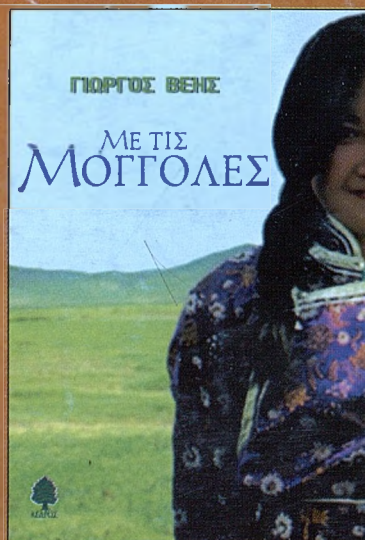

Δημήτρης Σωτάκης

Η ΠΑΡΑΦΩΝΙΑ

Μπορεί μια ασήμαντη παραφωνία να διαλύσει τη ζωή ενός ανθρώπου; Ο Φι είναι καλός τραγουδιστής και σίγουρος ότι ποτέ δεν παραφώνησε, όσο κι αν επιμένουν ο μαέστρος και οι φίλοι του. Πασχίζοντας να αποδείξει ότι άδικα του καταλογίζουν εκείνη την καταραμένη παραφωνία, ανακαλύπτει ότι τίποτα πλέον δεν είναι αυτονόητο και ότι η καλλίφωνη ζωή του είναι ένα κακόγουστο αστείο.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΒΕΝΣ
ΜΕ ΤΙΣ
ΜΟΓΓΟΛΕΣ

Γιώργος Βένς

ΜΕ ΤΙΣ ΜΟΓΓΟΛΕΣ

Θα μπορούσε να ήταν ένα μυθιστόρημα, ή το σενάριο μιας ταινίας, ένα ποίημα ίσως, πάνω στο σώμα της μογγολικής νύχτας. Είναι μια σειρά γυναικών που βγαίνουν από τα βαγόνια των τρένων, τα λεωφορεία και τα αεροπλάνα και επείγονται να μιλήσουν ελληνικά. Είναι τα κορίτσια που συνάντησε ο συγγραφέας κι έζησε μαζί τους νέες περιπέτειες στο εσωτερικό της μογγολικής ψυχής. Ας τ' ακούσουμε.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΕΝΔΡΙΝΟΣ

Γιώργος Δενδρινός

ΣΑΜΑΛΙ ΚΑΙ ΚΩΚ

Στον κόμβο της λεωφόρου Πεντέλης, τα μπάζα από τη διάνοιξη της Αττικής Οδού θάβουν μια ολόκληρη γειτονιά, το Τέρμα Φραγκοκλησιάς. Η απώλεια αυτή ανακαλεί στη μνήμη εικόνες από το μεταπολεμικό τοπίο. Η μεταπολεμική Ελλάδα μέσα από τα μάτια ενός παιδιού που μεγαλώνει στις παρυφές της πρωτεύουσας.

ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

Γ. Γενναδίου 3, 106 78 Αθήνα, τηλ. 210 3809712, fax: 210 3302655, e-mail: books@kedros.gr, www.kedros.gr